

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

DİSİPLİNLER-ARASI MİMARLIK EĞİTİMİ

ÖZNUR AŞUT

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK TARİHİ ve KURAMI PROGRAMI**

**DANIŞMAN
DOÇ. DR. BÜLENT TANJU**

İSTANBUL, 2011

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DİSİPLİNLER-ARASI MİMARLIK EĞİTİMİ

Öznur AŞUT tarafından hazırlanan tez çalışması 23.12.2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Bülent TANJU
Yıldız Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Bülent TANJU
Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Berrin ALPER
Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Semra Aydınli
İstanbul Teknik Üniversitesi

ÖNSÖZ

Bu çalışma dönemi içerisinde bilgi ve tecrübesi ile yol gösteren, desteğini ve görüşlerini esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. Bülent Tanju'ya, teşekkürlerimi sunarım, değerli katkıları olmadan bu tez yazılamazdı.

Çalışma sürecimde bana gereken tüm desteği veren GBMM ofisindeki çalışma arkadaşlarım ve özellikle Nevzat Akçaoğlu'na çok teşekkür etmek isterim. Bu süreç boyunca son derece anlayışlı ve en az benim kadar gayretliydim.

Son olarak, aileme, sevgili kardeşlerim Gülnur, Özgür ve anneme sonsuz teşekkür borcum var. Her zaman yanımda, arkamda oldular.

Aralık, 2010

Öznur AŞUT

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KISALTMA LİSTESİ.....	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT.....	xi
BÖLÜM 1	
GİRİŞ.....	1
1.1 Literatür Özeti.....	1
1.2 Tezin Amacı.....	2
1.3 Hipotez.....	3
BÖLÜM 2	
DİSİPLİN.....	6
2.1 Akademik Disiplinlerin Tarifi ve Algılanışı.....	6
2.2 Disiplinin Sınırları	7
2.3 Disipliner Sistem ve Üniversite	9
2.4 Mimarlık Disiplini	11
2.5 Mimarlık Disiplini ve Eğitimi	15
BÖLÜM 3	
MİMARLIK DİSİPLİNİNİN SINIRLARINI İLK OLARAK TARİF EDİLDİĞİ YER OLARAK EĞİTİM KURUMLARI / ÜNİVERSİTE, GÜNCEL BİR DURUM TESPİTİ	17
3.1 Mimarlık Alanı Eğitiminin Okullaşması	18
3.1.1 Dünya’da Mimarlık Alanının Okullaşması	20
3.1.2 Türkiye’de Mimarlık Alanının Okullaşması.....	23
3.2 Türkiye’de Mimarlık Alanı Eğitimi Üzerinde Etkili Aktörler	30
3.2.1 Türkiye’de Mimarlık Eğitimi Üzerinde Y.Ö.K ’ün Etkisi ve 1982 / Kurumun Kuluşunun Belirleyeciliği	31
3.2.1.1 1982 Öncesi Yüksek Öğretim İçin İdari Düzenlemeler.....	32
3.2.1.2 1982 Yüksek Öğretim Kurulumu ve Yapılan İdari Düzenlemeler... 40	
3.2.2 Mimarlık Alanı Eğitiminde Uluslar arası Aktörler	41

3.2.2.1 Uluslararası Bir Üniversite Hedefi / Bologna Kriterleri Çerçevesinde AB Tarafından Belirlenmiş Genel İlkeler:	41
3.2.2.2 UIA / UNESCO Mimarlık Eğitimi Şartı / Mimarlık Eğitiminde Olması Beklenen Genel İlkeler, Hedefler	45
3.3 Türkiye’de Mimarlık Okullarının Durumları	49
BÖLÜM 4	
MİMARLIK DİSİPLİNİNİN SINIRLARINI İLK OLARAK TARİF EDİLDİĞİ YER OLARAK EĞİTİM KURUMLARI / ÜNİVERSİTE, GÜNCEL BİR DURUM TESPİTİ	51
4.1 Disiplin, Sınırları ve Yüksek Öğretim	51
4.2 Türkiye’de Seçilmiş 4 Üniversite Üzerinden Okumalar: MSGSÜ, İTÜ, YTU, ODTÜ.....	54
4.3 Seçilen Mimarlık Okullarının Disipline ve Eğitime Dair Hedeflerini Belirttikleri Metinler (Misyonumuz-Vizyonumuz)	55
BÖLÜM 5	
4 MİMARLIK EĞİTİMİ KURUMUNUN, MİMARLIK SINIRLARININ ZAMAN İÇERİSİNDE DEĞİŞİMİ ALGISININ LİSANS DERS PROGRAMLARI ÜZERİNDEN OKUNMASI ÇALIŞMASI63	
5.1 Üniversitelerin idari yapısı	64
5.1.1 İTÜ	65
5.1.2 MSGSÜ.....	66
5.1.3 ODTÜ	67
5.1.4 YTÜ	68
5.2 Ders Programları Değerlendirmesi	69
5.2.1 Genel Tespitler	70
5.2.2 Karşılaştırmalar	71
5.2.3 Yapılan Karşılaştırmalar Sonucu Bir Durum Değerlendirmesi / Maddeler Halinde.....	81
BÖLÜM 6	
SONUÇ VE ÖNERİLER	82
KAYNAKLAR.....	86
EK-A	
ÜNİVERSİTELER KANUNU (13 HAZİRAN 1946).....	88
EK-B	
TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI (1961), ÜNİVERSİTELER İLE İLGİLİ 120. MADDE	90
EK-C	
TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI (1971), ÜNİVERSİTELER İLE İLGİLİ 120. MADDENİN DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ	91
EK-D	

ÜNİVERSİTELER KANUNU (20 HAZİRAN 1973).....	92
EK-E	
MAGNA CARTA UNİVERSİTATUM	93
EK-F	
MAASTRİCH ANLAŞMASI, ALT BAŞLIK 3, ÖĞRETİM, MESLEKİ EĞİTİM VE GENÇLİK.....	96
EK-G	
BOLONYA DEKLARASYONU	97
EK-H	
UNESCO/UIA MİMARLIK EĞİTİM ŞARTI	100
EK-I	
UIA VE MİMARLIK EĞİTİMİ, DÜŞÜNCELER VE TAVSİYELER.....	108
EK-J	
MİMARLIK PRATİĞİ İÇİN TAVSİYE EDİLEN ULUSLARARASI PROFESYONELLİK STANDARTLARI KONUSUNDA UIA MUTABAKAT METNİ.....	147
ÖZGEÇMİŞ	162

KISALTMA LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ACE	Architect's Council of Europe
DP	Demokrat Parti
EHEA	Europe Higher Education Area
İGSA	İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi
İTO	İstanbul Teknik Okulu
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
MSGSÜ	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
NAAB	National Architectural Accrediting Board
ODTÜ	Ortadoğu Teknik niversitesi
ÖSYM	ğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
SYS	ğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı
RIBA	Royal Institute of British Architects
UIA	Union Internationale Des Architectes
UNESCO	United Nations Educational, Scientific And Cultural Organization
YTÜ	Yıldız Teknik Üniversitesi
YK	Yüksek ğrenim Kurumu

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 3.1	Mimarlık Bölümlerinin Sayısında Yıllara Göre Artış.....24
Şekil 5.1	Mezun Olmak İçin Zorunlu Ders Saatlerindeki Değişimler.....72
Şekil 5.2	Genel Kültür Dersleri /Mesleki Ders Saatleri Oranlarının 1984-2010 Yılları Karşılaştırması.....73
Şekil 5.3	Seçmeli Ders Saatleri / Zorunlu Mesleki Ders Saatleri 1984 – 2010 Yılları değişimi.....75
Şekil 5.4	Stüdyo / Teorik Ders oranlarının 1984-2010 yılları arası değişimi.....76
Şekil 5.5	İTÜ / 2010 Ders Programı İçerisinde Ders Programlarının Ağırlıkları.....77
Şekil 5.6	MSGSÜ / 1984 ve 2010 yıllarına ait ders gruplarının ağırlıklarını gösterir grafikler.....78
Şekil 5.7	ODTÜ 1984 ve 2010 yıllarına ait ders gruplarının ağırlıklarını gösterir grafikler.....79
Şekil 5.8	YTÜ / 1984 ve 2010 yıllarına ait ders gruplarının ağırlıklarını gösterir grafikler.....80

DİSİPLİNLER-ARASI MİMARLIK EĞİTİMİ

Öznur AŞUT

Mimarlık Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Bülent TANJU

Tüm bilgi alanları gibi mimarlık alanının da kesin olarak sınırları çizilemez. “Disiplinlerarası” denen alan, tariflenmiş olanın arasında kalana işaret etmektedir. Oysa neredeyse hiçbir etkinlik tamamen tek-bir bilgi alanının sınırları içerisinde kalmamakta, hiçbir bilgi, tek-bir bakış noktasından kavranamamaktadır. Özellikle son zamanlarda artan ilgi nedeni ile de disiplinler-arası olana yeniden bakılmalıdır. Çeşitli çalışmalar “disiplinlerarası”na bakarken mimarlık alanında sınırlar nasıl çizilmektedir? Mimarlık alanı eğitiminde ve bu eğitim şekli mesleğe bakışın sınırlarını nasıl çizmektedir?

Uzmanlaşmanın başladığı yükseköğretimde bilgi alanlarının adalara ayrılması şu ana kadar ciddi anlamda iş görmüştür. Kazanılan teknik/bilimsel başarılar bu organizasyonun kanıtı olarak görülmektedir.

Bununla birlikte, bu durum katı bir disiplinler algıya yol açmakta ve “tanımlar arasında kalanlar” için yeni kompartmanlar oluşmakta, saha gittikçe bölünmekte ve bölünerek büyümektedir.

Mimarlık alanında da var olan bu eğilimin -özellikle disiplinlerin sınırlarının ilk olarak okullarda çizildiği kabul edilecek olursa- mimarlık eğitimi veren okullarda, mimarlık alanı gibi her şekilde birçok alanla baş etmesi gerektiği bilgisi, neredeyse tanıımı haline gelen bir uğraşıda, özellikle önemli bulunmaktadır.

Tez içerisinde, şu andaki mimarlık eğitimi ders programları üzerinden, mimarlık alanının disiplinler arası yapısının öğretim biçiminin de farklılaşmasında, geçerli bir durum oluşturduğu okuması yapılacaktır.

Mevcut eğitim sistemi dışında, başka türlü bir eğitim sisteminin yeniden tartışılabilirceği düşünölmektedir.

“Mimarlık alanın sınırları verili bir bilgi olarak algılanması önlenerek, önceden belirlenmeden ve bu şekilde parçalanmadan mimarlık eğitimi yapılabilir mi?” sorusuna cevap aranmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mimarlık alanı, Disiplinler-arasılık, mimarlık eğitimi, Türkiye’de mimarlık okulları

EDUCATION OF ARCHITECTURE, IN BETWEEN DISCIPLINARIES

Oznur ASUT

Department of Architecture

MSc. Thesis

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Bulent Tanju

It's not possible to draw boundaries around architectural knowledge area, similar to others. The mentioned area called as between-disciplines refers a way of thinking: things that existed in the space between bordered knowledge islands. There is no activity that belongs to one defined discipline. Therefore, we should reconsider "inter-disciplinary". When we look at this picture, architectural area in the education and practices, how are they looking?

Specializing in the higher educational area worked to succeed technical issues. It has been seen as an evidence of success of these techniques.

However, this is causing a delusion of existing of definite boundaries on the knowledge areas.

Key words: Architectural area, inter-disciplinary, education of architecture, architecture schools in Turkey

GİRİŞ

“Bu kitabı oluşturan bakış açısı inceden inceye planlanmış bir düşünce silsilesinin değil, tesadüfî karşılaşmaların kışkırttığı argümanların sonucudur. Hepimizin bir şeyler öğrenebileceği kültürel başarıların anlamsız yıkımına ve bazı entelektüellerin kibirli, arsız bir edayla insanların hayatlarına karışmasına karşı duyduğum öfke ve kötülüklerini süslemek için kullandıkları ağdalı cümleler karşısında duyduğum nefret kitabımın arkasındaki temel kuvvetti ve hala da öyledir [1].”

1.1 Literatür Özeti

Son yıllarda artan, tüm disiplinlerde “disiplinler-arası” olarak tariflenen alanda yapılan çalışmaların sayı ve nitelik olarak yükseldiği gözlemi üzerine araştırmalar, mimarlık alanında da gözlenmektedir. Disiplinler-arası olanı araştıran, disiplinler arası çalışmaların arttığını tespit eden, bu alanı anlamaya çalışan bir yazın kanalı oluşmuştur. Bu çalışmaların neredeyse tümünde disiplinler-arası olanın tartışılması, mimarlık disiplinin sınırlarının, diğer disiplinlerle ilişkileri üzerinden yeniden tarif edilmesi sonucunu doğurmaktadır. Böyle bir tartışma alanını konu edinen/araştıran çalışmaların artması nedeni ile konunun daha fazla görünürlük kazanması, mimarlık alanı içinde meslek-bilgi sınırları, diğer bilgi alanları ve sınırın nasıl ve nereden çekildiği üzerinden yeni bir okuma yapılabileceği fikrini doğurmuştur.

Çoğu “disiplinlerarası çalışmalar” tartışmaları yazını, kapatılmış bir mimarlık alanı ile yine kapatılmış/tariflenmiş diğer disiplinler arasında giderek daha fazla işbirliğinin çeşitli şekillerde kurulduğu yönünden konuyu ele almaktadır (multi-disciplinary, trans-disciplinary, inter-disciplinary v.b.). Bu algılamada taraflar vardır ve iki tarafa da dâhil

edilemeyen etkinlikler, “disiplinler-arası” adı verilmiş olan alanda konumlandırılıyor görünmektedir. Bu alan ise kısa süreli beraberliklerin yaşandığı, olağan/sıradan gidişatın dışı alanlar olarak kavranmaktadır.

Mimarlık alanının (ve diğer çalışma alanlarının) sınırlarının tariflenmiş olduğu görüşüne referans veren bu tür bir kavrayış, bahsi geçen araştırma konusunun popülerleşmesinde, giderek daha fazla “iş” in bu alana dâhil edilmesinde herhangi bir sorun algılamamaktadır. Disiplinlerarası çalışmanın, “işbirliğinin” oluşma sıklığının arttığı tespit edilmekte ve yine var olan “disiplinler sistemi” için zenginleştirici faktör olarak okunmakta, bu tür çalışmaların çeşitli dökümleri yapılmaktadır.

1.2 Tezin Amacı

Tezin problemi ise, burada ortaya çıkmaktadır: Hiçbir çalışma alanı yalıtılmış, temiz bir alan olarak, hiçbir zaman var olmamıştır.

Mimarlık alanının kendisi, sonuç ürünü ve süreci, birçok ayrılmış görünen çalışma alanı ilişkileri ile eğitim sürecinden itibaren disiplinler-arasıdır. Bunun yanında, yine de, mimarlık alanının, adı olan bir etkinlik sahası olarak ayırd edici özellikler taşıdığı düşünülmelidir. Böyle bir ada sahip olmanın dili (yani düşünme eylemini) mümkün kıldığı belirtilmelidir. Fakat mimarlık alanı sınırlarının tariflenmesinin, detaya inildikçe neredeyse imkânsız hale geldiği, metodolojik yaklaşımlar sergileme refleksi tarafından sürekli olarak görmezden gelinmektedir.

Bu çalışma kapsamında, hertürlü bilginin, her tarafa dağılan uçları kesilerek, tanıdık/bildik/alışıldık iş birliklerinin dışında kalanların tümünü disiplinler-arası olarak okumak, tüm etkinlik alanlarının sınırlarını dondurmak olarak görülmektedir. 10 yıl sonra, şu an disiplinler-arası olarak sayılan, üretim alanlarının hiçbir sorgulamaya yer bırakmadan mimarlık alanına dâhil edilmesi son derece olasıdır.

Fakat “disiplinlerarası” olarak adlandırılarak da olsa çeşitli etkinliklerin konu edildiği bir ilgi alanı oluşmasının tek nedeninin bilginin arkeolojisi ile ilgili bilgi ve sezgi eksikliği olmadığı belirtilmelidir. Her zaman yeni karşılaşmalar vardır/olağandır. Sınırların verili/çizili olduğu ilüzyonu ile yetişen mimar ise bu durum için tedbir alır: “Belirsiz,

müphem durumlarda dahi eylem kısa zamanda bir-örneklige kavuşturulur ve buna inatla uyulur [2] .”

Bu tezin amacı ise, akademik bir çalışma olarak, akademik çalışma disiplininin gereklilikleri içerisinde, yukarıda tanımlanan problem çerçevesinde belirli bir alanda, belirli bir zamanda, tariflenmiş bir ortam için eleştirel bir okuma yaparak, yukarıda belirtildiği gibi “disiplinlerin sınırlarının tamamen çizilemeyeceği, giderek bu sınırların neredeyse olmadığı” önermesi/ iddiasının geçerliliğini kanıtlamaya çalışmaktır. Bu iddianın mimarlık eğitimi üzerinden de okunabileceği ileri sürülmektedir.

1.3 Hipotez

Tez, öncelikle, başı sonu olan, sınırlı bir zamanda, belirli bir yöntem ve tanımlanmış bir durum için yazılması dolayısıyla, bağlantılı olduğu tüm konuları içermeyecektir. Baştan belirlenen çizgiler, zaten birçok bağlantıyı sınır – dışına itmektedir.

Tezin içeriği; 1982-2010 tarihleri arasında sınırlandırılmış, 4 büyük mimarlık okuluna indirgenmiş ve ders programlarının nitelik ve nicelik okumalarının yapılması şeklinde tariflenmiştir. Bu şekilde konu, Türkiye’nin büyük şehirlerinde bulunan, dört önemli mimarlık okulunun son 30 yıllık dönemine, belirli bir perspektif aracı olarak ders programları kullanılarak yoğunlaşmıştır.

Bunun yanında yazım sırasında en büyük sıkıntı dilin kullanılışı ile ilgili olmuştur. Bir taraftan sınırları dağıtılan bir etkinlik biçimi için kullanılan ad, bir taraftandan da tez içerisinde en çok geçen kelimenin kendisidir. Bu sorun ise bu tez kapsamında dilin kullanımı açısından “arıza” lar çıkarmaktadır.

Başı sonu belli, sınırlı, metodolojisi, tekniği üzerinde uzlaşmış, akademik disiplinler sistemi içerisinde yeri olan bir sisteme referans veren “mimarlık disiplini” terimi yerine, “hacimsel bilgi kümelenmesi” olarak “mimarlık alanı” karşılığının kullanılması tercih edilmiştir. Bu seçim, ilk ifadenin taşıdığı, tüm akademik tarihselliği ile yüklü anlam kümesini içermeyecektir. Fakat yapılan tercihe verdiği sürekli referans ile tüm metin sırasında tekrar düşünme aracı olması beklenmektedir.

Tez yukarıda sınırları çizilen konu çerçevesinde, “genel” bir durum tespiti yapmaya çalışacaktır. Tüm genelleme çabalarının mevcut hali deforme ettiği, giderek

dönüştürdüğü sürekli olarak akılda tutularak, konu üzerinde etkili her aktörün etkinliği mümkün olduğunca değerlendirilecektir.

Bu aktörlerin, özellikle bu tez içerisinde ana inceleme aracı olan ders programlarına etkileri itibari ile sıralama yapılması hedeflenmektedir.

Üniversitelerin kendi kendilerine koydukları tanım ve hedefler ile ders programlarının, ders saati ve kredileri, seçmeli-zorunlu ders saatleri açısından nicel; içerikleri, dersin verilmiş zamanlaması açısından belirleyici özellikleri açısından nitel görünüşleri ile incelenecek, karşılaştırılacak, çarpıştırılacaktır.

Bu tez giriş bölümü de dâhil olmak üzere toplam 6 bölümden oluşacaktır.

İlk bölümde tezin yazılma amacı, bu amaç için öngörülen tartışma biçimi ve çalışmanın belirlenmiş yapısı açıklanmaktadır.

İkinci bölümde genel olarak akademik disiplinler ve sınırları meselesi tartışılacaktır. Bunun için bilimlerin/bilginin oluşumu, sınıflanması ve gelişimi ile ilgili yazın araştırılmaktadır.

Üçüncü bölümde mimarlık okullarının eğitim politikaları üzerinde etkili aktörler tespit edilecek ve etkileri araştırılacaktır.

Dördüncü bölümde Mimarlık eğitimi veren kurumların, özellikle seçilen 4 kurumun kendi mimarlık hedef-misyon-vizyonlarını, nasıl tarif ettikleri ve bu hedeflere ulaşmak için neler yaptıkları sorusu kendi açıklama ve metinleri üzerinden, disiplinin tariflenme biçimi açısından okunmaya çalışılacaktır.

Beşinci bölümde bu eğitim kurumlarının ders programlarının nitel ve nicel okuması ve karşılaştırması yapılacaktır. Bu karşılaştırma ile hangi okulun kendi işlevini mimarlığın disiplinler arası rolü üzerinden tanımlamaya daha yatkın olduğu veya olmadığı tespiti yapılmaya çalışılacaktır. Ayrıca kendi koydukları hedefler ile ders programları açısından bulundukları nokta arasındaki ilişki üzerinde durulacaktır.

YTÜ Mimarlık Bölümü Sekreterliği'ne şahsen yapılan başvuruda, gerekli evraklar, "Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü 2006-2007 Yıllığı" Kitapçığı ile teslim edilmiştir. Bu evraklarda her ne kadar geçmiş yıllara ait ders programları eksiksiz olarak bulunmakta ise de ders kredileri bulunmamaktadır.

MSGSÜ dekanlığına verilen dilekçe ile 1982-2010 yıllarına ait ders programları istenmiştir. Verilen cevaba göre, ancak en eski 1991-1992 yılına ait ders programı elde edilmiştir. Arada da birçok eksik yıl vardır. Elde edilen Ders Programlarının yılları şu şekildedir: 1991-1992, 1992-1993, 1993-1994, 1994-1995, 1995-1996, 1999-2000, 2001-2002, 2002-2003.

ODTÜ’de kuruluşundan bu yana tüm bölümlere ait, öğretim görevlileri, ders programları, ders içerikleri, kredileri v.b. bilgiler ortalama 2 yıllık arayla fakat eksiksiz olarak kataloglanmıştır.

İTÜ’de kütüphane, öğrenci işleri, dekanlık gibi yerlerde aranılan türde kayıtlar bulunamamıştır. Bu nedenle yine dilekçe verilerek ders programları istenmiştir. Fakat verilen dilekçe uygun bulunmamıştır.

4 okula ait 2009-2010 yılı ders programları okulların kendi web sayfalarından edinilmiştir.

Altıncı bölümde, tezin inceleme kısımlarında tespit edilen noktaların, bu tezin “tez” i ile uygunluğu ve/veya çelişikliği değerlendirilecek ve “mimarlık eğitiminde farklı bir eğitim sistemi araştırılabilir mi?” sorunsalı tartışılacaktır.

BÖLÜM 2

DİSİPLİN

2.1 Akademik Disiplinlerin Tarifi ve Algılanışı

Disiplin, kelimesi Fransızca'dan 19. yüzyıl sonlarında Türkçe'ye aktarılmış bir kelime. Kelimenin farklı duran iki anlamı şu şekildedir:

- Bir topluluğun, yasalarına ve düzenle ilgili yazılı veya yazısız kurallarına titizlik ve özenle uyması durumu, sıkı düzen, zapturapt – Genel olarak kural ve kuraldışılık üzerinden değerlendirilebilen, zaptetme, kontrol altında tutma, kurallara uyma-boyun eğme anlamlarını içermektedir. Yazılı veya yazısız kurallar disiplinin olmazsa olmazı, kuralın olmadığı yerde disiplinden bahsedilememektedir.
- Kendine özgü eğitim altyapısı, yöntemleri ve içeriği olan ve herhangi bir alanda yeni bilgi üretebileceğini ve söz konusu alanda daha ileri düzeyde bilgiler geliştirebileceğini kanıtlamış bir araştırma alanına verilen isimdir. Her disiplinin kendine özgü doktrini, profesyonel dili, terminolojisi, entelektüel öncüleri ve takipçileri bulunur.

Disiplin, tanımı sözlüklerde bu şekilde ayrılmış olmasına karşın, akademik disiplinlerin belli bir çalışma alanındaki izlenecek kurallara direkt olarak yaptığı gönderme, tam da ilk maddedeki tanım ile örtüşmektedir.

Bir çalışma alanında bilginin oluşturulması ve sınanması için, çalışma alanının pratisyenleri tarafından temel protokollerin oluşturulması beklenmektedir. Bu protokoller yeni nesle büyük ölçüde örgün eğitim yolu ile aktarılmaktadır. Temel

protokoller bir bilgi binası inşa etmenin neredeyse tek yöntemi olarak görünmektedirler.

Akademik çalışmalar sırasında, sınırları önceden belirlenmiş bir alan içerisinde, bu alan için en uygun yöntem/protokol aranmamaktadır. Temel protokoller bir bilgi ve etkinlik alanı için hâlihazırda kurulu/ayrışmış olan çalışma alanı içerisinde tanımlıdır. Ayırd edici sınırların oluşmasının nedeni bu protokollerin bizatihi kendi varlıklarıdır. Protokoller ve yöntemlerin kendileri o alanın sınırları ile ilgili algıyı oluşturmaktadır. Yöntem/protokol değiştiğinde alanının sınırları da değişmektedir. Kullanılan araçlar etkinlik alanını belirlemektedir. Burada kullanılan “yöntem/protokol” terimleri, Kuhn’un tanımladığı şekilde “paradigma” terimi yerine kullanılacak olursa: “Bir paradigmayı [protokolü] terk etmek o bilim dalını terk etmek demektir [3].”

Bilgi elde etme yöntemi ile belirlenen etkinlik alanı, artık “kurum”laşmıştır. Tüm kurumlar için hayal edebileceğimiz, tüm belirsizlikleri yok etmeye yönelik mekanizmalar kurulmuş ve işlemektedir. Kurumsal yapılar olarak bilgi alanları, kurumun kendisi tarafından şiddetle sınırlandırılmaya çalışılmaktadır. Ve ancak bu şekilde “disiplinler” olarak adlandırılmaktadırlar.

2.2 Disiplinin Sınırları

“Kesinlik iyidir” saplantısından sadece “kesin olan iyidir.” ideolojisine geçilmektedir[4].”

Bilgi alanlarının disiplinler olarak kurulması dolayısıyla, belirsizlikleri yok etmeye, sınırları belirlemeye yönelik refleks, yukarıda bahsedilen kurumlaşmış yapılarda sıklıkla harekete geçmektedir. Bunun nedeni ise olağan olarak belirsiz durumlar, istinalar ile karşılaşılmasıdır. Bu sebeple sürekli olarak sınır-dışında olan, her şekilde, disiplinin kurum ve pratisyenleri tarafından, sınırların içerisine alınmaya çalışılmıştır/çalışılmaktadır. Sürekli olarak yinelenen bu durum, disiplin sınırlarının her seferinde çok küçük farklarla sürekli değiştiği anlamına gelmektedir. Disiplinler sistemi, neredeyse hiçbir bilgiyi dışarıda bırakmamaktadır. Disiplinler giderek daha küçük parçalarda yeniden organize olmaktadır. Disiplinin kapladığı alan değişmemekte, fakat sınırları sürekli olarak değişmekte ve artmaktadır.

İnsan ve insan dışı evrenin mekanizmalarını inceleyen iki ana çalışma eksenini olarak sosyal bilimler ve doğa bilimleri arasında var olduğu düşünölen, bilginin doğası, bilginin üretim biçimleri arasındaki fark, neredeyse bir dikotomi, birinin kesinliğinin diğerrinin kesin bilgi üretemeyişinin göstergesi olarak algılanmıştır.

Temel bilimlerde bir bilginin üretilmesi, başka bir bilginin üretilmesinin doğrudan nedeni olabilir. Yani bir problem çözüldüğünde aynı paradigmaya ait diğerr bir problemin çözümü için veri olarak kabul edilebilir. Fakat Thomas Kuhn'un "Bilimsel Devrimlerin Yapısı"nda açıkladığı ve o günden bu yana özellikle bilimsel gelişmedeki ideoloji, rastlantısallık, tarihsellik gibi faktörlerin oynadığı rolün ana aktör olarak bilimsel bilginin üretilmesi ve değerlendirilmesi üzerindeki etkisini açıklaması ile bilimlerin kesin ve kuşkuaya yer bırakmayan yapıya sahip olduğu algısı yıkılmıştır. Özellikle sınırları, yöntemleri açısından sosyal bilimlerden ayrıştırılan, teknik kusursuzluk, yöntem ve araştırma disiplini konusunda doğa bilimlerine atfedilen, neredeyse mistik bakış kırılmıştır.

Sosyal bilimler ve doğa bilimleri arasındaki uzaklık bu perspektiften oldukça azalmış görünmektedir. Bu görünenin, görünür olduğu mecra ise, genel bilgi üretim mekanizmaları için oluşturulan tahayyüldür. Tahayyülde oluşan yaklaşma ile bilgi ve disiplinler arasındaki ilişkide tüm bilgilerin bir arada oluşturdukları tek bir yekpare küme hayal edilebilir olmaktadır.

Orhan Koçak, Hegel'in parça ile bütün arasında kurduğu ilişkiye şu şekilde bir yorum getirmiştir: "Hegel, tikel ile geneli ya da parça ile bütün arasında bir dolayım kurmaya çalışmış ama o da sonunda parçayı bütün içinde, maddeyi tin içinde eritmekten kaçınmamıştır. Bununla birlikte, geriye miras olarak, bu diyalektik dolayım düşüncesini bırakmıştır: bu parça ile bütünün birbirleri yerine geçmeden, birbirleriyle barışma, uzlaşma umududur [5]."

Parça ve bütün birbirlerinden bağımsız olarak değişmezler. Bilgi sahalarının bir odaklanma gözlenebilen alanlarına, "disiplinler" adı verildiği söylenebilirse, her disiplinin değiştikçe tüm bilgi alanını ve böylece tüm diğerr disiplinleri etklediğini, dönüştürdüğünü düşünebiliriz.

Bu tür bir diyalektetik, sınırları hiçbir zaman sabitlenemeyen bilgi sahaları yapısı ortaya çıkarmakta ve disiplinler-arası alan yok olmaktadır. Sadece hangi alanda sayılacağına henüz karar verilmemiştir. Fakat bu tür bir görünüm, yirminci yüzyıl başı “rasyonalizmi” ile birlikte çalışacak bir mekanizma olarak algılanmamaz.

İdeolojik rasyonalizm, yirminci yüzyılda “karmaşıklık ve çelişki” ile bilimsel düşüncenin arasının oldukça açıldığını göstermektedir.

“Birinci Dünya bilimi; Avrupa’daki bilimsel devrimden doğmuş olan ve hâlihazırda dünyanın dört bir yanındaki üniversitelerde ve teknoloji kurumlarında öğretilip uygulanmakta olan bilim, bize sayısız fikir ve teknolojik başarı armağan etti. Ona çoğunlukla “akılcılık” denen, bilimin sistematik ve açıkça belirlenebilir bir tarzda üretildiğini ve diğer tüm gelenekleri hükümsüz kıldığını öne süren bir ideoloji eşlik ediyor.” [1]

2.3 Disipliner Sistem ve Üniversite

Belirli bir alanda, belirli bir amaca ulaşmaya yönelik özelleşmiş tekniklerin aktarılması ve geliştirilmesi amacıyla oluşturulan eğitim organizasyonu, bu özelleşmiş teknikler dolayısıyla kendi içerisinde farklılaşmaktadır. Çağdaş dünyada bu tür bir organizasyonun Yüksek Öğretim kurumları tarafından yapıldığı varsayılmaktadır. Bu kurumlar tek başına değildir. Devlet /siyasal iktidar ve mesleklerin kendileri/pratik iktidar, Yüksek Öğretim üzerinde etkili aktörlerdendir. Bu kabule göre, belirlenmiş her amaç için ayrı bir tekniği öğretmek ve o tekniği geliştirmek üzere eğitim sistemi kendi içerisinde ayrı kompartmanlar oluşturmaktadır. Bu kompartmanlar belirlenen çerçeve içerisinde hareket etmektedirler.

Yükseköğretim kurumları bu tez içerisinde, yukarıdaki bölümlerde anlatılan “özelleşmiş tekniklerin kurumlaştığı” bahsinin görünür, organize modeli olarak okunacaktır. Buradan hareketle yükseköğretim kurumları organizasyonunun, bir disiplinin tanımlı ve kapatılmış sınırları üzerinden hareket ettiği düşünülebilir. Disiplinin sınırları ile ilgili tüm gelişmelerin bu çerçevede bu kurumlar içerisinde ancak yukarıda açıklandığı şekilde etki yarattığı, sürekli olarak belirlenmiş alan içerisinde kalınabilecek modelin

oluşturulduğu, anomali ve belirsizlikleri azaltmaya yönelik refleksin sıklıkla harekete geçtiği gözlenebilir.

Çağdaş üniversite eğitimi modelleri, aynı anda birkaç modern itki ile şekillenmiştir. Bu eğitim modelinde, uzmanlıklar yolu ile tüm dünyanın rasyonel olarak kavranabileceği yönünde ısrarcı modernist akılcılık etkili olmuştur. Bilgi alanlarının kompartmanlaşması artarak giderek mikro alanlara bölünmektedir. Uzmanlaşmalar, 20. yüzyıl boyunca olumlanarak teşvik edilmiştir. İnternet üzerinde çalışan tümüyle kamuya açık Wikipedia’da çıkan akademik disiplinlere ait listeye göre 44 ana başlık altında toplanan 1302 adet akademik disiplin bulunmaktadır [6].

“Basit ve eşdeğerli seçeneklerin azaltılmasına bağlı olasılıklara kıyasla bizim subjektif olasılıklarımızı saptıran tüm olgu, teori veya doktrinler; bilim konusu olmak zorundadır; hatta bu bilgi biçimi özel, zihinsel teknikler gerektirse bile.”[4]

Her türlü bilginin klasifiye edilip, tüm sınırların kesin olarak çizilmeye çalışıldığı modern bilim ve bilgi arama-bulma yöntemleri halen büyük çoğunlukla kabul edilmiş görünüyor. Bu konuya karşı eleştirel yaklaşımlar modernizmin eleştirilmesi ile aynı güzergahı paylaşan bir literatür oluşturmaktadır.

Soyal bilimlerde bu eleştiriye yapmak görünürde daha kolay olsa da, doğa bilimlerinden de bazı eleştiriler gelmektedir. Yine de doğa bilimlerinde mevcut bilgi üretim ve yayım mekanizmalarına yönelik eleştiriler bunun için çalışan organizasyonlardan değil de örneğin Kaos Teoremi gibi meteorolojiden, fiziğe geniş bir olgular yığınının uygulanabileceği için “disiplinler üstü” olarak adlandırılan çalışma alanlarından geldiği gözlenmektedir. James Gleick kendi araştırma konusu da olan “kaos teorisi” ile ilgili yazdığı “Kaos” adlı kitabında, mevcut doğa bilimi disiplinleri ile ilgili durumu şu şekilde açıklıyor:

“İşe dışarıdan bakan bazı kimseler, bilim camiasının kendi içinde ne kadar dar kapsamlı bir bölünmüşlük gösterdiğini fark etmiş, bilim disiplinlerini sanki zırhlı bir savaş gemisinde birinden diğerine su geçmemesi için özel kapılarla ayrılmış bölmelere benzetmişlerdir. Biyologları matematik literatürünü yakından takip etmeksizin okumak yetmektedir; bununla bitse iyi, moleküler biyologlara da popülasyon biyolojisini

yakından takip etmeksizin okumak yetmektedir, fizikçilerin ise zamanlarını geçirmek için meteoroloji bültenlerini incelemekten daha önemli işleri var [7].”

2.4 Mimarlık Disiplini

Yukarıda açıklanmaya çalışıldığı gibi disiplinler sistem ve üniversite kurumları birbirlerini beslemektedir. Mimarlık disiplinin uğraşı alanı ise insan/mekân/fiziki çevre öğelerinin merkezinde yer aldığı durumları, etkinlikleri giderek büyüyen yayılım küreleri olarak ele alan, bilgi adalarını ve bu adaların ilişkilerini inceleyen ve yeniden tasarlayan her türlü eylemlilik olarak ayırd edilebilmektedir.

Bugün, mimarlık alanı güncel aktörleri ile bir endüstri etkinliği olarak da ele alınabilmektedir. Bu endüstri, büyük ve karmaşık ekonomileri yönetmeye adaydır. Bu geniş ölçekli ekonomik faaliyet ise yüksek nitelikli iş gücü ve karar mekanizmaları gerektirmektedir. Bu karar mekanizmalarını manipüle eden herkes sonuç ürün üzerinde pay ve sorumluluk sahibidir. Bu konuda en göze görünen aktörlerden birinin, okunaklı formlar ortaya koyan olarak mimarlık alanı olmasının yanında, 19. yüzyıldan bu yana yapı ölçeği büyüdükçe mühendislik hizmetleri ile yapım organizasyonu hizmetleri de büyük inşai faaliyetler için talep edilmektedir.

Mimarlık alanı, mühendislik hizmetleri ile bir taraftan bu organizasyonun tümünü yürütmek adına bir yarışa girmiş görünmekteyse de halen ölçeğe bağlı olarak bu alanı, yapı inşa operasyonunu mühendislere bırakmış görünmektedirler. Okullarda alınan formasyonun mekân organizasyonu/form odaklı oluşu ile de bu rolleri desteklenmektedir.

Mimarlık alanı, modern dünyada, almaya aday olduğu bu sorumluluk ile birlikte, yapılı çevreyi kendi eylemliliğinin sonuç ürünü olarak görmek eğilimindedir. Kendi görünürlüğü ile meşruiyetini desteklemektedir. Bu sorumluluk/yetki için ise özelleşmiş-uzmanlaşmış-yetkin sorumlular yetiştirmelidir.

Bu geri besleme sürecinde mimarlık eğitiminde meslek örgütlerinin ve profesyonel mimarların etkin olması ya da olmaya çalışması kaçınılmazdır.

Mimarlık alanında meslek örgütleri de kendi sınırlarını belirleyebilmeyebilmek ihtiyacındadır. Bu durum hukuki süreçleri sürdürebilmenin gereği olarak ortaya çıktığı

kadar, başka iş kollarına “saha kaybetmeme” endişesi de taşımaktadır. Meslek örgütlerinin bu çabası ile oluşan çeşitli metinler, kendi eylemlilik alanlarını tarif etmeye yöneliktirler.

Dünyada ACE, UIA, RIBA, NAAB, gibi meslek örgütlerinin bu amaçlarla yayınladığı çeşitli dokümanlar arasından, geniş katılımlı bir örgüt olarak UIA metni meslek adına konuşma ve sınır belirleme yetkisini kendisinde gören, etkin bir kurumun üretimi olarak dikkat çekicidir. UIA bu metinlerde, mimarlık mesleğinin sınırlarını çizmekle kalmamakta, bu sınırlara uyan mimarın tarifini, bu mimarı yetiştirecek eğitim programının dolayısıyla eğitim kurumunun ve eğitim içeriğinin tarifini yapmaktadır. Yapısı itibari ile sistemin temel eleştirisinden ziyade bir tür “üzerinden geçme”, “vurgulama” yapan metinler, her hangi bir konuyu açıkta bırakmama endişesi dolayısıyla son derece geniş kapsamlı olmakla birlikte özellikle uluslararası organizasyonu nedeni ile yerel uygulamaları ve eğitim farklarını bir örnekletirmeye giden saptama ve önerilerde bulunmaktadır.

Aşağıda “Mimarlık Pratiği İçin Tavsiye Edilen Uluslararası Profesyonellik Standartları Konusunda UIA Mutabakat Metni”(EK:10)’nde mimarlık alanına dair bu gün gündemde olan tüm etkiler, etkenler, tanımlamalar/sınırlamalar ele alınmaya çalışılmıştır. Bu bölümlerin, mimarlık alanına dâhil ettiği konu başlıkları şu şekilde derlenmeye çalışılmıştır.

Metinde tanımlanan mimarlık mesleğinin şu temel uğraşı alanları vardır: Yapı, peyzaj ve arazi planlama, projelerin anlatılması ve sunulması, yapı ekonomisi, inşaat ve tasarım yönetimi.

Bu tanımların tümü direkt olarak yapının yapılması işi ile ilgilidir. Yapılı çevre inşa edilebilmesi için gerek duyulan hizmetleri kapsamaktadır. Yapı/yapıların/peyzajın meydana çıkarılabilmesi için görülen bir tür iş aşaması tarifidir. Neredeyse sadece inşaa faaliyetin kendisi ile ilgili görünmektedir. Yine de bölüm, bahsedilen “Mimarlık Meslek Pratiği” tanımının belirtilen uğraşlarla sınırlı olmadığı konusunda uyardıysa da herhangi bir başka ipucu vermemektedir. Bu aşamada “mimarlık meslek pratiği” içerisinde birlikte çalışılması gereken çok sayıda diğer meslek kolları (danışman mühendisler, kent plancıları, peyzaj mimarları ve diğer uzman danışmanlar)

anılmaktadır. Yine de bu sayılanlar ile beraber çalışılmamakta, diğer meslek kollarının eş güdümünün sağlanması mimarlık meslek pratiği tanımı içerisinde yer almaktadır. Bu pozisyonlama, “meslek pratiği tanımı”nda pratiği gerçekleştiren kişi ve mesleğin kendisini bu eş güdümün sağlanacağı organizasyonun başına getirmekte, merkezi bir rol vermektedir.

Tanımda geçen işleri yapanlar ise “Mimar” olarak tanımlanmaktadır. Fakat farklı olarak, aşağıdaki tanımlama, tarif edilen işleri yapmak üzere olan meslek adamı için başka yönlerde de genişletilmektedir.

“Mimar” sıfatı, genellikle yasalar veya geleneklerle, *mesleki ve akademik* açıdan *yetkinliğe* sahip ve genel olarak mesleğini uyguladığı ülke içinde *kayıtlı/lisanslı/sertifikalı* olan ve *toplumun yaşam ortamının mekânsal, biçimsel ve tarihsel içerik* açısından *adil ve sürdürülebilir* bir şekilde *geliştirilmesi, refaha ulaşması* ve *kültürel ifadesini bulmasını savunmaktan sorumlu kişilere özgü* bir tanımlamadır [8].”¹

“Mimar” sıfatını kullanlarda yalnızca mesleğin tanımında bulunan tarifli işler konusunda yetkinlik aranmaz. Aynı zamanda toplumsal gelişim konusunda da sorumluluk yüklenir. Toplumsal gelişim, çevre-adalet-refah-kültür konularında sağlanmalıdır. Mimarlar da bu konuların savunucularıdır. Her ne kadar bazı ifadelerin, bu tür metinlerin içerdiği iyi niyet ifadesi geleneğinin devamı olduğu düşünülebilirse de, toplumsal gelişim konularındaki mimar’a atfedilen “savunmaktan sorumlu kişilere özgü” şeklindeki ifadenin dolaysızca aktif ve etkin bir role vurgu yaptığı görülmektedir.

Bu açıklamadan sonra “mimar” ın sahip olması gereken nitelik ve yetenekler sıralanmaktadır. Mimarlar, öncelikle yasal olarak lisans edinmiş olmalıdırlar. Meslek sınırını korumanın yegâne göstergesi, resmi otoritelerce belgelenmiş, böylelikle mesleki haklarını kazanmış olmaktır. Böylelikle kazanılan nitelikler “kanıtlanabilir” olmaktadır. Böyle bir lisans/ehliyet ile sonuçlanacak süreç resmi otoritelerce akredite edilmiş eğitim kurumlarından geçmektedir. Tüm bu onay/lisans etkinliğinin sonucunda

¹ Metin içerisindeki vurgular tez yazarı tarafından eklenmiştir.

edinilen belge belirlenen niteliklerin edinildiğini veya edinilmekte olduğunu göstermektedir.

Meslek örgütlerinin üstlendiği etkin rol kapsamında, meslek adamı yetiştirme konusunda, eğitimden istek ve beklentilerinin açıklandığı metinler de önemli görülmelidir. UIA bu konuda detaylı metinler ortaya koymuştur.

UIA'nın üyesi olacak mimarların yetiştirilme standartları, eğitim programını da etkileyecek kapsam önerileri, yetiştirecek mimarlarda eğitimin vermesi gereken nitelikler bu metinlerde sıralanmaktadır [9].

Sıralanan maddeler çerçevesinde, mimarın sahip olduğunu kanıtlaması gereken beceriler oldukça geniş bir yelpazede yer almaktadır. Sanat/estetik, beşeri bilimler, strüktür, finansman, hukuk, malzeme bilgisi, tarih, kuram, çevre v.b. Bu yelpazenin büyük kısmında ise bilgi, "mimarlık disiplini"ne ait olmadığı varsayılan alanlarda üretilmektedir. Bilgi ile donanmış "mimar" giderek her türlü bilgi alanı ile "mesleki" olarak da ilgilenmektedir. Böylece entelektüel alanı artan mimarlık alanı, bu kez kendi etkinlik alanı üzerine düşünmektedir. Bu türlü, son derece geniş bir alan belirlenip, bu alanda yetkin olmaya çalışıldığında ise, bazı mimarlık alanı yorumcuları tarafından şu şekilde eleştirilir hale gelmektedir: "...mimarlık dev bir sünger gibi önüne geleni emmekte ya da benzersiz liberalizme sahip "sebest düşünsel mübadele bölgesi" olarak işlev görmektedir. Ne var ki, sadece bu durum bile mimarlık bilgisinin bir tür içerik belirsizliği yaşadığını kanıtlıyor. ...başkalarının ürettiklerini böyle fütursuzca sahiplenen bir alanın en azından kendi içeriğinin sınırları konusundaki bilinci yeterli olamaz [10]."

Fakat yine de mimar bu bilgi alanlarını da tarihsellikleri ile birlikte bildiğini kanıtlayabilmeli, edindiği bilgileri yapıp ettikleri üzerinde kullanabilmelidir. "Kullanma" ise başka bir açıdan rahatlıkla şu şekilde görülebilir: "Başka bilgi alanları için üretilmiş kavramlar, yöntemler aslında içerikleri alt üst edilerek kolayca mimarlığa uyarlanır. Hiçbiri mimarlık akla bile getirilmeksizin ortaya konulmuş nice bilgi, adeta kaygan bir zemin üzerinde zahmetsizce mimarlığa doğru akmaktadır. Örneğin, bu sayede, felsefi bir disiplin olan etik, mimari etik biçimini alıp, mimarlıkta ve tasarımda yapılmasına cevaz verilenle verilmeyenin sınırını çizmek anlamına gelir olmuştur." [10]

Görülen, mimarlık alanının hertürlü bilgiyi araçsal akılla işe yarama esasına göre klasifiye ettiğidir. Uğur Tanyeli'nin eleştirdiği bu etkinlik biçimi ise “eserin mimari niteliği” ve “mimarın niteliği” üzerine konuşulabilir olmasını sağladığı kurumlaşmış meslek yapılarınca genel olarak kabul görmüştür.

UIA tarafından yapılan tanım uyarınca pozisyonlama, mimarlık mesleğinin sınırlarını diğer birçok alandan daha görünür biçimde muğlâklaştırmakta, giderek dağıtmaktadır. Mimar, mekân üretimi için etkinlik gösterirken, sürecin başından itibaren birçok “diğer” bilgi alanları ile birlikte yol almaktadır.

Bu bilgi alanları ile sürekli etkileşim, pratiğin kendisini “disiplinler-arası” kılmaktadır: “.... her türlü üretim aktivitesi bir derece belirsizlik (indetermination) içerirken, neredeyse bütün meslekler (professions) belirsizliğin işgalindedirler.” Bütün meslekler için geçerli olan “belirsizlik faktörü” mimarlık alanında disiplinler-arası alanda gösterdiği etkinlik nedeni ile baş edilemeyecek düzeyde görünmekte ve neredeyse sürekli olarak meslek pratisyenleri kendilerini “kriz” içerisinde bulmaktadırlar. Mimarlık alanı neredeyse sürekli olarak yeniden bir düzene oturtulmaya çalışılmaktadır. Bu yeniden düzene sokma çalışmalarının tek bir disiplin tanımı ile yapılamayacağı bir süredir çeşitli şekillerde ifade edilmektedir: “10 yılı aşkın bir süredir, sayısız rapor ve çalışma, toplumdaki ve inşaat endüstrisindeki değişimlerin, mimarlık ve diğer inşaat çalışma kollarına nasıl tesir ettiğini tanımladılar. Daha iyi bir müşteri hassasiyeti, inşai alanda kullanıcı ihtiyaçları konusunda sorumluluk ve endüstri profesyonelleri içerisinde daha efektif bir çapraz-disiplinli takım çalışması ihtiyaçları tanımlanmıştır [11].”

Bu tür bir etkinlik alanı için modern toplum tarafından gereksinim duyulan hizmetleri verebilecek şekilde “yetkin” pratisyen ihtiyacı, tüm yukarıda bahsi geçen tartışmalar arasında, dünyada çeşitli şekillerde olmakla birlikte tüm meslek/bilim/sanat alanları için yüksek öğretim kurumlarınca sağlanmaktadır.

2.5 Mimarlık Disiplini ve Eğitimi

Mimarlık eğitiminin bilimselleşmesi de yetkin/üretken meslek pratisyeni ihtiyacının ancak yukarıda açıklanan şekilde uzmanlaşmış eğitim ile sağlanabileceği görüşüyle meşrulaştırılmaktadır. Her ne kadar mimarlık eğitiminin bilimselleştirilmeye çalışılması,

bir taraftan mimarlık eğitiminde tarafsız ve karşılaştırılabilir beceriler edindirilebileceği düşünölmeye çalışılsa da geleneksel mimarlık eğitiminden daha karmaşık bir düzenleme gelişmiştir. Eğitim modelinin gelişiminin bilimlerden farklı bir yöntem izlediği düşünölmemelidir. Bu tür bir seyir, modernleşmenin getirdiği son derece karmaşık toplumsal etki ve faktörlerin de inceleme konusu olarak alınarak, parçalanıp yüzlerce farklı inceleme düzeneğine oturtulmaya çalışılmasından farklı bir sürece işaret etmemektedir.

Aşağıdaki sınıflandırma GPS (General Systems Theory) adı altında mimarlığın bilimsel tabanlı eğitiminin yapılabileceği öne sürölmüştür.

Dizayn Metodları: Dizayn metodları, bir kara kutu tasarımını aydınlığa kavuşturmak veya

Çevresel Psikoloji: kişisel veya toplu olarak kullanıcının yapılı çevredeki davranışını anlamaya çalışır.

İnşaa Teknolojisi: Binaları, inşa teknikleri ve bunların fiziksel bileşenlerini, teknoloji ve çevresel koşullarının karşılıklı etkileşimini de hesaba katarak tetkik eder.

Sosyal ve Kültürel faktörler: Binaları, kullanıcının bağlı olduğı sosyal gruplar ve yapılı çevre ile ilişkileri açısından tetkik eder.

Yere Bağlı Mimarlık: Bina formlanışının bağlamsal çerçevesi ile birlikte geliştiğinin altını çizmenin üzerinde durur.

Bu yöntem mimarlık etkinliğinin bina üretme biçimlerinin analitik bir düzeneğe oturtulma çalışmasıdır. Bu analitik yöntem ile binayı oluşturan ayrıışmış etmenler tetkik edilir.

Çeşitli zamanlarda Türkiye üniversitelerinde gündeme getirilen “bilimsel mimarlık eğitimi” oluşturma çabaları, kendi oluşturuncları tarafından sonradan pek de rağbet görmemiş bir girişim olarak kabul edilse de bu kadar kristalize olmamakla birlikte genel olarak mimarlık eğitiminde bir tür tutarlık/yapı arandığının izleri okunmaktadır. Bu izlerin yukarıda bahsi geçen kurumlaşmış akademizm refleksi, tüm tarihselliği ile mimarlık alanını kavramaya kapatmaya çalışmaktadır.

BÖLÜM 3

MİMARLIK DİSİPLİNİNİN SINIRLARINI İLK OLARAK TARİF EDİLDİĞİ YER OLARAK EĞİTİM KURUMLARI / ÜNİVERSİTE, GÜNCEL BİR DURUM TESPİTİ

Mimarlık alanı diğer birçok uğraşı alanları ile birlikte, yukarıda değinildiği gibi, orta öğretim sonrası “yüksek öğretim” adı verilen eğitim kurumlarında ilgisine öğretilmeye başlanmaktadır. Bu bilgi alanı ve uğraşı sahası ile ilgili sistematik bilgi doğal olarak bu kurumlarda verilmektedir. Bu nedenle özellikle eğitim programı, genel olarak eğitim kurumunun yapısı, uğraşı alanının ne tür konular ile karşılaşılacağı konusunda bir kapsam, bu konular ile nasıl baş edileceği ile ilgili bir yöntem, daha sonra bu alanda çalışacak bireye kazandırılmaya çalışmaktadır. Eğitim programlarının yapılacak işin ne olduğu ile ilgili temel tüm verileri sağlayarak öğrencinin daha sonra aradaki boşlukları deneyim ile dolduracağı fikri yüksek eğitim kurumlarınca benimsenmiştir.

Mimarlık alanında faaliyet gösteren pratisyenin etkinlik alanı ile ilgili temel algısı yüksek öğretim sırasında kendisine verilmekte, mesleki sınırlar, yine bu kurumlarda eğitim programının bir parçası olarak gösterilmektedir.

Disiplin sınırları algısının verildiği yüksek öğretim kurumları, son 30 yılda ülkemizde üniversiteler biçiminde örgütlenmişlerdir. Bu eğitim kurumlarının mimarlık alanına bakışları, iletme biçimleri, öğrencileri ile iletişime geçiş biçimleri, organizasyonları mesleğin bilgi alanının sınırlarını belirlemektedir.

Yüksek öğretim kurumlarının bilginin iletilmesi, paylaşılması rolünün yanında, bilginin üretilmesi ile ilgili görevleri sürekli olarak bilginin sınırları ile ilgili soruların sorulmasına

sebeptir. Bu nedenle son derece dinamik bir yapı öngörülebilirken özellikle Türkiye üniversitelerinde, güncel talepler karşısında yeterli kıvraklığın gösterilemediği, özellikle güncel gelişmelerin oldukça gerisinde kaldığı eleştirileri sıklıkla yinelenmektedir.

Tüm bu tartışmalar ışığında özellikle mimarlık eğitimi alanında okullaşma ve üniversiteler, bu kurumların yapılarında etkili olan/olabilecek aktörler ile birlikte güncel bir durum tespiti yapılmaya çalışılacaktır.

Türkiye üniversitelerinin mevcut yapılarının oluşmasında ve yakın gelecekte bu yapılarda oluşabilecek değişiklikler ile birlikte ele alınacaktır.

Mevcut yapıların oluşmasında önemli etkenler olarak bu yapıların oluşma biçimleri (mimarlık alanının okullaşması), idari yapıların kurulma biçimleri (YÖK) ve yakın gelecekte mimarlık eğitimi etkileyecek aktörler (EU, UIA) ve etkileri tartışılacaktır.

3.1 Mimarlık Alanı Eğitiminin Okullaşması

Mimarlık eğitimi tarihi, mimarlık okullarının tarihi değildir. Bunun için bağımsız bir çalışma yapmak gerekliliği açıktır. Mimarlık okullarının üniversite kurumlarının içerisinde yer almaya başlamadan önce mimarlık eğitiminin nasıl yapıldığı incelenmesi ilginç olacaktır.

Örneğin 1665 yılında Paris’te Louvre Sarayının cephesi için tasarım yarışması açılır. Bu tarihte böyle bir yarışmanın açılabilmesi, üzerinde anlaşılmış bazı standartların geliştirilmiş olduğu anlamına gelmektedir. En azından çizim, anlatım teknikleri bilgilerinin çeşitli yollar ile katılımcılar tarafından edinildiği çıkarılabilir. Ters taraftan bir okuma ile yarışma açılabilme olanaklılığı bahsi geçen yöntemlerin oluşmuş olmasını göstermektedir.

İlk mimarlık okulları açılmaya başlamadan önce geleneksel yapı yapma pratiklerinin dışından gelen, bir tür ilgi alanı olarak yapı yapma pratikleri ile uğraşan, halen birer dönüm noktası sayılan binaları ve strüktürleri tasarlayan oldukça fazla sayıda bireysel çalışan “mimar” olduğunu biliyoruz. Özellikle 15.-16. yüzyıllarda özellikle İtalya ve İngiltere’de gelişen “bireysel” “mimar” dan bahsedilebilir. Filippo Brunelleschi,

Leone Battista Alberti, Donato Bramente ilk akla gelen örneklerdir. Bu mimarlar yapım yöntemlerini ve planlamayı kendi uygun gördükleri düzende uygulamışlardır.

Ayrıca yine aynı dönemde mimari/yapısal bilgilerin de tasnif edilerek yazıya geçirilmeye başlandığı, yine “bireysel” çabalarla yayınlanmaya başlandığı görülüyor. (Alberti, De re aedificatoria, Mimarlık Sanatı Üzerine, mimarlık hakkında yayınlanmış ilk kitap sayılabilir.)

Yine de, meslek örgütlerinin kurulduğu 20. yy başlarına kadar, bir mimarlık okulu bitirmek, bir lisans (ehliyet) sahibi olmak zorunlu görünmemektedir. Bu tür bir zorunluluğun olmaması bir taraftan “okulsuz” birçok mimarın yetişmesine fırsat vermiştir.

Fakat asıl örgütlü eğitimin, özelleşmiş okullar ile birlikte verilmeye başlandığı düşünülebilir. Burada özellikle siyasi otoritenin gösterdiği değişim, büyük bir organizasyon becerisi ve mali güç gerektiren her alanda olduğu gibi, esas dinamiktir. Modern devlet ve örgütlü eğitimin ilişkileri ve birbirlerini besleme yöntemleri çeşitli şekillerde oldukça detaylı olarak incelenmiştir.

Aşağıda da açıklanacağı üzere İngiltere’de ise uzun süre mimarlık bürolarında staj eğitimi yöntemi ile belirli bir örgün eğitim kurumu dışında mimarın yetişmesi ve ehliyet alması sağlanmaktaydı.

Dünyada ve Türkiye’de mimarlık eğitiminin okullaşması, 20. yüzyıl başlarına kadar “modern mimar”ın yetişmesi için yegâne çözüm olarak görülmemiştir. Mimarlık alanında gösterilen faaliyet, bugün mühendislik alanı diyebileceğimiz ve dünyanın pek çok ülkesinde ve Türkiye de özenle üniversitelerin ayrı bölümlerinde okutulan hesaplama tekniklerini de kapsıyor, ya da tam tersi mühendislik alanı, mimarlık alanını da içeriyordu.

Özellikle ileri endüstri ülkelerinde ehliyet zorunluluğu ile bir örgün eğitim kurumundan lisans/ehliyet alınmadan mimarlık alanı ilgilisi olmak imkânsız değilse de, saha oldukça daralmıştır.

Mimarlık alanının okullaşması ile mimarlık disiplinin sınırlarının kurumlaşmış, öğretilebilir bir çalışma alanı olarak kurulmuş olduğu kabul edilecektir. Okullaşma ile

sürekli olarak sınır belirleme işlevi gören bu kurumlar mimarlık alanının kapatılması ile ilgili onay mercileri olarak da işlev görmektedirler. Mimarlık alanı içerisinde, mimarlık disiplinine neyin dâhil edilip, neyin edilmeyeceğine ve eğitim biçimi ile meslek olarak mimarlık pratiğinin uygulanma biçimlerine dair enformasyon mimarlık alanı çalışmacısı / mimar adayına verilmektedir.

Bu açılardan ele alındığında, bu çalışma içerisinde mimarlık okullarının Türkiye ve Dünya’da kurulmaları ile ilgili kısa tarihçelere değinmek gereği duyulmaktadır.

3.1.1 Dünya’da Mimarlık Alanının Okullaşması

Modern anlamda, bilinen ilk mimarlık okulu’nun Paris’te, 1671’de kurulan Kraliyet Mimarlık Akademisi olduğu söylenebilir. Bu kurum Fransız Devrimi sırasında, kuruluşundan 100 yıl kadar sonra, Ecole des Beaux Arts adı altında yeniden örgütlenerek resim ve heykel eğitimi veren okulla birleştirilmiştir [12]. Batı dünyasındaki güzel sanatlarda -bu dönem, mimarlık alanı da bu alana dâhil ediliyordu [13].- eğitim verme yöntemi/biçimi olarak akademi geleneği, Paris’te kurulan Beaux-Arts Okulu ile ortaya çıkar. Bilinen ilk, okullaşma deneyimi ile birlikte, mimarlık eğitiminde, geleneksel eğitimin usta-çırak modeli terk edilmeye başlanacaktır. Mimarın eğitimindeki bu kökten değişiklik mimarlık alanının, eski uygulamalara göre farklı algılandığının da göstergesi olarak okunmaktadır. Her ne kadar bu okulun ve takipçilerinin mimarlık bakışının yalnızca estetik kaygılar ürettiği ve bu kaygılar ile sınırlandırıldığı eleştirileri halen yapılıyor olsa da mimarlıkla ilgili soruların, ilk evrilmeye başladığı ortamın oluşmaya başladığı düşünülebilir.

Bu eleştiriler mimarlığın estetik kaygılardan başka sorunlar ile baş etmesi gerektiği yönünde daha yeni, mimarlığın sahasını sosyal, teknik, psikolojik, ekonomik girdilere kadar genişleten bir algının, 19.yüzyıl sonları 20. yüzyıl başları dile getirilmeye başlanan eleştirileridir.

Beaux-Arts’la birlikte mimarlığın kurumlaşma çabalarının, modern mimarlık alanının oluşumunda ilk adımlar oldukları düşünülebilir. Okul yukarıda da belirtildiği gibi Kraliyet Akademisinin bir devamıdır. Aydan Balamir, eğitim sisteminin formasyonunun, Plato’nun pedagojik ideallerine göre erken Rönesansta ortaya çıkan, İtalyan felsefe, edebiyat, sanat ve bilimler akademilerinden türetilmiş olduğundan bahseder [14].

Beaux-Arts'taki öğretim sistemi, çeşitli yarışmalarla sağlanan sürekli bir çekişme atmosferine dayanmaktadır. Okulun mimarlık eğitim sisteminin 2 ana kısmı vardı; atölyeler ve dersler. Atölyeler neredeyse okul yönetiminden ayrı, bağımsız olarak çalışıyorlardı. Atölyedeki öğrencilerin eğitimi, atölyeden sorumlu mimar patronajı yerine, sınıflara göre kurulan, hiyerarşik düzenin en üst derecesinde bulunan öğrenciler tarafından sağlanırdı [13]. Ortaya eğitim seviyesine göre 3 kademe çıkar. *Aspirants* hazırlık sınıfındaki öğrencilerdir. *Eleves* ikinci sınıftakiler, *anciens* deneyimli Birinci Sınıf (First Class) öğrencilerdir. Bu üç sınıf ardından mezuniyet gelir. Eğitim sistemi teorik bilgidan teknik bilgiye doğru kurulmuş görünür. Sınıf geçme yöntemi ise basittir. Yıl boyunca açılan çeşitli yarışmalardan puan toplaması gerekmektedir.

Okul en etkin ve verimli olduğu dönemlerde, mimarının üslup olarak Klasik Yunan öğeleri ile kabul gördüğü dönemde bu davranış biçimi kurumlaşmıştır. Eğitim sisteminde kullanılan Klasik Yunan esintisi gibi, okulun kendisi de öğrenci projelerinin tümünün cephelerinden okunacağı gibi belirli bir estetik dil olarak Klasisizm içerisinde ürünler vermiştir. Okul daha sonraki yıllarda, tutucu, tarihselci mimarlığın eleştirisi yapılırken için simge olarak anılacaktır. Yine de bu ilk deneyimin daha ayrıntılı olarak incelenmelidir.

Almanya'da ise Fransa'nın ardından Friedrich Wilhelm III tarafından, 1696'da Berlin Akademisi kurulmuştur. Almanya'daki bu akademide anatomi, geometri, perspektif, sivil ve askeri mimari dersleri, belirli bir program dâhilinde verilmektedir (15). Alman üniversite sistemi araştırmacı ve öğreticinin birlikteliği ve önceliğin araştırmaya verildiği bir yapı gösterir. Fakat mimarlık bölümleri bu araştırmacı-öğretici modelinin dışında tutularak enstitüler aracılığı ile akademik bir disiplinden daha farklı türde bir eğitim içerisinde, pratiğe dayalı meslek eğitimi olarak gelişmişlerdir. Bu şekilde örgütlenen mimarlık eğitimi Bauhaus ile kuramsal olarak da etkin bir dönem geçirmiştir. İlk kez Bauhaus'da ders olarak okutulan temel tasarım uzun süre dünyanın çeşitli yerlerinde mimarlık alanı eğitimin temel dersi olarak görülmüştür. Temel tasarım eğitimi, 1919 yılında Walter Gropius tarafından uygulamaya sokulmuştur. Sanat ve zanaat olarak ayrı ayrı kompartmanlara ayrılan pratiklerin biraradalığı üzerine temellenebilecek bu okul, mimarlık eğitimini başından uygulamalı meslek olarak ayıran bir coğrafyada gerçekleşmesi bu eğilimin devamı olarak okunabilir.

Birleşik Krallık'ta ise tamamen farklı bir işleyiş yürümektedir. Meslek örgütlenmesi olarak mimarlık ofisleri içerisinde yetişmiş mimarlar yeni yetişmekte olanları yine atölye içerisinde yetiştiriyorlardı.

Asistan öğrenciler, mimar bürolarında eğitimlerini çıraklık yolu ile (modern öncesi geleneğe benzer şekilde) ediniyorlar, yerel okullarda sanat derslerine katılıyorlar, bazen de yurtdışı gezilere çıkıyorlardı. Eğitimleri genellikle 5 veya 6 yıl sürüyordu. Fakat Kıta avrucasında olduğu gibi, devletin yönettiği ve derecelendirme düzeneği olan, sistemli okullaşma yoktu.

Sistematik eğitim programları olmasını isteyen, mevcut durumdan rahatsız, huzursuz stajyer öğrenciler, 1847'de "Architectural Assosiation"ı kurdular. Kurum itina ile daha sonra açılacak üniversiteler ile organik bağlardan uzak durmuştur. Ve şu anda da herhangi bir üniversiteye bağlı olmayan, tamamen bağımsız bir kurumdur. 20. Yüzyıl başına kadar neredeyse tek mimarlık okulu olan kurum ancak 1889'da tam-zamanlı eğitim vermeye başlamıştır. 1901 yılına kadar ise gündüz dersleri seçeneği yoktur[16].

Amerika ise yine farklı bir model sunar. İngiltere'de mimarlık profesyonellerinin, Fransa'da devletin yönetip, yönlendirdiği mimarlık eğitimi, Amerika'da mevcut üniversiteler tarafından geliştirilmiştir. Kurulan bölge üniversitelerinin kapitalist üretim içerisinde pazar geliştirme becerisi ve fırsatları nedeni ile mimarlık bölümleri, bu piyasanın gereksinimlerini karşılamak üzere geliştirilmişlerdir. İlk mimarlık bölümleri görece yeni üniversitelerde MIT, Cornell, Illinois gibi, neredeyse İngiliz üniversitelerindeki karşılıklarından 40 yıl önce kurulmuşlardır. On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren bazı Amerikalı mimarlar burada, Ecole des Beaux Arts'da eğitim almaya başlarlar. Birleşik Devletler'de 1870'ler boyunca, Cambridge Massachusetts Enstitüsü'nde ve Urbana Illinois Üniversitesi'nde mimarlık okulları için Ecole des Beaux Arts öğretim yöntemlerini uygulamak üzere eğitmenler getirtilmiştir.

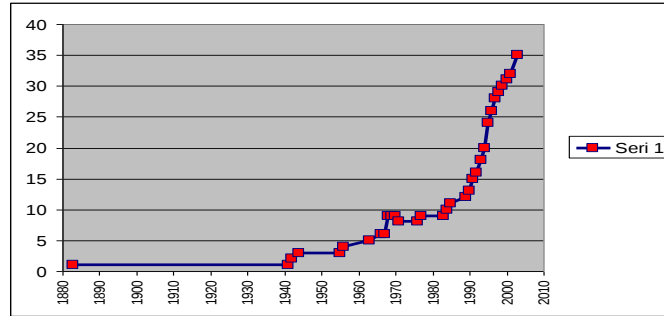
Modernizmin icat edildiği coğrafyalarda mimarlık eğitiminin kurumsallaşması için birçok yol denenmiş gibi görünüyor. Mimarlık eğitiminin aktörleri, devlet, okul, öğrenci ve meslek örgütü odaklı olarak birçok eğitim modeli denenmiş. Fransa, devlet eliyle idare ettiriliyor ve sanat olarak ele alınarak, resim ve heykel ile aynı kategoride değerlendiriliyor. Geleneksel bir model olarak, İngiltere'de meslek uygulayıcıları

aracılığı ile usta-çırak eğitimi, ortaçağdan gelen eğitim modelini devam ettiriyordu. Bu davranış, neredeyse her modern kurumun sancısızca ve neredeyse kendiliğinden geliştiği İngiltere’de geleneğe ters düşmüyor. Almanya ise mimarlık alanını, bir meslek olarak öğretmeyi tercih etmiştir. Meslek yüksek okulları biçiminde örgütlenmiştir. Amerika’da ise piyasa ilişkili üniversite modelinde piyasa ihtiyaçları ve yönelimine daha uygun koşullarda mimarlık eğitimi verilmeye başlanmıştır.

Dünyada mimarlık eğitimi verilmeye başlanması, bu konuda ayırd edici sınırların oluştuğunun, bu konuda eğitim/öğretim yapılabilecek, özelleşmiş bir bilgi alanının var olduğu ortak görüşünün oluşmasına dayanmaktadır. Bu bilgi alanı modernleşme ile kurulmaktadır. Sınırlarının çizilmesi ise her kriz anında yeniden gündeme gelecek ve mimarlık okulları da bu seyrinde yeniden organize olacaklardır.

3.1.2 Türkiye’de Mimarlık Alanının Okullaşması

“Mühendislerin adının mimarlarla birlikte anılması o yıllarda (kabaca 1920-1940’lar) inşaat mühendislerinin çoğunlukla mimarın yaptığı işi yapmasından ötürüdür. 1930’larda bile Mühendis Mektebi ve Nafia Fen mektebi mezunları yapı planlama ve uygulamaları yapmaktadır. Öğrenimleri de bu gerçek dikkate alınarak biçimlendirilmiştir [17].”

Şekil 3.2 Mimarlık Bölümlerinin Sayısında Yıllara Göre Artış

Osmanlı Modernleşmesi, Avrupa karşılaşmaları ile gelişen bir çizgide başlamıştır. Bu karşılaşmalar sırasında Avrupa’da var olan kurumlar da ihtiyaç olarak tespit edilerek, bu coğrafya da kurulmaları yönünde adımlar atılmıştır. Yani amaç modern toplumun gereklerini karşılamaya değil, Avrupa’da olup biten gelişmeleri yakalamaya çalışır.

Bütün bunlardan önce yapı alanında, bilinen ilk organize kurum, Hassa Mimarlar Ocağı 1453'te kurulur. Bu kurumun sistematik bir eğitim anlayışı ile işlediği düşünülmemelidir. Geleneksel dünyanın bir devletinin barındırma ihtiyacını karşılayacak yapıların yapılabilmesi için gerekli iş gücünün sağlanması gerekliliği ile ortaya çıkmış bir oluşumdur. Çıraklık yolu ile eğitim sağlandı. Burada eğitilen mühendis-mimarlar padişahlık/devlet yapılarını yapmakla yükümlü olurlardı [18].

18. yy'da Osmanlı'nın modernizasyonu içerisindeki yeni yapılanmalar sırasında teknik gelişimi sağlayacak iki yeni askeri mühendislik okulu kuruldu: Askeri Humbarahane ve Hendesane ve Mühendishane-i Bahri-i Hümayun. Bunlardan birincisi 1734'te, mühendis eğitmek için kurulmuştu. Fakat 1795'te Mühendishane- Berri-i adıyla askeri mühendislik okuluna dönüştürüldü. Burada gemi, köprü, askeri bina inşası ve plan ve harita çizimi, 4 yıl içerisinde, teorik ve pratik derslerle öğretiliyordu [19]. 19. Yüzyılın 2. Yarısından itibaren yabancı uzmanların yardımı ile yeniden ele alındı. Başarılı öğrenciler Avrupa'ya gönderildi. Ayrıca teknik derslerin yanında, sanat tarihi ve perspektif dersleri de ders programına eklendi.

Diğer okul Mühendishane-i Bahri-i Hümayun, 1773'te kuruldu. Bu okulun hedefi ise devlet inşaatlarında çalışacak mühendisler yetiştirmektir. Bu okul 7 yıllıktı. İlk 3 yıl lise eğitimi sayılabilir. Sonraki 4 yıl da yüksek okul eğitimidir. Teorik dersler ile birlikte Alman tipi mühendislik eğitimi veriliyordu. Mühendisler (veya mimarlar) için okuldaki eğitim sistemindeki ana değişiklik, ilk kez eğitim programına pozitif bilimler eklenmişti.

Yine'de pozitif bilim derslerinin programa eklenmiş olmasına rağmen, buna mimarlık/mühendislik eğitiminin rasyonalize edilmesi diyemeyiz. Bu çalışmada eğitimde rasyonal süreç ile kastedilen pedagojik eğitimidir. Pedagojik eğitim modeli, öğretilmek istenen şeyin parçalara bölünerek her parçanın ayrı ayrı öğretilmesi ve öğrenciden bu parçaları birleştirerek sonuca ulaşmasının beklenildiği eğitim modelidir.

Osmanlı İmparatorluğu, son yüzyıllardaki, teknik eğitimi geliştirme çalışmalarının yanında, 19. yüzyılın sonlarında, meslek'in artistik yönelimine dayanan bir okul kurdu. 1882 yılında kurulan Sanayi-i Nefise-i Mektebi-i Ali'si, Türkiye'deki mimarlık eğitimi tarihinin köşe taşı olmuştur.

Ebniye-i Hassa Müdürü Abdülhalim Bey, mühendishane halife ve öğrencilerine “fenn-i mimari” okutulması ya da daha yerinde bir tedbir alarak bir mimarlık okulu açılmasına dair görüşlerini bir yazı ile 1834 de padişah İkinci Mahmut’a arzeder [20].

Görüldüğü gibi çeşitli sebepler bu kuruluşu yarım yüzyıl sonraya atmış. Bu aralıkta yapılan tüm önemli binaların gayri-müslim ve yabancı mimarlara yaptırtıldığı görülüyor. Balyan ailesi tarafından üretilen yapılara bakılacak olursa, Paris’te eğitim alan dört kuşak Osmanlı Sarayı’na saraylar kazandıran aile, dönemin henüz çok geniş olmayan gösterişli bina ihtiyacına cevap veriyor görünmektedir.

Sultan Abdülaziz’in resme olan ilgisi ise bir resim eğitim okulu kurulması için önemli bir motivasyon olduğu değerlendirilebilir. Bu amaçla açılacak okul için, Osmanlı elitinin kültürel hayatının odağı ve gelişmişlik hayali olarak Fransa’dan bir örneğin seçilmesi tesadüfî değildir. Tam da gerekçesinde belirtildiği üzere “Fransa’da Sanayi-i Nefise için geçende nezaret-i mahsusa teşkil olunmuş” [20].

Mimarlık eğitiminin verilmeye başlanmasının nedeni, Osmanlı’da resim ve heykel eğitiminin verilmesi için duyulan gereklilikle aynı olup olmadığı burada yanıtlanamamaktadır. Her ne kadar aynı okul içerisinde kurulmuş olmaları böyle bir soruyu gündeme getiriyor olsa da, okul kurulmadan önceki atılan adımlar, önceden de bir mimarlık okulu kurulması yönünde bürokrasi talebinin ve teşebbüsünün varlığı akılda tutularak, Fransa’daki École des Beaux-Arts’ın eğitim programı ile böyle bir yapılanmanın tercih edildiği varsayılabilir.

Okulun kuruluşu, Osmanlı döneminde Avrupa’da sanat ortamının oluşmasını teşvik etmek ve desteklemek amacı ile Osmanlı modernleşmesinin bir ayağı olarak sanat ve kültür alanlarına yapılan yatırımlardan biri olarak okunabilir.

Osmanlı’da, Sanâyi-i Nefise Mekteb-i Âlisi, 1883 tarihinde, Fransa’da hukuk ve resim öğrenimi almış, ressam Osman Hamdi Bey tarafından kurulduğunda, bu coğrafyanın ilk özelleşmiş “mimarlık” eğitimi veren kurumu oldu ki kuruluş aşamasında “mimarlık şubesi” idi. Ecole des Beaux-Arts gibi pedagojik eğitim modeline göre şekillendi.

Mimarlık Şubesi, Resim ve Heykel şubeleri ile birlikte kurulmuşlardı. Yukarıda da belirtildiği gibi École des Beaux-Arts örnek alınarak oluşturulan ilköğretim modeli

içerisinde Alexandre Vallauri(1883-1908), Guilio Mongeri (1909-1928), Kemalettin Bey, Vedat Bey (1899-1930) eğitim görevlileri olarak bulunmuşlardır.

Bu okul mezunu mimarlar özellikle büyük çaplı devlet projeleri için önemli binalar üreteceklerdi. Okulun iddiası, binaların teknik bilgi ve yüksek sanat becerisi ile tasarlanabileceği ideali üzerine oturuyordu. Teknik bilgi araç ve sanatsal üretim, güzel bina ise ana amaç olarak sunulmaktaydı.

- Sanayi-i Nefise Mektebinin ilk kadrosu şöyleydi:
- Müze ve Sanayi-i Nefise Mektebi Müdür: Osman Hamdi Bey
- Dâhili Müdürü ve Heykel Öğretmeni: Oskan Bey
- Fenn-i Mimari Öğretmeni: Alexandre Vallauri
- Yağlı Boya Resim Öğretmeni: Salvator Valeri
- Karakalem Resim öğretmeni: Warnia-Zarzecki
- Tarih Öğretmeni: Aristoklis Efendi
- Ulm-u Riyaziye (matematik) Öğretmeni: Kaymakam Hasan Fuat Bey
- Teşrih (Anatomi) Öğretmeni: Kolağası Yusuf Rami Efendi

Sanay-i Nefise Mektebi, 20 öğrenci ile öğretime başlar, bu sayı iki sene içerisinde 60'ı bulur. 1873 yılında mevcut 17 rüşdiye mektebinde 1930 erkek öğrenci, 8 kız rüşdiyesinde de 224 öğrenci bulunuyordu. 1882 yılında İstanbul Rüşdiye'lerinden 150 kişi mezun olmuştu. Anlaşılabacağı gibi Sanayi-i Nefise Mektebi o yıllar için oldukça popülerdi [20].

“Resmi adı “Mekteb-i Sanayi-i Nefise-i Şahane” olan fakat çoğunlukla “Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisi” şeklinde anılan Güzel Sanatlar Akademisi bir yüksekokul idi. Derecesinin yüksekliği Padişah'ın iradesi ile tespit edilmişti. Abdülhamit zamanında mevcut bir kanuna göre; yüksekokul öğrencileri askerlikten muaftı ve yüksek okul mezunlarına Maarif Madalyası verilirdi. Bu haklara Sanayi-i Nefise Mektebi öğrenci ve mezunları da sahipti [20].”

Mimarlık Bölümün’de verilen ilk, öğretim programı içerisinde, fenn-i mimari, matematik, mimarlık tarihi, perpektif-tasarı geometri, sanat tarihi, anatomi, tarih gibi dersler bulunuyordu.

“Sanayi-i Nefise Mektebi’nin öğretim faaliyetine girdiği ilk yıllarda bile, mezunlarından bazı kimselerin Avrupa’ya gönderilmeleri tasarlanmıştı. Nitekim mimarlık bölümünden mezun Feyzi ve Nizameddin ile heykel bölümünden mezun İhsan Bey 1891 senesinde Avrupa’ya yollanan ilk akademililerdi [20].”

Sanayi-i Nefise mektebi o dönemde Osmanlı’nın genel davranış tarzına uygun olarak yakalamaya çalıştıkları batılı devlet vatandaşlarını okullarda öğretmen olarak çalıştırıp bilgilerinden faydalanmaya çalışılıyordu. Bu son derece faydalı olabilecekken özellikle akademideki gibi 30 yıl boyunca bu görevlerde bulunduklarında artık yabancı olmalarının değil, deneyimli hoca olmalarının getirdiği avantajdan istifade edilebilirdi.

Akademinin ilk mimarlık hocası Vallauri 25 yıl, resim hocaları Valeri ve Varnia 32’şer yıl boyunca burada çalışmışlardır. Türkiyeli hocalara bu kadar uzunca bir zaman atölye yöneticiliği verilmemesindeki ana neden olarak Osman Hamdi Bey gösterilmiştir.

Mimar Vedat Bey 1899 yılından itibaren sanayi-i nefise mektebinde hocalık yapmaya başlamıştır. Fakat mimarlık tarihi dersi vermektedir. Ve ancak 1913’te -ki bu arada 2 kez okuldan ayrılmıştır- atölye hocalığına getirilir. Mimari etkinlik ve yetkinlik konusunda Vedat Bey’in görünür şekilde üretken olduğu bu dönemde uzun süredir yabancı hocaların görevde tutuluyor olmalarının, yabancı hocalar ile ilgili düşünüş şeklinden kaynaklanmasından başka bir açıklaması görünmemektedir.

1927 sonbaharına kadar, gerek resmi yazışmalarda gerekse halk tarafından “Sanayi-i Nefise Mektebi-i Âlisi” diye anılmış: 1927-1928 öğretim yılında resmi yazışmalarda aşağı yukarı bir sene müddetince “Sanayi-i Nefise Akademisi” şeklinde isimlendirilmiş; bundan sonra ise “Güzel Sanatlar Akademisi” ismi yerleşmiştir. Bu değişimin yeni kurulan cumhuriyet ile birlikte dilin ve yazının değişimi ile açıklanmalıdır, çünkü “Harf İnkılâbı” 3 Kasım 1928’de yapılmıştır. Bizzat Mustafa Kemal tarafından bir yıldan uzun süre bu inkılâbın propagandası yapılmıştır. Kendini halkın öncüsü gören böyle bir kurum için bu değişikliğe uyum sağlamak çok acil bir gereklilik olmalıdır.

Türkiye mimarlık eğitimi tarihinin en acı kazalarından bir ise akademinin yanması, bu arada da bütün arşivini kaybetmesi sayılabilir. Arşiv tutma alışkanlığını yeni yeni oluşturan bir yapılanmada, böyle bir bellek yitimi travmatik olmalıdır.

Yine de yeni kurulan genç Cumhuriyetin büyük boyutlu yapı ihtiyaçlarını sağlayacak ana kaynak ise Osmanlı yenileşmesi içerisinde kurulmuş olan mühendishanelerden sağlanacaktır. Mimarlık ve mühendislik alanı bu dönemlerde ayrıışmış gözükmemektedir. Yapı yapabilme adına mühendishanelerde, makine, elektrik, yapı fiziği, strüktür derslerinin yanında mimarlık alanına yönelik dersler birlikte veriliyordu.

Sivil alanın imarı için gerekli yapıları inşa edebilecek kadrolar yetiştirmek için Mühendishane-i Berr-i Hümayun' a bağlı olarak 1884 yılında Hendese-i Mülkiye Mektebi kuruldu. Kuruluşunda Fransa'daki Ecole des Ponts et Chaussees (Köprü ve Yol Mektebi) örnek alınmıştır. Ancak daha sonra Fransız sistemi bırakılarak Alman, teknik mükemmellik yöneliminde eğitim sistemine geçildiği görülmektedir. İlk eğitim programlarında yol, köprü ve çeşitli bina inşaatları karışık olarak yer alıyordu ve inşaat ve mimarlık tek meslek olarak kabul ediliyordu veya özellikli binalar dışında uzmanlaşmış bir hizmete ihtiyaç duyulmuyordu. Mimarlık, resim ve heykel gibi bir güzel sanatlar kolu idi ve sadece özenli binalar için görüşlerinden yararlanabilecekli düşünölmekteydi.

Askeriyeye bağlı Hendese-i Mülkiye Mektebi, 1909 yılında buradan ayrılarak Nafia Nezareti (Bayındırlık Bakanlığı)' ne bağlandı. Mühendisliğin her dalında eleman yetiştiren okul 'Yol', 'Demiryolu', 'Su İşleri' ve 'İnşaat-Mimarlık' şubelerine ayrılmıştı. 1940 'Yüksek Mühendis Mimar' yetiştiren ilk mezunlarını vermiştir.

Yine, 1911 yılında Kondüktör Mekteb-i Âlisi adı ile kurulan Yıldız Teknik Üniversitesi, 1937 yılında Yıldız Sarayı mekânlarında eğitim vermeye başladığında İstanbul Teknik Okulu (İTO) adını almıştır. 1944–1945 öğretim yılında, inşaat şubesinden bağımsız, mimar yetiştirmek üzere “Mimarlık Şubesi”nin kurulmasına karar verilmiştir. Bugün Türkiye’de en büyük kontejana sahip Mimarlık bölümü bu üniversitededir.

Bu arada paralel bir gelişme olarak olarak 1927 yılında Ankara ve İstanbul’da kurulan 2 ayrı cemiyet 1934 yılında birleşir ve 1939’daki resmi tüzüğü ile “Türk Yüksek Mimarlar

Cemiyeti” ismini alır. 1940 yılında basılan mevzuat kitapçığına bakıldığında ise Türkiye’deki mimarları temsil etmek üzere biraraya gelen grup, birkaç Avrupa okulları mezunları dışında, tümüyle G.S.A. (Güzel Sanatlar Akademisi) mezunudur.

Kestirme bir sonuç olarak, bu durumdan, henüz, teknik okul mezunlarının kendilerini, G.S.A. yanında “Yüksek Mimar” saymadıkları çıkarılabilir. Bu durumda da G.S.A. eğitim kurumu olarak 1940’lara kadar ayrılmış bir alan olarak mimarlık için yetkin mezun veren tek kurum sayılmaktadır. Ancak bu daha detaylı ve başka bir çalışmanın konusu olacaktır.

Türkiye ‘de mimarlık eğitimi tarihinde ODTU tamamen ayrıksı durmaktadır. Özel bir kanunla kurulan üniversite, o zamana kadar olmadığı biçimde, bir mütevellî heyeti tarafından yönetilmektedir. O zamana değin olmadık biçimde Avrupa değil Anglo-Sakson, Amerika modeli ile tamamen İngilizce ve “İleri Seviyede araştırmalar yapmak için” , şehir dışında tamamen bu iş için topluca tasarlanan bir Kampus ile daha ilk başından ayrı bir fakülte olarak mimarlık alanında eğitime başlar.

Mimarlık alanındaki yegâne, başlangıcından itibaren ayrılmış eğitim kurumudur. Tüm eğitim programı ve yapısı diğer tüm Türkiye üniversitelerinden farklıdır.

ODTU’dan sonra bölgesel üniversiteler ve mimarlık fakülteleri sayısı artar fakat 1980’lere kadar sayıları 10’u geçmez. Özellikle 1990’lardan sonra artan sayı bugün 40’lara varmaktadır. Buradan varılacak sonuçlardan birinin, mimarlık bilgi alanı ile ilgili talebin son 30 yılda katlanarak arttığı olabileceği gibi, diğer alanlarla çizilmeye çalışılan sınırların giderek daha dar kapsamlı olarak organize olması nedeni ile pratik ihtiyacı karşılamak, daha önce tek bir adam tarafından verilen mimarlık-mühendislik hizmetlerinin şimdi çok daha fazla sayıda insanın birlikte çalışması gereğini doğurması, olarak da okunabilir.

Mimarlık eğitiminin Türkiye’de okullaşması süreci, Sanayi-i Nefise Mektebi ile birlikte, Avrupa ve Amerika’daki ilk örneklerin hemen arkasından, hatta İngiltere’den önce başlamıştır. Bu ilk örnekler, yerel gelenekler, aktörler ve gelişmeler ile birlikte dünyadaki çağdaşlarından son derece farklı bir seyir izlemiş, geline bu günkü durumda son derece farklı bir üniversite işletim modeli oluşmuştur. Bu üniversite işletim modeli mimarlık eğitiminin yapısını, diğer tüm eğitim kolları ile birlikte, etkilemektedir.

3.2 Türkiye’de Mimarlık Alanı Eğitimi Üzerinde Etkili Aktörler

Türkiye’de mimarlık alanı eğitimi üzerinde etkili aktörler, her şekilde bu etkinliklerini gösterirlerken mimarlık alanının sınırlarının da okullarda çizilmesinde etkin olmaktadır. YÖK’ün tüm ders içeriklerini onaylaması veya AB uyum çalışmaları kapsamında gereken üniversite modeli, UIA’nın mimarlık eğitimi ile ilgili etkinlikleri, kapsam ve model konusunda bildirleri ile Türkiye’de üniversite ve mimarlık alanı eğitimi değişmektedir. Eğitim modelinin değişmesi, mimarlık alanı ile ilgili algının da değişmesini beraberinde getirmektedir.

Bu perspektiften Türkiye’de üniversite yapısı üzerinde etkin aktörlerin, mimarlık alanı eğitiminin kapsamı konusunda da etkin oldukları okunabilir. Mevcut hal göz önüne alınarak mimarlık alanı üzerinde halen etkin ve gelecekte etkinliği artacağı düşünülen aktörler aşağıda sıralanacaktır. Bu aktörlerin eğitimde kalite problemi ile ilgili değerlendirmeleri ayrıca yapılmalıdır.

Yine bu tez kapsamında, eğitimde kalite, çeşitli yayınlarda temel olarak şu şekilde tarif edilmiştir; mesleki eğitim sisteminin kişinin ayırd edilebilir bir alanda bilgilerini geliştirmesi olarak görülerek, her türlü çoğulcu ve katılımcı geliştirme sistemine ve farklı görüşlerin farklı metodlarına imkân verebilmesidir.

Aşağıda sıralan Türkiye’de mimarlık yüksek öğretiminde etkili aktörlerin etkileri daha sonraki bölümlerde yukarıda tariflenen “eğitimde kalite” problemi de gözetilerek değerlendirilmeye çalışılacaktır.

•YÖK:

Yüksek Öğretim Kurumu, tüm Türkiye üniversiteleri için en üst kurumdur. Üniversitelerin tüm yapısını belirlemekte, tüm etkinlikleri denetlemektedir. Dolayısıyla diğer tüm alanlar gibi mimarlık eğitimi alanında da doğrudan müdahildir. Homojenleştirici, merkezîyetçi mekanizmalar ile işlemekte ve eğitim aktörlerinin karar mekanizmalarına katılmalarını engelleyen yapısı ile yukarıda tarif edildiği şekli ile eğitim kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. YÖK’ün kuruluşu ve yapısı bu anlamda aşağıda incelenecektir.

•EU (AB):

Türkiye'nin üyelik için başvurduğu bir birlik olan AB, hayatın her alanını kapsayan protokoller geliştirmektedir. Eğitim alanı da bunlardan, ana protokol kollarından biridir. AB Özellikle yüksek öğrenim kurumları için bir üst çerçeve belirlemektedir. Temel olarak eğitim alan bireylerin ülkeler arası değişimleri ile farklılıkların zenginleştirici ve geliştirici bir faktör olarak okunması eğiliminde görünmektedir. Bunun sonucunda hem yüksek öğrenimde belirli bir standardı üye ülkeler içerisinde sağlamaya çalışmakta, hem de öğrenci dolaşımını teşvik etmektedir.

•UIA:

Avrupa Mimarlar Birliği olarak UIA mimarlık eğitimi üzerine oldukça detaylı metinler hazırlamıştır. Avrupa birliği üye ülkeleri içerisinde sınır ötesi harekâta, UIA kendi belirlediği kriterler ile akredite olmuş mimarlara lisans vermek için hazırlanmaktadır. Bu şekilde birlik için geçerli mimarlık eğitimi standartlarını ve mimarlık bilgi alanı sınırlarını yeniden tarif etmektedir.

Yukarıda adı geçen kurumların mimarlık eğitimi ve mimarlık alanı sınırlarının belirlenmesindeki rolleri aşağıda kapsamlı bir biçimde ele alınmaktadır.

3.2.1 Türkiye’de Mimarlık Eğitimi Üzerinde Y.Ö.K ’ün Etkisi ve 1982 / Kurumun Kuruluşunun Belirleyeciliği

YÖK, 1982 yılında, 12 Eylül 1980 askeri darbenin ardından hazırlanan yeni anayasanın yürürlüğe girmesiyle kurulmuş, yüksek öğretim kurumlarının tek merkezden yönetilmesine olanak sağlayan, Türkiye’deki en yetkili idari kurumdur.

Halen ciddi eleştiriler almakta olan bu organizasyonun kuruluşu Türkiye yüksek öğretiminde önemli bir döneme işaret etmektedir. Bu dönüm noktasının önemini vurgulamak için, diğer bir önemli dönüm noktası olan Cumhuriyet’in ilanından YÖK’ün kurulmasına kadar geçen zaman içerisinde yüksek öğretim ile ilgili yapılan idari düzenlemeler incelenmiştir. Bu incelemenin ardından mevcut YÖK kanununun yüksek öğretim kurumlarının yapısını nasıl etkilediği önemli bulunan kanun maddeleri üzerinden tartışılacaktır.

3.2.1.1 1982 Öncesi Yüksek Öğretim İçin Yapılan İdari Düzenlemeler

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren mevcut yüksek öğretim kurumları, kanunlar yolu ile düzenlenerek geliştirilmeye devam edilmiştir. İlk kanunla düzenleme de Dar-ül Fünun için yapılmıştır.

TBMM'nin kabul ettiği 2252 sayılı kanun ile 31 Temmuz 1933 günü İstanbul Dar-ül Fünü'nu kaldırılıp, yerine 1 Ağustos 1933 tarihinden itibaren hizmete girmek üzere "İstanbul Üniversitesi" adı ile yeni bir yükseköğretim kurumu kurulur. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk üniversitesi olan İstanbul Üniversitesi'nin Dar-ül Fünun'a göre, köklü değişiklikler öngören kanun ve yönetmelikler, bu tarihten itibaren yürürlüğe girer. "Türk mevzuatında "üniversite" sözü, ilk kez bu kanun ile yer aldı."

1933'te yapılan bu değişiklikle, İstanbul Üniversitesi'nin kurulmasının ardından 24 Ekim 1934'te İstanbul Üniversitesi Talimatnamesi Resmi Gazete'de yayınlanmıştır[21]. Bu talimatnamede ilk kez üniversitenin görevleri ve amacı açıklanmıştır. Buna göre, İstanbul Üniversitesi "bilgi sahalarında araştırmalar yapmak, milli kültürü ve yüksek bilgiyi genişletmeğe ve yaymağa çalışmak, Devlet ve memleket hizmet ve işleri için ergin ve olgun unsurlar yetişmesine yardım etmek gibi vazifeler için" kurulmuştur [22]. Bununla birlikte, uygulamaya bakıldığında, özellikle 1933-1946 döneminde ilk sırada anılan amacın, yani bilimsel araştırma yapılmasının, öne çıkmadığı, mesleki eğitime ağırlık verildiği görülmektedir.

Bu dönemde Üniversitenin yönetsel özerkliği ve tüzel kişiliği de yoktur. Aralarda görece küçük müdahaleler yapılmasına karşın ilk ana değişiklik 1946 yılında yapılmıştır. 1946 yılında çıkan 4936 sayılı, Üniversiteler Kanunu ile üniversitelere, yönetim, öğretim, mali konularda özerklik ve tüzel kişilik sağlanmıştır.

"Üniversitelerin özerkliği" halen tartışılmakta olan konulardandır. "Özerklik" alanı birçok tartışmada "bilimsel özerklik" ve "yönetsel özerklik" olarak ayrılmakla birlikte bu ayrımın yapılamayacağı yönünde çok sayıda görüş bildirilmektedir. Bu tez kapsamında "bilimsel özerklik", üniversite öğretim kadrosunda veya üniversite öğrencisi olan araştırmacının çalışacağı alanı istediği şekilde seçebilmesi ve üretilen bilginin istenilen şekilde yayılabilmesi olarak ele alınmaktadır. Bilimsel özerkliğin doğal sonucu olarak, araştırma çalışmaları ve bunların yayımı dolayısıyla hiçbir üniversite

üyesi suçlanamaz. Bu tanımlamayla görülen, bilimsel özerklik, çağdaş dünyada “üniversitenin” temel, tartışma dışı koşullarındandır. Böyle bir araştırma/yayma özgürlüğü olmayan kurumlar üniversite olarak adlandırılmamaktadır. “Özgür ve yaratıcı araştırma ortamı” üniversiteler yolu ile koruma altına alınmıştır. Her ne kadar bu koşullar dünyanın hiçbir yerinde çeşitli nedenlerle (siyaset, sponsor v.b.) tam olarak sağlanamasa da bilimsel özerkliği sağlamaya değil güvence altında tutmaya yönelik yasal düzenlemeler yapılmaktadır.

“Yönetimsel Özerklik” ise Türkiye’de iki konu etrafında, yöneticilerin seçilmesi ve bütçenin idaresi üzerinden tartışılmaktadır. Yöneticilerin üniversitenin kendi üyeleri ve öğrencileri tarafından seçilmesi ve siyasi her hangi bir gücün bu seçime müdahil olmaması sıklıkla talep edilmektedir. Bütçenin ise üniversitenin kendi ihtiyaçları ve tercihleri doğrultusunda oluşturulması ve kullanılması tartışması sürmektedir. “Yönetimsel Özerklik” vasfının ise birçok ülkede mütevelli heyetleri (ABD), merkezden denetmen atanması ve bazı yönetecilerin yine merkezce onaylanması (Almanya, Avusturya gibi bazı EU ülkeleri) gibi çeşitli uygulama biçimleri gibi kontrol mekanizmaları ile birlikte dengelenmeye çalışıldığı izlenmektedir. Bu konuda ortak bir uygulama olmamakla birlikte, bu gibi merkez atamalarının “yönetimsel özerklik” ve “özgün ihtiyaçlar” konusunda daha dikkatli düzenlemeler ile çözülmeye çalışıldığı görülmektedir.

“Tüzel Kişilik”, niteliği hukuki olarak bu niteliğe sahip kurumların birbirleri ile iletişime geçebilmelerini sağlamaktadır. İşleyişi oldukça kolaylaştıran bu özellik bağımsız olarak davranabilme kabiliyetini de beraberinde getirmektedir.

1946 Üniversiteler Kanunu yukarıda bahsi geçen özgürlükleri ve düzenlemeleri yürürlüğe koymuştur. Bu düzenlemenin ardından, Türkiye’de bir akademik ortamın oluşmaya başladığı ve bu tarihin Türkiye üniversiteleri için bir dönüm noktası oluşturduğu konu ilgilililerinin ortak görüşüdür.

Yasanın getirdiği yenilik, değişiklik ve imkânlarla kısaca bakıldığında aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır. (EK-A)

- Hem üniversite hem de üniversiteyi oluşturan fakülteler özerk ve tüzel kişiliğe sahiptir. Özerklik idari anlamda da üniversitelerin belirledikleri kendi eğitim

metodlarını uygulayabilmelerini sağlamaktadır. Bu düzenleme ile üniversiteler ve fakülteler kendi aralarında iletişime geçebilmekte, bağımsız birimler olarak birbirleri ile çalışabilmekte, çeşitli biçimlerde alış-veriş yapabilmekte, diğer kurumlarla bağımsız olarak görüşebilmektedirler. Üniversite Senatosu gerekli gördüğü organlarına da bu özelliği kazandırabilmektedir.

- Tüm yöneticiler ve kurullar seçim yoluyla göreve gelmektedirler. Seçimlerin başarıyı engellememesi için çeşitli önlemler alınmıştır.
- Üniversiteler arasındaki koordinasyonu sağlamak ve milli eğitim bakanlığı ile ilişkileri kurmak için tamamen seçilmiş üyelerden oluşan, Üniversitelerarası Kurul kurulmuştur.
- Milli Eğitim Bakanlığının üniversiteler üzerindeki etkileri, yetki ve denetimi oldukça sınırlanmış, oldukça sembolik bir boyuta çekilmiştir.
- Doçentlik ve Profersörlük birer akademik unvan haline getirilmiş, kadro koşulundan kaldırılmıştır. Gerekli şartları sağlayanların, doçent veya profesör olabilmelerinin yolu açılmıştır. Fakat kadroya geçince eylemli hale gelmeleri sağlanmıştır. Böylece kadro boşaldığında açılan doktora sınavları yerini, periodik sınavlar almıştır.
- Doktora sınavları, tek bir yönetmelik, Üniversitelerarası Kurul ve farklı fakültelerden oluşan bir jüri şartlarına bağlanmıştır.
- Doçentlik sınavına girebilmenin ön koşulu olarak doktora çalışması yapmış olma mecburiyeti getirilmiştir.
- Asistanlık sistemi kurulmuştur. Böylece Asistan olarak okula başlayan öğretim elemanının ordinaryüs profesörlüğe kadar gidebilmesinin yolu açılmıştır.
- Bilimsel araştırma ve yayın tüm öğretim üyelerine ve asistanlara bir görev olarak verilmiştir.
- Öğretim üyeleri ve asistanların kazançlarına bir standart getirilmiş ve iyileştirmeler sağlanmıştır.

- Öğretim üyelerinin kanunda belirtilen haller dışında işten çıkarılamayacakları hükmü getirilmiştir. Sistem böylece, siyasi müdahalelere kapatılmaya çalışılmıştır.

1946 yılında yayınlanan bu kanunla Türkiye yüksek öğretim sisteminde önemli bir yapılanma sağlanmıştır. Üniversiteler, dünyadaki diğer akademik işleyiş ile benzer nitelikler kazanmıştır. Özellikle doktora çalışmaları ile ilgili yapılandırma, çağdaş dünyada bilimsel, akademik çalışmaların temel unsuru kabul edilmesi ile hukuki olarak benzer bir seviyeye getirilmiştir.

Bu yapılanmadan beklenen amaç ve görevler ise yine aynı kanun içerisinde sayılmış, üniversitelerden beklenen nitelikler tarif edilmiştir [23].

“Bilim anlayışı kuvvetli, sağlam düşünceli aydınlar” meslek dalları, bilim ve uzmanlık kolları için eleman yetiştirmek,

- İnceleme ve araştırmalar yapmak,
- Hükümete, danışmalık yapmak, incelemelerde bulunmak,
- Bilimsel yayın yapmak,
- Toplumu eğitmek için çalışmak,

Yukarıda görüleceği üzere, yüksek öğretim kurumları içerisinde faaliyetin genel ağırlığı, yeni kadroların, meslek adamlarının yetiştirilmesine verilmiştir. Adından da anlaşılacağı gibi, günümüzde de ileri seviye eğitim kurumlarının ilk görevi özelleşmiş öğretim yapmak olarak görülmektedir. Kanunda yapılan bu özel vurgu ile cumhuriyetin kuruluş yıllarında yetişmiş kadro azlığı nedeniyle oluşan ihtiyacın aciliyetinin diğer görevlerden daha önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bu bakış açısı ve örgütlenmenin değişmeden günümüze kadar sürdüğü ve halen birçok üniversitenin, neredeyse meslek edindirme amaçlı yüksek okul kodları ile davrandıkları ve yönetildikleri tespiti yapılmalıdır.

1946 tarihli Üniversiteler Kanunu dönemin tüm entelektüel çevrelerinde heyecan verici bulunmuştur. Yine de bu kanunun kapsadığı, henüz 3 okul vardır. Bunlar, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversite’leridir. Kanunun yürürlüğe girmesinden sonraki 9 yıl içerisinde de yeni bir üniversite kurulmayacaktır. Bu dönem için önemli eğitim kurumlarından İGSA (YÖK’ten sonra Mimar Sinan Üniversitesi olarak

adlandırılacaktır) , İTO (YÖK'ten sonra Yıldız Teknik Üniversitesi'ne dönüşecektir.) gibi pek çok kurum üniversite niteliğinde değildir. Akademiler, yüksek okullar, enstitüler gibi yüksek öğretim kurumları ayrı bakanlıklara ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak yönetiliyorlardı. Her birinin bağlı olduğu farklı yönetmelikler farklı standartlar, farklı uygulamalar vardı. Özellikle İGSA'nın idari özel koşullarının da dönemin mimarlık eğitiminde, bu okulun özellikle farklı değerlendirilmesinde, gerek öğrencileri gerek öğretmenleri gerekse okula dışarıdan bakışın diğer mimarlık eğitimi veren kurumlarla ayrışmasında büyük katkısı olduğu düşünülebilir. İGSA bu özelliğini 1982 YÖK'ün kuruluşuna kadar sürdürecektir.

1946 Üniversiteler Kanunu ile aynı zamanda bölge üniversiteleri kurulmasına da karar verildi. Bu şekilde Amerika'daki gibi belirli bölgelerde, o bölgenin yapısını geliştirici katkı sağlayabilecek eğitim kurumları oluşturulacaktı. Bu amaçla 1955'te çıkarılan kanunla Trabzon'da Karadeniz Teknik Üniversitesi, İzmir'de Ege üniversiteleri kurulmuşlardır.

1946 Üniversiteler Kanunu çerçevesinde diğer bölümler gibi mimarlık eğitimi veren üniversiteler de, kendi eğitim programı ve hedeflerini kendi tasarrufları doğrultusunda hazırlayabileceklerdir. Bu şekilde mimarlık okulları kendi bağımsız ideallerini yürütecek yapıları oluşturmaya başladılar. Yine bahsi geçen kanun uyarınca mimarlık okulları üniversiteler ve yüksekokullar içerisinde yapılabiliyorlardı. Yine de ODTÜ'nün henüz kurulmadığı düşünülürse, ülkede bulunan mimarlık okullarından üniversite kapsamında olan sadece İTÜ kalmaktaydı. Orada ise mimarlık ve mühendislik şubeleri henüz ayrılmıştı.

Bu gelişmelerle birlikte ODTÜ'nün kuruluşu yukarıda değinildiği gibi farklıdır. Bu üniversite bir Amerikan projesi gibi gözükmemektedir. Demokrat Parti döneminde hükümetin tamamen yetki alanı dışında kalan bir üniversite yerine başında Maarif Vekili'nin olduğu mütevelli heyeti ile yönetilen bir üniversite tercih etmiş olabilecekleri, dönemin siyasi ortamı göz önünde bulundurularak, düşünülebilir. Birleşmiş Milletler tarafından 1954 yılında Orta Doğu'da konut sorunu ve üniversitelerin mimarlık ve şehir-bölge planlama eğitimine ilişkin araştırma yapmak üzere görevlendirilen,

Pennsylvania Üniversitesinden Prof. Charles Abrams, bir rapor hazırlar [22]. Hazırladığı raporda Ankara’da bir mimarlık ve şehircilik okulu kurulmasını önerir.

Bunun arkasından Pennsylvania Üniversitesi’nden Prof. Holmes Perkins başkanlığı’ndaki bir kurulun hazırladığı ve bu nedenle Holmes-Perkins raporu olarak anılan raporda kurulacak üniversitenin diğerlerinden bağımsız ve farklı bir statüde olması gerektiği vurgulanmıştır. Kurulacak olan üniversite İngilizce eğitim yapacak, yönetim ve öğretim sistemi Amerikan tipi olacak (raporu hazırlayan Amerikalı bir profesör olunca “başka türlü bir üniversite sistemi önerisi beklemek olası mı?” sorusu rahatlıkla sorulabilir.) ve Türkiye’nin ötesinde Ortadoğu ülkelerine de hizmet verecekti.

ODTÜ, 1 Kasım 1956’da öğretime Orta Doğu İleri Teknoloji Enstitüsü olarak başlamış, Ocak 1957’de ise “Ortadoğu Teknik Üniversitesinin Kuruluş ve Hazırlıkları Hakkında Kanun” çıkarılmıştır. Bu kanun ile üniversiteyi kurma yetkisi Milli Eğitim Bakanı’na verilmiştir. 27 Mayıs 1959 da ise 7307 sayılı “Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kanunu” kabul edilmiştir [22].

Bu dönemde Türkiye yüksek öğretim alanında özel amaçlı üniversiteler oluşturulmaktadır. Yukarıda değinildiği üzere ODTÜ bunlardan biridir. Hacettepe Üniversitesi ise tıp üzerine uzmanlaşma gereksinimi üzerine kurulur. Bu iki üniversite de kurulma amaçlarından kaynaklanan özel yönetim şekilleri gösterir.

Türkiye’de bu yüksek öğretim tablosu oluşurken, kamuoyunda DP hükümetinin siyasi baskılarının şiddetli olduğu yönünde ciddi eleştiriler yapılmaya başlamıştır. 27 Mayıs 1960’ta Alparslan Türkeş radyodan askeri müdahaleyi haber vermektedir. Hemen ertesinde yeni bir anayasa hazırlanmış ve yapılan referandum sonrası bu anayasa 20/07/1961’de yürürlüğe girmiştir.

Günümüzde yapılan değerlendirmelerde, gerek üniversiteler gerekse temel hak ve özgürlükler açısından en özgürlükçü anayasanın bu dönemde yürürlüğe girdiği tespiti yapılmaktadır. Ortadaki bu gariplik birçok şekilde okunabilirse de Osmanlı Yönetimi’nden bu yana ordunun, “halka medeniyeti getireceği” fikrî geleneğiyle birlikte daha anlaşılabilir görünmektedir.

27 Ekim 1960’ta çıkarılan 115 sayılı kanun ile daha önce 1946 yılında yapılan kanunun 40. maddesinde değişikliğe gidilerek ek 2. ve 3. geçici maddeler eklenmiştir. Bu

değişiklikler sonucunda zaten kısıtlı olan Milli Eğitim Bakanlığı'nın üniversitelerdeki yetkileri tamamen kaldırılmıştır. Yapılan değişiklikler ile daha demokrat ve katılımcı bir üniversite yapısı desteklenmektedir. Eskisine kıyasla çok daha özgürlükçü bir üniversiteler kanunu ortaya çıktığı konusunda konuyla ilgili tüm taraflar hem fikirdirler.

En önemli gelişme ise ilk kez üniversiteler ile ilgili bir kanun Anayasa'da yer almasıdır. 9 Temmuz 1961'de referandum ile kabul edilen anayasa'nın 120. Maddesi üniversiteler ile ilgilidir (EK-B)

Bu kanunla birlikte gelen en önemli yeniliğin üniversitelerin "özgürleştirilmesi", bu şekilde bilimsel anlamda daha verimli bir tartışma ortamı oluşturulması yönünde gerekli düzenlemelerin anayasa güvencesi altına alınması olmuştur.

1960'lar döneminin en belirgin karakterinin, üniversiteler içerisinde öğrenci hareketleri ile şiddetli bir mevcut kurumların eleştirisi hareketi olduğu dikkate alındığında Türkiye üniversitelerinin özgürlükçü yapısının bu tür bir eleştiri ortamının oluşmasına olanak verdiği savı ileri sürülebilir.

Bu tür bir eleştiri merkezi olarak üniversitelerin bağımsız, özerk yapısı endişe verici bulunmaya başlanmıştır. Bu defa üniversitelerin özerk ve bağımsız statüleri tam olarak kaldırılmamakla birlikte bazı yeni düzenlemeler ile "elbise"nin daraltılması gündeme gelmiştir.

20.9.1971 tarih ve 1488 sayılı Kanunla 1961 tarihli Üniversiteler Kanunu'nda çeşitli değişiklikler yapılmıştır (EK:3). Değiştirilen bu kanunda aşağıdaki farklılıklar oluşmuştur:

Üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkı vardır. Denetim hakkı her türlü kamusal yapılanma için vardır. Bu kanunda özellikle belirtilme ihtiyacı gözlenmektedir.

Üniversite binalarında ve eklerinde suçların ve suçlular kovuşturulabilir. Suçun herhangi bir tarifi yapılmadığından, pratik olarak üniversite üyelerinin siyaseten de suçlu bulunabilecekleri ve kovuşturmaya uğrayabilecekleri sonucu çıkarılabilmektedir.

Bakanlar kuruluna idareye el koyma ve bu durumda üniversite organları, öğretim üyeleri ve yardımcılarını görevden uzaklaştırma yetkisi verilmiştir. Bu durum tümüyle üniversite organlarının tasfiye edilebilecekleri şeklinde okunabilmektedir.

Üniversitelerin kendi bütçe, yönetim ve idaresi konusunda yetkileri son derece sınırlandırılmıştır. Yine de tüzel kişilikleri sürmektedir.

Bu anayasa değişikliğinden sonra yeni bir üniversiteler kanunu üzerinde çalışılmaya başlanmış ve 1973'te 1750 sayılı kanun çıkarılmıştır (EK-D). Bu kanunla üniversitelerin görevleri arasında önceki kanunlarda bu kadar kuvvetle vurgulanmamış olan “ bilim anlayışı kuvvetli, milli tarih şuuruna sahip, vatanına, örf ve adetlerine bağlı, milliyetçi ve sağlam düşünceli aydınlar” yetiştirmek bulunmaktadır. 1971'den itibaren üniversiteler ile ilgili yapılan düzenlemeler ile daha milliyetçi, daha denetçi bir tutum sergilendiği gözlenmektedir.

YÖK, Türkiye gündemine ilk kez 1973'teki bu kanunla gelmiştir.

7 Temmuz 1973 tarihinde yürürlüğe giren 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun 4. maddesi ile "Yüksek Öğretim Kurulu: Yüksek öğretimin bütünlüğü anlayışı içinde çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine ve Devlet Kalkınma Plânının temel ilke ve politikalarına uygun olarak yüksek öğretim alanına yön vermek amacı ile gerekli inceleme, araştırma ve değerlendirmeleri yapmak, yüksek öğretim kurumları arasında koordinasyonu sağlamak, uygulamaları izleyerek yetkili makam ve mercilere önerilerde bulunmakla görevli bir kuruldur" (EK-D) hükmü getirilmiş, bu şekilde üniversitelerin, planlama, koordinasyon ve denetimini sağlamak üzere ilk Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) kurulmuştur.

Ancak, daha sonra bu kanunun YÖK ile ilgili yukarıda bahsi geçen maddesi, Anayasa Mahkemesi'nin kararı ile kaldırıldı. Yüksek Mahkeme iptal kararında, bu kuruldaki Hükümet kanadından gelen üye sayısının, üniversitelerden gelenlerden fazla olmasını, Anayasa'da teminat altına alınan üniversite özerkliğine aykırı buldu.

1750 sayılı kanun ile Hacettepe Üniversitesi'nin özgün statüsü fiilen kaldırıldı. Bundan kısa bir süre sonra da ODTÜ Mütevelli Heyeti'nin yetkilerinin önemli bir kısmı Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilince, bu üniversitenin kendisine özgü yönetim sistemi de fiilen sona ermiş oldu.

Bu kanundan sonra 1980 askeri müdahalesine kadar esaslı bir değişiklik gözlenmemektedir. Darbe sonrası gerçekleştirilen köklü üniversite reformundan önceki yıllarda, Türk yükseköğretim sistemi beş tür kurumdan oluşmaktadır:

Üniversiteler,

- Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı akademiler,
- Bir kısmı diğer bakanlıklara, çoğu Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı iki yıllık meslek yüksekokulları
- Konservatuvarlar,
- Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı üç yıllık eğitim enstitüleri,
- Mektupla öğretim yapan YAYKUR

3.2.1.2 1982 Yüksek Öğretim Kurulumu ve Yapılan İdari Düzenlemeler:

12 Eylül 1980 tarihinde gerçekleşen askeri darbe sonrası oluşturulan anayasa ile Yüksek Öğretim ilgili daha önceki anayasa da bulunan özerklik garantisi kaldırılmıştır.

Bunu takiben 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu (6 Kasım 1981) ve Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Hakkında 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (20 Temmuz 1982) yürürlüğe girmiştir. Yapılan bu düzenlemeler ile ortaya çıkan durum şöyledir.

- Türk eğitim sistemi içerisindeki üniversite-akademi ikiliği ortadan kaldırılmış, değişik bakanlıklara bağlı yüksekokullar, konservatuvarlar kaldırılmış ve üniversitelerin altında toplanmıştır. (Madde 3 - c)
- YÖK üniversiteler arası koordinasyonu sağlayacaktır. (Madde 7-b)
- Aynı zamanda denetleme işlevi de vardır. (Madde 7-a)
- Üniversitelerin özerklikleri, kanunda bilimsel özerklik olarak tanımlanmıştır. Bu tür bir tanımlama fiilen özerliğin kullanılamaması sonucunu doğurmaktadır. (Madde 3-d)
- Üniversiteler içerisinde standartlaşmaya yönelik tedbirler alınmıştır. (Madde 7-d,g,h)
- Yükseköğretim kurumlarında eğitim-öğretim programlarının asgari ders saatleri ve sürelerine ilişkin esaslara karar vermek YÖK'ün görevleri arasındadır. (Madde 7-e)

- Gerekli kadroları tespit etmek YÖK'ün görevleri arasındadır. (Madde 7-f)
- Faaliyet raporları ile başarılı ve başarısız görevlileri tespit etmek YÖK'ün görevleri arasındadır. (Madde 7-g)
- Kontenjanı, kapasiteyi tespit etmek YÖK'ün görevleri arasındadır. (Madde 7-h)
- Üniversite en üst yöneticisi olan Rektör, Cumhurbaşkanı, dekanlar, YÖK tarafından seçilecektir. (Madde 130)

Tüm bu süreçlerin sonucunda geline nokta, tüm yüksek öğretim örgütlenmesi, örgün eğitime ve meslek yüksek okulu olmaya indirgenmiş görünmektedir. Avrupa ve Kuzey Amerika üniversitelerinde idari ve mali konularda denetim sözkonusu olmakla birlikte, üniversitenin eğitim programı da dâhil olmak üzere tüm konularda neredeyse tek yetkili olan bir organa rastlanmamaktadır. Türkiye’de bu kanun kapsamında, üniversiteler “kendi koşulları” gereğince eğitim programı, süresi, içeriği sunamamaktalar.

Magna Charta Universitatum (1988 Bologna) [EK-E] :

“Üniversiteler bulundukları ülkelerin coğrafi ve tarihi koşullarına göre değişik şekillerde düzenlenmiş özerk kurumlar olup araştırma ve öğretim öğeleri aracılığıyla kültür üretimi ve iletişimde bulunur. Üniversitelerin, içinde var oldukları dünyanın gereksinimlerine hazır olabilmeleri, araştırma ve öğretim çalışmalarının tüm diğer ekonomik ve siyasi güçlerden manevi entelektüel yönlerden bağımsız olmasıyla mümkündür.”

3.2.2 Mimarlık Alanı Eğitiminde Uluslar arası Aktörler

3.2.2.1 Uluslararası Bir Üniversite Hedefi / Bologna Kriterleri Çerçevesinde AB Tarafından Belirlenmiş Genel İlkeler:

Avrupa Birliği, diğer tüm sosyal ve ekonomik alanlarda olduğu gibi, eğitim -özellikle yüksek öğretim- konusunda üye ülkeler arasında belirli bir seviye ve dilbirliği sağlamaya yönelik çalışmaları oldukça detaylandırılarak uyulması gereken protokol ve kurallar manzumesi olarak ortaya koymuştur. Bu protokollere üye ülkeler gibi üye olmak isteyen ülkeler de uymalıdır. Bu sebepler ile Türkiye üniversitelerinde bu konuda uyum çalışmaları başlamıştır. Öğrenci değişim programları uygulamaya konulmuş,

kredilendirme sistemleri AB ülkeleri ile uyumlu hale getirilmeye başlanmıştır. Bu çalışmaların, henüz birlik üyesi olunmamasına karşın üniversitelerde heyecan yarattığı gözlenmektedir.

Bu açıdan, bu sürece ve protokollerine kısaca bakılacak olursa aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır. Avrupa Birliği üyelik sürecinin özel olarak mimarlık eğitimi üzerindeki etkisi bunun ardından tartışılacaktır.

Bologna Süreci, Avrupa Yüksek Öğrenim Alanı (European Higher Education Area (EHEA)) yaratmayı amaçlayan bir Avrupa reform sürecidir.

Avrupa Birliği, Bologna Süreci'ni, Avrupa birliği çerçevesinde ortak bir bilgi toplumu idealinin hayata geçirilmesi projesi, ortak Avrupalılık bilincinin kazandırılması ve Avrupa Birliği içerisindeki seviye farklarını, kötü durumda olanın lehine düzeltme amacı taşıması gereken bir protokol olarak bakmaktadır.

1988'de sürece adını veren İtalya'nın Bologna kentinde, Bologna Üniversitesi'nin 900. Yılıni, en eski Avrupa Üniversitesi olarak kutlamak üzere bir araya gelen Avrupa üniversiteleri rektörleri, bir belge yayınladılar. Bu belge "Magna Charta Universitatum" (Üniversite Büyük Sözleşmesi) olarak adlandırılmıştır. "Magna Charta Universitatum" belgesi dünyanın tüm eğitim sistemlerinin sahip olması gerekenler ile ilgili ilkeleri ortaya koymak yanında, Avrupa bilgi toplumuna ve Avrupa ortak alanına vurgu yapmaktadır.

"Üniversite, Avrupa hümanist geleneklerinin bir vekili olup, evrensel bilgiye ulaşmayı amaçlar. İşlevliliğini daha da artırabilmek için tüm coğrafi ve siyasi sınırları reddeder ve değişik kültürlerin birbirini tanımasını ve birbirine nüfuzunu destekler." (EK-E)

Belge bu tarafından Avrupa'da, Roma'nın hazırladığı yollar ile birbirine bağlanan ve bu şekilde tanımlanan Avrupa' da, ortaçağlardan bu yana var olan kıta içi üniversiteler arası bilgi paylaşımı ortamına gönderme yapmaktadır. Bu tür geniş katılımlı tartışma ortamının getirdiği refah kazanımlarının denenmiş bir yöntem olarak desteklenmesi özellikle Birleşik Avrupa siyasi idealinin gerçekleşebilir görüldüğü günlerde önem kazanmış görünmektedir.

Belgede uluslararası bilim ortamının yeniden kurulması için, sadece niyet olarak ortaya konulması değil, belirlenmiş somut yöntemler de tavsiye edilerek gerçekleştirilmesi için çaba sarf edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu yöntemlerden en önemli görüneni, ortak bir derecelendirme sistemi temelinde diplomaların karşılaştırılabileceği ve karşılıklı tanınabileceği bir üniversite yapı kurmaktır. Böylece ortak geliştirilmiş bu dil ile iletişim zemini bütünleşecektir. Bu yöntem, bütün Avrupayı tek bir üniversite gibi işletmektedir.

“Bu amaçla, tarihin erken devirlerinde olduğu gibi, bugün de öğretim görevlileri ve öğrenciler arasında değiş-tokuşun teşvik edilmesi, ayrıca statü, unvan ve sınav değerlerinin (ulusal diplomanın geçerliliği korunmakla beraber) eşdeğer kabul edilmesi ve burs dağıtımı genel politikasının, hizmetin devamını garanti etmesi açısından vazgeçilmez olduğu kanaatinde hemfikir olunmaktadır.” (EK-E)

Bu bildiriden 4 yıl sonra Avrupa Birliği'nin kurucu anlaşması imzalanmıştır. Avrupa Birliği'nin de Maastrich Antlaşması ile kuruluşu'nun tamamlanması ile oluşan siyasi ve ekonomik birlikteliğin, sosyal olarak da gerçekleşmesi için, tüm toptancı sosyal politikalarda da olduğu gibi eğitimin bu tür bir entegrasyon idealinin temel figürlerinden olduğu belirtilerek, henüz kuruluş belgesinde Avrupa Birliği Yüksek Öğretim Alanı, devletler düzeyinde süreç olarak başlatılmıştır. (EK-F)

AB kuruluş bildirgesinde yer alan 120. maddede özellikle “diplomaların ve öğretim sürelerinin akademik olarak tanınmasını teşvik etmek de dâhil olmak üzere, öğrencilerin ve öğretim üyelerinin hareketliliğine olanak tanımak” maddesi daha sonra ortaya konulacak yüksek öğretim protokollerinin temel dayanağı olmuştur.

Bologna'da Rektörler tarafından ortaya konulan bildirden 11 yıl, Maastrich Anlaşmasından 7 yıl sonra, bu sefer, Avrupa Birliği üye ülkelerinin eğitimden sorumlu bakanlarınca, “Magna Carta Universitatum” ve bahsi geçen maddedeki AB konu başlıkları geliştirilerek, reel hedefler ve araçlar ile tekrar ortaya konmuştur. Prag ve Berlin de yapılan sonraki toplantılar ve ekler ile kapsam genişletilmiş ve detaylandırılmıştır.

Bologna Bildirisi'nde altı eylem başlığı ortaya konmuştur (EK-G)

1. Kolaylıkla anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir dereceler sisteminin benimsenmesi: tüm yüksek öğretim kurumlarında aynı diploma derecelerinin uygulanabilirliğinin sağlanması
2. İki Aşamalı Sistemin Benimsenmesi: Lisans ve Yüksek lisans dereceleri temel alan eğitim sistemi
3. Ortak Kredi Sistemi'nin Oluşturulması
4. Öğrenci ve Öğretim Üyesi Hareketliliğin Teşvik Edilmesi
5. Kalite Güvencesi konusunda Avrupa işbirliğinin Teşvik Edilmesi
6. Yükseköğretimde Avrupa Boyutunun Teşvik Edilmesi

Prag Bildirisi'nde üç eylem başlığı daha eklenmiştir:

7. Yaşam boyu öğrenim
8. Yükseköğretim Kurumları ve Öğrenciler
9. Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın (EHEA) Çekiciliği'nin Teşvik Edilmesi

Berlin Bildirisi'nde son eylem başlığı ilave edilmiştir:

10. Doktora çalışmaları ve Avrupa Yükseköğretim Alanı (EHEA) ile Avrupa Araştırma Alanı (ERA) arasındaki sinerji sağlanması

Yukarıda belirtilen süreç hem Avrupa'da hem de Türkiye ve Türkiye gibi Avrupa Birliği'ne aday ülke statüsünde olan ülkelerde yüksek öğretimde ciddi bir heyecan yaratmış görünmektedir. Kredi sistemleri revize edilmektedir. Ders içerikleri bu nedenle gözden geçirilmektedir. Bu sürece göre geliştirilen öğrenci değişim programları (Socrates) öğrenci hareketliliğini arttırmıştır. Türkiye ayrıca bu tür değişim programlarının açtığı yoldan şu an için ülke içi eğitim kurumları arası değişim programı (Farabi) başlatmıştır.

Bütün bu çalışmaların yarattığı etki daha kaliteli eğitim ortamları sağlanması, karşılıklı olarak tanışma olanaklarını arttırması, heyecan yaratması açılarından değerlendirildiğinde olumlu sayılacak katkıları nedeni ile yeni perspektifler açan gelişmeler olmakla birlikte özellikle derecelendirme ve karşılaştırılabilir olma iddiaları daha homojen eğitim modellerinin oluşmasına neden olacağı yönünde eleştiriler de

almaktadır. Aynı sistemden çıkacak sonuçların fazla uzaklaşamayacakları ön görülebilir. Bu durumun getirdiği tektipleşme, her türlü eğitim alanında olacağı gibi mimarlık alanı gibi problematik olarak yaratıcılık faktörüne oynayanlarda daha da görünür olabilir.

Tektipleşmede sınırların, tanımların daha da keskinleşeceği veya tamamen muğlâklaşacağı beklenebilir sonuçlardandır. Bu açıdan Bologna sürecinin getirdiği ortak eğitim alanı, AB entegrasyonu için oluşturulan diğer konulardaki mutabakatlar için de temel kaygıları oluşturmaktadır.

Her ne kadar doğrudan AB bağlantısı taşımasa da bu tür bir eğitim entegrasyonu vizyonunun, mimarlık alanına uygulanması ile ilgili en geçerli ve detaylı örnek metin olarak burada “UIA / UNESCO Mimarlık Eğitimi Şartı” metni değerlendirilecektir.

3.2.2.2 UIA / UNESCO Mimarlık Eğitimi Şartı / Mimarlık Eğitiminde Olması Beklenen Genel İlkeler, Hedefler

UIA, uluslararası bir mimarlık örgütüdür. Unesco ile yapılan iş birliği ile birlikte Unesco’nun tüm dünyadaki eğitim yapılanması projeksiyonu içerisinde, mimarlık alanının korunması ve geliştirilmesi vizyonu ile bir araya gelerek son derece kapsamlı, detaylı somut adımlar içeren, bağlayıcı mekanizmalar geliştirmiştir. Bu mekanizmalar, yetkilendirmenin dayandığı eğitim organizasyonları için akredite yüksek öğretim kurumları öngörmektedir.

UIA ilk olarak “Mimarlık Pratiği İçin Tavsiye Edilen Uluslararası Profesyonellik Standartları Konusunda, UIA Mutabakat Metni”ni (EK-J) yayınlamıştır. Bu metinde, UIA’nın diğer metinlerinde de görülen, kapsamlı, ayrıntılı tanımlamalar, sorun olarak tespit edilen konulara yönelik somut çözüm önerileri getiren bir tavır ortaya koymaktadır.

Avrupa Mimarlar Konseyi (ACE) ve Avrupa Mimarlık Eğitimi Birliği (EAAE)’nin bu kapsamda ve bu bütünlükte metinlerine rastlanmamıştır.

UIA’nın geliştirdiği bu tavır, mimarlık alanı yönetiminde uluslararası bir kurumun oynadığı rolün, geniş yetki ve sorumluluklar içeren “lider” pozisyonu olarak tanınmasına yol açmaktadır. Bu tür bir “lider” pozisyonun getirdiği bir diğer efekt ise yayınlanan

metinlerin geniş bir meşruiyet zemini sağlamasıdır. Bütün bunlar dikkate alındığında UIA'nın etkilerinin, önerilerinin, tanımlamalarının, tavsiyelerinin Avrupa'dan daha geniş bir sahada tanındığı ve bu şekilde mesleki mutabakat zeminin oluşmasında etkin aktör olarak UIA'nın görüleceği öne sürülebilir.

Tüm bunlar dikkate alındığında mimarlık alanının UIA tarafından nasıl tarif edildiği ele alınacaktır.

UIA öncelikle bir birlik olarak geniş katımlı, uluslararası bir mimarlık meslek örgütüdür. 28 Haziran 1948 tarihinde Lozan'da (İsviçre) kurulmuştur. Bugün 124 ülke ve bölgede 1.300.000'den fazla mimarı temsil ettiğini ilan etmektedir. Bu açıdan dünyada profesyonel mimarlık mesleği sorunları ile uğraştığı belirtilmelidir. Tanımı gereği profesyonel mimar / mimarlık tanımı içerisinde gösterilemeyecek konular ile ilgililenememektedir. Yine de bu çok uluslu, çok kültürlü yapısının, dünyanın pek çok yerindeki farklı sorun ve öneriler ile karşılaşmasına olanak tanıdığı göz önünde tutulmakla birlikte, bu farklı karşılaşmalar olanağının fazla abartılmaması gerektiği ve modern bir kurum olarak tüm sorunları analiz etmekte, kaynaklarını tespit etmekte, bu sorun kaynaklarını yok etmeye çalışmakta, kısaca farklılıkları en aza indirmeye uğraşmakta olduğu belirtilmelidir. Hâkim kültür ve “bilimsel yöntem” halen baskın paradigmalardır.

Bu açıdan UIA mimarlık eğitimi ile ilgili görüşlerini, kendi alanının tanımlarını yapmak ve bu tanımlara uygun kalifiye “member”¹ yaratmak için, talep ettiği “member” ın özelliklerinin eğitim aşamasından itibaren denetlenebileceği yönündeki rasyonel akıl yürütme üzerine oluşturmuştur. Her ne kadar ana eğitim olarak özelleşmiş meslek eğitimi için yüksek öğretim üzerine yoğunlaşmışsa da, orta öğretim içinde de yapılabilecekler üzerine notlarını açıklamıştır.

UIA'nın mimarlık alanı içerisine giren konuları şu şekilde sırlamaktadır. Mimarlık “yapılı çevrenin planlanması, tasarlanması, inşa edilmesi, kullanılması, donatılması, peyzajının düzenlenmesi ve bakımı konusunda etki sahibi olan her konuyu içine” almaktadır. (EK-H)

¹ Member: üye, aza, uzuv

Bu metinde tariflenen alan oldukça geniştir. Fakat yine metin içerisinde detaylandırılmıştır. UIA “Mimarlık Pratiği İçin Tavsiye Edilen Uluslararası Profesyonellik Standartları Konusunda, UIA Mutabakat Metni” (EK-J) adlı metninde, mimarlık alanı şu şekilde tanımlanmıştır:

“Mimarlık meslek pratiği, kent planlamasıyla ilgili olan ve yapı veya yapı gruplarının tasarlanması, inşası, genişletilmesi, korunması, yenilenmesi ve onarılması için gereken mesleki hizmetlerin sunulmasını içermektedir. Bu mesleki hizmetler, planlama ve arazi kullanımı planlaması, kentsel tasarım, avan projelerin, tasarımların, çizimlerin, maketlerin, şartnamelerin ve teknik belgelerin hazırlanması, gerekli yerlerde diğer meslek adamları (danışman mühendisler, kent plancıları, peyzaj mimarları ve diğer uzman danışmanlar) tarafından hazırlanan teknik çalışmalar arasında eşgüdümün sağlanması, yapı ekonomisi, sözleşme yönetimi, inşaatın izlenmesi (bazı ülkelerde "denetim" olarak tanımlanmaktadır) ve proje yönetimini içerir, ancak bunlarla sınırlı değildir.”

Metinde bu tanım yapıldıktan sonra, “mimar” sıfatının kimlere verilebileceği belirlenmiştir:

"Mimar" sıfatı, genellikle yasalar veya geleneklerle, mesleki ve akademik açıdan yetkinliğe sahip ve genel olarak mesleğini uyguladığı ülke içinde kayıtlı/lisanslı/sertifikalı olan ve toplumun yaşam ortamının mekânsal, biçimsel ve tarihsel içerik açısından adil ve sürdürülebilir bir şekilde geliştirilmesi, refaha ulaşması ve kültürel ifadesini bulmasını savunmaktan sorumlu kişilere özgü bir tanımlamadır.”

Burada geçen “kayıtlı/lisanslı/sertifikalı” ifadeleri mevcut sistemlerde doğrudan “eğitim” konusuna bağlanmaktadır. Buradan hareketle UIA “UNESCO/UIA Mimarlık Eğitim Şartı” metnini ortaya koymuştur. Bu metin mimarlık eğitimi için temel bir çerçeve çizmektedir. Bu çerçevede mimarlık eğitimin hedefinin yukarıda açıklanan “mimar” sıfatının gerektirdiği bilgi ve beceriye sahip hale getirilebilmelerini gerektirmektedir.

UIA metinleri genel olarak mimarlık alanının çok disiplinli yapısını mümkün olduğu kadar sıklıkla gündeme getirmektedir. “UIA ve Mimarlık Eğitimi Düşünceler ve Tavsiyeler” metninde “Mimarlık çok sayıda ana bileşenden oluşan, “çok disiplinli” bir

alandır: Beşeri bilimler, sosyal ve fiziki bilimler, teknoloji ve yaratıcı sanatlar. “Mimarlık, akıl, duygu ve sezgiler arasındaki gerilimlerin yaşandığı bir alanda yaratıldığına göre, mimarlık eğitimi de kökünü insan geleneğinden alan yapı düşüncesinin kavramsallaştırması, eşgüdümü ve uygulanması yeteneğinin ortaya çıkarılması olarak görülmelidir.”

Mimarlık eğitiminin kazandırması gereken bilgi ve beceriler şu şekilde sayılmaktadır:

- Gerek estetik gerekse teknik gereksinimleri karşılayan mimari tasarımlar yapabilme becerisini,
- Mimarlık ve ilgili sanat dalları, teknolojiler ve insan bilimlerine ilişkin kuramlar ve bunların tarihleri hakkında yeterli bilgiyi,
- Mimari tasarımın kalitesinin etkileyicisi olarak, güzel sanatlar konusunda bilgili olmayı,
- Kentsel tasarım, planlama ve planlama sürecinin gerektirdiği beceriler konusunda yeterli bilgiyi,
- İnsanlar ve yapılar, bu yapılarla çevreleri arasındaki ilişkileri anlayabilmeyi, yapıları ve yapılar arasındaki mekânları, insan gereksinim ve ölçülerine ilişkilendirme gereğini kavramış olmayı,
- Mimarlık mesleği ve mimarın toplumdaki yerini kavramayı ve bunlara, özellikle sosyal faktörleri göz önüne alan tekliflerin hazırlanmasında işlerlik kazandırabilmeyi,
- Yapı tasarımı ile bağlantılı olarak strüktür tasarımı, inşaat ve mühendislik sorunlarını kavramış olmayı,
- İç mekânlarda konfor koşulları yaratabilmek ve iklim koşullarına karşı korunma sağlayabilmek için yapıların fiziksel sorunları ve teknolojileri ile işlevleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmayı,
- Yapıların kullanıcılarının taleplerini maliyet öğeleri ve imar kuralları nın koyduğu sınırlar içinde karşılamak için gerekli tasarım becerilerine sahip olmayı,

- Tasarım kavramlarını yapılarla dönüştürmek, planları genel planlarla bütünleştirmek için gerekli olan üretim, örgütlenme, yasal düzenlemeler ve işlemler konusunda yeterli bilgiye sahip olmayı, içerir.

Bütün bu becerilere sahip olunabilmesi için eğitim sistemi ile ilgili ciddi bir reformasyon gerektiren politikalar oluşturulması ve bunun çeşitli mekanizmalar kurularak (denklik/akreditasyon v.b) uygulanması yönünde somut adımlar atılması desteklenmektedir.

“Mimarlık çok sayıda ana bileşenden oluşan, “çok disiplinli” bir alandır: Beşeri bilimler, sosyal ve fiziki bilimler, teknoloji ve yaratıcı sanatlar. 'Mimarlık, akıl, duygu ve sezgiler arasındaki gerilimlerin yaşandığı bir alanda yaratıldığına göre, mimarlık eğitimi de kökünü insan geleneğinden alan yapı düşüncesinin kavramsallaştırması, eşgüdümü ve uygulanması yeteneğinin ortaya çıkarılması olarak görülmelidir.’” (EK-J)

3.3 Türkiye’de Mimarlık Okullarının Durumları

Türkiye’de 2010 OSYM kayıtlarına göre merkezi sınav sistemi ile öğrenci kabul eden 54 adet üniversitenin mimarlık bölümü bulunmaktadır. Bu okullara alınan öğrenci sayısı 2010’da 3651 kişilik kontenjan için 3260 öğrencidir. 391 kişilik boş kalan kontenjanın ortak noktası ise Türkiye sınırları dışında, KKTC, Saray-Bosna gibi ülkelerde bulunan üniversitelerde olmalıdır. Yine bu üniversitelerin de tam burslu kontenjanları dolmuş, ancak ücretli bölümlerinde açık kontenjan görünmektedir.

Bu açıdan mimarlık okullarının mesleki tercih listelerinde hala üst sıralarda yer aldıkları görülmektedir. Bunun yanında, mimarlık okullarının öğrenci alma şekilleri ciddi eleştiriler almaktadır. Özellikle tamamen ÖSYM’ye bağlı bir merkezi sınav ile öğrenci alınması, diğer birçok yüksek öğretim alanından farklı olarak özelleşmiş eğitim teknikleri¹ kullanan mimarlık yüksek öğretimi için yeterli görülmemektedir. Bu tür özelleşmiş eğitim tekniklerinin özelleşmiş seçme teknikleri ile desteklenmesi gerektiği görüşü, mesleki gündemde sıklıkla dile getirilmektedir.

¹ Özelleşmiş eğitim teknikleri olarak özellikle atölyeler etrafında organize olan mimarlık eğitim sistemi bahis konusudur.

Türkiye’de orta öğretimin yaratıcılığa izin vermeyen ve geliştirmeyen yapısının özellikle yüksek öğretimde mimarlık gibi alanlara yönelen öğrenci için uluslar arası düzeyde başarı gösterebilme kabiliyetini ciddi bir ölçüde etkilediği değerlendirilmeleri yapılmaktadır.

Eğitim kurumlarının sunduğu olanaklar da oldukça sınırlıdır. Eğitim ortamının fiziki kalitesinin kısıtlı kaynaklarla ancak belirli bir noktaya getirilebildiği, belirli birkaç üniversite dışında ciddi kötü koşullarda eğitim yapılabildiği gözlenmektedir. Özellikle mimarlık gibi fiziki çevrenin standartlarını yükseltme iddiasında olacak bir meslek adamı yetiştirme programının, mekân kalite algısının görgüye bağlı olarak geliştiği bu eğitimde hem konfor koşulları hemde mekân algısı olarak kaliteli bir eğitim ortamı sunamaması eğitimi alan kişinin ufkunu ciddi olarak tıkamaktadır.

Öğretim üyelerinin profesyonel yaşamlarının üniversite kurumları içerisinde kalmaları ile sınırlandırılmaları ise apayrı bir tartışma konusudur. Üniversitenin görece güvenli ortamı dışında piyasanın daha riskli havasını almayan akademik kadronun yaratıcılı besleme ve güncel eğilimleri takip edebilmek konusunda zafiyet gösterdiği öne sürülmektedir. Bu açıdan akademik kadroların piyasa ile ilişki kurabilmelerinin, aktif olarak piyasa dahil olabilmelerinin önündeki idari engeller kaldırılmalıdır. Bu şekilde yeni deneyimler elde eden akademik kadro üyelerinin hem eğitim ortamının hem de piyasa koşullarının yenilenmesinde yeniden üterilmesinde ciddi bir çift taraflı geri besleme olanakları sağlayacakları belirtilmektedir.

Avrupa Birliği Ortak Eğitim Alanı ve öğrenci değişimi programlarının yarattığı heyecan dünyanın kalanı ile kurulan ilişkilerin zenginleştirici faktörler olarak sağladığı katkı yanında tüm eğitim sisteminin dinamizmini arttırdığı gözlenmektedir. Daha dinamik ve değişime / deneyime açık eğitim kurumlarının ise tüm mimarlık ortamını derinden değiştirecek bir etki yaratması daha olanaklıdır.

Yukarıda yapılan bu değerlendirmelerin ardından aşağıda mimarlık alanı ve seçilen mimarlık okulları üzerinden daha detaylı bir okuma yapılacaktır.

MİMARLIK DİSİPLİNİNİN SINIRLARINI İLK OLARAK TARİF EDİLDİĞİ YER OLARAK EĞİTİM KURUMLARI / ÜNİVERSİTE, GÜNCEL BİR DURUM TESPİTİ

4.1 Disiplin, Sınırları ve Yüksek Öğretim

Modern yüksek öğretim adı altında anılan organizasyonlar, ilk ve orta eğitim sonrası, belirli bir alanda hizmet verecek kişilere, bu belirli alanın gerektirdiği düşünülen, yetenek ve bilgi donanımını kazandırmayı amaçlamaktadır.

Günümüz baskın yönetim/iktidar modeli olarak, Modern Batı Devleti, dayandığı tüm işletim sistemlerinin (hukuk, tıp, siyaset, askeriye, sanayi) mümkün olduğunca sorunsuz şekilde yürütülmesinin sağlanması için gerekli olan bilgi/enformasyon kaynağı ve ağının, sürekli olarak yeniden üretilmesini sağlayacak yegâne model olarak özelleşmiş yüksek öğretimi, aktif olarak yönetmektedir.

Yüksek öğretim bu okumada modern devlet ve gelişmiş ekonomiye bilgi/teknoloji üreterek altyapı kuran “kadrolar” yetiştiren bir organizasyondur. Bu nedenle eğitimin kendisi, sonrasında verilecek hizmetle doğrudan bağlantılıdır. Bu hizmet, bilimsel başarı, teknik buluş, tıbbi müdahale v.b. olabilir. Tüm bunlar halen geçerli modern devlet sisteminin korunması ve geliştirilmesi için toplumsal yapıların devamlılığını sağlamaya yöneliktir.

Güncel yüksek öğretim, yüksek yoğunluklu bilgi yönetimi modeli olarak, branşlaşma/bilgi adalarının ayrışması ve bu ayrılmış adalar üzerine araştırma, geliştirme, eğitim yapısının uygulanması modeli üzerine inşa edilmiştir.

“Topografya haritasına bakan öğrenci kâğıt üzerinde çizgiler, haritacıysa aynı kâğıt üzerinde resmedilmiş bir arazi şekli görür. Bir kabarcık-odasının fotoğrafına bakan öğrenci belli belirsiz, kırık dökük çizgiler, fizikçiye bildik ikinci dereceden nükleer olayların kaydını görür. Öğrenci yalnızca bu tür birçok görme (vision) dönüşümünden geçtikten sonra bilim adamları dünyasının bir sakini; bilim adamının gördüklerini gören, bilim adamının gösterdiği tepkileri gösteren bir sakini olabilir” [3]

Eğitimin, eğitim sonrası dönemde ihtiyaç duyulan kaynakları sağladığı söylenebilir ve kaynakların yalnızca eğitimle en iyi şekilde kullanılır hale geleceği varsayılır.

Pedagojik eğitim modeli olarak zamanla ayrıntılandırılan çağdaş eğitim sistemi, faaliyet gösterilecek alanı, kendi içerisinde de çeşitli parçalara ayırır. Bu parçalar eğitim süreci boyunca ayrılmış alanlar olarak dersler halinde öğrenciye öğretilmeye çalışılır. Bazı eğitim sistemlerinde, örneğin mimarlık eğitiminde, her ne kadar bu alanların birlikte uygulanabileceği örneklemeler (proje dersleri) üzerinde çalışmalar yapılsa da, temel olarak öğrenci karşılaşacağı problemler için parçalanmış bu alanlardan ihtiyacı olanlarını çekip, çıkarıp birleştirerek sonuca ulaşmak zorunda kalacaktır.

Özelleşmiş pedagojik eğitim, öğrencide, bir soruna/soruya/projeye dair işin neresinde olacağına ve ödevinin ne olduğuna dair genel bir mod geliştirir. Bu mod’un öğrencinin soruna bakış formasyonunu etkilemesi ve bu şekilde sorunu çözecek araçları eğitiminden sağladığı varsayımı ile çözüme doğru ilerlemesi beklenmektedir. Bahsi geçen eğitimle geliştirilen mod öğrencinin disiplin sınırları algısını oluşturmaktadır. Sorunun neresinin kendi alanında ve dolayısıyla kendi sorumluluğunda, ne kadarının bir başka eğitim sahibinin/ disiplinin alanında kaldığına dair oluşturduğu kanı ile kendi kısmı için cevaplar üretmektedir. Yüksek öğretimden beklenen bu sürecin sorunsuz olarak yürütülmesini sağlayacak bilgi ve algının öğrenciye aktarılmasını sağlamaktır.

Bu açıdan bakıldığında yüksek öğretim, belirli bir soruna eğilmenin protokollerini öğretmektedir. Belirli bir amaca yönelik gidilecek yol “disiplin” kelimesi anlam kümesi içerisinde yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında tekrar ilk bölüme dönecek olursa, akademik disiplinler ile toplumsal disiplinler arasında hiçbir farklılık olmadığı söylenebilir.

Yüksek öğretim, bilgi alanın (üretme ve kullanma) belirlenmiş bir düzen/protokol içerisinde işletilmesini sağlamaktadır. Tıpkı her türlü disiplinin uygulandığı alanda önceden belirlenmiş bir düzenin gerçekleşmesini sağladığı gibi.

Burada bahsi geçen bilgi, Foucault'nun "Bilginin Arkeolojisi"nde araştırdığı anlamda "episteme" ye ait tüm alanı içermemektedir. Yüksek öğretim kurumları, yine aynı eserin kavram kümesi içerisinde "pozitiflikler" ile ilgilidir, "doğru bilgi" peşindedir.

Buradan hareketle tüm akademik disiplinlerin sonradan "uydurulmuş" bir yapı içerisine oturtulduğu ve giderek bu yapının oturtulduğu kurum tarafından "gerçek" olarak görüldüğü ve bu yapının "doğal/verili" olduğu savunulmaya başlanmaktadır.

Yüksek öğretim kurumları refleks olarak "pozitiflikleri" aradığı halde, mimarlık alanının bir yüksek eğitim konusu olarak belirmesi bu alanda da bu türden bir bilginin aranmasını getirmektedir.

Mimarlık alanının ise yine Foucault'nun terimleri ile "epistemesi" geniş bir coğrafyaya yayılmaktadır: "Bilgi yalnızca kanıtlamaların içinden bulunmaz, yalanların, düşüncelerin, anlatıların, kurumsal yönetmeliklerin, siyasi kararların içinde de bulunabilir [24]."

Yine de, mimarlık alanı kendi tarihselliği içerisinde diğer bilgi adaları ile ayrıştırılarak sınırları çizilmiş yüksek öğretim konusu olarak bir disiplin haline gelmiştir. Modern eğitim sistemi içerisinde özellikle yeni-endüstrinin "tasarım" alanına dayalı üretim sistematığı ile neredeyse tüm tasarım alanları yüksek öğretim konusu olmuştur.

Mimarlık eğitimi veren yüksek öğretim kurumları bu iki bilgi alanı karşısında ancak "pozitiflikleri" araştırarak bir eğitim programı geliştirebilmektedirler. Bunun dışında kalan episteme alanları ise ancak diğer kanallardan alana akabilmektedir.

Türkiye üniversitelerinde akademik disiplinler, yukarıda sayılan birçok tarihsel neden akılda tutularak bakılacak olursa, dünyanın birçok yöresinden daha katı bir sınırlar-disiplinler sistemi içerisinde gelişmiş görünmektedir.

YÖK, Mimarlar Odası, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme, diploma (ruhsat) verme gibi mekanizmalar tüm yüksek öğretim kademelerini bu tür bir disipline edici kurallar sistemi içerisine yerleştirmiştir. Sıkı sıkıya tariflenen tüm alanlar gibi bu parselasyon da mimarlık alanının "episteme" nin pozitiflikler dışında kalan çok büyük bölümünü yüksek

öğretimin dışında bırakmaktadır. Mimarlık alanının içerdiği “seçim” gerektiren karşılaşmaların görece çokluğu karşısında bu tür bir sistem kısmen de olsa yaratılması beklenen “mod”u karşılayamamaktadır.

Tüm bunlar dikkate alınarak Türkiye’de, “disiplinler-arası” mimarlık eğitiminin, ders programları üzerinden yapılacak kantitatif bir karşılaştırmasının güncel durum hakkında fikir vermesi umulmaktadır. Ancak bundan önce mimarlık eğitimi veren seçilmiş okulların yüksek öğretim ve mimarlık eğitime genel tutumlarını ele verdikleri veya açıklanmasının beklenebileceği konuya daha kapsamlı bakılabilmesini sağlayacakları umudu ile “misyonumuz-vizyonumuz” metinleri tartışılacaktır.

4.2 Türkiye’de Seçilmiş 4 Üniversite Üzerinden Okumalar: MSGSÜ, İTÜ, YTU, ODTU

Neden 4 üniversite; MSGSÜ, İTÜ, YTU, ODTU

Türkiye güncel mimarlık eğitiminde kendi özel konumları, bu dört okulun seçilmesine neden olmuştur. Bu özel konumlar şu şekilde tariflebilir.

İTÜ(İstanbul Teknik Üniversitesi)

Osmanlı Modernleşmesi’nin askeriye, sanayileşme hamlelerinin bir sonucu olarak kurulan Mühendishane geleneğine kendisini bağlamaktadır [4]. Her ne kadar tam olarak bu sebeple olmasa da İTÜ’nün üniversite olarak teknolojiye yatkınlığı ve çağdaş gündemi takip etmede oldukça hevesli olduğu sezilmektedir. İTÜ kendisini yenileme gayreti gösteren bir yüksek öğretim kurumu olarak Mimarlık Bölümü’nün ana bilim dallarına bölünmüşlüğü 2002 yılında sona erdirmiştir. İTÜ İngilizce Mimarlık Bölümü, 2010 OSYM tercihler listesinde mimarlık bölümlerinde en yüksek puan ile öğrenci alan okuldur.

MSGSÜ (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi)

Daha önceki bölümlerde de görüldüğü gibi Osmanlı Modernleşmesinin bir ürünü olarak Türkiye’de mimarlık alanının kurumlaşmasında gerek ilk eğitim veren, gerekse mezun mimarlarının örgütlenmesi ve kendilerini dönemin diğer mimarlık etkinliği yürüten meslek adamlarından eğitimleri sebebiyle ayrı tutmaları ile etkili ve köklü kurumu olmuştur. Bu eskiliğin getirdiği gelenekleri ile halen övünmektedir [5]. Üniversite

Seçme Sınavlarında halen ilk 4 içerisinde yer almaktadır. “Akademi mirası” diye adlandırılan çeşitli alışkanlıklar halen gözlenmektedir. Bu mirasın okulun tercih edilme kriterlerinde ciddi bir yeri vardır.

ODTÜ (Ortadoğu Teknik Üniversitesi):

Daha önceki bölümlerde kuruluş şekli açıklanan Orta Doğu Teknik Üniversitesi, halen Türkiye’nin en saygın üniversitelerindendir. Yabancı dil eğitimi, teknik konulardaki öncü araştırmaları ve katkıları okulu tüm dünyada yüksek öğrenim kurumları sıralamalarında diğer tüm Türkiye üniversitelerinden üst sıralardadır. Sınırdışı bağlantılarının, üniversitenin kurulduğu günden bu yana yüksek yoğunlukta devam etmesi dünyanın güncel konuları ile daha erken karşılaşması anlamına gelmektedir. Türkiye’de mimarlık eğitiminde ÖSYM puanlarına göre 2010 yılında, İTÜ (İngilizce)’den sonra en yüksek puanla öğrenci almada 2. sıradadır.

YTÜ (Yıldız Teknik Üniversitesi):

Yıldız Teknik üniversitesi, bugün Türkiye’de en yüksek mimarlık öğrencisi kontenjanına üniversitedir. Sadece mimarlık bölümü değil diğer bölümlerin kapasiteleriyle de Türkiye’nin büyük üniversitelerindendir.

4.3 Seçilen Mimarlık Okullarının Disipline ve Eğitime Dair Hedeflerini Belirttikleri Metinler (Misyonumuz-Vizyonumuz)

Bir eğitim kurumunun genel havası sadece ders programlarından okunamaz. Tüm tarihselliği sonucu oluşan “mod” ile öğrenciye akan enformasyon, söze gelmeyen, özel olarak planlanmayan ortam, eğitimin belki de asıl içeriğini oluşturmaktadır. Bu “mecra”lar her ne kadar dile gelmese de, genel bir tutum elevericisi olarak mimarlık okullarının kendi metinleri üzerinden bir okuma yapılabileceği, ipucu yakalanabileceği ümidi ile mimarlık okullarının resmi sitelerinde yayınladıkları metinler üzerinden bir tarama yapılmıştır.

Seçilen mimarlık eğitimi veren kurumlar, mimarlık eğitime dair hedeflerini ve bu alana bakış açılarını ifade edebilecekleri alanlar olarak yorumlanmasını bekledikleri metinler mimarlık fakültelerinin kendi resmi internet sitelerinden alıntılanmışlardır. Seçilen dört okul içerisinden ODTÜ’nün yukarıda adı geçen başlıklar altında yayınlanmış

metinlerine rastlanmamıştır. Bunun yerine Mimarlık Fakültesinin “GENERAL INFORMATION” adı altında yayınladığı metinden yararlanılmıştır.

MSGSÜ

“VİZYON: Eğitim, öğretim, araştırma ve etkinlikleriyle **bilime, teknolojiye, sanata ve çevreye** katkıda bulunmak.

Mimarlık alanında disiplinler arası çalışma becerisi olan, araştırma yapan, **bilimsel düşünebilen**, yenilikleri izleyen, kendini sürekli geliştiren mimarlar ve akademisyenler yetiştirmek.

MİSYON: Özgün ve çağdaş mimari tasarım ve uygulamaları gerçekleştirebilmek için gerekli **yapı ve yapım teknolojisi bilgi ve becerisine sahip**, bu imkânları doğru kullanabilen, **mimarlığın aynı zamanda bir sanat dalı olduğu gerçeğinin bilincinde, geleneksel ve kültürel değerlere, kimliklere saygılı**, mimarlığın kamu yararına, kültürel ve doğal değerleri koruyarak sürdürülmesi **bilincini topluma kazandıracak** mimarlar yetiştirmek.

Mimarlık alanında, eğitime, bilime, teknolojiye, sanata ve çevreye katkıda bulunmak üzere özgün ve yenilikçi **bilimsel ve teknik bilgi üretmek**.

Mimarî mirastan yararlanırken, kültüre ve geleneksel değerlere sahip çıkan, toplumsal ihtiyaçlara çözüm üretirken, ülke gerçeklerine uygun bir mimarlık anlayışı geliştirmek [25].”¹

MSGSU’ ya ait metinde özellikle dikkati çeken verdiği “eski” havadır. Mimarlık alnında görülen kollar tek tek sayılmaktadır. Fakat metindeki endişe mimarlığın zaten disiplinler arası olduğu ile ilgili gibi görünmemektedir.

Metin, mimarlık alanını, “bilim” olarak mimarlık disiplinini ele alan, bu alanın tariflenmiş ve çeşitli başka disiplinlere de başvuran bir disiplin olarak görmektedir. Örneğin yapı teknolojileri ile ilgili bilgi sahibi olmak elzemdir. İleriki sayfalarda görüleceği gibi yapı ve yapım teknolojileri ilgili dersler, ders programı içerisinde ciddi

¹ Metin içerisindeki harf kalınlığı ile yapılan vurgular bu tezin yazarı tarafından eklenmiştir.

bir yer tutmaktadır. Ama aynı zamanda “bir sanat dalı olduğu geeğinin bilincinde” olunması bir mimar yetiştirme misyonunun ilk sayılması gereken şartlarındanr.

Tüm bu görünümle sayılırken mimarlık alanı tarifenmektedir. Mimarlık alanı bilim-teknoloji-sanat-evre kollarından oluşmaktadır. Bir mimarlık okulu da bu kolları öğretmelidir bu metne göre. MSGSU tutarlı olduğu varsayılan bir değler sistemi içerisinde bilimsel kalarak “yenilikçi ve özgün” çalışmalar yapabilecek mimarlar yetiştirmeyi hedeflemektedir.

Bu durum en hafif deyiimiyle “tozlu” bir zihin yapısına denk düşmektedir. Fakat diğler taraftan da teknik kusursuzluğla, detay ve üretim bilgisine verdiğı önem itibari ile mimarlık alanını “zanaatkâr” bir alana kaydırarak daha çok yere, zemine bağlamaktadır ki bu durum bir okulun diğler okullardan farklılaşmasını, özgün bir deneyim sunabilme olanağını içeren bir alternatif olarak sunulabilecek iken, genel olarak yelpazenin “kuralcı” ucuna kaymasından dolayı “zamanı geçmiş” kalmaktadır. Tasarımın belirli çerçeveler içerisinde yürütülebilen formüllerle yapılabileceğı inancı hâkim görünmektedir. Bu bakışın en büyük tehlikesi ise iyi bir operatör yetiştirmenin yanı sıra bu operatörlüğün mimarlık alanı için “bilimsel” bilgi olarak algılanması ve “doğru bilgi” olarak kutsanmasıdır.

İTÜ

“VİZYON ve MİSYON: Mimarlık Bölümü, başlangıcı 1944 yılına dayanan bir eğitim geleneğıyle **uluslararası düzeyde nitelikli** ve geleceğle yönelik bir eğitim sunarak, öğrencilerinin araştıran, **keşfederek öğrenmeye çalışan**, çok yönlü, **düşünsel esnekliğle sahip**, aydın bir birey olarak gelişmelerini öngörür. **Günümüz kent ve mimarlık konularını** sorgulayan, eleştirel düşünebilen, tartışabilen; yaratıcı düşünme, **mimarlığı anlama ve yorumlama bilgi ve becerilerini geliştirmiş, genel mimarlık konularının farkında** olan yetkin mimarlar mezun etmeyi hedefler.

Bölüm, giderek **eşitlenen uzmanlık alanlarını** teknolojik gelişmeler ve yeni yaklaşımlar doğrultusunda ileri taşıyan ağdaş bir mimarlık eğitimi vermektedir. Bu bağlamda çevreye duyarlı, toplumsal ve bireysel beklentilerin farkında, etik ve estetik değlerlerle

donanmış, yenilikleri ve teknolojik gelişmeleri özümseyen mimarların yetiştirilmesini özgörev kabul eder [26].”¹

Metin her ne kadar “çevreye duyarlı”, “etik ve estetik değerler ile donanmış” gibi ifadeleri içerse de, mimarlık alanının tarifienebilir olduğu iddiasıyla mimarlığa ait olduğu varsayılan çeşitli özelliklerin tespitini yapmaya kalkışmamaktadır. Bir kavrayış olarak mimarlıktan söz etmektedir. Bu tür bir vurgu bu tez kapsamında sözü geçen mimarlık alanına denk düşen bir pozisyonlama vaad etmektedir. Üniversite, yüksek öğretimde ise temel olarak meslek okulu yerine “üniversite”nin yine bu tez kapsamında taşınması gerektiği belirtilen niteliklerine uygun biçimde “ilgili konuların” farkında olma ve bu konularda eleştirel bakış getirebilme becerisini kazandırmaya niyet eden bir eğitim kurumu olmayı hedefler görünmektedir.

Bu açılardan bakılarak bu tür bir mimarlık alanı pozisyonlamasının ders programlarına nasıl yansıdığı ileriki sayfalarda tartışılacaktır. Yine de başından çizilmemeye özen gösterildiği anlaşılabilecek “kırmızı çizgiler”in yokluğu, daha önceki bölümlerde tespit edilmeye çalışılan günümüz Türkiye’inde YÖK gibi bir bürokrasi tarafından yönetilen üniversitede mimarlık bölümü yapısının çok değişeceği beklentisi yaratmamaktadır.

ODTÜ

“GENEL BİLGİ

Mimarlık Fakültesi, şehirleri, binaları ve endüstriyel ürünleri kaplayan, ağırlıklı **doğal** ve **insan yapımı sistemlerin** araştırılması ile ilgilidir. Fakülte ve eğitim programı iki temel disiplin, **tasarım** ve **planlama**, çevresinde organize edilmiştir. endüstriyel ürünler ve mimarlıktan, peyzajdan yerleşke sistemlerine kadar çeşitlenen problemler, amacı bilgi, metodoloji, teori ve yüksek mesleki becerileri projeler çerçevesinde, seminerler, saha çalışmaları ve stüdyolar ile kapsanmaya çalışılmaktadır.

Eğitim programın öğrencilerde **profesyonel kapasitenin geliştirilmesinden** ileri amaçları vardır:

¹ Metin içerisindeki harf kalınlığı ile yapılan vurgular bu tezin yazarı tarafından eklenmiştir.

*Mekân, inşa edilmiş form ve endüstriyel ürünlerin tasarım ve planlama aşamasında **yerel ve evrensel arasında ilişki** kurulması

* Problemlerin tanımlanması ve formüle edilmesi sırasında disiplinle **bağlantılı sosyal ve kültürel kontekstlere** dair bilginin oluşması ve yorumlanması

***Teknik bilginin, estetik duyarlılığın, etik düşüncenin** arttırılması

***İnterdisipliner doğanın** anahtar alanlarında uzmanlaşmanın sağlanması

* Özellikle enerji, konut ve yerleşke formlarına (ikiside hem bizim kültürel mirasımıza hem de evrensel olana referans vermektedir) vurgu yaparak, insan-çevre etkileşiminin her ölçeğinde araştırma ve tasarımın kalitesini geliştirmek [27]¹

ODTÜ’de ise mimarlık bölümünden ziyade Mimarlık Fakültesi’nin ürünü olan bu metin, tasarım ve planlama eylemlerine vurgu yapıyor görünmektedir. Doğal ve insan yapısı tüm sistemleri anlama ve yorumlama gibi geniş bir perspektif çizmektedir. Bu eylemlerin interdisipliner yapılarına uygun bir eğitim vermek niyetinde oldukları aşırı-yorum sayılamayacaktır. Yine de metin yerel-evrensel bağlantısı, sosyal-kültürel kontekstler, etik değerler gibi sayılması gerekli görülen başlıkları ihtiva ederken daha standart bir dil kullanmaktadır. Her nekad bu dilin standartlığı eğitimin içeriğine bire-bir açıklık getirmesi beklenmese de farklı bir düşünme yapısı da vaad etmemektedir.

YTÜ

“Mimarlık bölümü misyonu: “**Toplumda mimarlık bilincini geliştiren**, yaşam kalitesinin artmasına yardımcı olan, **ulusal ve uluslararası mimarlık alanında önder, örnek** ve akademik hareketlilik açısından da **yeğlenen bir kurum** olmaktadır.”

Mimarlık bölümü vizyonu: Eğitimde ulusal ve uluslararası ölçütlere eşdeğerde, **kuram ve uygulama alanında yetkin; estetik, teknik, ekolojik, ekonomik, kültürel, tarihsel, toplumsal, çevresel** ve benzeri gereksinimleri karşılayabilecek **ortamlar oluşturmak** için; ilgili etkenleri göz önüne alan, yaratıcı, araştırmacı, yenilikçi düşünce sistemine sahip, **kuram, tasarım, uygulama bilgi ve becerisini kazanmış, disiplinlerarası işbirliği**

¹ Metin içerisindeki harf kalınlığı ile yapılan vurgular bu tezin yazarı tarafından eklenmiştir.

kurabilen, çağın dinamiklerine uyabilen, etik değerler taşıyan **entellektüel** mimar ve **uzman mimarlar** yetişmesini sağlamak;

Mimarlık temel alanlarında bilgi üreten, araştıran, **kuram ve uygulama ilişkisini kurabilen**, ulusal ve uluslararası platformlarda **önder, örnek ve söz sahibi**, etik değerler taşıyan akademisyenler yetiştirmektir [28].”¹

YTÜ’nün en büyük endişesi metnin hem başında hem sonunda tekrar edildiği gibi “ulusal ve uluslararası platformda önder, örnek” bir kurum olabilmek gibi görünmektedir. Bu konuya yapılan vurgu dolayısıyla mevcut metin ve ders programı ile ilgili beklentiler bir anda uluslararası alana kaymaktadır. Bu açıdan her ne kadar yeterli değerlendirme kriterlerini sağlayacak bilgi bu tez içerisinde bulunmasa da henüz YTÜ mimarlık bölümünün bu tür bir uluslararası değerlendirmeler yaptığına, mimarlık eğitimi ilgili dünyada olup biteni takip edip uygulama yolunda adım attığına dair bir çalışma görünmemektedir. Bu koşullarda yapılan vurgu ancak iyi niyet göstergesi olarak okunabilmektedir. Köklü bir üniversite reformu sağlanmadan da mimarlık bölümünün bağımsız bir şekilde genel olarak üniversite ortamı, özel olarak mimarlık eğitimi konularında ciddi bir yapılanmaya gidemeyeceği rahatlıkla söylenebilir.

Bunun yanı sıra, misyon adı verilen metin içerisinde tanımlanan mimarlık eğitime ait nitelikler, mimarlık alanını şu anda varolduğu kabul edilen bağlantıları yönünden tanımlamaktadır. Fakat örneğin Bartlett Mimarlık bölümünün tanıtım metninde var olan, medya, sibernetik, iletişim gibi bağlantılar henüz YTÜ’nün en azından kendi giriş metni içerisinde sayılabilecek denli gündeminde değildir. Bu tür bir bağlantı konuları sayıp dökme ile mimarlık alınının sınırlarını çizmektedir ve bu sınırlar dâhiline en azından İngiltere’de ki bir okulun gündemindeki konular henüz yerini almış değildir.

Yukarı da kullanılan metinler daha önce de belirtildiği gibi üniversitelerin kendi resmi internet sitelerinden alınmıştır. Her ne kadar günümüzde halen internet kaynaklarına yeteri kadar önem verilme ve bu kaynaklar güvenilir bulunmasa da, üniversitelerin burada yayınladıkları her türlü enformasyonu ciddiye alması gerektiği açıktır. İnternet ortamı ciddi bir iletim aracı olarak tüm bilgi akışında önemli bir alanı kaplamıştır bu

¹ Metin içerisindeki harf kalınlığı ile yapılan vurgular bu tezin yazarı tarafından eklenmiştir.

alan da gittikçe genişlemektedir. Özellikle yeniliklere açık olması gereken üniversite yapılarının bu türden bir medyayı ciddiye almadıkları ve değersiz enformasyon yaydıkları düşünülmemelidir.

Bu açıklamadan sonra yukarıda yapılan tek tek okulların bildirileri ve yorumlarının genel bir değerlendirmesi yapılacak olursa şu şekilde bir tablo ortaya çıkmaktadır:

Bu tez kapsamında yapılan mimarlık alanı değerlendirme ve bakış açısına en yakın bulunan okulun İTÜ Mimarlık Bölümü, en uzakta kalanın ise MSGSU Mimarlık Bölümü olduğu belirtilmelidir. İTÜ Mimarlık Bölümü'nün, çalıştığı/eğitim verdiği alana bakış açısı, alanın “mod” unu yakalayamaya çalışmanın, onu tarif edip, özelliklerini, doğasını, bağlantılı konularını sayıp dökmeden yapılabileceğini gösterebilir.

Ayrıca Türkiye’de lisans/ruhsat verme sorumluluğunun, üniversitelerde bulunmasının, verdiği “yetkin mimar” yetiştirme endişesinin, gelecekte ortaya çıkabilme imkânı var olan özgür ve demokratik bir gelişim alanı olarak tarif edilebilecek bu türden eğitim ortamları için çözülmesi gereken bir mekanizma olduğu görülmektedir. Bu amaçla örneğin MSGSÜ “iyi bir mimari çalışmanın” uygulanabilir/detaylandırılmış olduğuna dair görüşünün eğitim programını yönlendirmesinden ziyade “piyasa”da çalışacak sorumluluğa sahip, “işin ciddiyeti”nin farkında “yetkin” mimarlar yetiştirme endişesi içerisinde olduğu söylenebilir.

Metinler üzerinde bir spekülasyon yapılacak olursa, yapılacak değerlendirmeler şu şekilde ifade edilebilir; mimarlık alanı gibi spekülasyona, manipülasyona açık, öyle olması da olağan ve verimli sayılan çalışma alanlarında özellikle eğitim kurumlarının kendilerini başından “doğru” olana adanmaları oyun sahasının sınırlarını esneklikten yoksun bırakmaktadır. Yukarıdaki metinlerden edinilen genel hava ise “doğru” biçimde eğitim vermek, “doğru” insanı yetiştirmek için çaba sarf edildiğidir.

Tekrar metinlere dönülecek olursa her okul için ders programını etkileyeceği düşünülebilir olan anahtar kelimeler şu şekilde sıralanabilir. Bu anahtar kelimelerin okulların ders programlarında nasıl bir tablo ile karşılanacağı bir sonraki bölümde tartışılacaktır;

*MSGSU; bilim, sanat, teknoloji, çevre, yapı ve yapım teknolojisi, bilimsel düşünebilen aynı zamanda sanat dalı, gerçeğin bilincinde, geleneksel ve kültürel değerler, ülke gerçekleri

*İTÜ; uluslar arası düzeyde nitelikli, keşfederek öğrenme, düşünsel esneklik, mimarlık konuları, çeşitlenen uzmanlık dalları

*ODTÜ; doğal ve insan yapısı sistemler, tasarım, planlama, profesyonel kapasite geliştirme, yerel-evrensel ilişkisi, sosyal ve kültürel kontekstler, teknik bilgi, estetik duyarlılık, etik düşünce, interdisipliner doğası

*YTÜ; toplumda mimarlık bilincini geliştiren, önder, örnek, yeğlenen, kuram ve uygulama alanında yetkin, disiplinler arası işbirliği, entelektüel, uzman

Burada okulların kendi metinlerinden çıkarılan anahtar ifadeleri ile mimarlık sınırlarının esnek ve tanımlanamaz olduğu, bir mimarlık disiplini “öz”ünün bulunmadığı, toplumsal deneyime dayalı “ister sayılar ve işaretler yoluyla olsun özneler arası güven ve öykü anlatımına dayanan [29]” bir alanın yoğunlaşmasına dayanılarak adlandırılmış olduğu gibi bir anlamlandırma okunamamaktadır. Mimarlık eğitimi, farklı deneyimlerin olanaklılığına ve bunun sıradanlığına atıfda bulunabilecek alanları açmak yerine tarif ederek sınırlamaya çalıştığında eğitim üzerinden okunabilecek iktidar ilişkileri kurulmasına neden olmaktadır.

Aşağıda okulların ders programları değerlendirmesi yapılırken, okulların kendi kullandıkları anahtar kelimeleri ile nasıl bir paralellik oluşturmaya çalıştıkları tartışılacaktır.

4 MİMARLIK EĞİTİMİ KURUMUNUN, MİMARLIK SINIRLARININ ZAMAN İÇERİSİNDE DEĞİŞİMİ ALGISININ LİSANS DERS PROGRAMLARI ÜZERİNDEN OKUNMASI ÇALIŞMASI

Yukarıda seçim nedenleri açıklanan 4 okula ait ders programları, bu okulların 4. Bölümde açıklandığı gibi kendi koydukları hedefler ve çerçevelere uygunluğu, farklılıkları ayrıca içerdikleri konular ile disiplin içerisinde sayılan konuları nasıl ele aldıkları deşifre edilmeye çalışılacaktır.

Türkiye’de mimarlık eğitiminde etkili aktörler daha önceki bölümlerde ele alınmıştı. Bu aktörler genel olarak üniversiter eğitim yapısı ve özel olarak mimarlık eğitimi veren kurumlar üzerinde etkileri incelenmişti.

Ayırıcı bir analiz aracı olarak ele alınacak olan mimarlık okullarının ders programları üzerinde doğrudan etkili olduğu düşünülen etkenler ise daha detaylı olarak konuya yaklaşımı sağlayacakları gerekçesi ile aşağıda gözden geçirileceklerdir.

Eğitim-öğretim programının asgari ders saatlerini ve temel eğitim sürelerini YÖK kanununa göre YÖK’ün kendisi tespit etmektedir. Ders programları ise fakülte kurullarında hazırlanmaktadır. Fakülte kurulları ise akademik birimler sayılmaktadır. Hazırlanan program idari bir kurul olan Senato tarafından, ders içerikleri ile birlikte incelenerek karara bağlanmaktadır.

Ders programı üzerinde buradan hareketle sıkı bir disiplin/kontrol mekanizması olduğu söylenebilir. Bunun yanına eklenen diğer yapılar ise eğitim programlarının genel yapısını etkilemektedirler.

Üniversitelerin idari yapıları ise ders programlarının da bir “yapı” ya kavuşturulmaları konusunda ciddi bir değerlendirme kriteri olarak ortaya çıkmaktadır. Sıkı sıkıya örgütlenmiş yapılar, esneklik ve uyum başlıklarında incelendiklerinde, yavaş kalmaya aday yapılar olarak okunmaktadırlar. Bu “yavaş”lık ders programlarında, mimarlık alanı sınırlarının hızla esnetildiği/değiştiği/dağıldığı episteme kümelerinde de beklenen performansın verilemeyeceği görüşünü desteklemektedir.

Aşağıda yine seçilen üniversitelerin mimarlık bölümleri bu sefer iç organizasyon yapıları bağlamında değerlendirilmektedirler.

5.1 Üniversitelerin idari yapısı

Türkiye’de mimarlık fakülteleri, her hangi diğer konularda eğitim yapan yüksek öğretim bölümlerinden farklı bir yapı göstermemektedir. Tüm ders içerikleri de dâhil olmak üzere denetimden geçmektedir. Bu durum tek başına bütün eğitim programlarında tektipleşmeyi otomatikleştirmektedir.

Seçilen 4 üniversite de 20. Yüzyıl ilk yarısı modern eğitim modelinin yansımalarından biri olarak “bilimselleşme”den paylarını almışlardır. Kendi içerisinde kamaşık görünen alan, düzenlenmeye çalışılmış, bu amaçla kompartmanlara (ana bilim dalları) ayrılmışlardır. Türkiye’de mimarlık eğitiminde bilimselleşme ile ilgili Tonguç Akış, “Türkiye’de 1956-1982 Yılları Arasında Bilim odaklı Bir Mimarlığı Öğretme/Kurma/Çerçeveleme” adlı yayınlanmamış doktora tezinde geniş bir inceleme yapmıştır.

Bu gün mevcut durumda 4 üniversitenin idari yapılanması incelenirken amaç mimarlık alanında eğitim verilirken, bilginin ve ilişkilerinin ne kadar bölündüğünün, kompartmanlaştığını görülebilmesi, ders programları ile bölüm yapısının karşılaştırılabilir olup olmadığına bakılmasıdır.

5.1.1 İTÜ

Mimarlık Fakültesi içerisinde 2009 yılında kadar, Mimarlık Bölümü akademik birimine bağlı Bina Bilgisi, Yapı Bilgisi, Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Anabilim Dalları bulunmaktaydı. 2009 yılında bu anabilim dalları kaldırılarak Mimarlık Anabilim Dalı kuruldu. Lisans seviyesi için bir ayırım olmamakla birlikte, Mimarlık Anabilim Dalı'nda aşağıdaki konularda yüksek lisans ve doktora programları yürütülmektedir:

- Mimari Tasarım Yüksek Lisans ve Doktora
- Mimarlık (Tezsiz) Yüksek Lisans
- Çevre Kontrolü ve Yapı Teknolojileri Yüksek Lisans
- Mimarlık Tarihi Yüksek Lisans ve Doktora
- Proje ve Yapım Yönetimi Yüksek Lisans
- Restorasyon Yüksek Lisans ve Doktora
- Restorasyon (Tezsiz) Yüksek Lisans
- Yapı Bilimleri Doktora

Yukarıda sayılanların yanı sıra, İTÜ Mimarlık Anabilim Dalı öğretim üyeleri tarafından diğer anabilim dalları içerisinde yüksek lisans ve doktora programları yer almaktadır. Bu çalışmalar:

Bilişim Anabilim Dalı'na Bağlı Programlar:

- Mimari Tasarımda Bilişim Yüksek Lisans ve Doktora

Disiplinlerarası Programlar:

- Kentsel Tasarım Yüksek Lisans
- Gayrimenkul Geliştirme Yüksek Lisans

Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne Bağlı Lisansüstü Programları:

- Konut ve Deprem (Tezsiz) Yüksek Lisans
- Sanat Tarihi Yüksek Lisans
- Sanat Tarihi Doktora

İTÜ Mimarlık Anabilim Dalı'nda yürütülen programlar, mimarlık alanının sınırlarının kendi lisans eğitim programı ve içeriği ile çakışmadığı/çakışamayacağına farkında olduğu bir yönetim anlayışının izleri olarak okunabilir. Mimarlık Anabilim Dalı öğretim üyelerinin kendi güvenli sınırlarından çıkarak sahanın başka odaklarında uzmanlık seviyesinde programlar yürütmeleri, mimarlık alanının kapatılmasına çalışmaktan ziyade gelişen karşılaşmaları değerlendirebileceklerinin işaretleridir.

İncelenen 4 mimarlık okulu içerisinde başka bir programa bir bilimdalına bağlı olarak yüksek lisans, doktora programı yürüten bölüme rastlanmamıştır.

5.1.2 MSGSÜ

Yine Mimarlık Fakültesi içerisinde Mimarlık Bölümü olarak yapılanmıştır. Mimarlık Bölümü'ne bağlı ana bilim dallarına, anabilim dalları da alt bilim dallarına ayrılmaktadır. Bu durumda yapılanma şu şekilde oluşmaktadır:

Mimarlık Bölümü:

- Bina Bilgisi Anabilim Dalı
 - Bina Bilgisi Bilim Dalı
 - Mimari Tasarım Sorunları Bilim Dalı
 - Mekân Organizasyonu ve Donatımı Bilim Dalı
 - Çevre Çözümlemesi ve Denetimi Bilim Dalı
- Mimarlık Tarihi Anabilim Dalı
- Restorasyon Anabilim Dalı
 - Koruma ve Yenileme Bilim Dalı
 - Tarihi Çevre Koruması Bilim Dalı
- Yapı Bilgisi Anabilim Dalı
 - Yapı Bilgisi Bilim Dalı
 - Yapı Fiziği Bilim Dalı
 - Yapı Mühendisliği Bilim Dalı [25]

Yukarıdaki bilim dallarından, Mekân Organizasyonu ve Donatımı Bilim Dalı, Çevre Çözümlemesi ve Denetimi Bilim Dalı ve Yapı Mühendisliği Bilim Dalı herhangi bir yüksek lisans veya doktora programı yürütmemektedir. Buradan sadece lisans düzeyinde derslere katıldıkları öngörülmektedir. Bu bilim dalında bulunan öğretim üyelerinin bir yüksek lisans programında ders yürüttüklerine dair bir bilgiye rastlanmamıştır.

Yukarıda görülen tablodan MSGSÜ Mimarlık Bölümü'nde çok parçalı bir yapı oluşturulduğudur. Mimarlık Bölümü anabilim dallarına, anabilim dalları bilim dallarına ayrılmaktadır. Bu kadar parçalı bir yapının, "bilim dalı" olarak son derece katı bir çizgide yönetileceği varsayımını gündeme getirilmelidir.

Mimarlık alanı giderek neredeyse yalnızca ders konusu olabilecek konulara parçalanarak, belirgin bir "yapı" kazandırılmaktadır. Bu belirgin yapının ders programlarında da kendini göstereceği beklenmektedir.

5.1.3 ODTÜ

Mimarlık Fakültesine bağlı Mimarlık Bölümü, kuruluşundan bu yana hiçbir zaman anabilim dallarına ayrılmamıştır. Burada üniversitenin kuruluşunda, Kuzey Amerika üniversitelerinin yapılarının örnek alınmış oluşunun etkisi vardır. Uzmanlıklar yüksek lisans seviyesinde oluşur. Ancak yüksek lisans ve doktora programlarında belirli uzmanlık programları yer almaktadır. Her ne kadar eğitim içeriğinin ders programlarından bakıldığında diğer üniversiteler ile çok farklı olmadığı düşünülse de program isimleri başka türlü bir duruma işaret etmektedir.

Master of Architecture in Design (Tasarımda Mimarlık Master'ı)

Master of Science in Building Science (İnşa etme Biliminde, Bilim Master'ı)

Master of Arts in History of Architecture (Mimarlık Tarihinde Sanat Master'ı)

Master of Science in Restoration and Preservation of Historical Monuments (Tarihi Eserlerin Koruma ve Restorasyonu Bilim Master'ı) ¹

¹ Metnin orijinali İngilizcedir. Türkçe'ye çevirisi bu tez kapsamında yazar yapılmıştır.

Yukarıda sayılan yüksek lisans programı adları, mimarlık alanın da değil, sanat ve bilim'lerin mimarlık ilgili alanlarında yapıldığına dair ipuçları taşımaktadır. Bina tasarımı ise genel tasarlama etkinliğinin bir parçasıdır. Bu şekilde mimarlık alanı başka bir şekilde dağıtılarak sınırları tamamen görünmez hale gelmektedir.

5.1.4 YTÜ

Mimarlık Fakültesi MSGSÜ Mimarlık Fakültesine benzer biçimde yapılanmıştır. Mimarlık Bölümü, anabilim dallarına, ana bilim dalları ise bilim dallarına ayrılmaktadır. Birkaç bilim dalı adı farklı olmakla birlikte temel kurgu aynıdır. Fakat en azından bilim dalları altında yeni parçalara ayrılmamıştır.

- Bina Bilgisi Anabilim Dalı
 - Mimari Tasarım Kuram ve Yöntemleri Bilim Dalı
 - Mimari Tasarım Sorunları Bilim Dalı
 - Çevre Düzenleme Bilim Dalı
 - Bilgisayar Ortamında Tasarım Bilim Dalı
- Yapı Bilgisi Anabilim Dalı
 - Taşıyıcı Sistemler Bilim Dalı
 - Yapı Elemanları ve Malzemeleri Bilim Dalı
 - Yapı Üretimi Bilim Dalı
 - Yapı Fiziği Bilim Dalı
- Mimarlık Tarihi Anabilim Dalı
 - Mimarlık ve Sanat Tarihi Bilim Dalı
- Restorasyon Anabilim Dalı
 - Yenileme ve Koruma Bilim Dalı
 - Tarihi Çevre Değerlendirme Bilim Dalı

Yukarıda yapılan kısa inceleme ile şu tespitler yapılabilir.

Türkiye’de ODTÜ, mimarlık alanının sınırları konusunda en esnek idari şema olarak bu tez kapsamında öne çıkmaktadır. Mimarlık alanının farklı alanlardan beslendiği kendi lisansüstü programlarından okunabilmektedir. Mimarlık tarihi programı mimarlık alanından beslenen tarih araştırmasıdır ve tarih yazımının enstrümanlarını kullanır.

İTÜ, incelenen diğer iki okuldan farklı olarak bilim dallarına bölünmüş değildir. Fakat bu bölünmüş yapıyı henüz yeni terk etmiştir. Bu tür bir “bölümlerin kaldırılması operasyonu”nun tüm üniversite içerisinde yapıldığı göz önüne alınacak olursa mimarlık bölümünün kendi tercihi ile bu değişikliği yapmadığı belirtilmelidir. Yine de Mimarlık Bölümü diğer üniversitelerde olmadığı şekilde başka programlarda yüksek lisans ve doktora programları yürütmektedirler. Bunun getirdiği geniş karşılaşmaların, lisans düzeyinde de etkili olacağı varsayılmalıdır.

MSGÜ ve YTÜ’nün yapıları ise katı ve kısıtlayıcı görünmektedir. Özellikle MSGSÜ gelenekleri konusunda tutucu bir tavır sergilerken, bölüm yapısında radikal değişiklikler konusunda hevesli davranmayacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Bu açıdan mimarlık alanının “disiplinler-arası” olduğu, hiçbir bilgi alanının keskin sınırları olamayacağı yönünde görüşlerin, okulun gelecek planlarına hızlıca giremeyeceği ön görülmelidir.

Daha önceki bölümlerde yüksek öğretim üzerinde tektipleştirici etkisine özellikle vurgu yapılan YÖK gibi bir kuruma rağmen farklı yapılarda mimarlık okullarının birlikte var olabildikleri gözlenmektedir. Ya da fazla hevesli bir okuma yapılmaktadır.

5.2 Ders Programları Değerlendirmesi

Elde edilen ders programları, Türkiye’de etkinlik gösteren, 4 devlet üniversitesinin mimarlık bölümlerinin, mimarlık mesleğine yaklaşımları ile ilgili tüm yukarıda yapılan değerlendirmeler ile birlikte, ders programlarının oluşturulması, mimarın sahip olması gereken formasyon konusunda eğitim kurumunun tasarrufunu yansıttığı düşünülebilir. Bu tasarruf, pedagojik eğitim yöntemlerine uygun, tüm dünyada kabul görmüş model çerçevesinde, sömestrlar halinde haftalık ders programları olarak ortaya konulmaktadır.

Bu modelin yaptığı iş temel olarak, pedagojik eğitim modeli üzerine, belirlenen alana ait konuların apliedilmesi'dir. Belirlenmiş bir meslek eğitimi için, o mesleğe ait öğeler parçalara ayrılır. Bu parçalar öğrencinin, o eğitimde ilerleme aşamasına göre belirlenen zamanlamada, belirlenen şekilde sunulur.

Türkiye’de bu model dışında bir modelde eğitim yapan bir yüksek öğrenim kurumu bulunmamaktadır. Böyle bir kurumun mevcut yasalarla oluşturulması da mümkün görünmemektedir. Dünyanın başka coğrafyalarında varsa bile tespit edilememiştir. Bu konuda araştırma, meslek örgütleri ve yasal süreçlerde tanınma gibi koşullarla birlikte araştırılmalıdır.

5.2.1 Genel Tespitler

- Mimarlık alanının içerdığı düşünülen unsurlar ders grupları halinde organize edilmektedir. Bu çalışmada dersler gruplandırılırken aşağıdaki şemaya oturtulacaktır. Bu şemalar okuldan okula az çok değişiklik göstermekle birlikte genel olarak aynı yapıya oturtulabilir görünmektedir.

- Genel Eğitim: YÖK’ün zorunlu tuttuğu, Türkçe, Atatürk İlkeleri v.b. derslerin yanında İngilizce gibi okulların kendilerinin oluşturdukları derslerde bu gruba katılmaktadır.

- Tarih/İnsan Davranışı/Çevre: Mimarlık tarihi konuları, sosyolojik konular ve çevre etkisini konu alan dersler bu gruba dâhil edilmiştir.

- Teknik Sistemler: çeşitli mühendislik ve teknik konuların ağırlıklı olduğu dersleri kapsayan gruptur. Örneğin, Statik, Tesisat, Yapı Fiziği dersleri gibi.

- Mesleki Uygulama: Bu grup hem tasarımcının gelişmiş mesleki medyayı kullanması, hem hukuki konular, hem de şantiye ilgili dersleri içine almaktadır.

- Tasarım: Genel olarak her hangi bir proje/tasarım ürünü ile sonlanan atölye derslerini kapsar.

- Seçmeli Dersler: Okulların ders gruplarının içerisinde yoktur. Seçmeli dersler yukarıdaki grup başlıkları altında toplanmaktadırlar. Fakat lisans eğitiminde ilgi alanına yönelik derslerin oranının öğrencinin kendi seçtiği konuda bilgi edinmesini sağlayabilecek bir yöntem olması yönünden diğer derslerle oranının bu çalışma kapsamında önem taşıdığı kabul edilmektedir.
- Tüm okulların ders programlarında dersler ve ders saatleri “Teori” ve “uygulama” olarak ayrılmıştır. Tamamen “Teori”, tamamen “Uygulama” ya yönelik dersler olduğu gibi, her iki ders tekniklerini içeren dersler de vardır. Bu çalışmada kullanılan nicelikler bu iki grubun her ders için toplamı veri olarak değerlendirmeye alınmıştır.
- Zorunlu Ders saatindeki dersler gruplandırılmıştır. Bunun üzerine “Seçimlik Ders” grubu eklenmiştir.
- Her türlü genellemeye olduğu gibi burada da bazı gerçekler saptırılarak kriterlerin karşılaştırılabilir olması yönünde tavır alınmıştır. Örneğin İTÜ’de yer alan “Rölöve ve Restorasyon Stüdyosu” dersi “Teknik Sistemler” grubuna katılırken, MSGSÜ’de 2 kısımda görülen “Rölöve” ve “Koruma ve Restorasyon” Derslerinden ilki “Mesleki Uygulama” grubuna ikincisi ise “Teknik Sistemler” bölümünde sayılmıştır.
- Okulların belirledikleri kredilendirme yerine ders saatleri karşılaştırma verileri olarak belirlenmiştir.

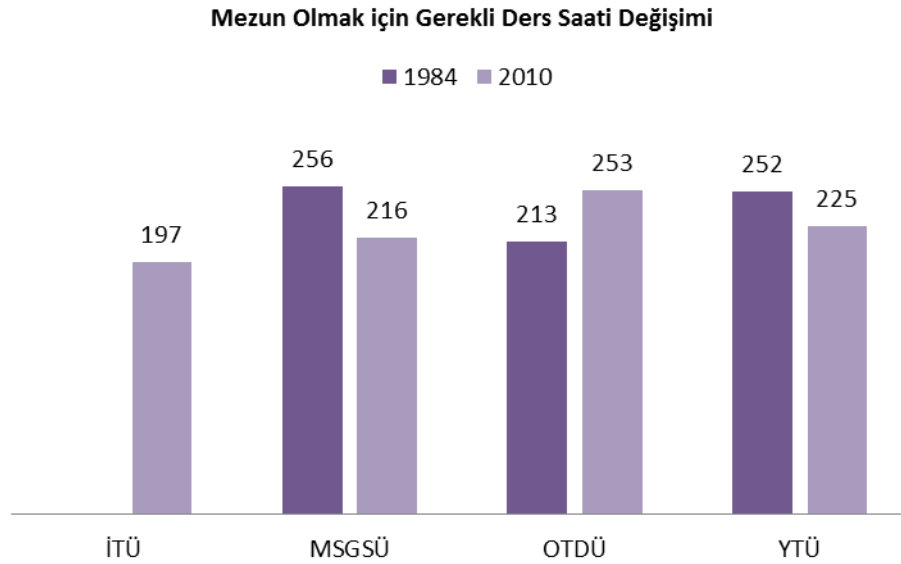
5.2.2 Karşılaştırmalar

●Mezun Olmak için Gerekli Zorunlu Ders Saatlerinin 1984/2010 Yılları Arası

Karşılaştırması

Mezun olunması için gerekli ders saati özellikle örgün eğitim yükünün yüksekliğine vurgu yapmak üzere bu listeye eklenmiştir. Ayrıca farklı üniversitelerdeki farklı ders yüklerinin karşılaştırması yapılmaktadır. Ders programlarının katı ve yoğun olması ile “iyi” eğitim arasında doğrudan bir paralellik kurulmaktadır. Ancak hep söylendiği şekilde öğrencinin kendisinin keşfederek ve yaparak öğrenmesini baltalayan bir durum ortaya çıkmaktadır. Özellikle Türkiye koşullarında (17:00’da kapanan kapanan

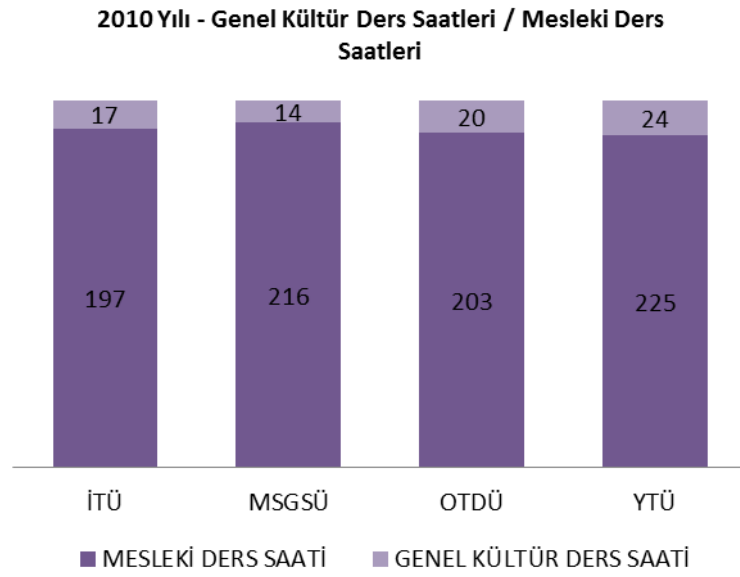
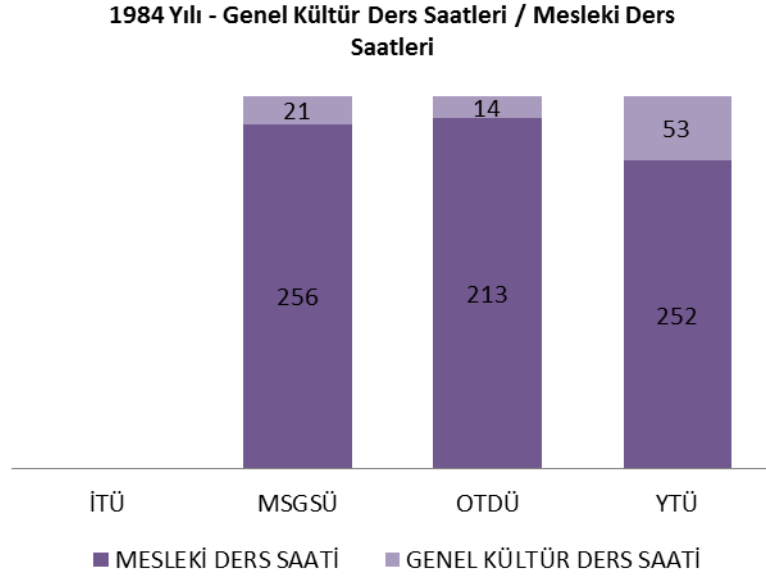
kütüphaneler, internet v.b. teknolojik aletlerin eksikliği gibi imkan yoklukları, okul ve ders dışı zamanlar için etkin programların bulunmaması v.b.) öğrencilerin 4 yıl boyunca günde 8-10 saat dersliklere kapatılması, beklenen yüksek yoğunluklu öğretimi sağlamamaktadır.

Şekil 5.1 Mezun Olmak İçin Zorunlu Ders Saatlerindeki Değişimler

•**Genel Kültür Dersleri / Mesleki Ders Saatleri Oranlarının 1985-2010 Yılları Değişimlerinin Karşılaştırılması**

YÖK tarafından tüm bölümlerde verilmesi zorunlu ders saatleri, program içerisinde dikkate değer bir zamanı kapsamaktadır. Bu dersler, Atatürk İlke ve İnkıpları, Türkçe, Beden Eğitimi, Yabancı Dil gibi, orta öğretim seviyesinde görülen derslerdir. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde, orta öğretim seviyesindeki farkların üniversitelerde mümkün olduğunca azaltılması için merkezi yönetimin iyi niyetli bir çabası olarak okunabileceği gibi, üniversitelerde siyasal görüşlerin 1980 sonrası tekrar yeşermesini engelleyecek önlemlerin alındığı işaretini ders programlarında veren bir siyasi strateji olarak da okunabilir. Günümüz koşullarında bu tür zorunlu genel kültür derslerinin orta öğretim seviyesinden sonra da verilmeye devam edilmesi, üniversitelerin kaynaklarının ve öğrenci enerjisinin gereksiz kullanımı olarak yorumlanabilir.

Şekil 5.2 Genel Kültür Dersleri /Mesleki Ders Saatleri Oranlarının 1984-2010 Yılları Karşılaştırması

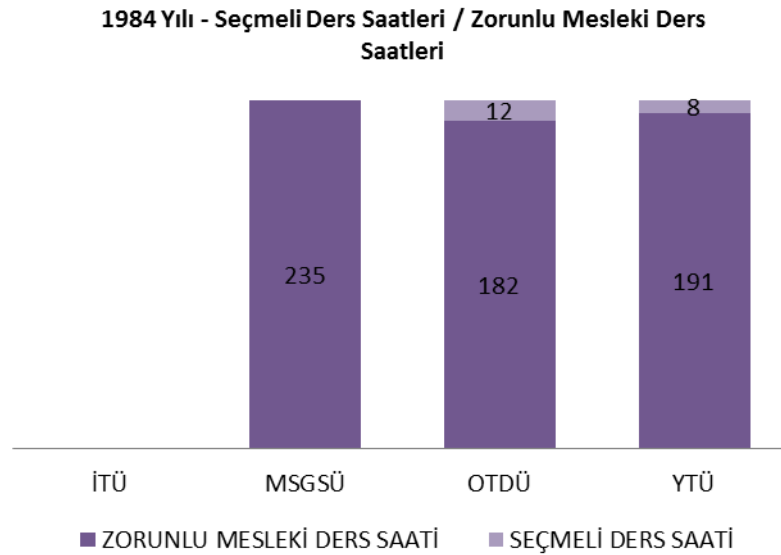
Yukarıdaki tablodan şu saptamalar yapılabilir:

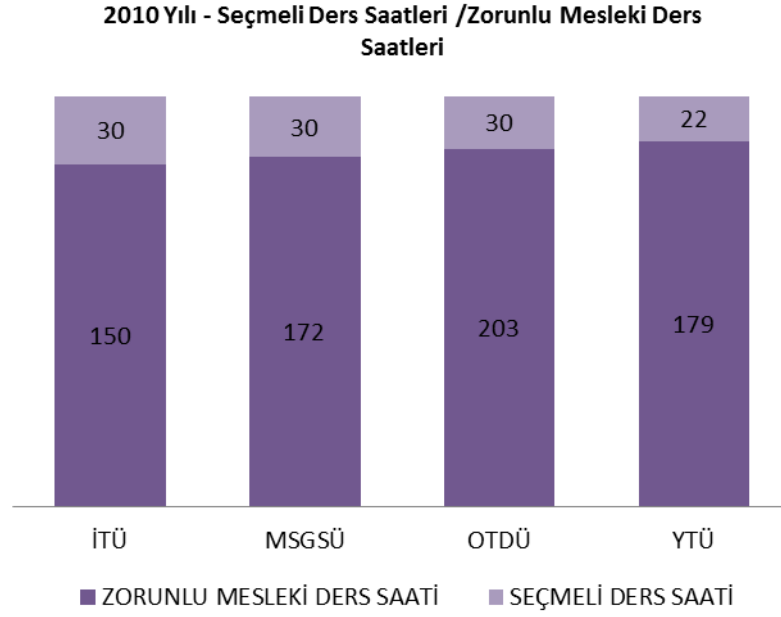
- Üniversitelerin eğitim sürelerinin %10' a yakın bölümü zorunlu genel kültür derslerine ayrılmaktadır.

- 2010 Genel Kültür Dersi/ Mesleki Ders Saat oranı en yüksek olan YTÜ üniversitesinin bu oranı 26 yıl içerisinde %50 oranında düşmüştür. Yine de 1984 yılında %20 olan oran bu düşüşle diğer üniversiteler arasında 2010 yılında en yüksek değerdir. Yine de YTÜ örneğin, Yabancı Dil zorunlu dersini Mesleki İngilizce olarak vererek mesleki literatüre öğrencileri hazırlaması bakımından durumu bir kazanıma dönüştürmüştür.
- 2010 yılında en düşük oranı MSGSÜ vermektedir.
- Giderek bu tür derslerin azalması eğilimi zihinsel bir iklime de işaret edecek şekilde başından tahmin edilebilecek bir olgu ise de ODTÜ’de bu ders saatlerinin artış göstermesi beklenmedik bir veridir.

●Zorunlu Mesleki Derslerin, Seçmeli Derslere Oranı

Seçmeli derslerin ağırlığı, öğrenciye kendi eğitim programı üzerinde inisiyatif kullanma fırsatı yaratacak bir araç olarak etkin olarak kullanılmalıdır. Öğrencinin ilgi alanlarını takip edebileceği gibi yeni konuları keşfedebileceği bir ortamın hazırlanması bu türden enstrümanların kullanılması ile gerçekleşebilir görünmektedir.

Şekil 5.3 Seçmeli Ders Saatleri / Zorunlu Mesleki Ders Saatleri 1984 – 2010 yılları değişimi

Yukarıda tablolarda görüleceği üzere seçmlik dersler son yıllarda önemli ölçüde artış göstermişlerdir. Bu durumun giderek öğrencinin kendi ders programı üzerindeki etkisini arttırması gerektiği yönünde kanının arttığı şeklinde yorumlanabilir. Bunun yanında giderek artan disiplin ilgili bulunan konuların ders-programının ana kurgusunu bozmadan ilgisine ulaştırılabilecek bir mekanizmada yaratmaktadır. Bu açıdan seçmeli ders oranının artması bahsedilen bu iki yönde de hareketlilik getirmektedir.

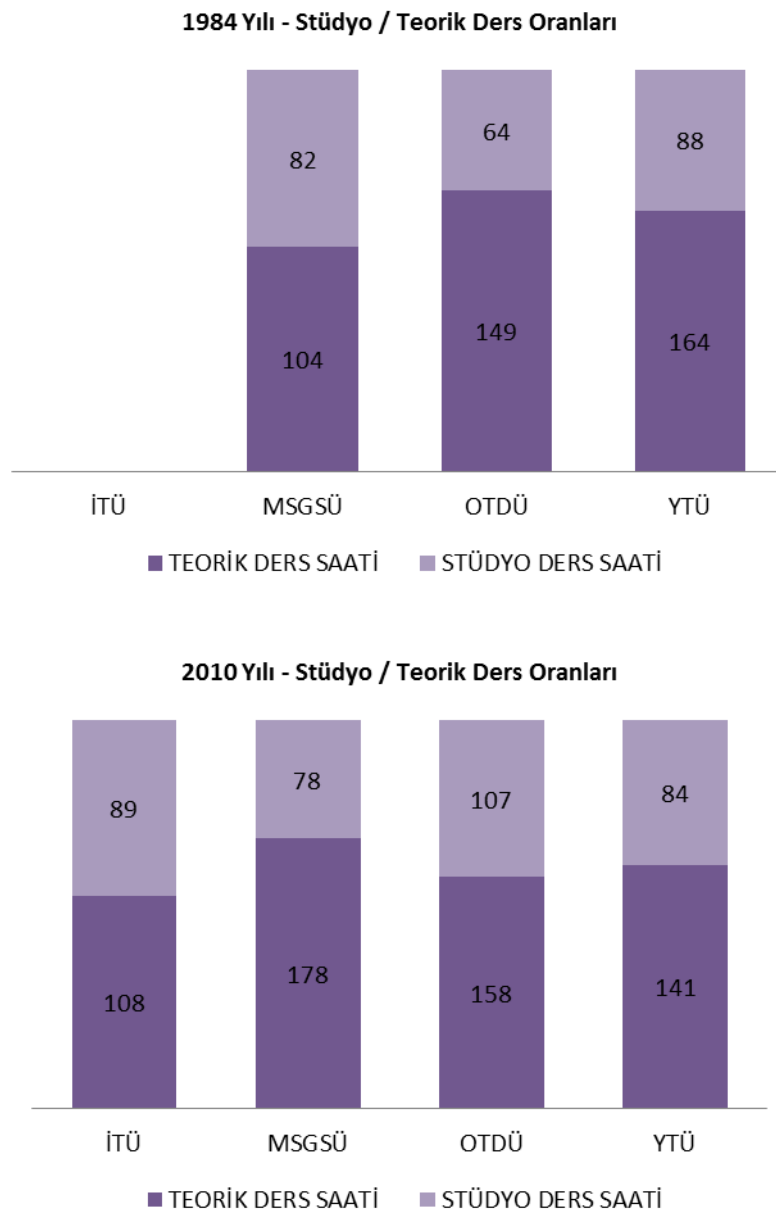
Halen seçmlik derslerin bütün dersler içerisindeki oranı okuldan okula değişmekle birlikte dörtte üçünde -30 saat olarak- aynı olması ise bu konuda bir yönetmelik veya bir uzlaşma olduğunu düşündürmekle birlikte bu konuda özel bir sınırlamaya rastlanmamıştır.

•Uygulama / Teori Ders Saatleri Değişimi

UIA ve Mimarlık Eğitimi, Düşünceler ve Tavsiyeler metninde şu cümle yer almaktadır: “Mimarlık ders programı, üniversite sistemindeki diğer disiplinlerin büyük çoğunluğundan farklı olarak, bir özel, ayrıcalıklı “esas merkez” konu, yani tasarım etrafında örgütlenir.”(EK-I)

Bu “esas merkez konu”nun ders programına yansması kendisini ağırlıkla stüdyo derslerinde göstermektedir. Stüdyo derslerinin, diğer derslere oranının oldukça yüksek olması beklenmektedir. Bu çalışmada stüdyo derslerinin ağırlığının fazla olması olumlanmaktadır.

Stüdyo derslerinin ele alınan konunun bütünlüklü olarak tartışılabilirdiği yegâne alan ve süreçten bahsedilebilecek eğitim enstrümanı olduğu bu tez kapsamında öncelikle kabul edilmektedir. Stüdyolar, mimarlık eğitiminde var olanlar içerisinde “farklı deneyimler”e imkân sağlanabilecek tek çalışma biçimi olarak görülmektedir.

Şekil 5.4 Stüdyo / Teorik Ders oranlarının 1984-2010 yılları arası değişimi

•Ders Gruplarının Ders Yüğü İçerisindeki Oranları ve Bu Oranların 1984-2010 Yılları Arası Değişimi

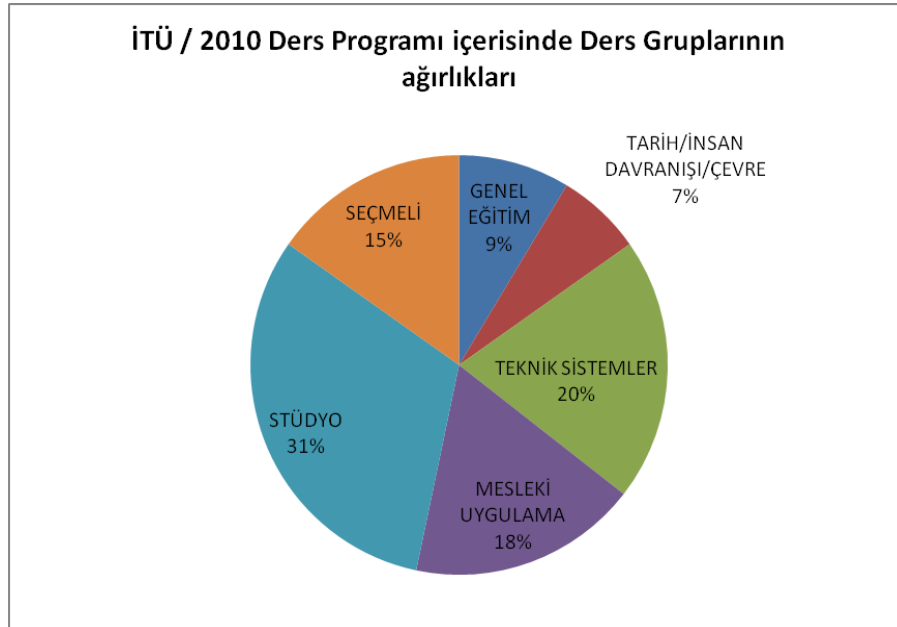
Öncelikle belirtilmesi gereken nokta, 1984 yılından 2010 yılına kadar geçen sürede temel kategoriler, hatta ders isimleri fazla bir değişiklik gösteriyor görünmemektedir. Derslerin içeriklerinde bazı değişiklikler olmakla birlikte en azından lisans düzeyinde temel bir farklılık bulunmamaktadır.

Görünür değişiklik ders gruplarının eğitim programı içerisindeki ağırlıklarının değişmesinde gözlenmektedir.

Aşağıda her okul için 1984 ve 2010 yıllarına ait ders programları içerisinde her grubun genele olan oranını gösteren birer grafik hazırlanmıştır. Her okul için ayrı bir değerlendirme yapılacaktır.

İTÜ'nün 1984 yılı eğitim programına ulaşılamadığından bu okuldaki değişim izlenememektedir.

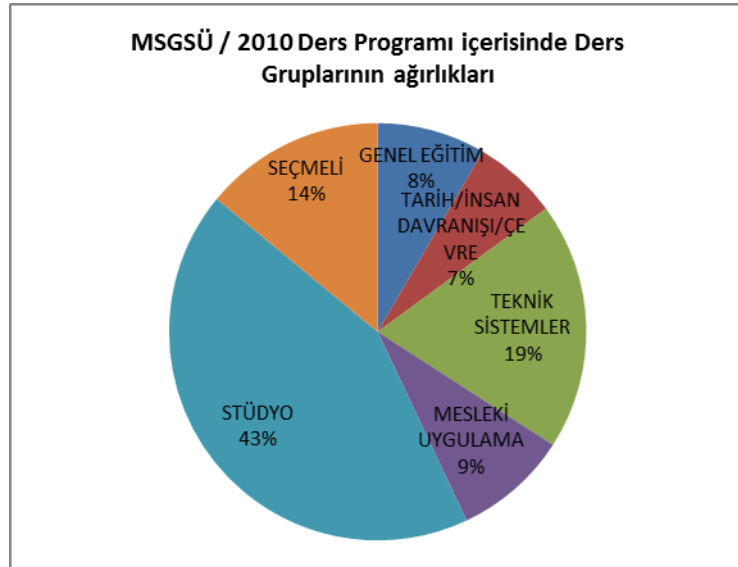
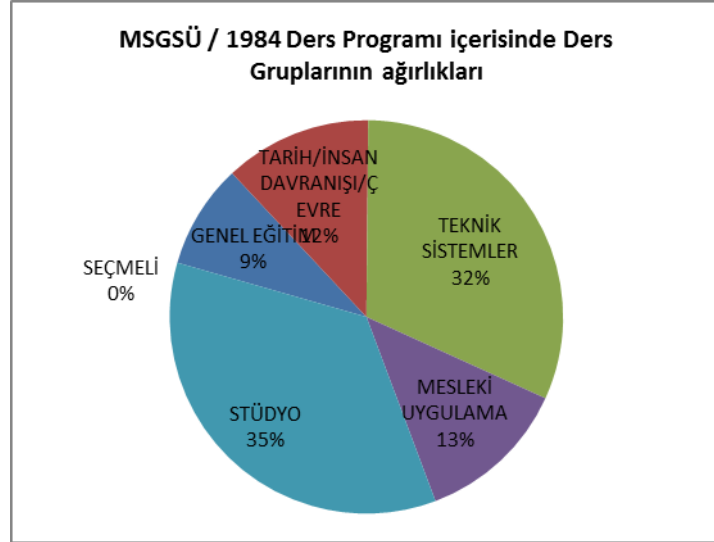
•İTÜ

Şekil 5.5 İTÜ / 2010 Ders Programı İçerisinde Ders Programlarının Ağırlıkları

İTÜ'nün mevcut ders programı içerisinde en dikkati çeken nokta stüdyo ders ağırlığının diğer tüm üniversiteler içerisinde en düşük olduğudur. Teknik sistemler grubu ise ciddi bir alan kaplamaktadır. Seçmeli ders grubunun görece yüksekliği de dikkate alınacak olur ise ders programı zorunlu saatlerinin az olması faktörü ile birlikte diğer okullara göre daha seyreltilmiş bir program öngördüğü düşünülebilir.

•MSGSÜ

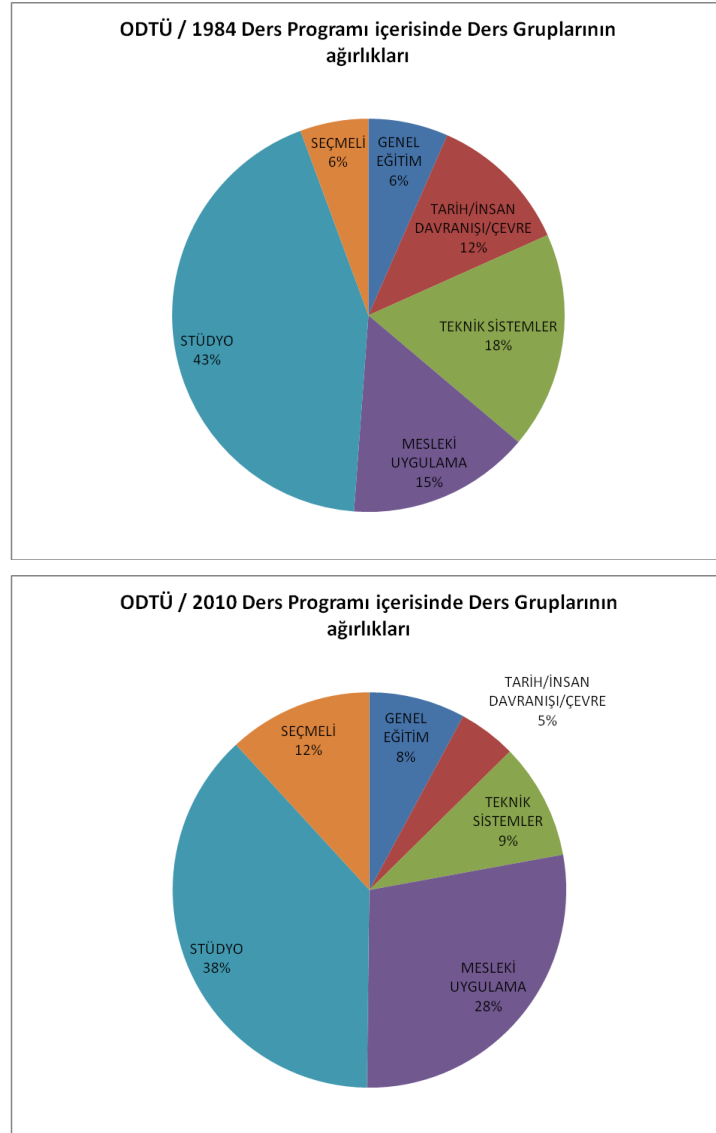

Şekil 5.6 MSGSÜ / 1984 ve 2010 yıllarına ait ders gruplarının ağırlıklarını gösterir grafikler

MSGSÜ'de ders gruplarının ağırlıkları, Stüdyo ve Seçmeli Dersler lehine değişmiştir. Özellikle Tarih/İnsan Davranışı/Çevre grubu ağırlığı ise azalmıştır. Teknik Sistemler

grubunun 1984'ten 2010'a gelene kadar azalması seçmeli derslere ve stüdyo derslerine yer açmış görünmektedir. Ders saatlerinin bu yıllar aralığında düştüğü de hatırlanacak olursa MSGSÜ'de mimarlık alanında yoğun teknik eğitimin biraz seyreltiği ve başka alanlara gerek okul dışı gerekse eğitim programı içerisinde alan açıldığı tespiti yapılabilir.

- **ODTÜ**

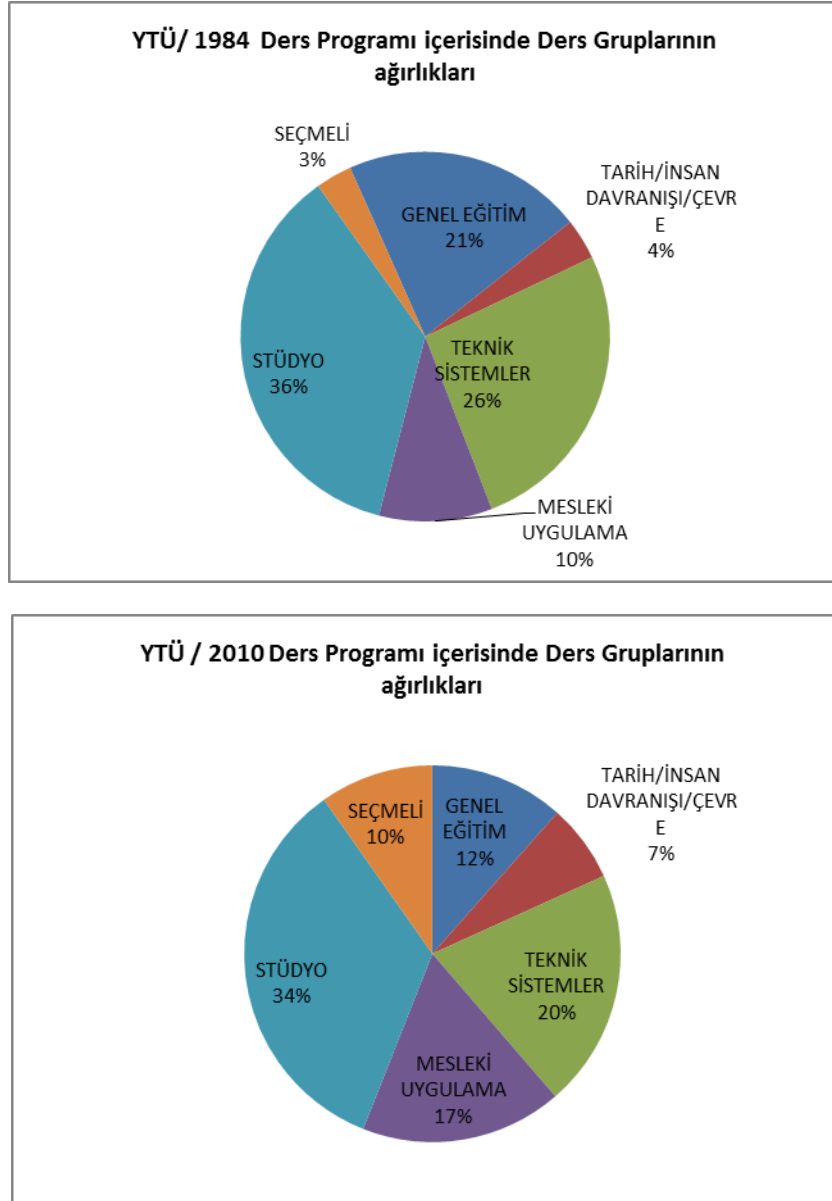

Şekil 5.7 ODTÜ 1984 ve 2010 yıllarına ait ders gruplarının ağırlıklarını gösterir grafikler

ODTÜ'de ders programında grupların ağırlıklarında özellikle mesleki uygulama derslerinin arttığı, teknik sistemlere olan ilginin de azaldığı görülmektedir. Diğer üniversitelerin aksine Stüdyo ders grubu oranının az da olsa azalması dikkat çekicidir.

Tarih/İnsan Davranışı/Çevre grubu ise yine ciddi bir azalma göstermektedir. ODTÜ’de eğitim programı ders saatleri incelenen diğer üniversitelere göre artış göstermektedir. Buradan eğitim programı yoğunluğunun arttığı düşünülecek olursa teknik bilgi lehine bir yoğunlaşmadan bahsedilebilir olmaktadır.

- YÜ

Şekil 5.8 YÜ / 1984 ve 2010 yıllarına ait ders gruplarının ağırlıklarını gösterir grafikler

YÜ’nün ders programlarında seçmeli ve mesleki uygulama gruplarının oranları 1984’e göre artış göstermektedir. Tarih/İnsan Davranışı/çevre grubunda artış izlenebilen tek

okul ise YTÜ'dür. Mesleki Uygulama grubunun arttığı, Genel Eğitim grubunun ise azaldığı not edilmelidir.

5.2.3 Yapılan Karşılaştırmalar Sonucu Bir Durum Değerlendirmesi / Maddeler Halinde

- İncelen 20 yıllık süreçte dersler ve gruplandırmada eğitimin genel yapısının değiştiğine işaret edecek radikal bir farklılığa rastlanmamıştır.
- İncelen 4 üniversitede de, hem kendi metinlerinde hem de konu ilgili tüm medyada tarih/çevre/insan davranışının incelenmesi neredeyse merkeze alınırken lisans eğitimlerinde gruplar arasında meslek derslerinden son derece az ders saati ayrılmıştır. Bu saptamanın sonucunda mimarlık alanı ile ilgili algının lisans düzeyinde teknik bilgi alanı olarak görüldüğü sonucunu ortaya çıkarmaktadır.
- “Disiplinler-arası” çalışmaların artması eğilimi, mimarlık eğitimi ders programlarına bu tez içerisindeki inceleme tekniği ile bakıldığında, yansımamaktadır.
- Geçen bu sürede eğitim programları bazı manevralar yaparak programlarını geliştirmeyi sürdürmektedir. Temel bir program değişikliği ile ilgili bir ise ipucu gözlenmemektedir.
- 1984-2010 arasında mimarlık alanına bakışın, kendi içerisinde ciddi anlamda evrildiği, literatürden rahatlıkla takip edilebilmektedir. Buna karşın ders isimleri dahi bu 26 yıllık periyotta değişmemiştir.
- Buradan hareketle mimarlık temel eğitiminde pedagojik yaklaşım/ders grupları/ ders gruplarının yaklaşık ağırlıkları/teori-stüdyo ders ikiliği / seçimlik ders saatlerinin arttırılması konularında bir mutabakat izlenebilmektedir.
- Yukarıda daha önce de belirtildiği gibi Türkiye’de eğitim veren tüm mimarlık okullarının beyanlarında mimarlık konularında kültürel/sosyal bağlamların ağırlığı ders programlarından okunamamaktadır.
- Bütün alan mevcut ders programı içerisine parçalanmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

MİMARLIK ALANINDA FARKLI BİR EĞİTİM MODELİ ÖNERİLEBİLİR Mİ?

Yukarıda yapılan tüm incelemeler göz önüne alındığında mevcut yüksek öğretim sistemi ve pedagojik eğitim modellerinin yeniden değerlendirilmesinin gerektiği bu tez kapsamında ortaya çıkmaktadır.

Bir mimarlık eğitimi modeli araştırması yapılmadan önce üniversiter eğitime dair birkaç önemli not sıralanmalıdır.

- “Korkarım izlenecek sadece bir yol olduğunu düşünüyorum: rasyonel araştırmanın meşru olduğunu varsayarak ilerlemek.” [29]
- Eğitilenin kendi bireysel gelişim rotasına uygun ilerleyebilmesi gerekir. Farklı hızlarda eğitimin mümkün olabileceği, farklı eğitim enstrümanlarının kullanılabildiği yükseköğretim modeli araştırılmalıdır.
- Bir başkasının hayatını, karakterini ve düşünme biçimini değiştirmeye çalışılması konusunda oldukça tedbirli olunmalıdır.
- Eğitimin deneyimlemeye imkân verdiği ve cesaretlendirdiği bir ortam oluşturulabilmelidir.
- “Gelişmiş endüstriyel bir toplumda kaynakların ve teknolojinin insani kullanımı, insanları endüstriyel süreçlerdeki üretim araçları rolünden kurtarma olanağı sağlar” [29]

Yukarıda modası geçmiş bir üslupla son derece romantik bir üniversite bakışı geliştirilmesine karşın, bu nokta da başka bir çıkış yolu bulunamamıştır.

Yine aşağıda bahsi geçen eğitim modeli de bu zihniyetin ürünü olarak, her koşulda iyi niyetli ve romantiktir. Gerçekleşmesi ümidinden çok, başka türlü bir mimarlık eğitimi ortamı üzerine düşünmek için romantik / nostaljik bir bakışa yeltenmek olarak okunmalıdır.

Mimarlık alanına yukarıda okunan ders programları dışında sayılabilecek bir alanı katmayı hedefleyen bir yaklaşım olmamalıdır bu deneme. Aksine mevcutta sayılan alanların da kapı dışarı edilmesi gündeme gelebilmelidir. Veya aslında “x alanı dâhildir, y alanı dâhil değildir” denemeyecek bir model geliştirilmesi için “ders programı” problematiğine yeniden bakılmalıdır.

Bu durumda, ilk atılacak adım olarak, daha önceki bölümlerde bahsi geçen “mimarlık alanının okullaşması” sırasında denenmiş bazı eğitim programlarının burada savunulan tez ile daha çok örtüştüğü varsayımı yapılarak başlanabilir.

Bu türden bir araştırmada mimarlık eğitiminin belirlenmiş bir organizasyon tarafından sunuluyor olması ve henüz parçalanmamış olması şartları arandığında, (her seçimin taraflı olduğu da dikkate alınarak) “Beaux-Arts” modeli dikkate değer görünmektedir.

Yukarıda sayılan özelliklere sahip bir yükseköğretim alanı, tüm üniversite deneyimleri ile birlikte bu kurumun eğitim modeline bakılması yeni bir sentez oluşturulabileceği hususunda ümit vaad etmektedir.

Bu tür bir eğitim modelinin total yapısı gözden geçirilmelidir. Her türlü projelendirme işinin tümünden ve yeni baştan kurulan, her defasında yeniden icat edilen bir süreç olduğunun mimarlık alanında eğitim almak isteyen bireye daha gerçekçi bir tablo çizme olasılığı, tümüyle parçalanmış ve tek başlarına gündeme geldiklerinde birbiri ile çelişen bilgileri ardı ardına sıralayan bir eğitim sisteminden daha yüksektir.

Her hangi bir disiplinin sınırları hiçbir zaman net değildir. Özel olarak mimarlık alanının kendisi daha da görünür bir biçimde disiplinler arasıdır. Bu nedenle de mimarlık ve diğer disiplinler arasında “disiplinler-arası” herhangi bir çalışmadan söz edilemez.

Tüm dünyada bilim, teknik, sanat, düşünce kompartmanlarına bölünmüş bilginin bu yapay sınırlara kapatılamayacağı uzun süredir bilinmektedir. Neredeyse tüm “critical theory” (eleştirel düşünce) yazın kanalı, bildiğimiz tüm eşyanın, tarihin, kompartmanların icat edildiği, “modern dünyanın” sürekli olarak icad edip – bozma, kurma – ayırma, ayırma- birleştirme harekâtları üzerinden okunabileceği iddiasındadır.

Mimarlık alanı ve mimarlık alanı eğitiminde bugüne kadar gelinen noktada, gittikçe kompartmanlaşan saha, giderek bu kompartmanlaşmadan uzaklaşmaya başlamıştır. Mimarların şimdiye kadar görülmedik işler ve konularla uğraşmaları her ne kadar “disiplinler arası” olarak değerlendirilmekte ise de bugün artık her türlü bilginin her türlü mesleki formasyon tarafından kullanılabildiği araştırmalar gündemi geliştirmiştir.

Bu açıdan yeni/alışılmadık birlikteliklerin her zaman mümkün olabileceğinin ve bunun özel olarak isimlendirmeyi gerektirmeyecek kadar olağan olduğunun altının tekrar çizilmesi gerekmektedir.

Mimarlık eğitimi sistemi de bu açıdan yeni bazı eğitim metotları geliştirmelidir. Bu yeniliklerin başında, geçmişte denenmiş eğitim sistemlerinin gözden geçirilmesi gelebilir. Bu kanallardan “esinlenmek” olanaklıdır.

Bu şekilde yukarıda da değinildiği gibi Beaux-art tipi tümel ve bölünmemiş bir eğitim modeli olarak gündeme alınabilir.

Disiplinler modelinin görünür başarısına rağmen, özellikle yüksek öğretimin getirdiği, branş eğitimi ya da uzmanlaşmanın, bilimsel bilginin tek bir doğrultuda değil bütün yönleri ile ve alanlarıyla öğretildiği, kişiyi tek bir işe ve işin tek bir alanına/anlamına mahkum etmeyen eğitim süreçleri üzerinde çalışılması gerekmektedir.

Yapılan bu saptamalardan sonra Türkiye’de “mimarlık disiplini” eğitimi veren okulların gündemlerinde “mimarlık alanı”nın olmadığı görünmektedir. 30 yıllık bir zaman zarfında mimarlık alanı ile ilgili neredeyse tüm algının değişmiş olmasına rağmen, bu okulların ders programlarındaki neredeyse ders isimleri bile aynıdır. Bu değişme zorluğunun bir çok idari prosedür ile açıklanması muhtemeldir.

Fakat bu olgu yine de tüm eğitim biçiminin değişemediği koşullarda mimarlık alanı eğitiminin de güncel mimarlık ortamı tartışmalarını, eğitim sisteminin içerisine taşıyamayamadığı olgusunu değiştirmemektedir.

Üniversite aygıtının çoğulcu/yenilikçi/denemeci/deneyci işleyememesi, çatısı altında bulunan tüm çalışma alanları için olduğu gibi bütün bu tez sırasında incelenen mimarlık alanı içinde de saptanmaya çalışılanlar benzeri arızaları ortaya çıkarma potansiyelini arttırmaktadır.

KAYNAKLAR

-
- [1] Feyerabend, P.K., (1999). "Yönteme Karşı", Ayrıntı Yayıncılık, İstanbul.
 - [2] Sherif, M., (1985). "Sosyal Kuralların Psikolojisi", Alan Yayıncılık, İstanbul.
 - [3] Kuhn, T. S., (2005). "Bilimsel Devrimlerin Yapısı", Kırmızı Yayınları, İstanbul.
 - [4] Moles, A., (2004). "Belirsizin Bilimleri", Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
 - [5] Koçak, O., (2008) "Horkheimer ve Frankfurt Okulu", Horkheimer, M. "Akıl Tutulması" Metis Yayınları, İstanbul :7-54.
 - [6] Wikipedia'da Akademik Disiplinler Maddesi
http://en.wikipedia.org/wiki/Academic_disciplines, 2010
 - [7] Gleick, J., (1999), "Kaos" TÜBİTAK Yayınları, Ankara.
 - [8] UIA Mimarlık Eğitimi Komisyonu, (2002). "UIA ve Mimarlık, Eğitimi Düşünceler ve Tavsiyeler", UIA, Berlin.
 - [9] UIA Komisyonu, (1999). "Mimarlık Pratiği İçin Tavsiye Edilen Uluslararası Profesyonellik Standartları Konusunda UIA Mutabakat Metni" UIA, Beijing.
 - [10] Tanyeli, U., (2004). "Mimarlık-Felsefe İlişkilerine Eleştirel Bakışlar" Der: Şentürer A., Ural Ş. ve Atasoy, A., "Mimarlık ve Felsefe" Yapı Endüstri Merkezi-YEM Yayın, İstanbul.
 - [11] Nicol, D. ve Pilling, S., (2000). "Chancing Architectural Education-Towards a New Professionalism" Spon Press, London.
 - [12] Roth, L. M., (2000). "Mimarlığın Öyküsü" Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
 - [13] Broadbent, G., (1995). "Architectural Education", Der: Pearce M. ve Toy M. "Educating Architects", B Group, U.K.
 - [14] Keskin Balamir, A., (1996), "Changes in the Discipline and Identity of the Architect: Classical-Academic and Modern Approaches to Profession, Educating and Design" Yayınlanmamış Doktora Tezi, ODTU, Ankara.
 - [15] Zucker, P., (1942), "Architectural Education in 19. Century Germany", The Journal of American Society of Architectural Historians, California: 6-13.
 - [16] Stevens, Gerry., A History of Architectural Education in the West
<http://www.archsoc.com/kcas/Historyed.html>, 2010

- [17] Tanyeli, U., (2007), "Mimarlığın Aktörleri, Türkiye 1900-2000" Garanti Galerî Yayınları, İstanbul.
- [18] Tapan, M. ve Sey, Y., (1983). "Türkiye'de Mimarlık Eğitimi Geçmişi", Mimar Dergisi, İstanbul.
- [19] Mangtay, Ö.I., (1995). "Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Öncesi ve Sonrası Mimarlık Eğitiminin Gelişiminin İrdelenmesi" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- [20] Cezar, M., (1983). "Kurumumuz 100 Yaşında" MSU Yayınları, İstanbul.
- [21] Resmi Gazete, (1934). 24 Teşrinievvel, Eyl., 2837.
- [22] Dölen, E., (2010). "Türkiye Üniversite Tarihi 5, Özerk Üniversite Dönemi, 1946-1981" İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- [23] Üniversiteler Kanunu (13 Haziran 1946). TCMM, Cilt 27, 4936, Ankara.
- [24] Foucault, M., (1999), "Bilginin Arkeolojisi" Birey Yayıncılık, İstanbul.
- [25] Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi,
<http://www.msgsu.edu.tr/msu/pages/82.aspx>, 2010
- [26] İstanbul Teknik Üniversitesi, <http://mimarlik.itu.edu.tr/icerik.aspx?sid=6607>, 2010
- [27] Orta Doğu Teknik Üniversitesi,
<http://www.arch.metu.edu.tr/content/view/12/40/>, 2010
- [28] Yıldız Teknik Üniversitesi, <http://www.mim.yildiz.edu.tr/Yeni/default.html>, 2010
- [29] Chomsky, N., (2007). "Demokrasi ve Eğitim" BGTS Yayınları, İstanbul.
- [30] Akin, G., "Felsefe Mimarın Ne İşine Yarar?" Der: Şentürer A., Ural Ş. ve Atasoy, A., "Mimarlık ve Felsefe" Yapı Endüstri Merkezi-YEM Yayın, İstanbul: 118-125.
- [31] Barnes, B., (2008). "T.S. Kuhn ve Sosyal Bilimler" Paradigma Yayıncılık, İstanbul.
- [32] Dostoğlu, N., (2005). "Türkiye'de Mimarlık Lisans ve Lisansüstü Eğitimi Üzerine Bir Değerlendirme" Türkiye Mimarlar Odası, Mimarlık ve Eğitim Kurultayı III., İstanbul.
- [33] Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1961), Üniversiteler ile İlgili Kanun 120. Madde., Ankara.
- [34] Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1971), Üniversiteler ile ilgili 120. Maddenin Değiştirilmiş Hali, Ankara.
- [35] Arkitera Mimarlık Bölüm Başkanları ile yapılan görüşmeler,
<http://www.arkitera.com/spotlight.php?action=displaySpotlight&ID=33&year=&aID=234>, 2010

ÜNİVERSİTELER KANUNU (13 HAZİRAN 1946)

Üniversiteler Kanunu (13 Haziran 1946)

[Düster (3. Tertip), Cilt 27, Ankara 1946, S.1323-1342]

Kabul Tarihi: 13 Haziran 1946

[Resmi Gazete ile yayım ve ilanı: 18 Haziran 1946_Sayı: 6336]

Kanun No: 4936

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Madde 1 _ Üniversiteler; fakültelerden, enstitü, okul ve bilimsel kurumlardan oluşmuş, özerkliği ve tüzel kişiliği olan yüksek bilim, araştırma ve öğretim birlikleridir.

Her üniversitenin genel özerkliği ve tüzel kişiliği içinde, o üniversiteyi oluşturan fakülteler de, bu kanun hükümlerine göre bilim ve yönetim özerkliğine ve tüzel kişiliğe sahiptirler.

Madde 2 _ Üniversiteler ve bir üniversiteye bağlı olmayarak açılacak fakülteler birer kanunla kurulurlar.

Üniversiteler içinde yeniden fakülteler ve okullar açılması, fakültelerin veya okulların birleştirilmesi veyahut kaldırılması Senatoların teklifi ve Milli Eğitim Bakanının onamiyle yapılır.

Üniversite ve fakülteler; kendilerine bağlı olmak üzere yeni enstitüler, bilim, araştırma, öğretim ve yayım kurumları açmaya yetkilidirler. Bunların yönetim şekilleri bağlı oldukları üniversite veya fakültelerce belirtilir. Gerekenlerine ilgili üniversite Senatosu kararıyla tüzel kişilik verilebilir.

Bu madde uyarınca açılacak fakülte, enstitü, okul ve kurumlardan yeni ödenek ve kadro alınmasını gerektirenler için genel usullere uyulur.

Madde 3 _ Üniversitelerin görevleri şunlardır:

- a)Öğrencilerini, bilim anlayışı kuvvetli, sağlam düşünceli aydınlar ve yüksek öğrenime dayanan mesleklerle türlü bilim ve uzmanlık kolları için iyi hazırlanmış bilgi ve deney sahibi elemanlar, Türk devriminin ülkülerine bağlı ve milli karakter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmek.
- b)Memleketi ilgilendirenler başta gelmek üzere bütün bilim ve teknik meseleleri çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalar yapmak, bu çalışmalarda ilgili milli bilim ve araştırma kurumları ile ve yabancı veya uluslar arası benzer kurumlarla işbirliği etmek.
- c)Memleketin türlü yönden ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün meseleleri Hükümetle ve kurumlarla da elbirliği etmek suretiyle öğretim ve inceleme konusu yaparak sonuçlarını umumun faydalanmasına sunmak ve hükümetçe Milli Eğitim Bakanı vasıtasıyla istenecek incelemeleri yaparak düşüncelerini bildirmek.
- d)Araştırma ve incelemelerinin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayımları yapmak; yardımcılara, doktora adaylarına ve öğrencilerine yaptırmak.
- e)Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici bilim verilerini sözlü ve yazı ile halka yaymak.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI (1961), ÜNİVERSİTELER İLE İLGİLİ

120. MADDE

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1961)

(Üniversiteler ile ilgili 120. Madde)

[Düster (4. Tertip), Cilt 2, Ankara 1961, S.2930-1972]

Kabul Tarihi: 9 Temmuz 1961

[Resmi Gazete, Sayı 10859 (20 Temmuz 1961)]

Kanun No: 334

a) Üniversiteler

MADDE 120.- Üniversiteler, ancak Devlet eliyle ve kanunla kurulur. Üniversiteler, bilimsel ve idarî özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir.

Üniversiteler, kendileri tarafından seçilen yetkili öğretim üyelerinden kurulu organları eliyle yönetilir ve denetlenir; özel kanuna göre kurulmuş Devlet Üniversiteleri hakkındaki hükümler saklıdır.

Üniversite organları, öğretim üyeleri ve yardımcıları, üniversite dışındaki makamlarca, her ne suretle olursa olsun, görevlerinden uzaklaştırılmazlar.

Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe araştırma ve yayında bulunabilirler.

Üniversitelerin kuruluş ve işleyişleri, organları ve bunların seçimleri, görev ve yetkileri, öğretim ve araştırma görevlerinin üniversite organlarınc denetlenmesi, bu esaslara göre kanunla düzenlenir.

Siyasî partilere üye olma yasağı, üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları hakkında uygulanmaz. Ancak, bunlar partilerin genel merkezleri dışında yönetim görevi alamazlar.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI (1971), ÜNİVERSİTELER İLE İLGİLİ

120. MADDENİN DEĞİŞTİRİLMİŞ HALİ

MADDE 120.- Üniversite, ancak Devlet eliyle ve kanunla kurulur. Üniversiteler, özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir. Üniversite özerkliği, bu maddede belirtilen hükümler içinde uygulanır ve bu özerklik, üniversite binalarında ve eklerinde suçların ve suçluların kovuşturulmasına engel olmaz.

Üniversiteler, Devletin gözetimi ve denetimi altında, kendileri tarafından seçilen organları eliyle yönetilir. Özel kanuna göre kurulan Devlet Üniversiteleri hakkındaki hükümler saklıdır.

Üniversite organları, öğretim üyeleri ve yardımcıları, üniversite dışındaki makamlarca, her ne suretle olursa olsun, görevlerinden uzaklaştırılmazlar. Son fıkra hükümleri saklıdır.

Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe araştırma ve yayında bulunabilirler.

Üniversitelerin kuruluş ve işleyişleri, organları ve bunların seçimleri, görev ve yetkileri, üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usûlleri ve üniversite organlarının sorumluluğu, öğrenim ve öğretim hürriyetlerini engelleyici eylemleri önleme tedbirleri, üniversiteler arasında ihtiyaca göre öğretim üyeleri ve yardımcılarının görevlendirilmesinin sağlanması, öğrenim ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine ve kalkınma plânı ilkelerine göre yürütülmesi esasları kanunla düzenlenir.

Üniversitelerin bütçeleri, genel ve katma bütçelerin bağlı olduğu esaslara uygun olarak yürürlüğe konulur ve denetlenir.

Üniversitelerle onlara bağlı fakülte, kurum ve kuruluşlarda öğrenim ve öğretim hürriyetlerinin tehlikeye düşmesi ve bu tehlikenin üniversite organlarıncı giderilmemesi halinde Bakanlar Kurulu, ilgili üniversitelerin veya bu üniversiteye bağlı fakülte, kurum ve kuruluşların idaresine el koyar ve bu kararını hemen Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının onamasına sunar. Hangi hallerin el koymayı gerektireceği, el koyma kararının ilân ve uygulanma usûlleri ile süresi ve devamınca Bakanlar Kurulunun yetkilerinin nitelik ve kapsamı kanunla düzenlenir.

ÜNİVERSİTELER KANUNU (20 HAZİRAN 1973)

Üniversiteler Kanunu (1973)

[Düştur (5. Tertip), Cilt 12/3, Ankara 1973, S.2391-2425]

Kabul Tarihi: 20 Haziran 1973

[Resmi Gazete ile yayım ve ilanı: 7 Temmuz 1973_Sayı: 14587]

Kanun No: 1750

Kapsam

Madde _ 1: Yüksek öğretim bir bütündür. Üniversiteler bu kanunun hükümlerine tabidir.

Üniversitenin Tanımı

Madde_ 2: Üniversiteler, fakülte, bölüm, kürsü, yüksek okul, okul, enstitü ve benzeri kuruluşlarla hizmet birimlerinden oluşan özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip yüksek bilim, araştırma, öğretim ve yayım birlikleridir.

Her üniversite kendisine bağlı kuruluş ve birimlerle bir bütündür. Bir üniversitenin genel özerkliği ve tüzel kişiliği içinde bu üniversiteyi oluşturan fakülteler de bu kanun hükümlerine göre tüzel kişiliğe sahiptir. Üniversiteye bağlı diğer kuruluşların tüzel kişiliğe sahip olması üniversite senatosunun kararına bağlıdır.

Üniversitenin Görevleri

Madde-3: Üniversitelerin görevleri şunlardır:

- a)Çeşitli kademelerde bilimsel öğretim yapmak;
- b)Öğrencilerini, bilim anlayışı kuvvetli, milli tarih şuuruna sahip, vatanına, *örf ve adetlerine*

MAGNA CARTA UNİVERSİTATUM

Magna Carta Universitatum

Bologna, Italy

September 18, 1988

ÖNSÖZ

Avrupanın en eski üniversitesi olma özelliğini taşıyan Bologna Üniversitesinin dokuzyüzüncü yıl dönümünün kutlama törenine katılan Avrupa Üniversiteleri Rektörleri, Avrupa ülkeleri arasındaki sınırların tümünden kaldırılmasına dört senelik bir süre kaldığı ve tüm Avrupa toplulukları arasındaki karşılıklı işbirliğinin daha da geliştirilmesinin öngörüldüğü bu günlerde devletler ve halkların, değişim içerisinde olan ve beynelminel boyutlara doğru açılan bir toplumda, üniversitelerin oynayacağı rolün öneminin bilincinde olmalarını dile getirmişler ve bu konuya ilişkin inançlarını şöyle sıralamışlardır:

- 1.Bin yıllık bir devrenin kapanmakta olduğu bu dönemde insanlığın geleceği büyük bir ölçüde gerçek anlamdaki üniversiteler nezdinde kültür, bilgi ve araştırma merkezlerinde yapılan çalışma sonuçlarının oluşturacağı kültürel, bilimsel ve teknik gelişmeye bağlı olacaktır.
- 2.Üniversitelerin genç kuşaklara bilgi yayma görevi bugün için tüm topluma yönelik olmayı gerektirmektedir. Bir toplumun kültürel, sosyal ve ekonomik geleceği sürekli eğitim konusunda yapılacak özel ve hatırı sayılır yatırımlara bağlıdır.
- 3.Üniversiteler gelecek kuşaklara öğretim ve eğitim konularında doğal çevre ve içindeki yaşam öğelerine saygılı bir sistemi garanti etmelidir.

Avrupa Üniversiteleri Rektörleri tüm devletlerin ve ulusların vicdanı nezdinde aşağıdaki *temel ilkelerin* şimdi ve her zaman için üniversite kurumu anlayışına destek ve yön vereceğini bildirirler.

TEMEL İLKELER

1.Üniversiteler bulundukları ülkelerin coğrafik ve tarihi koşullarına göre değişik şekillerde düzenlenmiş özerk kurumlar olup araştırma ve öğretim öğeleri aracılığıyla kültür üretim ve iletişimde bulunurlar.

Üniversitelerin içinde var oldukları dünyanın gereksinimlerine hazır olabilmeleri, araştırma ve öğretim çalışmalarının tüm diğer ekonomik ve politik güçlerden manevi ve entelektüel yönlerden bağımsız olmasıyla mümkündür.

2.Öğretim gerek toplumun gerekse ilmin ihtiyacı ve gereksinimlerini izleyecek bir yapı arz ediyorsa ozaman eğitim ve araştırma çalışmaları birbirinden ayrılmaz bir bütün oluştururlar.

3.Üniversite yaşamının temel ilkeleri öğretim, araştırma ve olgunlaştırma öğelerinde özgürlük olduğundan gerek hükümetlerin gerekse üniversitelerin, her biri kendi sorumluluk alanında olmak üzere, bu ilkeleri korumaları lazımdır.

Hoşgörölü ve her zaman diyaloga açık olunması üniversite ortamını ideal hale getireceğinden öğretim görevlilerinin bilgi aktarımını en iyi bir tarzda yapabilmelerine, araştırma ve buluş aracılığıyla bilginin geliştirilmesini sağlamalarına zemin hazırlayacağı gibi öğrencilerin yetenekli ve gönüllü olarak bu bilgilerle kendilerini zenginleştirmelerine de olanak sağlayacaktır.

4.Üniversite Avrupa hümanist geleneklerinin bir vekili olup, evrensel bilgiye ulaşmayı amaçlar. İşlevliğini daha da arttırabilmek için tüm coğrafik ve politik sınırları reddeder ve değişik kültürlerin birbirlerini tanımalarını ve birbirine nüfuzunu destekler.

UYGULAMA TARZI

Temel ilkeler halinde belirtilen bu amaçların gerçekleşmesinde, içinde bulunulan duruma uygun nitelikteki etkili araçlar kullanılmalıdır.

1.Araştırma çalışmalarında ve öğretimde özgürlüğün korunmasını sağlayacak uygun imkanlar tüm üniversite ammesinin elinde hazır bir tarzda bulunmalıdır.

2.Öğretim üyelerinin görevlendirilmesi ve ünvanlarının düzenlenmesinde araştırma ve öğretimin birbirinden ayrılmaz bir bütün teşkil ettiği ilkesine bağlı kalınmalıdır.

3.Her bir üniversite, içinde bulunduğu özel şartlara uygun tarzda, öğrencilerinin özgürlüklerini koruyup kültürel ve eğitim hedeflerine ulaşabilmeleri için gerekli şartları garanti altına almalıdır.

4.Üniversiteler, özellikle Avrupa'dakiler, ilmin sürekli olarak ilerlemesi için bilgi ve yayım karşılıklı değişimini ve ortak proje uygulamalarını vazgeçilmez unsurlar olarak görürler.

Bu amaçla, tarihin erken devirlerinde olduğu gibi, bugün de öğretim görevlileri öğrenciler arasında değiş-tokuşun teşvik edilmesi, ayrıca statü, ünvan ve sınav değerlerinin (ulusal diplomanın geçerliliği korunmakla beraber) eşdeğer kabul edilmesi ve burs dağıtımını genel politikasının hizmetin devamını garanti etmesi açısından vazgeçilmez olduğu kanaatinde birleşir.

Aşağıda imzaları bulunan tüm Rektörler kendi Üniversiteleri adına yetkileri içinde tüm ulusları ve uluslararası kuruluşları, üniversitelerce oybirliğiyle özgünce saptanmış ilkeleri içeren bu <<Magna Carta>> esinlenmeleri için teşvik görevini yüklenirler.

(<http://www2.unibo.it/avl/charta/altre/turkish2.html>)

MAASTRİCH ANLAŞMASI, ALT BAŞLIK 3, ÖĞRETİM, MESLEKİ EĞİTİM VE GENÇLİK

MAASTRİCH ANLAŞMASI

ALT BAŞLIK 3

Öğretim, mesleki eğitim ve gençlik

Madde 126

1.Topluluk öğretimin içeriği ve öğretim sisteminin örgütlenmesinin yanı sıra ve dil çeşitliliği de dahil olmak üzere, üye devletlerin sorumluluklarına tamamen riayet ederek ve gerektiğinde faaliyetlerini tamamlayıp destekleyecek şekilde, üye devletlerarası işbirliğini teşvik edip, nitelikli bir öğretimin gelişmesine katkıda bulunur.

2.Topluluk faaliyetlerinin amaçları şu şekildedir.

- a.Özellikle üye devletlerin dillerinin öğretilmesi ve yaygınlaştırılması yolu ile öğretimde Avrupa boyutunu geliştirmek;
- b.Diplomaların ve öğretim sürelerinin akademik olarak tanınmasını teşvik etmek de dâhil olmak üzere, öğrencilerin ve öğretim üyelerinin hareketliliğine olanak tanımak;
- c.Öğretim birimleri arasında işbirliğini iyileştirmek;
- d.Üye devletlerin eğitim sistemlerinin ortak sorunları üstüne bilgi ve deneyim değişimini geliştirmek;
- e.Gençlerin değişimi ile sosyo eğitim animatörlerinin değişimini desteklemek;
- f.Uzaktan öğretimin gelişmesini teşvik etmek;

3.Topluluk ve üye devletler üçüncü ülkeler ile öğretim konusunda uluslar arası uzmanlık örgütleri ile ve özellikle Avrupa Konseyi ile işbirliğini desteklerler.

4.Bu maddede yer verilen hedeflerin gerçekleşmesine katkıda bulunmak için Konsey;

189b maddesinde ele alınan usul uyarınca ve Ekonomik ve Sosyal Komite ile Bölgeler komitesine danıştıktan sonra, üye devletlerin hukuki ve düzenleyici hükümlerinin her türlü uyumlulaştırılması haricinde, bu maddede ele alınan hedeflerin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak için önlemler alır.

(Avrupa Birliğini Kuran Andlaşma, Maastrich Çev., Can Baydarol, İktisadi Kalkınma Vakfı)

BOLONYA DEKLARASYONU

Bolonya Deklarasyonu
AVRUPA YÜKSEK ÖĞRETİM ALANI
19 Haziran 1999'da Bolonya'da toplanan
Avrupa Eğitim Bakanları ortak deklarasyonu

Son birkaç yılın olağanüstü başarılarına teşekkürler. Avrupa süreci; Birlik ve onun vatandaşları için artan somut ve ilgili bir realite oldu. Diğer Avrupa ülkeleriyle ilişkileri derinleştirmeye birlikte genişletme umudu bu realiteye daha geniş bir boyut sağlar. Bu arada biz halkın görüşünde daha bütün ve uzağa ulaşabilen özellikle entelektüel, kültürel, sosyal ve bilimsel ve teknolojik boyutlarda Avrupa kurma ve güçlendirme ihtiyacına ve politik ve akademik dünyanın büyük bir bölümünün artan bilincine şahitlik ediyoruz.

Avrupa birliği şimdi yaygın bir şekilde sosyal ve insan gelişimi için yeri doldurulamaz bir faktör olarak ve ortak bir sosyal ve kültürel alana dahil olma ve paylaşılan değerlerin bilinciyle birlikte vatandaşlarına yeni milenyum mücadelesini karşılayacak gerekli yeterliliği verme kapasitesiyle, Avrupa vatandaşlığını pekiştirme ve zenginleştirmenin vazgeçilmez bir parçası olarak kabul ediliyor.

Eğitimin önemi ve istikrarlı, barışsever ve demokratik toplumların gelişmesi ve güçlendirilmesinde eğitimde işbirliği evrensel olarak üstün kabul edilir.

Gelişen Avrupa kültür boyutunda bu konular dikkate alındığında 25 Mayıs 1998 tarihli Sorbon Deklarasyonu Üniversitelerin merkezi rolünü desteklemiştir. Yüksek öğretimin Avrupa alanının yaratılmasında; vatandaşların dolaşımının istihdamının kolaylaştırılması ve bütün Kıtanın gelişiminde anahtar bir rol olarak vurgulanmıştır.

Birçok Avrupa Ülkesi deklarasyondaki amaçlara ulaşma davetini imzalayarak veya prensipte hemfikir olduklarını belirterek kabul ettiler. Avrupa'da gerçekleştirilen birçok yüksek öğretim reformu Hükümetlerin harekete katılımını ispat etmiştir.

Avrupa yüksek ğretim kurumları, yüksek ğretim Avrupa alanının oluşturulmasında temel rol almayı ve aynı zamanda 1988 Bologna Magna Charta  niversitatum'daki temel prensiplerin uyandırılmasını kabul etmişlerdir. Üniversitelerin bağımsızlığı ve özerkliğinin sağlanması yüksek ğretim ve araştırma sistemleri değişen ihtiyaçları, toplumun isteklerini ve bilimsel ilerlemeleri sürekli adapte edilebilmesi en önemli husustur.

Kurs doğru yönde ve anlamlı amaçla düzenlenmiştir. Yüksek ğretim sistemlerinin daha fazla karşılaştırılabilirliği ve uygunluğunun başarılması sürekli bir çalışma gerektirir. Somut ileri adımlara ulaşmak için yapıcı önlemler olarak bunu desteklemeliyiz. 18 Haziran toplantısına bütün ülkelerden yetkili uzmanlar ve bilim adamları katılmışlardır. Ve bize alınması gereken çok yararlı başlangıç  nerileri sağlamıştır.

Özellikle yüksek ğretimin Avrupa Sistemini uluslararası rekabeti artırmaya dikkat etmeliyiz. Bir medeniyetin önemi ve etkililiği kültürünün diğer ülkeler üzerindeki etkisi ile ölçülebilir.

Avrupa'nın yüksek ğretim sisteminin olağanüstü kültürel ve bilimsel geleneklerimize uygun olarak dünya çapında bir etkinlik seviyesine ulaşmasını sağlamalıyız.

Sorbon deklarasyonunda belirtilen genel prensiplere desteğimizi ifade ederken, politikamız kısa vadede ulaşmak için koordine edilmesinde aşağıdaki amaçlar ki biz bunların yüksek  ğreniminin Avrupa alanını oluşturmak için birincil ilişkisi olduğunu düşünüyoruz.

Kolay okunabilir ve mukayese edilebilir derecelerinin bir sisteme uyarlanması, aynı zamanda Diploma ekinin kurulması kanalı ile Avrupa yüksek öğrenim sisteminin uluslar arası rekabeti ve Avrupalı vatandaşların istihdamıdır.

Esas olarak ön lisans ve lisans şeklindeki iki temel çevrimde kurulu bir sistemin uyarlanması en az 3 yıl süren birinci çevrimdeki çalışmaların başarı ile sonuçlanması ikinci çevrimin başlangıcıdır. Kalifikasyonun uygun bir seviyesi olarak birinci dönem sonunda kazanılan  d l Avrupa işçi pazarına da ilişkin olacaktır. Pek ok Avrupa ülkesinde olduğu gibi ikinci dönem master ve/veya doktora derecesine önderlik etmelidir.

En yaygın  ğrenci mobilitesini ECTS sisteminde olduğu gibi özel bir ilerleme yöntemi olarak kredi sisteminin kurulması. Kredi, yaşam boyu öğrenim gibi yüksek öğrenim dışında da elde edilebilir, ilgili üniversitelerden alınarak tanıtılabilir.

- Özgür tavrın etkili uygulanması için engellerin üstesinden gelerek alışkanlığın promosyonuna ilgi için;
- Öğrencilerin alışma ve eğitim fırsatlarının temini,
- Öğretmenler, eğitim  yeleri ve bilim adamlarının statü hakları yargılanmaksızın Avrupa araştırma eğitim ve ğretim için geçen s renin tanımlanması ve değerlendirilmesi,

- Gelişen ve karşılaştırılabilen kriterler ve metotlara göz atılarak kalite kontrol temini içerisinde Avrupa işbirliğinin promosyonu
- Yüksek öğretimde gerekli Avrupa normlarının promosyonuna dikkat edilmelidir.

Bundan dolayı biz Avrupa'daki yüksek öğrenimi muhafaza etmek için şu amaçları hedeflemeliyiz; farklı kültürlere, dillere ve rasyonel eğitim sistemlerine saygı duyulmasıdır.

Sonuç olarak yüksek öğrenim için ülkelerarası işbirliğinin ve özel Avrupa organizasyonlarının rekabetleri takip edilmelidir.

Çabalarımızın başarıya ulaşabilmesi için üniversitelerin çabalarımıza kısa zamanda ve olumlu bir şekilde yaklaşım göstermesini ümit ediyoruz.

Avrupa'daki yüksek öğrenimin var olabilmesi için devamlı desteğe, denetime ve süregelen isteklere karşı uyumlu olması gerekir.

<http://disis.meb.gov.tr/BELGE>

UNESCO/UIA MİMARLIK EĞİTİM ŞARTI

UNESCO/UIA MİMARLIK EĞİTİM ŞARTI

Çeviri: Tuğçe Selin Tağmat

GİRİŞ

Hızla değişen bir dünyada yapılı çevrenin gelecekteki niteliksel gelişimi konusunda kaygı duyan biz mimarlar, mimarlığın, yapılı çevrenin planlanması, tasarlanması, inşa edilmesi, kullanılması, donatılması, peyzajının düzenlenmesi ve bakımı konusunda etki sahibi olan her konuyu içine aldığına inanmaktayız. Mimarlar olarak bizler, geleceğin mimarlarının eğitiminin ve yetiştirilmesinin her tür kültürel miras ortamında sürdürülebilir insan yerleşmelerinin oluşturulması yolunda, tüm dünyadaki 21. yüzyıl toplumlarının beklentilerini karşılayacak şekilde iyileştirilmesi konusunda sorumluluk duymaktayız.

Mesleğimizin ortaya koyduğu birçok çarpıcı ve hatta olağanüstü ürüne rağmen, ilginç bir şekilde yapılı çevrenin çok küçük bir yüzdesinin gerçekten mimarlar ve plancılar tarafından tasarlandığının ve gerçekleştirildiğinin farkındayız. Mimarlar, şu ana kadar meslek için temel bir ilgi alanı haline gelmemiş bazı konularda gittikçe artan ihtiyaçlar ve bu alanların sunduğu olanakların farkına vardıklarında, günümüzde hâlâ meslek için yeni amaçların geliştirilmesi olanağı olduğu ortaya çıkacaktır. Bu nedenlerden ötürü meslek pratiğinde, bunun sonucu olarak da mimarlık eğitimi ve yetiştirme konusunda daha büyük bir çeşitliliğe ihtiyaç vardır.

Bu özellikle, mimarların “tedarikçi” rolünden daha çok “yapıcı” bir rol üstlendiği ve mesleğin yeni zorlukların üstesinden gelmeye çalıştığı, gelişmekte olan bağlamlarda çalışanlar için geçerlidir. Mimarın problem çözme kapasitesinin toplumsal kalkınma, kendi kendine yardım programları, eğitim hizmetleri ve benzeri hedeflere ve böylece tam anlamıyla vatandaş kabul edilmeyenler ve mimarın genel müşteri tanımı içine giremeyen kesimlerin yaşam kalitelerini yükseltmek konusunda büyük ölçüde katkıda bulunabileceğine kuşku yoktur.

0. AMAÇLAR

Bu Şart'ın amacı, ilk etapta, bireysel kazanımların herkes tarafından paylaşılabilmesini sağlayacak küresel bir mimarlık eğitimi ağı kurulmasına öncülük etmek ve mimarlık eğitiminin çağdaş dünyadaki en önemli çevresel ve mesleki zorlukları içinde barındırdığı anlayışını yaymaktır.

Bu kapsamda ilan ediyoruz ki:

I. GENEL KONULAR

0. Eğitimciler, mimarları günümüz ve gelecek için yeni çözümler üretmek üzere hazırlamalıdır; çünkü önümüzdeki dönem birçok insan yerleşmesindeki sosyal ve işlevsel bozulmadan kaynaklanan ciddi ve karmaşık sorunları da beraberinde getirecektir. Bu sorunlar arasında, küresel kentleşme ve bunun sonucunda mevcut çevrelerin tükenmesi, ciddi bir konut, kentsel hizmet ve sosyal altyapı sıkıntısı ve mimarların yapı çevre projelerinden gittikçe daha çok dışlanması sayılabilir.

1. Mimarlık, yapıların niteliği ve çevreleriyle ilişkilenme biçimleri, hem doğal ve yapı çevreye hem de toplu ve tekil kültürel mirasa gösterilen saygı, toplumu ilgilendiren konulardır.

2. Mimarların bölgesel özellikleri anlamaları ve bireylerin, sosyal grupların, toplulukların ve insan yerleşmelerinin ihtiyaçları, beklentileri ve yaşam kalitelerinin yükseltilmesine yönelik pratik uygulamalar önerebilmelerinin sağlanması kamu yararına.

3. Mimarların eğitim ve yetiştirme yöntemleri, bir yandan işverenlerin, kullanıcıların, yapı endüstrisinin ve mimarlık mesleğinin değişen talep ve ihtiyaçlarını (yapı elde etme sistemleri de dahil olmak üzere) karşılayacak şekilde, diğer yandan da bu tür değişimlerin arkasındaki politik ve mali nedenleri de dikkate alarak, müfredatın gelişiminde kültürel bir zenginlik sağlayacak ve esnekliğe olanak verecek biçimde çeşitli olmalıdır.

4. Bölgesel ve kültürel gelenek ve uygulamaların bilincinde olunması ve müfredatta bu çeşitliliği yansıtan farklılıklar bulunması gereğinin yanı sıra, kullanılan pedagojik yöntemlerde ortak bir zemin de mevcuttur. Bazı ortak yeteneklerin belirlenmesiyle, ülkelerin, mimarlık okullarının ve meslek kuruluşlarının geleceğin mimarlarına verdikleri eğitimleri değerlendirmeleri ve geliştirmeleri olanaklı hale gelecektir.

5. Mimarların farklı ülkeler arasında giderek artan hareketliliği, her diplomanın, sertifikanın veya benzeri resmi yeterlik belgesinin karşılıklı olarak tanınması veya onaylanmasını gerektirmektedir.

6. Derecelerin, diplomaların, sertifikaların ve mimarlık alanında uygulama yapmak için gerekli diğer resmi yeterlik belgelerinin karşılıklı tanınması, bu belge sahiplerinin söz konusu yetkinliklere sahip olduklarını ve bu Şart'ta tanımlanan eğitim ve yetiştirme gerekliliklerini sağladıkları ve bu düzeyi koruyacakları konusunda güvence veren nesnel ölçütlere dayanmalıdır.

7. Geleceğin dünyasına dair ilk tohumları mimarlık okullarında atılacak olan vizyon şu hedefler üzerine kurulu olmalıdır:

- İnsan yerleşmelerindeki tüm insanlar için insan onuruna yaraşır bir yaşam kalitesi,
- İnsanların sosyal, kültürel ve estetik gereksinimlerine saygılı ve mimarlıkta malzemelerin etkin kullanımı ile hem ilk maliyetleri hem de gelecekteki bakım masraflarını dikkate alan bir teknik uygulama,
- Yapılı ve doğal çevrenin, mevcut kaynakların rasyonel kullanımı da dahil olmak üzere, ekolojik olarak dengeli ve sürdürülebilir gelişimi,
- Herkesin kendi malı ve sorumluluğu olarak görüp değer verdiği bir mimarlık

8. Mimarlık ve çevreyle ilgili konular ilk ve orta dereceli okulların genel eğitiminin bir parçası haline getirilmelidir; çünkü hem geleceğin mimarlarına hem de gelecekte yapıları kullanacak olanlara yapıları çevreye ilişkin bilincin erken kazandırılması önemlidir.

9. Mimarlar için sürekli mesleki gelişim sistemleri oluşturulmalıdır, çünkü mimarlık eğitimi hiçbir zaman ucu kapalı bir süreç değildir, aksine yaşam boyu öğrenmeye dayanır.

II. MİMARLIK EĞİTİMİNİN AMAÇLARI

0.Mimarlık eğitimi, öğrencilerin, toplumun ve bireyin ihtiyaçlarına fiziksel bir biçim getiren ve bunu yaparken duygu, akıl ve sezgi arasındaki gerilimleri dengelemesi gereken mimarlık uygulaması bağlamında, inşa etme eylemini kavramsallaştırabilme, tasarlayabilme ve gerçekleştirebilme kapasitelerini geliştirmektedir.

1.Mimarlık, beşeri bilimler, sosyal ve fiziksel bilimler, teknoloji, çevre bilimleri, yaratıcı sanatlar ve genel bilimlerin bilgilerinden yararlanan bir disiplindir.

2.Resmi bir yetkinlik derecesi sağlayan ve meslek adamlarının mimarlık alanında uygulama yapabilmesine olanak veren eğitim, temel konusu mimarlık disiplini olan ve üniversiteler, politeknik okullar ve akademilerde verilen, üniversite/yüksek öğretim düzeyinde bir eğitim olmalıdır. *(Burada bahsedilen yüksek öğretim, yurtdışında lise düzeyini takip eden ve bir mesleki derece ile sonuçlanan, “üçüncü eğitim” yani “tertiary education” adı verilen, üniversite ve kolej düzeyindeki eğitimdir. – ç.n.)*

3. Mimarlık eğitimi;

- Gerek estetik gerekse teknik gereksinimleri karşılayan mimari tasarımlar yapabilme becerisini,
- Mimarlık ve ilgili sanat dalları, teknolojiler ve insan bilimlerine ilişkin kuramlar ve bunların tarihleri hakkında yeterli bilgiyi,
- Mimari tasarımın kalitesinin etkileyicisi olarak, güzel sanatlar konusunda bilgili olmayı,
- Kentsel tasarım, planlama ve planlama sürecinin gerektirdiği beceriler konusunda yeterli bilgiyi,
- İnsanlar ve yapılar, bu yapılarla çevreleri arasındaki ilişkileri anlayabilmeyi, yapıları ve yapılar arasındaki mekânları, insan gereksinim ve ölçülerine ilişkilendirme gereğini kavramış olmayı,

- Mimarlık mesleği ve mimarın toplumdaki yerini kavramayı ve bunlara, özellikle sosyal faktörleri göz önüne alan tekliflerin hazırlanmasında işlerlik kazandırabilmeyi,
- Yapı tasarımı ile bağlantılı olarak strüktür tasarımı, inşaat ve mühendislik sorunlarını kavramış olmayı,
- İç mekânlarda konfor koşulları yaratabilmek ve iklim koşullarına karşı korunma sağlayabilmek için yapıların fiziksel sorunları ve teknolojileri ile işlevleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmayı,
- Yapıların kullanıcılarının taleplerini maliyet öğeleri ve imar kuralları nın koyduğu sınırlar içinde karşılamak için gerekli tasarım becerilerine sahip olmayı,
- Tasarım kavramlarını yapılara dönüştürmek, planları genel planlarla bütünleştirmek için gerekli olan üretim, örgütlenme, yasal düzenlemeler ve işlemler konusunda yeterli bilgiye sahip olmayı, içerir.

4. Müfredatın oluşturulmasında dikkate alınması gereken özel noktalar şunlardır:

- Hem insani, sosyal, kültürel, kentsel, mimari ve çevresel değerlere hem de mimarlık mirasına karşı sorumluluk bilinci,
- Ekolojik açıdan sürdürülebilir tasarımlar ve çevresel koruma ve iyileştirme çalışmalarının nasıl gerçekleştirilebileceğine dair yeterli bilgi,
- Mimarlıkla ilgili disiplinler ve inşaat yöntemlerinin kapsamlı bir şekilde anlaşılması üzerine kurulu, yapı teknikleri konusunda yaratıcı bir ustalığın gelişimi,
- Proje finansmanı, proje yönetimi, maliyet kontrolü ve yapı elde etme yöntemlerine ilişkin yeterli düzeyde bilgi,
- Hem öğrenciler hem de eğitmenler için mimarlık öğreniminin doğal parçası haline gelmek üzere, araştırma teknikleri konusunda eğitim.

5. Mimarlık eğitimi aşağıdaki becerilerin kazanılmasını sağlamalıdır:

5.A. TASARIM

- Hayal gücünü geliştirme, yaratıcı düşünme, yenilikler getirme ve tasarım öncülüğünü yürütme becerisi,
- Bilgi toplama, sorunları tanımlama, analiz ve eleştirel düşünce gücünü uygulama ve eyleme dönük stratejiler belirleme becerisi,
- Tasarım araştırmasında üç boyutlu düşünme,
- Tasarım çözümünün oluşturulmasında, farklı etkenleri bir araya getirme, bilgileri bütünleştirme ve yeteneklerini kullanma becerisi.

5.B. BİLGİ

B1. Kültürel ve Sanatsal Çalışmalar

- Yerel mimarlık ve dünya mimarlığında daha önceki tarihi ve kültürel örneklerin oluşturduğu bilgiyi dikkate alarak hareket etme becerisi,
- Güzel sanatlar bilgisini mimari tasarımda bir kalite unsuru olarak ele alarak çalışma becerisi,
- Yapılı çevredeki tarihi miras konusuna dair anlayış,

- Mimarlık ve diğer yaratıcı disiplinler arasındaki bağlantılara ilişkin bilinç.

B2. Sosyal Çalışmalar

- Toplumu tanıyarak hareket etme ve toplumun ihtiyaçlarını temsil eden işverenler ve kullanıcılarla çalışma becerisi,
- Toplumu temsil eden kullanıcı ve işveren ihtiyaçlarının tanımından hareketle proje teklifi geliştirme ve farklı türdeki yapıları çevreler için bağlamsal ve işlevsel ihtiyaçları araştırma ve tanımlama becerisi,
- Yapılı çevrelerin gerçekleştirildiği sosyal bağlama, ergonomi ve mekânsal ihtiyaçlara ve eşitlik ile erişimle ilgili konulara dair anlayış,
- Planlama, tasarım, inşaat, sağlık, güvenlik ve yapıları çevrelerin kullanımı ile ilgili yasa, yönetmelik ve standartlarla ilgili bilinç.

B3. Çevresel Çalışmalar

- Doğal sistemler ve yapıları çevrelerle ilgili bilgiyi kullanarak hareket etme becerisi,
- Koruma ve atık yönetimi konularına ilişkin anlayış,
- Hem malzemelerin yaşam döngülerine, ekolojik sürdürülebilirlik, çevresel etki, düşük enerji kullanımlı tasarım gibi konulara, hem de pasif sistemler ve bunların yönetilmesine ilişkin kavrayış,
- Hem peyzaj mimarlığı ve kentsel tasarım, hem de bölgesel ve ulusal planlamanın tarihi ve uygulaması, ayrıca bunların yerel ve küresel nüfus ve kaynaklarla ilişkisi konusunda bilinç,
- Doğal sistemlerin, doğal afet riskleri de dikkate alınarak yönetimi konusunda bilinç.

B4. Teknik Çalışmalar

- Strüktür, malzeme ve yapı sistemi konusunda teknik bilgi,
- Yapım tekniklerinin kullanımında yenilikçi bir teknik yetkinlikle hareket edebilme becerisi ve bu tekniklerinin gelişimine ilişkin kavrayış,
- Teknik tasarım süreçleri ve strüktür, yapı teknolojileri ve hizmet sistemlerinin işlevsel bir bütüne dönüştürülmesi konusunda kavrayış,
- Hem altyapı sistemleri hem de ulaşım, iletişim, bakım ve güvenlik sistemlerine ilişkin kavrayış,
- Tasarımın gerçekleştirilmesinde teknik dokümantasyon ve şartnamelerin rolünün ve inşaat, maliyet, planlama ve kontrol süreçlerinin anlaşılması.

B5. Tasarım Çalışmaları

- Tasarım kuramı ve yöntemlerine ilişkin bilgi,
- Tasarım prosedürleri ve süreçlerinin anlaşılması,
- Tasarımda geçmiş örnekler ve mimari eleştiriye ilişkin bilgi.

B6. Mesleki Çalışmalar

- Mesleki, ticari, mali ve yasal bağlamlara ilişkin bilgiye dayanarak hareket edebilme becerisi,
- Mimarlık hizmetlerinin elde edilmesinin farklı yöntemlerini anlama becerisi,

- İnşaat ve kalkınma endüstrilerinin, mali dinamiklerinin, emlak yatırımlarının ve hizmet yönetiminin işleyişi konusunda kavrayış,
- Mimarların geleneksel ve yeni çalışma alanlarındaki ve uluslararası bağlamdaki potansiyel rollerine ilişkin kavrayış,
- Ticaret ilkeleri ve bunların yapıli çevrelerin gelişimi, proje yönetimi ve mesleki danışmanlık hizmetlerinde kullanılma şekillerine ilişkin kavrayış,
- Mimarlık uygulamaları için geçerli olan mesleki etik ve davranış kuralları ile mimarların kayıt, uygulama ve inşaat sözleşmelerindeki yasal yükümlölüklerine ilişkin kavrayış.

5.C. BECERİ

- İşbirliğı, konuşma, hesaplama, yazma, çizme, maket yapma ve değerlendirme yollarıyla çalışma ve fikirleri aktarma becerisi,
- Bir tasarım önerisini araştırmak, geliştirmek, tanımlamak ve aktarmak için, serbest el, elektronik, grafik ve maket yapma gibi yetenekleri kullanabilme becerisi,
- Elle ve/veya elektronik yöntemlerle yapıli çevrelerin performans ölçümünü yapmak gibi değerlendirme sistemlerine ilişkin kavrayış.

6. II.3, II.4 ve II.5 Bölümlerinde belirtilen bilgi ve becerilerin dengeli bir şekilde kazanılması için bir üniversitede veya eşdeğer bir kurumda en az beş yıl süreyle tam zamanlı eğitim görölmesi gerekir. Ayrıca kayıt olmak/lisans almak/sertifika edinmek için uygun bir uygulama ortamında en az iki yıl staj yapılmalıdır; staj süresinin bir yılı akademik eğitimin bitirilmesinden önce gerçekleştirilebilir.

III. AKREDİTE OLMAK İSTEYEN BİR OKULUN YERİNE GETİRMESİ GEREKEN ŞARTLAR

Yukarıda belirtilen amaçlara ulaşılabilmesi için aşağıdaki koşullar ve gereklilikler dikkate alınmalıdır:

- 1.Mimarlık okullarında yeterli sayıda atölye, laboratuvar, araştırma hizmeti, ileri düzeyde eğitim, kütüphane, yeni teknolojilerle ilgili bilgi ve veri değişimi olanakları bulunmalıdır.
- 2.Mimarlık eğitimine ilişkin ortak bir anlayışın oluşmasını desteklemek ve mimarlık eğitiminin düzeyini yükseltmek amacıyla, bilginin, eğitimcilerin ve eğitimlerinin ilk yıllarını tamamlamış öğrencilerin karşılıklı değişimini sağlayacak dünya çapında bir ağın kurulması, farklı iklim, malzeme, yöresel uygulama ve kültür anlayışının yerleşmesini sağlayacak bölgesel bir ağın kurulması kadar önemlidir. Dışarıdan gelen denetçilerden yararlanılması, ulusal ve küresel standartların karşılıklı olarak elde edilmesi ve geliştirilmesi için sıkça kullanılan bir yöntemdir.
- 3.Her öğretim kurumu, öğrenci sayısını öğretim kapasitesine göre belirlemelidir. Öğrencilerin seçimi, başarılı bir mimarlık eğitimini sürdürmek için gerekli olan doğal yetenekler dikkate alınarak yapılmalı ve bu yöntem her akademik programa giriş aşamasında uygun bir seçim süreci izlenerek uygulamaya geçirilmelidir.

4.Atölye eğitiminin öğrenim sürecinin ana bileşeni olması gerektiği düşüncesinden hareketle, eğitimci/öğrenci sayıları yukarıda belirtilen yeteneklerin kazanılması için gerekli tasarım atölyesi metodolojisine uygun olarak belirlenmelidir.

5.Doğrudan eğitimci/öğrenci diyaloguna bağlı bireysel proje çalışmasının öğrenim sürecinin esasını oluşturması gerektiği düşüncesinden hareketle, mimarlık uygulaması ve öğretimi arasında sürekli etkileşim desteklenmeli ve korunmalı, tasarım projesi çalışması ise edinilen bilgi ve yanı sıra gelen becerilerin bir sentezi olmalıdır.

6.Geleneksel çizim teknikleri hâlâ mimarlık eğitimi programı için bir gerekliliktir ve modern kişiselleştirilmiş bilgisayar teknolojisi ve özelleşmiş yazılımların gelişimi mimarlık eğitiminin her alanında bilgisayar kullanımının öğretilmesini gerekli kılmaktadır.

7.Araştırma ve yayın mimarlık eğitimcilerinin doğal bir etkinliği olarak görülmeli ve akademik disiplinler kadar, mimarlık uygulamasında kullanılan yöntemler ve deneyimleri, proje çalışmaları ve yapım yöntemlerini de kapsamalıdır.

8.Eğitim kurumları, başka okullardan veya başka ülkelerden konuyla ilgili deneyimi olan eğitimciler ve uygulama yapan mimarlardan oluşan bir gözden geçirme komitesini içerecek şekilde, düzenli aralıklarla yürütülmek üzere öz değerlendirme ve hakem değerlendirmesi (peer review) sistemleri kurmalı veya onaylı UNESCO-UIA Validasyon Sistemi'ne katılmalıdırlar.

9.Eğitim, çalışma programının sonunda becerilerin bireysel sunumuyla sonuçlanacak biçimde şekillendirilmelidir; bu gösterimin asıl bölümü, edinilen bilgi ve yanı sıra gelen becerileri sergileyen bir mimari projenin sunumundan oluşmaktadır. Bu amaçla, jüri disiplinler arası bir ekipten oluşmalı ve ayrıca başka okullar veya ülkelerden bu düzeyde bir değerlendirme için gerekli deneyim ve uzmanlığa sahip uygulamacı mimarlar veya akademisyenler gibi okul dışından gözlem yapabilecek kişileri de içermelidir.

10.Uzaktan öğretim de dâhil çok çeşitli öğretim yöntemlerinden yararlanabilmek açısından, eğitimciler ve eğitimlerinin üst seviyelerindeki öğrenciler için geliştirilecek değişim programları önemlidir. Web sitelerinde oluşturulacak uluslararası ödüller, sergiler ve yayınlar, bitirme projelerinin mimarlık okulları arasında paylaşılması ve böylelikle sonuçlar arasında karşılaştırma yapılması, eğitim kurumlarının öz değerlendirmesini sağlamak için bir yöntem olarak kullanılabilir.

IV. SONUÇ

Bu Şart, UNESCO ve UIA'nın inisiyatifiyle, mimarlık eğitiminde uluslararası kapsamda uygulanmak üzere üretilmiştir ve bu konuda koruma, geliştirme ve acilen eyleme geçme ihtiyacı vardır.

Şart, mimarlık ve planlama konusunda eğitim ve yetiştirme sağlayan tüm kurumlardaki öğrenciler ve eğitimcilere yönlendirme ve kılavuzluk sağlayacak bir çerçeve kurmaktadır. Bu metin, meslek uygulamasında olduğu kadar eğitimde de yeni konuları, ihtiyaçları ve gelişmeleri dikkate alarak düzenli olarak revize edilebilecek “dinamik” nitelikte bir metindir.

Şart’ın, mesleki yükümlülüklerin tüm estetik, teknik ve mali yönlerinin ötesinde vurguladığı temel konu mesleğin toplumsal sorumluluğudur. Mimarın içinde bulunduğu toplumda olduğu kadar, sürdürülebilir insan yerleşmelerinde yaşam kalitesinin artırılmasında da rolünün ve sorumluluğunun bilincinde olması gerekmektedir.

İlk olarak 1996 yılında onaylanan UNESCO/UIA Şartı İspanya’dan Fernando Ramos Galino’nun koordinasyonunda, Lakhman Alwis (Sri Lanka), Balkrishna Doshi (Hindistan), Alexandre Koudryavtsev (Rusya), Jean-Pierre Elog Mbassi (Benin), Xavier Cortes Rocha (Meksika), Ashraf Salama (Mısır), Roland Schweitzer (Fransa), Roberto Segre (Brezilya), Vladimir Slapeta (Çek Cumhuriyeti), Paul Virilio (Fransa) tarafından hazırlanmıştır.

Bu metin 2004 -2005 Mimarlık Eğitiminde UNESCO/UIA Validasyon Komitesi tarafından, UIA Eğitim Komisyonu ile işbirliği içinde revize edilmiştir. Revizyona katılan uzmanlar: UIA’yı temsilen Jaime Lerner (Brezilya) ve Wolf Tochtermann (Almanya), UNESCO’yu temsilen Eş Başkan Fernando Ramos Galino (İspanya), UNESCO’yu temsilen raportör Brigitte Colin (Fransa), UIA Genel Sekreteri Jean-Claude Riguet (Fransa) ve aşağıda belirtilen bölgesel temsilciler: Ambrose A. Adebayo (Güney Afrika), Louise Cox (Avustralya), Nobuaki Furuya (Japonya), Sara Maria Giraldo Mejia (Kolombiya), Paul Hyett (İngiltere), Alexandre Koudryavtsev (Rusya), Said Mouline (Fas), Alexandru Sandu (Romanya), James Scheeler (ABD), Roland Schweitzer (Fransa), Zakia Shafie (Mısır), Vladimir Slapeta (Çek Cumhuriyeti), Alain Viaro (İsviçre), Enrique Vivanco Riofrio (Ekvator).

UIA VE MİMARLIK EĞİTİMİ, DÜŞÜNCELER VE TAVSİYELER

UIA VE MİMARLIK EĞİTİMİ DÜŞÜNCELER VE TAVSİYELER

UIA Mimarlık Eğitimi Komisyonu tarafından hazırlanan belge

Komisyon Yöneticisi

Jean-Claude Riguet (Fransa), Genel Sekreter

Komite Üyeleri

Louise Cox (Avusturalya), Sara Maria Giraldo Mejia (Kolombiya), Paul Hyett (İngiltere), Alexandre Koudryavtsev (Rusya), Fernando Ramos (İspanya), Alexandru Sandu (Romanya), Zakia Shafie (Mısır), Enrique Vivanco Riofrio (Ekvator)

UIA Mesleği Uygulama Komitesini Temsilen Katılanlar

James Scheeler (ABD), Necdet Teymur (Türkiye)

(31 Mayıs 2002 tarihli bu belge, Berlin’de 27-29 Temmuz 2002 tarihinde yapılan UIA 22. Genel Kurulunda ilkesel olarak kabul edilmiştir. – ç.n.)

Çeviren: Aykut Ülkütekin

İçindekiler

I. Giriş

I.0 Önsöz

I.1 Giriş: UIA ve Mimarlık Eğitimi

I.2 Tarihi Geçmiş

I.3 Bu Belgenin Amacı ve Kapsamı

II. Mimarlık Eğitimi: Temel Kategoriler ve Boyutlar

II.1 Mimarlık Eğitiminde Bağlam ve Amaçlar	
II.1.0 Bağlam ve Amaçlar	
II.1.1 Toplumsal, Kültürel, Politik Bağlamlar	
II.1.2 Mesleki Bağlam	
II.1.3 Teknoloji ve Endüstri Dünyası	
II.1.4 Akademik Bağlam	
II.1.5 Mimarlık Eğitiminde Uluslararası Bağlam	
II.2 Mimarlık Eğitiminin İçeriği ve Ders Programlarının Yapısı	
II.2.0 Mimarlık Eğitiminin İçeriği	
II.2.1 Mimarlık Eğitiminde Ders Programlarının Yapısı	
II.2.2 Ders Programlarının Olanakları	
A. Tasarım	
B. Bilgi	
C. Yetenek	
II.2.3 Eğitim Aşamalarının Yapısı	
A. Temel Birinci Aşama Mimarlık Eğitimi	
B. İkinci Aşama Mimarlık Eğitimi	
C. Üçüncü Aşama Mimarlık Eğitimi	
D. Mimarlıkta Doktora	
II.2.4 Mimarlıkta ve Mimarlık Eğitiminde Araştırma ve Yenilikçi Buluşlar	
II.3 Mimarlık Eğitiminde Yöntemler ve Medya	
II.4 Mimarlık Eğitiminde Yönetim ve Yapılanma	
II.4.0 Eğitimin Yönetimi: Kavramlar	
II.4.1 Bilginin Yönetimi: Mimarlık Eğitiminin Yapılanması	
II.4.2 Kişilerin Yönetimi	
II.4.3 Öğreticilerin Niteliği	
II.4.4 Öğrenciler: Asgari Giriş Koşulları	
II.4.5 Zamanın Yönetimi: Akademik Yılın Organizasyonu	

II.4.6 Eğitim Mekanlarının Yönetimi

II.4.7 Finansman Yönetimi

II.4.8 Mimarlık Eğitiminin Yönetimi ve Yapılanmasına İlişkin Genel Konular

A. Geçerlilik

B. Uluslararası Konular: Eğitimle Edinilen Niteliklerin Aktarılabilirliği

III. Mimarlık Eğitimiyle İlgili Diğer Konular

III.0 Uzmanlaşma

III.1 Uygulama ve Öğrenim Arasında Karşılıklı Etkileşim

III.2 Yetiştirme, Bilgi, Ruhsat

III.3 Sürekli Mesleki Gelişim

III.4 Üniversite Öncesi Eğitim

III.5 Mimarın Beceri ve Uygulamalarının Yararlı Olabileceği Diğer Alanlar

IV. UIA ve Mimarlık Eğitiminin Geleceği

- Sonuçlar ve Tavsiyeler

Notlar ve Referanslar

Bibliyografya

Ek A I

Giriş

I.0 Önsöz

Ulusal mesleki kurumları bir araya getiren örgütlenmesiyle Uluslararası Mimarlar Birliği UIA, dünyadaki mimarlık eğitimiyle doğrudan ilgilidir ve bu konuda sorumluluk taşır. Dolayısıyla mimarlık eğitiminde başarılı bir uygulama için geniş bir çerçeveye, açıkça belirlenmiş bir konuma ve bir dizi yol gösterici kararlara sahip olmak zorundadır. Ancak burada her şeyi aşırı düzeyde belirleyen ve sınırlamalar koyan bir tutum içinde olmamak ve yerel farklılıkları dikkate almak gerekir. Bu hedeflere UIA Eğitim ve Mesleki Uygulama Komisyonları'nın etkinlik düzeyi ve ürünleri, eğitim alanında daha geniş bir tartışmanın teşviki, mesleki kurumlar ve okullar arasındaki ilişkilerin arttırılması ile varılabilecektir.

Mimarın rolündeki artan karmaşıklık karşısında UIA ve üye kesimler, mimarlık eğitiminde sürekli bir gelişmenin sağlanabilmesi için verilen mücadele sürecinde, dünyadaki karmaşık ve çok yönlü değişiklikleri dikkate almak zorundadır.

Bu anlamda, UNESCO – UIA Mimarlık Eğitim Şartı'nın uygulanması, UNESCO – UIA Mimarlık Eğitimi Onay Komitesi'nin mimarlık okullarında ve diğer kurumlarda verilen eğitim programlarının geçerliliğinin sağlanması, mevcut ve yeni getirilecek geçerlilik sistemlerinin tanınması için sürdürdüğü çalışmalar, Mimarlık Uygulamasında Tavsiye Edilen Uluslar arası Standartlar Hakkında UIA Mutabakat Metinleri ve çeşitli Kılavuz Belgeler ve bu belge, bütün bu dokümanlar mimarlık eğitimi sosyo-kültürel ve mesleki sorunları ve zamanımızın taleplerini karşılayabilmesine olanak verecek eylemleri yönlendirme amacını taşımaktadır.¹

I.1 Giriş: UIA ve Mimarlık Eğitimi

UNESCO – UIA Mimarlık Eğitimi Şartı (bundan sonra “Şart” diye anılacak) pedagoji, bilgi ve kültür özelinde genişçe bir dizi konuyu kapsamaktadır. Önerilen UNESCO – UIA Mimarlık Eğitim Onay Sistemi (bundan sonra “Onay Sistemi” olarak anılacak) bu temeller üzerine inşa edilmektedir. İlaveten, mesleki standartlar olarak Mimarlık Uygulamasında Tavsiye Edilen Uluslararası Standartlar Hakkında UIA Mutabakat Metinleri (bundan sonra “Mutabakat” olarak anılacak) ve Mimarlık Uygulamasında Uluslararası Standartlar Konusunda UIA Mutabakat Metni İçin Tavsiye Edilen Kılavuzlar'ın (bundan sonra “Kılavuzlar” olarak anılacak) neredeyse bütün bölümlerinde mimarlık eğitimi sürekli üzerinde durulan bir konudur. Bu belgeler, başlangıçtan sürekli mesleki gelişime kadar değişik düzeylerde eğitimin amaçlarını, rolünü, sorumluluklarını, sınırlarını, örgütlenmesi ve içeriğini tanımlamaktadır. Bunlardan bazılarında, bir mimarın sahip olması gereken temel formasyon, mesleki bilgi ve yetenekler, sınav, geçerlilik, akreditasyon, staj ve kayıt gibi konular yer almaktadır.

Bu metinlerin, mimarlık eğitiminin ve mesleğin gelişmesinde etkili olabilmesi için, yaygın bir şekilde dağıtılması, tartışılması ve uygulanması gerektiği kabul edilmiştir. Bu belgelerde yer alan ilkeler, okulların yönetimindeki günlük uygulamalar, ders programlarının sürdürülmesi, projelerin oluşturulması veya araştırmaların yapılması ile ilişkilendirilebilir. İlaveten, mevcut programların ve bunların eğitimde sağladığı sonuçların değerlendirilebilmesi için bazı kılavuzların da olması gerekir. Diğerleri için olduğu kadar UIA'nın eğitim ve mesleğe ilişkin geçerlilik/akreditasyon/tanım düzenlemelerinin yerleşebilmesi için sonuçlar özellikle gereklidir. En önemlisi, bu belgelerin uygulanması ve geliştirilmesi teşvik edilmelidir. Bu belgelerde sözü edilen ilkeler ve beklentiler daha da sistematize edilmeli, yaşama geçirilmeli ve denenmelidir. Elde edilen sonuçlar, Şart'ta, önerilen Onay Sistemi'nde ve Mutabakat'ta belirtilen ilkeler açısından değerlendirmeye uygun olmalıdır.

Bu UIA ve Mimarlık Eğitimi – Düşünceler ve Tavsiyeler başlıklı belge, yukarıda sözü edilen belgelerin bittiği yerden devreye girmeyi ve onları tamamlamayı amaçlamaktadır. Bu belge;

- a. Eğitime ilişkin uygulamaların tartışılması için referans olabilecek bir sistematik çerçeve;
- b. Şart'ı uygulamak için bir dizi strateji;
- c. Ders programlarının ve bu programların uygulanması ile elde edilen sonuçların

değerlendirilmesi için kılavuzlar;

d. Eğitimde başarılı uygulamalar için öneriler; ve

e. Mimarlık eğitiminin ve bu eğitimle mimari uygulama, bilgi ve kültürün daha da geliştirilmesi için yönlendirmeler; sağlamaktadır.

1.2 Tarihi Geçmiş

UIA 1948’de mimarın eğitimi ve mimarın mesleği uygulamasına yönelik temel ve kalıcı yaklaşımlarla kurulmuştur. UIA statüsünün amaçları tanımlayan hemen birinci maddesinde şöyle denilmektedir:

“Uluslararası Mimarlar Birliği:

1.11. Mesleği uygulamada yeterli konusunda uluslararası düzeyde tanınmış ve kabul edilmiş standartları oluşturmak ve niteliklerin karşılıklı tanınması ve her ülkede mimarın haklarının ve statüsünün korunmasının teşvik edilmesi ve mimarın toplumdaki işlevinin tanınması doğrultusunda çalışmayı,

1.12. Her açıdan mimarlık eğitiminin gelişmesini teşvik etmeyi ve mimarların, araştırmacıların ve öğrencilerin uluslararası düzeyde değişimini kolaylaştırmayı amaçlar.”

1970’lerin ilk başlarından itibaren, UNESCO ile ortaklaşa, “Mimarlık Eğitimi” konusunda bazı güçlü noktaların ön plana çıktığı çalışmalar sürdürülmüştür. 1970 yılında Zürih’te yapılan bir uzmanlar toplantısında konuya ilişkin araştırmalar ve çalışmalar yapılmış, bunu 1974’te Lome’de, 1976’da Paris ve Chandigarh’da yapılan uluslararası seminerler izlemiş ve bu toplantılarda tavsiye metinleri üretilmiştir. Bu ortaklığın bir sonucu olarak, Afrika’da bir deneyim gerçekleştirilmiştir. 1990’larda, Barselona’da 1996’da yapılan genel kurulda kabul edilen Şart’ın yayını ve üzerinde çalışılmasına odaklanılmıştır. 1996’dan bu yana bu belge bazı üye kesimlerce yeniden gözden geçirilmektedir.

UNESCO – UIA Mimarlık Eğitim Şart’ı, yeni yüzyılda toplumun karşılaştığı sorunları çözme yolunda olumlu katkılarda bulunabilecek ve değişik kültürel mirasları dikkate alan sürdürülebilir gelişmeler doğrultusunda çalışabilecek yetenekte mimarların eğitimi için belirgin bir çerçeve tanımlamaktadır. Mimarlık eğitimindeki farklılıkların önemini göz önünde tutarak, isteyen okullara ve üniversitelere mimarlık eğitimi programlarının Şart’a uygunluğu konusunda sistematik bir geçerlilik süreci sağlayabilecek bir referans sistemi oluşturulması uygun görülmektedir.

Şart’ın 1.2’inci paragrafında “mimarlık, binaların kalitesi, çevreleriyle ilişkilendirildiği konumları, toplu ve bireysel kültür mirasına olduğu kadar doğal ve yapı çevreye gösterilen saygı, toplumu ilgilendiren konulardır” denilmektedir. Ayrıca, paragraf II.2’de verildiği biçimiyle eğitimin farklı disiplinleri dikkate alan amaçlarını anlatan bir tanım, mimarlık eğitiminde geliştirilmesi gereken bir çerçeveyi yeterince belirlemektedir. Öğrencinin gerekli yeterlilik ve olgunluğa erişebilmesi için Şart, bir üniversite veya eşdeğeri kuruluşta verilecek tam gün 5 yıllık bir eğitim programını ve buna ek olarak bir yılı mezuniyetten

önce, bir yılı bu eğitim programının sonunda olmak üzere mimarlık bürolarında en az 2 yıllık bir uygulama deneyiminin edinilmesini öngörmektedir.

Şart ayrıca, mimari projeyi, bilgi ve gerekli yeteneklerin bir sentezi olarak tanımlama hedefinden hareketle, öğretim için öngörülen kriterleri sıralamakta ve öğretim üyelerinden mimarlıkta uygulama ve öğretim arasında sürekli bir karşılıklı etkileşimi sağlamalarını istemektedir.

Kabul edildikten 6 yıl sonra Şart, bazı eğitim programlarında dikkate alınan ilkeler için bir temel olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Şart'ın bütün dünyada verilen mimarlık eğitimi programlarında dikkate alınması ve kabul edilebilmesi için, UIA üye kesimlerinin ve UIA Eğitim Komisyonunun daha da çaba göstermeleri gerekmektedir.

UNESCO / UIA Mimarlık Eğitimi Onay Sistemi'nde kabul edilen ilkeler için bir temel oluşturması ve eğitim programlarının onayı için gerekli koşullardan birinin Şart'a uygunluk koşulu olması dolayısıyla, tanınan onay sistemlerinin, Şart'ın getirdiği ilkelerin kabulünün, önerilen Onay Sistemi UNESCO ve UIA Genel Kurulunda kabul edildikten sonra daha yaygınlaşması beklenmektedir.

1998 yılının Ekim ayında Paris'te yapılan UNESCO Yüksek Eğitim Dünya Konferansında bir "21. Yüzyıl Yüksek Eğitim Dünya Bildirgesi" kabul edilmiştir. Bu belgenin önsözü ve 5(a), 9(a) ve 15(a) maddeleri mimarlık eğitimi ve bu alandaki araştırmalar için geçerli dayanaklar getirmektedir.

Önsözün üçüncü paragrafında şöyle denilmektedir: "Geçtiğimiz yüzyıllar boyunca yüksek öğrenimin nasıl doğurgan bir üreticiliğe sahip olduğu, değişim ve toplumdaki gelişme ve ilerlemeler için ne gibi olanaklar sağladığı yaygın bir biçimde kanıtlanmıştır. Kapsamlı değişimler ve ilerleme sayesinde toplum giderek artan bir hızla bilgi temeline dayanır olmuş ve böylelikle yüksek öğrenim ve araştırma bugün kişilerin, toplulukların ve ulusların kültürel, sosyoekonomik ve çevresel açıdan sürdürülebilir gelişmesinin vazgeçilmez bir bileşeni durumuna gelmiştir. Bu nedenle yüksek öğrenim aşılması güç sorunlarla karşılaşmakta ve bugün ciddi bir değerler krizinin yaşandığı toplumumuzun ekonomik nedenlere dayalı engelleri aşabilmesi, ahlak ve manevi değerlerin daha derin boyutlarda birleştirilebilmesi için son derece radikal değişikliklerden geçmek ve kendini yenilemek zorunda kalmaktadır."

Madde 5(a)'da "Bilim, sanat ve beşeri ilimlerde araştırmalar yoluyla bilginin geliştirilmesi ve sonuçlarının yaygınlaştırılması" başlığı altında şöyle denilmektedir:

"Mezuniyet sonrası çalışmaların teşvik edilmesi gerektiği bütün yüksek öğrenim sistemlerinde araştırmalar yoluyla bilginin geliştirilmesi temel bir işlevdir. Yenilikler getiren buluşlar, disiplinler arası ve disiplinler ötesi çalışmalar teşvik edilmeli, sosyal ve kültürel hedef ve ihtiyaçlara yönelik uzun erimli programlarla güçlendirilmelidir. Temel araştırmalar ve belirli hedeflere yönelik araştırmalar arasında uygun bir denge sağlanmalıdır."

Madde 9(a)'da "Eğitimde yeni buluşlara yönelik yaklaşımlar: eleştirel düşünce ve yaratıcılık" başlığı altında şöyle denilmektedir:

"Hızlı değişimlerin yaşandığı bir dünyada, öğrenci merkezli olması gereken yüksek öğrenimde yeni bir vizyona ve paradigmaya ihtiyaç vardır ve bu bağlamda çoğu ülkenin, halk arasında her zamankinden daha çok farklılaşmış kategorileri dikkate alan, yüksek öğrenimin içeriğini, yöntemlerini, uygulanmasını ve araçlarını besleyen, toplulukla ve toplumun en geniş kesimleriyle yeni tür bağlar ve ortaklıkları temel alan köklü reformlar yapması, açık, erişilebilir bir politika izlemesi gerekmektedir."

Madde 15(a)'da "Bilginin ve know-how'ın sınırlar ve kıtalar aşarak paylaşılması" başlığı altında şöyle denilmektedir:

"Yüksek öğrenim kurumları arasında dünya çapında dayanışma ve gerçek anlamda işbirliği, küresel konular üzerinde ortak bir anlayışın teşvik edilmesi, kararlarda demokratik yönetişimin ve nitelikli insan gücünün etkinliğinin, değişik kültür ve değerlerle birlikte yaşama gereksinimin önemsenmesi, bütün alanlarda verilecek öğretim ve eğitim için ilkesel bir önem taşır. Çoklu dil kullanımı, öğretim üyesi ve öğrenciler için değişim programları, fikri ve bilimsel işbirliğini teşvik eden kurumsal bağlantılar, bütün yüksek eğitim sistemlerinin bütünleyici birer parçasıdır."

1999 yılı Temmuz ayında, Beijing Kongresinin ardından toplanan UIA Genel Kurulu,

"Mimarlık Eğitimi – UNESCO - UIA Mimarlık Eğitim Şartının İzlenmesi" Çalışma Programının sürdürülmesi ve bu konuda UIA Eğitim Komisyonunun bölgesel yöneticileri ve ortak yöneticileri tarafından yapılan çalışmaların eşgüdümü için Genel Sekreterin görevlendirilmesini kararlaştırdı. Aynı zamanda UIA Genel Kurulu, mimarlık eğitim kurumlarının akreditasyonu için bir sistem kurulması amacıyla, "Mimarlık Eğitiminde Uygunluk ve Kalitenin Onayı" konusunda çalışacak "UNESCO – UIA Uluslar arası Komitesi"nin oluşturulması kararını verdi. Bu konuda UNESCO ile UIA arasındaki protokol 16 Mayıs 2000'de imzalandı.

UNESCO – UIA Mimarlık Eğitimi Onay Sistemi; "ilkeler", "protokol" ve "süreçler"den oluşmaktadır ve tanınacak her onay sistemi ve geçerliliği belgelenecek her öğrenim programı tarafından aşağıdaki hedeflerin kabul edilmesini öngörmektedir.

- Öğretim programının UNESCO – UIA Mimarlık Eğitimi Şartı'na uygunluğu,
- Öğretim programının istenilen yetenekleri temel alan üst düzey bir kalitenin sağlanmasının güvence altına alınması,
- Öğretim programının içeriğinin uluslararası, bölgesel ve yerel düzeylerde akademik açıdan aktarılabilirliği.

Bu onay sistemi, 2002 yılı Temmuz ayında Berlin'de yapılacak 22. UIA Genel Kuruluna sunulacaktır.

UIA Mesleği Uygulama Komisyonu; 1994'te kurulmuş ve meslekle ilgili uluslar arası standartlara ilişkin bir dizi belge geliştirme görevini üstlenmiştir. Bunlardan çoğu mimarlık eğitimi ile doğrudan ilgilidir.²

Mimarlık uygulamasında tavsiye edilen uluslararası standartlara ilişkin UIA Mutabakat Metni ve Kılavuzlar'ın tamamı 1999 yılında Beijing'de kabul edilmiştir. Mimarlık eğitimine doğrudan ilişkin olan bu kılavuzlar arasında "Akreditasyon / Onay / Uygulama Deneyiminin Tanınması", "Yetiştirme / Staj / Mesleki Bilgi ve Yeteneğin Kanıtlanması", "Kayıt, Ruhsat, Sertifika" ve "Sürekli Mesleki Eğitim"e ilişkin metinler bulunmaktadır.

1999 yılı Ekim ayında Prag'ta toplanan "UIA Eğitim / Mesleki Uygulama Ortak Komitesi" ilgili alanlar arasında çakışan konular üzerinde işbirliği yapmak üzere kurulmuştur. İkinci toplantı Kasım 2000'de Kahire'de, üçüncü toplantı ise Kostarika'da 2001 Kasım ayında yapılmıştır. Bunlara ek olarak, UIA Eğitim Komisyonu bugün elimizde olan belgelerin taslakları üzerinde çeşitli tartışmalar yapmak üzere çok sayıda toplantı düzenlemiştir.

I.3 Bu Belgenin Amacı ve Kapsamı

Bu belge, mimarlık eğitiminin değişik yönlerini tartışmak, örgütlemek, analiz etmek ve değerlendirmek üzere kısa ve özlü yol gösterici görüşler geliştirmek, yönlendirici, referans alınacak bir çerçeve oluşturmak amacını taşımaktadır. Bunu yaparken, hem gözlemlere, tespitlere yer vermekte, hem de tavsiyeler getirmektedir. Belge, eğitimde paylaşılan bir paradigmanın ve mesleki, akademik, kamusal kurullar arasındaki iletişimin geliştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Bu belgenin kapsamı ise şöyle açıklanabilir:

- Kabul edilmesinden 6 yıl sonra Şart'ın yayılmasını, uygulanmasını ve değişik UIA üye kesimlerinde verilmekte olan mimarlık eğitimindeki durumu dikkate alarak bir değerlendirme yapmak,
- Mimarlık eğitimi programlarının incelenmesi ve geliştirilmesi için açık, belirgin bir çerçeve önermek,
- Ders programlarının hem biçimi, hem de içeriği üzerine kısa pedagojik tavsiyelerde bulunmak,
- Toplumun evrimi ve mimarlık eğitiminde bu evrime yanıt verecek yolları düşünen bir kültürün geliştirilmesini teşvik etmek,
- UNESCO'nun 21. Yüzyıl Yüksek Eğitim Dünya Bildirgesi ile Şart arasındaki ortak noktaların altını çizmek.

II Mimarlık Eğitimi

Temel Kategoriler ve Boyutlar

Mimarlık eğitimine ilişkin konular ve eğitim programları, belirlenmiş bir kavramsal çerçeve içinde tartışılabilir ve değerlendirilebilir. Böylesine analitik bir yaklaşım, eğitim sürecinde yer alanlar ve eğitimle ilgilenenler arasında daha iyi bir anlayışın ve iletişimin sağlanabilmesinde yararlı olacaktır.

Eğitimi incelerken kullanılacak değişik kuramsal ve pedagojik kavramlar bulunabilir, ama mimarlık eğitimi konusunda UIA için tutarlı bir konum belirlemede aşağıdaki dört kategoriden yararlanılabilir:

1. Mimarlık eğitiminde bağlam ve hedefler,
2. Mimarlık eğitiminde içerik ve programların yapısı,
3. Mimarlık eğitiminin yöntemleri ve ortamı,
4. Mimarlık eğitiminin yönetimi ve yapılanması.

Bu boyutlar kısaca aşağıda tanımlanmaktadır:

1. Mimarlık eğitiminde bağlam ve hedefler; eğitimin rasyonellerini, başka bir deyişle eğitimde “nerede” ve “niçin” sorularını ele alır. Kurumsallaşmış bir eğitim sistemini gerekli kılan tarihi ve ağdaş bağlamların anlaşılması, günümüzdeki eğitimsel ve mesleki konularda daha kesin değerlendirmeler yapılmasını kolaylaştırabilir. Hedefler aynı zamanda, derslerin, ders bileşenlerinin ve spesifik tasarım projelerinin amaçlarını da gösterir.

2. Mimarlık eğitiminin içeriği ve ders programlarının yapısı; içeriğe, diğer bir deyişle eğitimde “ne” sorusuna değinir. Hem ders programlarının içeriği, hem de ders bileşenlerinin, proje vb. ğelerin spesifik içerikleri, ders programlarının tasarımında hesaba katılmalı ve bu programlarda elde edilen sonuçların değerlendirilmesi için ayrıntılı olarak incelenmelidir.

3. Mimarlık eğitiminin yöntemleri ve ortamı; eğitimde “nasıl” sorularını, diğer bir deyimle belirlenen içeriğe ve derslerin amaçlarına ulaşmayı sağlayan tarz, araç ve teknikleri ele alır. Bu, geleneksel stüdyo tarzı eğitimden görsel malzemelerin kullanıldığı veya araştırma raporlarından inceleme gezilerine veya staj çalışmalarına ve geleneksel çizim derslerinden bilgisayarda üretilmiş tasarımlara kadar uzanan bir açılım gösterir.

4. Mimarlık eğitiminde yönetim ve yapılanma, eğitim bağlamında bilgi, insanlar, zaman, mekan ve finansman kaynaklarının yönetimine değinir. Bu aynı zamanda “kim” sorusu ile, yani kurumları kimlerin yönettiği, kimlerin eğitim verdiği, kimlerin ğrenci olarak kabul edildiği ve kimlerin ders programlarını değerlendirip geçerliliğine karar verdiği ile ilgilidir.

II.1 Mimarlık Eğitiminde Bağlam ve Hedefler

II.1.0 Bağlam, Hedef ve Amaçlar

Mimarlık, yapılı çevrenin ve kentsel mekanın biçimlenmesinde yer alan başlıca mesleklerden biridir. Bu bakımdan mimarları meslek hayatına hazırlayan mimarlık eğitimi en azından aşağıda sıralanan bağlamlarda ve bunlarla ilgili spesifik hedefler içinde görülmelidir.

- Sosyal, kültürel, siyasal bağlam
- Mesleki, teknolojik, endüstriyel bağlam

- Dünya: yerel, küresel, ekolojik bağlam
- Genelde bilim ve bilginin yer aldığı akademik bağlam
- Uluslararası bağlam

Ayrıca, yapı endüstrisinin, yapı ile ilgili mesleklerin ve mimarlığın giderek uluslararasılaşması, bilgisayar ve internetin yoğun kullanılışı gibi bir çok yeni bağlam da vardır. Bu bağlamların ayrıntıdaki boyutları ne olursa olsun, mimarlık eğitiminde iki temel amaç olmalıdır:

- Yetenekli, yaratıcı, eleştirel bir akla sahip ve meslek etiğine saygılı tasarımcılar/ yapıcılar üretmek;
- Düşünce yapısı itibariyle olgun, ekolojik duyarlılığa ve toplumsal sorumluluğa sahip iyi dünya vatandaşları üretmek.⁴

Bu iki amaç arasında hiçbir temel çatışma yoktur, dolayısıyla okullar, programlar ve dersler bu iki amaca da değişik yöntem ve araçlarla ulaşmayı, kuşkusuz değişik coğrafi ve toplumsal bağlamlarda değişiklikler göstererek, amaçlamalıdır. Yukarda belirtilen birinci amaca uygun olarak mimarlık eğitimi, genelde mimari ürünlerin, özelde ise mimarlık meslek uygulamasının niteliğini geliştirmeyi de amaçlamalıdır. İyi yetiştirilmiş mezunların eğitilmesine ek olarak, bu, araştırmalar (yani mimarlık bilgisinin sürekli genişletilmesi), iyi örneklerin oluşturulması, yayınlar, uygulama ile ilişkilerin sıcak tutulması yoluyla yapılabilir.

Belirtilen ikinci amaca uygun olarak, mimarlık eğitimi hem ulusal, hem de küresel boyutta toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel gelişimine katkıda bulunmalıdır.

II.1.1 Sosyal, Kültürel, Siyasal Bağlam

Mekan doğası gereği toplumsal ve toplum da mekansaldır.⁵ Bundan dolayı mimarlık öncelikle, toplumun mekansal alt yapısını tasarlayarak ve planlayarak ona hizmet etmek için vardır. Genç mimarların, toplumda meslek adamları olarak sorumluluk almaları teşvik edilmelidir.

Eğitimin temel hedefi mimarı, çoğu kez değişik koşullar arasındaki potansiyel karşıtlıkları dikkate alarak yapıyı form tasarlayan, toplumun ve bireylerin çevresel ihtiyaçlarına form veren bir “genelci” olarak geliştirmektir. Mimar, aldığı eğitim sayesinde yerel yetkililer ve karar vericilerden yatırımcılara, yüklenicilere, kullanıcılara ve halka kadar toplumun ve devletin değişik ögeleri arasında birleştirici bir görev yerine getirir. Bu bakımdan mimarlık öğrencileri, yapıyı çevre içinde bir etik çerçeve geliştirmek için işverenin istekleri ve yapıya ilişkin yasal düzenlemelerin arkasındaki siyasal ve mali motivasyonların eleştirel bir yaklaşımla farkında olabilecekleri bir şekilde yetiştirilmelidir.

Mimarlar, aldıkları eğitimle, karşıt konuların ve çatışan güçlerin bir sentezini yapma olanağı edinmiş düşünsel hizmet sunucuları olarak görülebilir. Mimarlar ve mimarlık öğrencileri sorumlu bir meslek

ruhuna ve çevresel etik anlayışa sahip olmalıdır. Mimarlar bir bütün olarak, toplum yararına çalışmalı ve insan yerleşmelerinin genel niteliğine katkıda bulunacak stratejileri uygulama çabası göstermelidir.

Mimarlık, toplumun bütünü için ulaşılabilir bir hizmet olarak ele alınmalıdır. Mimarlık, toplumsal gerilimlerde bir arabulucu olarak hareket edebilmeli ve toplumun dengesine katkıda bulunacak araçlardan biri, bir kaynak olarak düşünülmelidir. Kentler bağlamında mimari üretim ile toplumun gelişimi arasındaki bağın yeniden sağlanması gereklidir. Toplumsal dokunun ve bu dokunun değişim ve gelişiminin yönetimi özel bir önem taşımaktadır. Dolayısıyla, planlama politikaları nüfusun kültürel evrimi ile tutarlı olmalıdır.

“Mimarlık, yapıların kalitesi, çevreleriyle olan ilişkileri, toplu ve bireysel kültürel mirasa olduğu kadar doğal ve yapılı çevreye de gösterilen saygı, toplumu ilgilendiren konulardır.”⁶

Mimarlar, toplumun sağlığı, güvenliği, refahı ve kültürel yararı ve yapılı çevrenin sürdürülebilirliği konularında bazı belirgin sorumluluklar taşımaktadır. Bu sorumluluklar, mimarın mesleki sorumlulukları tanımlanarak yasalarda açıkça belirtilmeli ve toplumda daha ciddi bir anlayışın sağlanabilmesi için medya, ulusal basın, radyo ve televizyon kullanılarak halkın eğitimi çabalarında dikkate alınmalıdır.⁷ Buna karşılık toplumun, mimarlık mesleğinin sağlayabileceği ve mimarların aldıkları eğitimle hazırlanmış olmaları gereken değişik bilgi, beceri ve uzmanlık alanlarından haberdar olması önemlidir.

Halk, kendi çevresinin nasıl yaratıldığı, binaların hayatlarında nasıl değişikliklere yol açtığı, tasarım ve inşaat süreçlerine hangi yollarla katıldıkları konusunda bilinçlendirilmelidir. Çevresel süreçler, toplumsal hayatın çerçevesini oluşturan kentsel ve mimari eserler konusunda derinlemesine bir anlayışla aydınlatılmış bir toplum oluşturmak için, ilk ve orta okullarda ve yetişkinlerin yetiştirilmesinde gerekli eğitim kurumsallaştırılmalıdır.

“Ulusal ve uluslararası karar verici kurulların, diğer hizmetlerle karşılaştırmalı olarak mimarlığın özel doğasının farkında olmasını sağlamak dünya mimarlık topluluğunun görevidir. Mimarlığa basit bir meta gözüyle bakılamaz. Mimarlık fiziksel çevreyi şekillendirirken, bir yandan da belirli bir toplumun gelecekteki kültürel mirasını yaratmaktadır.”⁸

Dahası, mimarların eğitimi, inşaatın tek başına amaç olmadığı sayısız alanda etkin müdahalelerde bulunma olanağı vermelidir.

II.1.2 Mesleki Bağlam

Bu karmaşık beklentiler ışığında Şart'ta mimarlık eğitimindeki spesifik yeterlilik alanları şöyle sıralanmaktadır:

1. Hem estetik, hem de teknik gereksinimleri karşılayan mimari tasarımlar yapma yeteneğine sahip olmak,

2. Mimarlık ve ilgili sanat dalları, teknolojiler ve beşeri bilimlerin tarihleri ve kuramları hakkında yeterli bilgi sahibi olmak,
3. Mimari tasarımın kalitesini etkileyecek düzeyde güzel sanatlar konusunda bilgi sahibi olmak,
4. Kentsel tasarım, planlama ve planlama sürecinin gerektirdiği beceriler konularında yeterli bilgi sahibi olmak,
5. İnsanlarla yapılar ve yapılar ile bu yapıların çevreleri arasındaki ilişkileri anlayabilmek, yapılar ve yapılar arasındaki mekanları, insan gereksinimleri ve ölçüleri ile ilişkilendirme gereğini kavramış olmak,
6. Mimarlık mesleği ve mimarın toplumdaki yerini kavrayabilmek, özellikle toplumsal etkileri göz önüne alan önerilerin hazırlanmasında bu kavrayışa işlerlik kazandırmak,
7. Bir tasarım projesi önerisi için gerekli hazırlama ve araştırma yöntemlerini anlamak,
8. Bina tasarımı ile bağlantılı olarak strüktür tasarımı, inşaat ve mühendislik sorunlarını anlamak,
9. İç mekanlarda konfor koşulları ve iklimle karşı korunma sağlayabilmek için, yapıların fiziksel sorunları ve teknolojileri ile işlevleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmak,
10. Yapıları kullanacak olanların taleplerini, maliyet faktörleri ve imar mevzuatının getirdiği sınırlamalar içinde karşılayacak gerekli tasarım becerisine sahip olmak,
11. Tasarım kavramlarını yapılara dönüştürmek ve planları genel planlarla bütünleştirmek için gerekli olan üretim, örgütlenme, yasal düzenlemeler ve işlemler konularında yeterli bir bilgi sahibi olmak,

UIA'nın ilkeleri ve standartları, eğitim ve meslek pratiği içinde yetiştirme yoluyla mimarların temel mesleki koşulları yerine getirebilmeleri amacına yöneliktir. Bu standartlar değişik ulusal eğitim geleneklerini tanımakta ve dolayısıyla eşdeğerlilik faktörünü getirmektedir.⁹

II.1.3 Teknoloji ve Endüstri Dünyası

Her zaman kültürel bağlama yanıt veren mimarlıkta genel amaç, sağlam, iklimsel koşullara dayanabilen, en geniş tanımla sürdürülebilir binaların tasarımıdır.

İkinci Aşama Mimarlık Mesleki Eğitimi'nin sonunda, öğrenciler kültürel ve sosyal konular, görsel sanat disiplinleri ve bunların tasarım üzerindeki etkileri konusunda olduğu kadar, tasarım ve yapı formunda çevresel etkilerin denetimi konusunda, strüktürel ve teknolojik konularda gelişmiş bir anlayışa sahip olmalıdır. Karmaşık yapıların tasarımında geçerli olan inşai süreçlerin, değişik kurumsal ve yasal süreçlerin de farkında olmak gerekir.¹⁰ Tam zamanlı öğrencilerin büyük bir çoğunluğu için bu konular kuramsal bir bağlamda öğretilmeli ve öğrenilmeli, staj yoluyla güçlendirilmeli, tasarım projelerinde bütünleştirilmelidir.

Mimarlık eğitimi öğrencileri, tasarım projesinin yer aldığı ticari ortama yanıt veren düşünsel yaratış ve ekonomik gerçekleştirme süreçlerini aynı zamanda birlikte üstlenebilecekleri araçlarla da donatmalıdır. Mimarın müdahalesinin etkinliği, ancak mimar bu alanda bir "uzman" olarak görüldüğünde sağlanabilir. Mimarın gerekli katkıyı yapabilmesi, sayısı gittikçe artan uzmanın ve tamamlayıcı disiplinlerin bulunacağı

çok disiplinli takımlara katkıda bulunması ve bu takımlar üzerinde gerekli etkinliği kurabilmesi, ancak örgütlenmiş öğrenim, eğitim ve deneyimle sağlanabilir.

II.1.4 Akademik Bağlam

Mimarlık çok sayıda ana bileşenden oluşan, “çok disiplinli” bir alandır: Beşeri bilimler, sosyal ve fiziki bilimler, teknoloji ve yaratıcı sanatlar. “Mimarlık, akıl, duygu ve sezgiler arasındaki gerilimlerin yaşandığı bir alanda yaratıldığına göre, mimarlık eğitimi de kökünü insan geleneğinden alan yapı düşüncesinin kavramsallaştırması, eşgüdümü ve uygulanması yeteneğinin ortaya çıkarılması olarak görülmelidir.”¹¹

Mimarlığın geleceği ayrıca, diğer disiplinlerin ve mesleklerin kazandığı ilerlemeleri anlaşılmasına ve özümsemesine de bağlıdır.¹²

Diğer mesleki eğitim dallarında olduğu gibi, öncelikli görevi geleceğin mimarlarının eğitilmesi olmasına rağmen, mimarlık eğitimi genelde üniversite sisteminin bir parçasıdır ve mimarlık eğitiminde üniversite geleneklerinden yararlanılmalı, bu geleneklere uyum sağlanmalı, örneğin araştırmalara ağırlık verilmeli, mesleğin uygulanması toplum ve bilim bağlamında görülmelidir.

II.1.5 Mimarlık Eğitiminde Uluslararası Bağlam

En eski endüstriyel, yaratıcı ve kültürel etkinliklerden ve yerleşmiş, köklü mesleklerden biri olarak mimarlık, her zaman doğası gereği uluslararası ve kültürler arası özellikler taşımıştır. Ancak, mimarlık mesleğinin ve yapı üretiminin önemli bir bölümünün giderek daha geniş ölçüde, oldukça başka bir kurumsal ve kültürel düzeyde, “çok uluslu” olmağa başladığını gösteren kanıtlar vardır.

Bu uluslararasılaşma eğilimi hem yeni potansiyel, hem de çoğu kez bugüne kadar görülmemiş yeni sorunlar yaratmaktadır. Geleneksel mesleki yaklaşımlar, büyük politik ve ekonomik gelişmeler ve çevresel faktörlerle karşı karşıya kalmaktadır. Eğer mimarlık meslek uygulaması ve mimarlık eğitimi daha da fazla uluslararasılaşırsa, yani gelişmelerin farkında olarak, bu gelişmelere yanıt vererek içinde yer alırsa, geleneksel tanımların ötesinde formülasyonlara ihtiyaç vardır ve eğitimde bunlar dikkate alınmalıdır. Daha önce buna olanak vermeyen ulusal mevzuatlar arasında niteliklerin ve eğitimin karşılıklı tanınması, mimarların ve öğrencilerin daha geniş bir biçimde hareketini sağlamak üzere geliştirilebilecek bir faktördür.¹³

Genelde UIA, özelde de eğitimle ve meslekle ilgili kurullar bu gelişmeleri yönlendirebilecek konumdadır.¹⁴ Giderek daha küreselleşen dünyada mimarlar, sadece kendi ülkelerindeki mimari mirası anlamak, korumak ve ortaya çıkarmak üzere değil, ülkelerinin dışında çalışmak için çağırıldıkları yerlerde bölgesel ve kültürel bağlamı kavrayacak şekilde de yetiştirilmelidir. Daha geniş anlamda, insanların hareketliliği bazen, özellikle denetim dışı gelişme dolayısıyla insan yerleşimlerinin gereksinimlerini, uygun ve sürdürülebilir çevresel ihtiyaçları ve bütün insanların haklarını karşılayamadığı gelişmekte olan

ülkelerde, büyük kentsel yığılmaları hızlandıran geniş insan kitlelerini ortaya çıkarmaktadır. Bu hareketliliğin doğurduğu sorunlar, mimarların değişik kültürel kaynaklara saygı gösterecek, bunları analiz edecek, koruyacak, her yerel bağlam ve kimliğe yanıt verecek kültürel ve sosyal sorumluluğu kabul edecek şekilde yetiştirilmelerini gerektirmektedir.¹⁵

II.2 Mimarlık Eğitiminin İçeriği ve Ders Programlarının Yapısı

II.2.0 Mimarlık Eğitiminin “İçeriği”

Mimarlık eğitiminin ne ile uğraştığı, eğitimin içeriği, ders programlarının ve tek tek derslerin yapısı, bilgi beceri ve uzmanlık alanları ve ders programlarının veya genelde okulların kapsadığı diğer birçok alan dikkate alınarak belirlenebilir.

Mimarlık eğitiminin “içeriği” aşağıdaki anlamlarda ele alınabilir.

1. Ders programlarının içeriği ve genelde okul yaşamı: Konu alanları, ders programındaki ders bileşenleri, saat sayısı, kredi miktarları, konular ve bu konuları öğretenler arasındaki hiyerarşi, onlara tanınan yoğunluklar, proje değerlendirmeleri ve sınavlar
2. Okul içinde ve dışındaki aktivitelerin ve ders tanımlarının içeriği (tasarım çalışması, gezi, alan çalışmaları, staj dahil): Öğretilen bilginin gerçek miktarı, spesifik coğrafi bölgeler, kültürler, bina tipleri veya ait oldukları tarihi dönem, kullanılan yöntemler, öğretilen içerik ve stüdyo çalışmaları arasında bütünleşme ve ya ayrımın derecesi, kullanılan medya türleri
3. İçerik olarak yöntem (ve yöntem olarak içerik): Tasarım ve pedagojide sadece araçlar değil amaçları ve özü oluşturan tarzlar, ortam, teknikler, yöntemler, örneğin çizim ağırlıklı tasarım öğretimi, bilgisayar kullanımı ve ya görsel malzeme kullanılarak verilen derslerde olduğu gibi.
4. Bağlamların içeriği (tarihi, kültürel, ekolojik, yasal, sosyal ve fiziksel): Öğrencilerin ve öğretim üyelerinin içinde yer aldığı, mimari ve mimari dışı eğilimler, hareketler, medya, ideolojiler, modalar, meslek ve mesleğin getirdiği eğitim amaçlarının tanımı, toplumun geçerli değerler sistemi veya kanunlar gibi.
5. Öğrencilerin ders dışı etkinliklerinin içeriği: Üniversitenin içinde ve ya dışında, öğrencilerin mimarlık veya düşünsel gelişmeleriyle doğrudan veya dolaylı ilişkisi olan, spor, sanat, siyaset, kişisel ilişkiler, topluluk üyelikleri, okullar arası veya “kış okulları” gibi uluslar arası formasyonlara katılım, yarışmalara katılım, değişik nedenlerle geçici olarak çalışılan mimarlıkla ilgili veya mimarlık dışı işler.¹⁶

Genelde mimarlık eğitiminin içeriği:

- (a) Olabildiğince kapsamlı, dolayısıyla genelci olmayı amaçlamalıdır;

- (b) Özel bir odaklanma ve kesinlik gerektiren alanlarda uzmanlaşmaya çalışmalı;
- (c) Mühendislik, sanat, ekonomi ve benzeri ilişkili mesleklerden bilgi, know-how ve beceriler alanlarında bütünleşmeyi amaçlamalı;
- (d) Mezuniyet sonrası programlar, farklı meslekleri birlikte ilgilendiren dersler, araştırma ve ya kısa ders programları ile üst düzeyde bilgi ve uzmanlaşmayı sağlamalı;
- (e) Durağan kalmamaya, uygulamanın yeni gelişen formlarına ve inşaat endüstrisinde, üniversitelerde ve toplumda yaygın olarak meydana gelen değişikliklere yanıt vermeye dikkat etmelidir.

II.2.1 Mimarlık Eğitiminde Ders Programlarının Yapısı

“Mimarlık eğitiminin yapısı” iki ayrı belirgin fakat birbirleriyle yakından ilişkili anlamlarda görülebilir:

1. Spesifik içerikleri ve öğretilme tarzları açısından derslerin organizasyonu, yani “ders programı yapısı”
2. Değişik yılları, aşamaları, bölümleri, dereceleri kapsayan bütün bir çalışma programının organizasyonu

Bu bölümde ders programının içeriği ve organizasyonu incelenecek, bir bütün olarak eğitimin yapısı daha sonra “Mimarlık Eğitiminin Yönetimi ve Yapısı” başlığı altında ele alınacaktır. Aşağıda “ders programı olanakları” başlığı altında sıralandığı gibi bir mimarlık eğitim programında genellikle belirgin konu grupları bulunmaktadır: Tasarım stüdyosu (kentsel tasarım, peyzaj dahil) tarih, teori ve beşeri bilimler dersleri, mesleği uygulama ile ilişkili dersler ve inşaat ile ilişkili dersler. Her yerde stüdyo, ders programının esas merkezi olarak kabul edilir ve stüdyo ile diğer ders bileşenleri arasındaki ilişki genel eğilim olarak çok fazla değişiklik göstermemektedir. Ders yapılarının, dolayısıyla ders içeriklerinin belirlenme yolları, bunların diğer kurum ve disiplinlerle ilişkilerine bağlı olarak değişebilir. Bu, bütünüyle üniversite temelli programlardan, ilişkili mesleki disiplinlerin dersleriyle birleştirilmiş programlara (örneğin mühendislik), eğitim dışı kurumların denetimi altındaki okullara (örneğin inşaat bakanlığı), veya özel kesim tarafından finanse edilen ve işletilenlere kadar değişmektedir.

Mimarlık ders programı, üniversite sistemindeki diğer disiplinlerin büyük bir çoğunluğundan farklı olarak, bir özel, ayrıcalıklı “esas merkez” konu, yani tasarım etrafında örgütlenir.

Değişik dersler ve bunların içerikleri arasındaki ilişki, düzen ve hiyerarşi ve yılların birbirini izlemesi veya gruplaşması mimarlık eğitime özgü özellikler gösterir.

Stüdyo, eğitimdeki deneyim zenginliğini arttıracak ve elde edilen sonuçları geliştirecek değişik şekillerde organize edilebilir. Bütün mimarlık okullarında zaman zaman değişikliklere uğrayabilen yerleşik organizasyon tarzları vardır. Örneğin stüdyo / atölye sistemi; “Birimler”, “Proje Grupları”, “Çalışma Temelleri”, “Bloklar”, “Konu Grupları”, “Dikey Stüdyolar” ve benzeri adlandırmalarla ifade edilebilir.

Bunlar, her ülkede kendine göre oluşturulmuş programlarda birbirini izleyen yıllar veya “parçalar” arasına dağıtılabilir. Aşağıdaki iki alt bölümde, ders programı yapısı ve içeriği bazı ayrıntılarıyla incelenecektir.

II.2.2 Ders Programı Olanakları

Eğitim programlarının sonunda mimarlık öğrencilerinin, mimarların bir “genelci” olarak farklı disiplinlere yönelik hedeflerin eşgüdümünü sağlayabilme rolünü yerine getirebilmek için aşağıda belirtilen tasarım, bilgi ve beceri yeteneklerini edinmeleri gerekir. Öğrenciler, aşağıda “bilgi” başlığı altında geniş bir alana yayılarak sıralanan yetenekleri bütünleştirecek bir düzeyi de geliştirmelidirler. Ancak bunu sağlayabildiklerinde mimarlar, yapılı çevreye ilişkin diğer hizmet sunanlardan farklarını ortaya koyabilirler. Bütünleştirici beceriler, bir mimarlık dersinin karmaşık ortamında gelişir. 17

A. Tasarım

- Hayal gücünü geliştirme, yaratıcı düşünceyi kullanma, yeni buluşlar getirme, tasarımda liderliği sağlama yeteneği.
- Bilgi toplama, sorunları tanımlama, analiz yapabilme ve eleştirel yargı kullanma, eylem stratejilerini oluşturma yeteneği.
- Tasarımın oluşturulmasında üç boyutlu düşünme yeteneği.
- Bir tasarım çözümünün yaratılmasında, değişik faktörleri uzlaştırma, bilgiyi bütünleştirme ve becerileri uygulama yeteneği.

B. Bilgi

B1. Kültürel ve Sanatsal Çalışmalar

- Yerel mimaride ve dünya mimarisindeki tarihi ve kültürel önceliklere ilişkin bilgilerle hareket etme yeteneği.
- Mimari tasarımın üzerindeki etkileri düzeyinde güzel sanatlara ilişkin bilgilerle hareket etme yeteneği.
- Yapılı çevredeki miras konularını anlama.
- Mimarlık ve diğer yaratıcı disiplinler arasındaki bağların farkında olma.

B2. Toplumsal Çalışmalar

- Toplum, işverenler ve kullanıcılar hakkında bilgilerle hareket etme yeteneği.
- Toplumun, kullanıcıların ve işverenlerin gereksinimlerine yanıt verecek bir proje tanımını ve değişik türden yapılı çevre için bağlamsal ve işlevsel tanımları geliştirme yeteneği.
- Yapılı çevrenin elde edilmesi, ergonomik ve mekansal koşullar, eşitlikçi tutum ve ulaşılabilirlik konularındaki toplumsal bağlamı anlama.
- Planlama, tasarım, inşaat, sağlık, güvenlik ve yapılı çevrenin kullanımı konularına ilişkin yasal kuralların farkında olma.

- Mimarlıkla ilişkisi düzeyinde felsefe, siyaset ve etik konuların farkında olma.

B3. Çevresel Çalışmalar

- Doğal sistemlere ve yapılı çevreye ilişkin bilgilerle hareket etme yeteneği.
- Koruma ve atık yönetimi konularını anlama.
- Malzemelerin ömür süreleri, ekolojik sürdürülebilirlik, çevresel etkiler, enerjitasarrufunu gözetten tasarım, pasif sistemler ve bunların yönetimi konularını anlama.
- Peyzaj mimarlığının tarihi ve uygulaması, kentsel tasarım, bölgesel ve ulusalplanlama ile bunların yerel ve küresel demografi ve kaynaklarla ilişkisi konularının farkında olma.
- Doğal sistemlerin afet risklerini de dikkate alarak yönetimi konusunun farkında olmak.

B4. Teknik Çalışmalar

- Malzeme, strüktür ve inşaata ilişkin teknik bilgiler.
- Bina yapım tekniklerinin kullanılmasında yenilikler getirebilecek teknik yeterlilikle hareket etme yeteneği ve bu alandaki evrimi anlama.
- Teknik tasarım sürecini; strüktür, inşaat teknolojileri ve servis sistemlerinin işlevselaçından verimli bir bütün oluşturacak şekilde entegrasyonu konularını anlama.
- Servis sistemleri; ulaşım, iletişim, bakım ve güvenlik sistemleri konularını anlama.
- Tasarımın gerçekleştirilmesinde teknik dokümantasyon ve şartnamelerin, inşaattamaliyet planlaması ve denetim süreçlerinin rolünün farkında olma.

B5. Tasarım Çalışmaları

- Tasarım kuramı ve yöntemleri bilgisi.
- Tasarım usulleri ve süreçlerini anlama.
- Tasarımda önceliklere ve mimari eleştiriye ilişkin bilgi.

B6. Mesleki Çalışmalar

- Meslek, iş yönetimi, finansman ve hukuk bağlamlarında bilgi ile hareket etmeyeteneyeği.
- Mimarlık hizmetlerinin elde edilişine ilişkin farklı usulleri anlama yeteneği.
- İnşaat ve yatırım sektörlerinin işleyişi, mali dinamikler, gayrimenkul yatırımları vetesis yönetimi konularının farkında olma.
- Geleneksel ve yeni etkinlik alanlarında ve uluslararası bağlamda mimarlarınpotansiyel rollerinin farkında olma.
- İş yönetimi ilkeleri ve bunların yapılı çevrenin geliştirilmesine uygulanması, projeyönetimi ve mesleki danışmanlığın işlevleri konularını anlama.
- Mimarlık meslek uygulamasında geçerli mesleki etik ve mesleği uygulamakurallarının ve mimarların tescilli olduğu, mesleği uyguladığı ve inşaatsözleşmelerinin yapıldığı yerlerdeki yasal sorumluluklarını anlama.

D. Beceri

- Düşünceleri, işbirliği, konuşma, rakamsal işlemler, yazma, çizim, maketler ve değerlendirmeler yoluyla iletme yeteneği.
- Bir tasarım önerisini araştırmak, geliştirmek tanımlamak ve başkalarına iletmek üzere elle veya elektronik ortamda grafik çalışmalar yapabilme, maket yapma olanaklarını kullanma yeteneği.
- Yapılı çevreye ilişkin performans değerlendirmelerinin elle veya elektronik araçları kullanarak yapıldığı sistemleri anlama.

II.2.3 Eğitim Aşamalarının Yapısı

A. Temel Birinci Aşama Mimarlık Eğitimi

Temel Birinci Aşama Mimarlık Eğitimi, projelerin tasarımı, eşgüdümü ve gerçekleştirilmesine yönelik duyarlılığı ve eğilimleri geliştirecek temel mimarlık bilgilerini vermeli ve işin özünü oluşturan ilkeleri yerleştirmelidir.

Mimarlık eğitiminde ilk iki veya üç yıl, çok dikkatli ve özenli bir programlama gerektirir. Üniversitede bu düzeydeki eğitimde mimarlık ana öge olmalı, fakat seçmeli ders olanakları sağlanarak öğrencilerin tasarım ve sanatta daha geniş becerileri fark edecekleri bir duyarlılıkla desteklenmelidir.

Mimarlığın -sosyal bilimler, fiziki bilimler, teknoloji ve yaratıcı sanatlar gibi- çok sayıda belli başlı alanları kapsayan disiplinler arası olma özelliği dikkate alınarak, ilk yıllardan itibaren, her sorunun disiplinler arası yönü üzerinde durulmakla yetinmemeli, uygun çözümlerle bu sorunlara yanıt arama kapasitesi de geliştirilmelidir.

Birinci aşamanın başarıyla tamamlanması durumunda “mesleki olmayan” bir birinci aşama derecesi / diploması veya birinci dönem sertifikası verilebilir. Fakat bu diploma veya sertifika ile sahibine, bir mimar olarak tescil olma, ruhsat alma hakkı verilmemelidir.

Mimarlık eğitiminin birinci aşamasında, böyle bir eğitimden beklenilebilecek, belirli alanlara yönelen bir uzmanlaşma amaçlanmamalıdır. Öğrenci birinci aşama mimarlık eğitimini başarıyla tamamlayıncaya kadar böyle bir uzmanlaşma söz konusu olmamalıdır.

B. İkinci Aşama Mimarlık Eğitimi

Birinci aşamanın ardından, UIA tarafından öngörülen beş yıllık eğitimi tamamlamak üzere bir ikinci aşama eğitim verilmelidir. Bu aşama, belirli bir danışmanlık altında yapılacak bir yıllık bir meslek stajından sonra veya birinci aşamanın hemen ardından başlatılabilir.

İkinci Aşama Mimarlık Eğitiminde, birinci aşamada verilen temel ilkeler, ders programı ve akademik yıllara ilişkin yaklaşım sürdürülmeli, yapısı ve içeriği esnek bir yaklaşımla ele alınan ve her biriminden

elde edilen sonuçların sınındığı öğretim programının eşliğinde öğretim üyelerinin seçiminde kaynakların mükemmel bir biçimde kullanılması tutumunun sürdürülmesi gerekliliği teşvik edilmelidir. Öğrencilerin eğitimi için her kurumda en iyi mimarların ve en yetenekli öğretim üyelerinin görevlendirilmiş olması önemlidir. Bu aşamaya gelen öğrencilere, daha çok sayıda seçmeli ders olanağı tanınması da uygun olacaktır.

Bu üniversite eğitim aşamasında da mimarlık temel öğedir.

İkinci Aşama Mimarlık Eğitiminde alınan derece, diploma veya ikinci aşama sertifikası, bu mimarlık eğitiminin başarıyla sonuçlandırıldığını gösterir ve gerekli görülecek bir meslek stajının tamamlanmasıyla birlikte sahibine, kayıt, tescil, ruhsat verilmesine ilişkin yürürlükteki sistemde konulmuş koşullar uyarınca, mimar olarak tescil ve ruhsat alma hakkını verir.

UIA standartlar konusunda daha yaygın bir anlayışın yerleşmesini kolaylaştırmalı, böylece değişik ülkelerdeki eğitim programları, alt programlar, öğretim üyeleri ve öğrenciler arasında değişim olanaklarının artırılmasını sağlamalıdır. Meslekten mimarların sahip oldukları deneyim ve uzmanlıklardan daha geniş ölçüde yararlanılmalıdır. Benzeri şekilde akademisyenlerin de mesleğin uygulanmasına (meslek içi eğitim, araştırma temeline dayanan tasarımlar gibi) değişik yollardan katkıda bulunmaları teşvik edilmelidir.

C. Üçüncü Aşama Mimarlık Eğitimi

Tasarım, bina üretimi ve kent planlama alanlarında mesleki ve/veya akademik bilgi ve yeteneğin geliştirilmesine duyulan gereksinim dikkate alındığında ve Mimarlık Eğitiminde Birinci ve İkinci Aşamaların bütün bu alanlarda “ustalık” (=mastery) kazandırmasını beklemenin gerçekçi olmadığı göz önünde tutulduğunda, “master” düzeyinde ders programlarının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu programlar hem uzmanlaşmış bilgi ve becerileri kazandırabilir, hem de mimari bilginin geliştirilmesine araştırmalar yoluyla yardımcı olabilir. “Master” düzeyi eğitim programları, mesleki, akademik ağırlıklı veya öğretim, araştırma ağırlıklı olabilir veya bunların uygun bileşimleri şeklinde düzenlenebilir.

D. Mimarlıkta Doktora

Doktora eğitimi, dolayısıyla “Doktora Derecesi”¹⁸, evrensel yaygınlıkta üniversite sisteminde eğitimin en yüksek şekli olarak tanınmaktadır. Mimarlıkta oldukça yeni bir gelişme olsa da, doktora araştırmaları mimari bilgiye ve mimarlık eğitimine olduğu kadar doğrudan mimarlık eğitime de değerli katkılar getirmektedir.

Eğer mimari bilginin nitelik ve nicelik olarak gelişmesi gerekiyorsa, doktora düzeyindeki araştırmalar genişletilmelidir. Araştırma eğitiminin doğrudan kendisi, bu eğitimi alanları okullarda araştırmaların

yönlendirilmesi ve stüdyolarda tasarım öğretiminin daha yoğun bilgiye dayandırılması konularında teşhiz edecektir.

II.2.5 Mimarlık ve Mimarlık Eğitiminde Araştırma / Yenilikçi Buluşlar

Araştırmanın en kısa tanımı, “sonucunda yeni bilgilere ulaşılan bir sorgulama”dır.¹⁹ Eğer mimarlığın sorumluluk alanı, mimari becerilerin, gerekli bilgilerin belirli bir projeye uygulanmasının çok ötesinde görülüyorsa ve eğer meslek kendi dışındaki dünya ile gereğince uğraşmak istiyorsa, mimarlıkta bilginin sürekli gelişimi mesleki ve dolayısıyla akademik gündemin en başında yer almalıdır.

UIA tarafından kabul edilen “Bir Mimarda Bulunması Gereken Temel Koşullar” sıralaması, dar anlamda bir meslek kapsamı tanımı ile bakıldığında hakkıyla yerine getirilmesi güç bir bütünlüğü olan geniş bir beceri ve bilgiler açılımı getirmektedir. Mimarlık, en azından bir bölümü itibarıyla, kendisine tasarım, planlama, yapı üretimi ve yapılı (kısmen de doğal) çevrenin yönetimi için gerekli olan bilgileri sağlayacak diğer disiplin ve mesleklerle bağlantılıdır.

Mesleğin uygulanması genellikle mimarlığa özgü bilgi ve deneyimlerin bir birleşimine dayanmakta ve daha çok süreç içinde bilgiyi üretmek değil kullanmak eğilimi taşımaktadır. İşlerin karmaşık kentsel, teknolojik, ekonomik ve kültürel yönleriyle uğraşmak, toplumdaki yerini hak etmek ve imajını gerçek kılmak için, mimarlık kendi bilgi tabanını geliştirmeli ve zenginleştirmeli, söylemlerini daha tutarlı duruma getirmeli, kendine ve ürünlerine yönelik bir değerlendirmeyi daha sistematikleştirmelidir.

Eğitimin, “yetiştirme”nin ötesine gitmesi herkesçe bilinen bir gerçektir. Bunu yapmak için mimarlık eğitimi, kendi görevlerinin bir parçası olarak mimari bilginin ve kültürün gelişmesine katkıda bulunmalıdır. Aslında eğitim kuruluşları bunun gerçekleştirilebilmesi için ideal ortamlardır, çünkü kendi bünyelerinde araştırma sonuçlarını herkese yayma, sinama ve öğrencilerden, üniversite içindeki diğer disiplinlerden bunların geri beslemelerini elde edebilme olanaklarına sahiptirler.

1970’lere kadar mimarlıkta yapılan araştırmaların çoğu, tarih ve monografik çalışmaları konu alırken, izleyen yıllarda yapı üretimi, kullanımı ve kentler vb. gibi farklı disiplinlerin söz konusu olduğu alanlara geniş ilgi gösterildi. Bu, mimarlık uygulamasıyla ilişkili diğer bilgi alanlarına ilginin artmasına yol açtı.

UNESCO’nun “21. Yüzyıl Yüksek Eğitim Dünya Bildirgesi: Vizyon ve Eylemler” belgesinin 5(a) maddesi, bilginin geliştirilerek sonuçlarının araştırmalarda kullanılarak yayılmasını teşvik etmektedir.²⁰

Araştırmalar, temel, uygulamalı, stratejik, eyleme yönelik, katılımcı, uygulama ağırlıklı olabilir. Temel araştırmalar, dünya, varlıklar ve toplum hakkında daha yeterli bilgilerin sağlanmasını amaçlar. Bu tür araştırmalarda veriler bir araya getirilir, açıklayıcı teoriler geliştirilir, tekrarlanabilir deneyler yoluyla bu teorilerin geçerli olup olmadıkları sinanır. Öte yandan uygulamalı araştırmaların amacı, temel araştırmalarda sağlanan ilerlemelerin ışığında insan aktivitelerini geliştirmektir. Bu tür bir araştırma,

başlangıçta potansiyelini ve işlevini aldığı bir aktivite dalına bağlıdır. Bu araştırmalarda yenilikçi buluşlar ve düşünce yoluyla mümkün olan nesneler ve uygulamalar ortaya çıkarılır. Uygulamalı araştırmalar koşullara bağlıdır ve sonuçlarının geçerliliği ancak kullanım yoluyla sınanabilir. Uygulamalı araştırmalar çoğu kez mimarların, inşaatlarda yeni sistemleri, yöntemleri, malzemeleri ve teknolojileri deneyebilecekleri teknolojik süreçleri ortaya çıkarır.

Atölyelerde ve mimarlık bürolarında projelere uygulanan araştırmaların dışında mimari araştırmalar, buluşların uygulamada veya herhangi bir endüstriyel ortamda doğrudan kullanıma olanağı olmaması nedeniyle genellikle üniversitelerde yapılır. Mimari araştırmalar diğer klasik disiplinlere göre farklı alanlara yayılan bir karakter gösterdiklerinden dolayı, belli başlı araştırma merkezlerinde de özerk bir bölüm oluşturmazlar. Bu araştırmalar için çoğu kez, endüstriden veya meslekten veya bilim ve teknoloji temelli araştırma kurullarından fon sağlamakta güçlük çekilir. Bu nedenle de mimari araştırmalarda tanıtım ve toplum desteği daha da önem taşımaktadır.

Mimari araştırmaların, kültürel, teknik ve duygulara dayanan alanlarda kendine özgü ortak karakteristikleri vardır. Mimari araştırmalarda bilginin birikimi, kaynaklandığı ilişkili bilimlerle bağlantılıdır veya kendi uygulamalarındaki mekanizmaların anlaşılması için kullanılır; fakat bu araştırmalarda elde edilen sonuçlar, proje süreçlerinin veya üretilmesine yardımcı olduğu çerçevelerin geliştirilmesinde ve yenilikçi tekniklerde uygulanma alanı bulur.

Temel araştırmaların, uygulamalı araştırmaların, yeni buluşların ve değişik teknolojilerin eğitime yansıtılması önemlidir ve bunlar öğretilenlerin hem geliştirilmesini, hem de çeşitlenmesini sağlar. Bu motivasyon, mimarların da içinde yer aldığı yapı sanatındaki diğer disiplinlerin müdahalesini getirir.

Şart'ta tavsiye edildiği gibi araştırmalar üniversite düzeyindeki eğitimin tanımına katkıda bulunmalıdır. Mimari sunuş şekillerinin doğası gereği, araştırmaların sonuçları sadece metinlerde kalmamalı ve bu sonuçların, çizim de dahil çoklu medyada yer alması sağlanmalıdır.

Teknoloji ve estetik gibi değişik araştırma alanlarının, bilim ve sanatla uyumlu disiplinler arası çalışma alanları yaratmasına da dikkat edilmelidir. Bugün ekoloji ve sürdürülebilir kalkınma, araştırmalar için bir diğer hareket noktasını oluşturmaktadır.

Şart'ta öngörülen "üniversite düzeyi"nde, aktivitenin bir bölümünün "araştırma için ve araştırma yoluyla" eğitime ayrılması önerilmektedir ve bu eğitimde standartların yükseltilmesinin ve mesleki alışkanlıkların ve üretim tekniklerinin geliştirilmesinin tek yoludur.

II.3 Mimarlık Eğitiminde Yöntemler ve Medya

Eğitimsel amaç ve hedefler, mesleki beklentiler ve belirlenen ders programı içeriği ve yetenekler, ancak pedagojik araçlar kullanılabildiği zaman ulaşılabilir hale gelebilir. Her eğitimsel ve/veya mesleki hedef,

değişik özel dersler, ders bileşenleri, tasarım projeleri, alıştırmalar, araştırmalar ve özgün öğretim metotları ve medyayı gerektirebilir.

Her proje ve/veya ders aynı zamanda şu üç tür hedefe varmanın bir aracıdır:

- 1- Diğer derslerin üzerine ve kurumda birbirini izleyen yıllarda hemen inşa edilecek öğrenim;
- 2- Mimarların uzun vadede eğitimi / yetişmesi;
- 3- Mimarların sorumlu birer yurttaş olarak eğitilmelerine yönelik daha geniş “amaçlar”

Yukarıda belirtilen bütün beklentilerin tek bir projede veya derste karşılanması mümkün değildir. Geleceğin mimarları, duyarlı eğitim yöntemleri ve pedagojik teknikler yoluyla bir dizi mesleki yetenekler ve duyarlılıklar ve bunların yanı sıra yaşam için gerekli becerileri kazanabileceklerdir.

“Yöntem” sorunu sadece stüdyo / tasarım öğretimindekilerle sınırlı değildir. Tasarım sürecinin ucunun çok açık olması, yaratıcılığı ve yeniliklere yönelik kaynakları harekete geçirirken, bir yandan da (bazılarına II.1 Bölümde “Bağlam ve Hedefler” başlığı altında değinilen) sosyal, teknik ve çevresel hedeflerle uğraşırken sınırlayıcı bir faktör de olabilmektedir. Bu hedeflerin çoğu, yaratıcı beceriler kadar, sistematik düşünce, araştırma ve uygulama da gerektirmektedir. Bu bakımdan mimarlık eğitiminin görevi, değişik disiplin ve sanatların yaratıcılığa katkıda bulunacak yöntemlerini birleştirmek, aynı zamanda da bu açıdan mimarlık ve tasarımın kendine özgü yöntemlerini geliştirmektir.

Mimarlık eğitimi, geleneksel ders verme temeline dayanan konuların öğretimini ve tasarım merkezli, stüdyo ağırlıklı özgün bir birleşimini ortaya koymaktadır. İlaveten, mimarlık dersleri çoğu ülkede uzunca bir süredir verilen eğitim programlarından biridir. Bu karakteristiklerin gerisinde, farklı konuların ve öğretim tarzlarının “entegrasyon”u, eğitimin etkinliğini sağlayan anahtar pedagojik konudur.

Mimarlık eğitiminin “hedefler”ine, belirtildiği gibi “içeriğin” öğretilmesi yoluyla ulaşabilmek için, geleneksel ve yenilikçi yeni tarz ve teknikler birlikte kullanılmalıdır. Usta-çırak ilişkisinden yapı üretimine, mühendisliğe, sanat ve üniversite eğitime uzanan tarihi ile mimarlık eğitimi, şu anda da bazı özgün öğretim tarz ve yöntemlerine sahiptir (örneğin stüdyo gibi). Değişen toplumsal ve kentsel ihtiyaçların, yaşam tarzlarının, teknolojilerin ve üniversite eğitiminin özelliklerinin getirdiği talepleri karşılamak ve yeni çıkan tasarım araçlarının (örneğin bilgisayarların) ve öğretim tarzlarının (örneğin açık öğretim) kullanımını sağlamak üzere, yeniliklerin araştırılması ve mimarlık eğitiminde denenmesi teşvik edilmelidir.

İlişki mesleklerin (örneğin kent planlama, endüstriyel tasarım gibi), diğer sanatların (örneğin grafik tasarım, resim, heykel gibi), veya diğer disiplinlerin (örneğin iş yönetimi, sosyal bilimler, bilgi işlem bilimleri gibi) bazı yöntem ve ortamlarından yararlanma olanağı vardır.

Belirleyici ilkeler, modeller ve pedagojik yöntemler açısından, “proje temeline dayanan öğrenim”, “problem esaslı öğrenim”, “yaparak öğrenme”, “stüdyo temeline dayanan öğretim” vb. gibi pek çok popüler tanım söz konusudur. Program ve yılların yapılandırılmasında da değişik tarzlar vardır.

II.4 Mimarlık Eğitiminin Yönetimi ve Yapılandırılması

II.4.0 Eğitim Yönetimi: Kavramlar

Mimarlık eğitimi (aslında her alandaki eğitim) öğrenme ve öğretmenin örgütlenmiş bir şeklidir. Bu bakımdan eğitim yönetilir. Eğitimin yönetimi, ders programının ve kaynakların, dolayısıyla bilginin, insanların, fonların, zamanın ve mekanın yönetimi ile ilgilidir. Bağlam ve bağlantıları içinde, meslek ve toplum, bunların kurumları ve doğal olarak diğer uygulamalar, disiplinler ve okullar da yer almaktadır.

Pedagojinin bütün yönleri birbiriyle bağlantılıdır. Eğitimin hedefleri, nesneleri, yöntemleri ve yönetimi, birbirini sürekli olarak değişik yollardan belirler ve etkiler. Bunlar arasında eğitim yönetimi, diğerlerinin uygulamada birbiriyle ilişkilerini kuran anahtar öğedir.

Bu bakımdan mimarlık eğitiminin yönetimine ilişkin sistematik bir tartışma en azından aşağıdaki düzeylerde olmalıdır:

1. Yönetimde sistemler, yöntemler, modeller, felsefeler ve stiller,
2. Mimarlık eğitiminin hedefleri, amaçları ve yöntemleriyle bağlantılar,
3. Okullarda söz konusu olan değişik bağlamlar, yaşanan problemler ve yanıtları,
4. Belirgin gelenekler ve günümüzdeki eğilimler, başarılı (veya başarısız) denemeler, getirilen yenilikler.

II.4.1 Bilginin Yönetimi: Mimarlık Eğitiminde Yapılanma(lar)

Eğitimin yapılanması (yukarıda incelenen dersler ve ders programından farklı olarak) şu aşağıda belirtilenlerle ilgilidir:

- Eğitimin kaç yıl olduğu;
- Kurum / üniversite / fakülte yapılanması içinde Mimarlık Okulu’nun yeri;
- Her aşamanın kaç yıl olduğu (örneğin Birinci Aşama, İkinci Aşama vb. gibi);
- Araştırma, öğretim ve uygulamanın görece konumlarına ek olarak, lisans / lisans sonrası dersler arasında ilişki, bunların idari yapılanması, bu dersleri veren öğretim üyeleri arasındaki hiyerarşi;
- Dersler ve projeler arasındaki ilişki ve hiyerarşi (örneğin “Temel Dersler”, “Temel Tasarım”, “Stüdyo”, “Teknoloji” vb. gibi);
- Mimari öğrenim programların yapılanması ile mesleki kurulların ilişkisi, programlarının geçerliliğinin tanınması, akreditasyon, verilen derecelerin tanınması vb.

II.4.2 Kişilerin Yönetimi

Kimin öğreteceği, kimlerin öğrenci olarak kabul edileceği, okulları kimin yöneteceği, kimin yol gösterme, değerlendirme, geçerlilikleri tanıma yetkisine sahip olduğu, çok önemlidir. Bunlar, değişik toplumsal, siyasal veya yasal bağlamlarda değişiklikler gösterir. Bu alanlarda küresel bir aynılık, benzerlik verimliliği azaltabilir, ancak UIA standartlar konusunda daha geniş bir anlayışın yerleşmesini, böylece dersler, ders bölümleri, öğretim üyeleri ve öğrenciler arasında daha geniş değişim olanakları sağlanmasını kolaylaştırabilir.

Meslekten mimarların sahip oldukları deneyim ve uzmanlıklardan daha geniş ölçüde yararlanılmalıdır. Benzeri şekilde akademisyenlerin de mesleğin uygulanmasına (meslek içi eğitim, araştırma temeline dayanan tasarımlar gibi) değişik yollardan katkıda bulunmaları teşvik edilmelidir.

II.4.3 Öğretim Üyelerinin Niteliği

Öğretim üyelerinin niteliği, bir mimarlık okuluna özgü eğitim sürecinin niteliği açısından gerekli koşullardan biridir ve mesleki, pedagojik, genel kültürel bakış, uygulamada idari deneyim vb. çeşitli açılardan ele alınabilir.

Mimarlıkta öğretim üyelerinin, öğrencilerin bir mimar olmanın gerektirdiği yetenekleri edinmesinde yönlendirici olabilmeleri için mesleğin uygulanması ile yakın ilişkiler içinde olması gerekir. Bu bakımdan öğretim kadrolarının önemli bir bölümünün mesleği uygulamakta olan mimarlardan olması veya yeterince uygulama deneyimine sahip bulunması istenmektedir.

Mimarlık mesleğini uygulamakta olan bir öğretim üyesinin, akademik performansını engellemediği sürece, bu işi yapmaya devam etmesi teşvik edilmelidir. Kadrolarında tanınmış kişilerin, mimarlık alanındaki ustaların bulunması, okulun özelliğini ve çekiciliğini tanımlayan yaratıcı bir katalizör olarak görülmelidir. Kuşkusuz bu, okul kendini değerlendirirken o kişiye koşulsuz olarak taparcasına kendini önemsiz görmediği sürece olumlu bir özellik olarak kaydedilmelidir.

“İyi bir mimar” olması, kişinin aynı zamanda iyi bir öğretim üyesi olması anlamına gelmez. Öğretim üyesi, eğitim konularını sentezini yapabilmek ve bu konularda iletişim kurabilmek, projeleri programlamada yaratıcı olabilmek, öğrencilerin yeteneklerini keşfedebilmek ve geliştirebilmek, öğrencinin kendi düşüncesini geliştirecek pedagojik anlayışa sahip olabilmek için, mesleki kavramlarla olduğu kadar bunların dışındaki kavramlarla da çalışma yeteneğine sahip olmalıdır. Dahası öğretim üyesinin, tutarlı, mantıklı hedeflerle yönlendirilmiş ve ayrıntılandırılmış bir çalışma yöntemi ile bir didaktik kariyer sürdürmenin yolunu bulması, böylesi bir çalışma yönteminin yanı sıra, toplumda meydana gelen değişiklikleri yerel, bölgesel ve uluslararası perspektiften anlayarak uyarlayacak kişisel bilgi ve alışkanlıklar edinmesi gerekir.

Didaktik aktivite alanındaki temel formasyonun yanında, öğretim üyesinin temel pedagojik formasyon veya ihtisas konusunda belirli bir eğitim görmüş olması istenebilir.

Mimarlık alanında, uygulama, burs ve ilgili çalışmaların ayrıntılı analizi gibi değişik yollarla sağlanacak araştırma olanakları, öğretim üyesinin kişisel gelişimi ve yeteneğinin düzeyini güvence altına alan anahtar olgulardan biridir. “Master” ve “doktora” gibi üst dereceler için yapılan araştırmalar her ne kadar iyi bir öğretim üyesi olmak için yeterli değilse de, yine de gerekli görülmelidir.

Mimarlık okullarında öğretim üyelerinin seçimi ve terfii konusunda, teşvik ve rekabeti öngören bir değerlendirme sistemini içeren bir mekanizma işletilmelidir. Bu aynı zamanda yarı zamanlı kadrolara da uygulanmalıdır. Aynı zamanda, uygun araştırma koşullarının, öğretim üyesi kadrolar için sürekli eğitim programı fırsatlarının yaratılması, bu arada değişim programlarıyla ulusal ve uluslararası işbirliğinin sağlanması okullarının sorumlulukları arasında olmalıdır.

II.4.4 Öğrenciler: Asgari Giriş Koşulları

Eğitim kurumlarına mimarlıkta geçerli mesleki nitelikleri edinmek üzere girecek öğrencilerin, idealde sanat ve bilim temelindeki konuların bir karışımını kapsayan geniş bir orta öğrenim almaları, ileri düzeye yönelik eğitimde 18 yaşına gelmiş olmaları gerekir. 18 yaşına kadar işlenecek konular, akademik çalışma alanlarından alınmalı ve matematik, fizik ve bir yabancı dili de içermelidir. Sanat ve beşeri bilimlere ilişkin diğer konular, örneğin sanat, tarih veya sanat tarihi ve sosyal, kültürel konularda bir anlayış edinilmesi, dolayısıyla sosyoloji, tarih veya sosyal coğrafya da ayrıca tavsiye edilmektedir.

Mimarlık okullarının, eğitim programları için başvuranların giriş koşullarına ilişkin belirgin bir politikaları olmalıdır. Öğrenci kabul usullerinin bir parçası olarak bazı okullar giriş sınavlarını tercih etmekte, bazıları da geleneklerini koruyarak adayları mülakattan geçirmektedir. Ayrıca öğrencilerin, görsel yeteneklerini ve mimarlık kariyerine uygunluklarını görmek için değişik ortamlarda çalışılmış eskiz, fotoğraf ve modeller getirmeleri de istenebilmektedir.

Belirli bir yaşın üzerinde ve geleneksel koşullara uymayan öğrenciler de mimarlık okullarına kabul edilebilirler. Bunlar, endüstri veya başka bir çalışma alanında deneyim sahibi olabilirler ve dolayısıyla belirli beceriler edinmişlerdir, ancak üniversite düzeyindeki çalışmalara da hazır olmaları gerekmektedir. Bunlardan, görsel yeteneklerini kanıtlamaları için çizim ve yazılı çalışmalardan oluşan portfolyolarını sunmaları istenebilir. Bazı okullar, özellikle bu durumdaki adaylar için mimarlığa hazırlık konusunda çok yararlı olabilecek temel kurslar vermektedir.

Mimarlık dışı bir konuda derece / diploma / birinci dönem sertifikası almış öğrencilerin ders programının birinci yarıyılından başlamaları istenebilir. Mimarlıkla ilişkili bir alanda alınmış derece / diploma veya birinci dönem sertifikası sahibi öğrenciler, kurumun öğrenci kabul koşullarına ve öğrencinin daha önceki eğitim kayıtlarına ve başarılarına bağlı olarak eğitim programının bir bölümünden muaf tutulabilirler.

Mesleki eğitim için tam zamanlı veya yarı zamanlı üniversite eğitim programları tercih edilen bir yoldur ve bu programlarla birlikte eğitim sürecinde bir süre uygulama eğitim de verilmelidir.

Öğrencilere, kişisel ve mesleki sorumluluklarını eğitim ihtiyaçları ile birleştirebilmelerine yardımcı olabilecek bir mesleki eğitimi edinebilmeleri için alternatif yollar önerilmelidir. Bu farklı yolların varlığı, mimarlık mesleğindeki insanlara zenginlik ve farklılaşmalar getirdiği için UIA tarafından saygıyla karşılanmakta ve teşvik edilmektedir.

II.4.5 Zamanın Yönetimi: Akademik Yılın Örgütlenmesi

Mimarlık eğitimin zaman yönünü örgütleme ve yönetme konusunda çok sayıda model vardır.

Bu modeller, eğitimin kaç yıl olduğu, bu yılların dağılımının nasıl yapıldığı, değişik bilgi ve yetenek edinme düzeylerinin nasıl ve kimler tarafından değerlendirildiği ve belgelendirildiği gibi değişik temeller üzerinde geliştirilmiştir.

Genel olarak dünyada, her biri kendi tarihi geçmişine bağlı olan iki belirgin sistem vardır: Yıl içinde 2 yarıyıl veya 3 dönem. Değişik ülkelerde, çoğu kez iklim koşulları nedeniyle akademik yılın başlama ve bitiş tarihlerinde bazı farklılıklar söz konusudur. Akademik yılın belirlenmesinde, yerel esnekliklere de yer verilen bazı standartlaştırma biçimleri, derslerin karşılaştırma olanağını ve okullar arasında uluslararası değişim şansını artıracaktır.

Yıl içindeki aktivitelere bakıldığında, programlanan aktivitelerin yıl içine bağımsız olarak dağıtıldığı, modüller halinde gruplandırıldığı, haftalık düzende programlandığı veya haftadan haftaya değişen bir biçimde belirli bir zaman içinde toplandığı görülmektedir. Her durumda, özellikle “proje”lerde, yarıyıl içinde her biri bir hedef tanımına ve sürdürülen değerlendirmelere dayanan farklı aşamalar bulunmaktadır. “Stüdyo” için ayrılan zamanın, programın en azından yarısına eşit olması kabul edilmektedir. 21

Yıllar arasında veya Temel Birinci Aşama Mimarlık Eğitiminin sonunda transferlere olanak vermek üzere programlarda belirli giriş noktalarının eşgüdümünün sağlanmasına çaba gösterilmelidir. Öğrenciler için, İkinci Aşama Mimarlık Meslek Eğitimi de üniversite sistemi içinde tamamlamak iyi olacaktır.

Kurumlar arasında öğrenci transferini kolaylaştırmak üzere, kurumların tercihen (2, 4, 6, 8, ve 10 gibi) çift sayılı yarıyıl sonlarında, daha da tercih edileni 6 yarıyıllık Temel Birinci Aşama Mimarlık Eğitiminin sonunda ve bunu izleyen 4 yarıyıllık İkinci Aşama Mimarlık Meslek Eğitiminin sonunda, belirli başarı düzeyleri koymaları yararlı olacaktır.

II.4.6 Eğitim Mekanlarının Yönetimi

Geleceğin mimarlarının eğitim gördüğü binalar, çoğu kez bu mekanlarda verilen eğitim kadar önemlidir. İçinde 5 yıl çalışılan bir mekan, insanların mekansal duyarlılıklarının oluşmasında önemli bir etkidir.

İkincisi, mimarlık okullarında eğitim mekanlarının yönetimi, herhangi bir tesisin yönetiminden farklı bir şeydir. Stüdyolar, sınıflar ve diğer mekanlar arasındaki ilişkiler, genel kullanıma açık alanların veya sergi alanlarının kalitesi, bir kütüphanenin veya bir bölüm kitaplığının bulunması, stüdyolar ve öğretim üyelerinin odaları arasındaki ilişkiler, bunların hepsi eğitimi etkileyen faktörlerdir.

II.4.7 Finansman Yönetimi

Bir kamu hizmeti olarak mimarlık eğitimi, verimli bir işleyiş ve sürekli gelişme için yeterli finansmana ihtiyaç göstermektedir. Burada, finansmanda dalgalanmalar veya öğrenci sayısı gibi dışsal faktörlerin getireceği kısıtlamalar olmamalıdır. Eğitimin finansmanı değişik bağlamlarda değişik şekillerde olabilir (örneğin kamusal, özel veya öz finansman gibi).

Mimarlık / tasarım eğitiminin kendine özgü niteliklerinden kaynaklanan talepler (mekan, zaman, öğretim üyesi / öğrenci oranı gibi) finansman sağlayacak yetkililerle kurulacak ilişkilerde vurgulanmalıdır.

Finansman ne şekilde olursa olsun amacı, a) mümkün olabilen en üst niteliğe ulaşabilmek; ve b) eğitime ulaşılabilirliği mümkün olduğunca en geniş bir biçimde açık tutmak olmalıdır.

II.4.8 Mimarlık Eğitiminde Yönetim ve Yapılanmaya İlişkin Genel Konular

A. Onay (=Validation)

“Onay” (=Geçerliliğin onaylanması, Validation – ç.n.) ilkesel olarak “çıktı”yı esas alan bir değerlendirme sürecidir. Öte yandan “akreditasyon”da ise, ilkesel olarak “girdi”yi temel alan bir değerlendirme süreci söz konusudur.

UNESCO-UIA Onay Sistemi, uygulandığı yerlerde, üstün özellikleri teşvik eden bir yaklaşımla eğitim programlarını değerlendirmeyi amaçlayacaktır. Bu kapsamda ele alınan konular şunlardır:

1. Eğitim Programları

“UNESCO-UIA Bölgesel Onay Komiteleri”nin kendi bölgelerindeki mimarlık okullarının programlarını, hem kendi bölgeleri içinde, hem de küresel olarak, belirlenmiş UNESCO-UIA standardına göre değerlendirebilmeleri için, yerel özellikleri de dikkate alan onay kriterleri, üzerinde anlaşılmış standart ve usuller tespit edilmiştir.

UNESCO-UIA Onay Sistemi tarafından onaylanması istenilen okullar için Komite, bu kurumları ziyaret ederek ve programların hedeflerini daha önce onaylanmışlarla karşılaştırarak ders programlarını incelemek ve değerlendirmek üzere bir protokol oluşturmuştur.

2. Sistemler

Onay işlemlerinin maliyeti yüksek olduğu için, tek tek eğitim programları yerine yerel onay sistemlerinin uygunluğu UNESCO ve UIA tarafından kabul edilmiştir. Buna göre, UNESCOUIA Mimarlık Eğitimi Onay Sistemi tarafından, kendi ülkelerinde ve dışarıda kabul gören onay hizmetlerini verecek kurulların tanınması için, üzerinde anlaşılmış standart ve kriterlerden oluşan bir süreç belirlenmiştir.

Tanınmak isteyen “Onay Sistemleri”, UNESCO-UIA Onayı’na başvurabilir, gerekli ücretin ödenmesi üzerine incelemeye alınır ve değerlendirilirler. Komite aynı şekilde, tanınmak için başvuran yeni onay sistemleri için de bir protokol geliştirmiştir.

3. Uygulama

Mimarlık eğitiminde programların / derslerin onaylanması için bilinen standartlar çoğu ülkede mevcuttur ve bunlar küresel bir onay sisteminin geliştirilmesinde dikkate alınmıştır.

UNESCO-UIA Mimarlık Eğitimi Onay Sistemi’nin uygulama usulleri, üye ülkelerin ve diğer mimarlık kuruluşlarının mevcut bilgi ve deneyim birikiminden yararlanılarak geliştirilmiştir.

B. Uluslararası Konular: Eğitimle Edinilen Niteliklerin Aktarılabilirliği

UIA, mimarlıkta ve eğitim sürecinde edinilen eğitimsel niteliklerin aktarılabilirliği ilkesine bağlıdır. Bu, UIA’nın bütün üye ülkelerinde mimarlık eğitim programlarının, belirli bir standartta ve her temel aşamada edinilen niteliklerin yerel, bölgesel ve uluslar arası düzeyde tanınmasına olanak verecek, yerel farklılıkları da dikkate alan bir kapsamda olmasının sağlanması anlamına gelmektedir.

Bazı ülkelerde, mimarların tescili için temel alınan, akademik kurumlarda tamamlanacak ve ek olarak bir büroda uygulama deneyimi edinme gerekliliği de olmayan asgari 5 yıllık tam zamanlı bir eğitime doğru eğilim söz konusudur. Bu bakımdan UIA üye kesimleri arasında, ulusal sistemlerinin öngördüğü koşullar itibarıyla eğitimin yapılmasında farklılıklar vardır.

Niteliklerin aktarılabilirliğini incelerken üzerinde durulacak konu, bir dersin hangi bölümünün “spesifik bir alan” oluşturması gerektiğidir. Tavsiye edilen standartlar, niteliklerin aktarılabilirliği incelenirken bu temel konunun ele alınmasını sağlamalıdır.

UIA üye kesimi ülkelerde okullar arasında niteliklerin aktarılabilirliği, öğrenciler, öğretim üyeleri ve araştırma kadrolarının küresel düzeyde mimarlık okulları arasında serbest dolaşımına olanak verebileceği için istenilmektedir. Her kurum transferlerde geçerli kredileri gözden geçirmek ve onaylamak hakkına sahiptir.

Eğitimle edinilen niteliklerin aktarılabilirliği ilkesi UIA üye kesimi bütün ülkeler tarafından kabul edilmelidir. Standartlara uygun olarak başarılı bir şekilde programların tamamlanması, en azından Temel Birinci Aşama Mimarlık Eğitimindeki niteliklerin edinilmesini (en azından 6 yarıyıl) ve ek olarak 4 yarı yıllık

İkinci Aşama Mimarlık Meslek Eğitimi gerektirmelidir. Bu, öğrenim ve eğitim sırasında sağlıklı bir biçimde dolaşımına olanak verecektir.

III

Mimarlık Eğitimine İlişkin Diğer Konular

III.0 Uzmanlaşma

Mimarın uzmanlaşması, mimarın genelci (=genaralist) bir formasyon kazanmasının ardından ele alınacak bir konu olarak düşünülmelidir. Bu, diğer mesleklerle karşılaştıkları rekabet ortamında mimarların mesleki katılım olanaklarını genişletmenin, örneğin mimari miras kapsamındaki binaların ve çevrelerinin korunması, sosyal konut, kentsel tasarım, kaynakların yönetimi, peyzaj mimarlığı vb. gibi alanlardaki gereksinimlere mimarların vereceği yanıtların en üst standartlarda olmasını sağlamanın bir aracıdır.

Uzmanlaşmada, öğrenciyi daha geniş, disiplinler arası hedeflere hazırlayacak açıklıkta bir ön formasyonun verilmesi öngörülür. Eğitim sürecinin sonunda yer alan derinlemesine çalışma konuları veya mimarlık okulları veya diğer akademik kurumlar tarafından düzenlenen mezuniyet sonrası çalışmalara yönelme olanakları, uzmanlaşmanın verilebileceği ortamlardan bazılarıdır. Uzmanlık programlarını tamamlayanlara, mimarlık derecesine ek olarak bir sertifika veya diploma verilebilir.

Paris'te 1998'te yapılan UNESCO Yüksek Eğitim Dünya Konferansında vurgulanan günümüz akademik eğitim sistemindeki eğilim, temel mesleki formasyonla desteklenmesi gereken, bir kültürel çerçeveye yerleştirilmiş, farklılaştırılmış çoklu hedeflere yönltilmiş bir uzmanlaşma doğrultusundadır.

III.1 Uygulama ve Öğretim Arasında Karşılıklı Etkileşim

Şart'ın III.5'inci paragrafında şöyle denilmektedir:

“Mimarlıkta uygulama ve eğitim arasında süreklilik kazandırılmış karşılıklı bir etkileşim teşvik edilmeli ve sürdürülmelidir.”

Mimarlık eğitimi, öğrencileri mesleki bir kariyere hazırladığı dikkate alınarak, öğretim kuruluşları ve yerel mimarlık meslek kurullarının olanakları, öğretim üyelerinin, mesleği uygulayanlar, mezunlar, öğrenciler ve yapı çevreyi üreten diğer aktörlerin bir araya gelerek tartışacağı, bağlantılar kuracağı, bilgi, düşünce ve deneyimlerin aktarılacağı uzun erimli bir ortaklığı oluşturacak karşılıklı etkileşim ortamının yerleştirilmesi doğrultusunda kullanılmalıdır.

III.2 Yetişme, Bilgi ve Ruhsat

Mesleki yetiştirme, mesleki bilgi, uygulama ruhsatının verilmesi ve kayıt kurullarının işlevleri vb. konular, Mimarlık Pratiği İçin Tavsiye Edilen Uluslar arası Profesyonellik Standartları Konusunda UIA Metninin Politikalarına İlişkin Öneri Kılavuzları belgelerinde aşağıdaki başlıklarda ele alınmaktadır:

1. 1. Mesleki Yetiştirme: “Mesleki Deneyim / Yetiştirme / Staj”
2. 2. Mesleki Bilgi ve Becerinin Kanıtlanması: “Mesleki Bilgi ve Becerinin Kanıtlanması”
3. 3. Mimarlık Mesleğini Uygulama İçin Ruhsat: “Kayıt / Tescil ve Ruhsat İşlemleri”
4. 4. Üye Kesimlerde Kayıt Kurullarının İşlevi: “Kayıt / Tescil ve Ruhsat İşlemleri”

III.3 Sürekli Mesleki Gelişim

Mimarın eğitimi ömür boyu devam eden bir süreçtir. Beş veya altı yıllık bir eğitim sonunda diplomanın alınmasıyla bitmez. Deneyim birikimi uygulama ile sağlanacak ve mimarların, meslek alanlarıyla ilişkili bilim ve sanatlardaki yeni gelişmeleri izleyebilmeleri mesleki kariyer sürecinde olacaktır. Bu, aynı zamanda mimarların kendi risk yönetimlerinin bir parçası olarak da dikkate alınmalıdır.

Sürekli mesleki gelişim (=meslek içi eğitim) programları, mesleki kurumlar, okullar veya bağımsız kuruluşlar tarafından verilebilmektedir. Bu eğitimin içeriği, öngörülen ders saati ve standartlarının, Şart, Mutabakat Metinleri ve Kılavuzlar ile bu belgenin de ışığında, mesleki kurumlar tarafından okullarla ilişki içinde belirlenmesi doğru olacaktır. Sürekli mesleki eğitim programları, standartların korunabilmesi amacıyla uygun bir biçimde onay sürecine de tabi olabilmelidir.

Dünyadaki değişik eğitim sistemleri arasındaki farkların anlaşılabilmesi için meslek kurumları ile mimarların eğitimi arasındaki tarihi bağların göz önünde bulundurulması önemlidir. Değişik ülkelerdeki UIA üye kesimleri arasında ortak anlayış ve alış verişini artırmak amaçlanırken, mimarlık meslek uygulamasında ve mimarlık eğitiminde uluslararası düzeyde kabul edilmiş bir dizi standart yerleştirilmeye çalışılırken, kültürel ve diğer açılardan varolan farklılıklara saygı gösterilmesi gerekir. Aslında bu farklılıklar, kesimler arasında yaratılacak karşılıklı zenginleşmenin değerli kaynakları olabilir.²²

III.4 Üniversite Öncesi Eğitim

Eğitim, toplumun genç insanları yetenekli vatandaşlar olarak yetiştirmesi sürecidir. İnsanların çoğu yapıları çevrede yaşarlar. Bu bakımdan eğitim, çocukları yapıları çevrenin biçim ve doğasını belirleyen sürece ilişkin bilgiyle teçhiz etmeli ve bu sürece yaşamları boyunca kendilerine güvenerek ve olumlu bir şekilde doğrudan veya dolaylı olarak katılmalarını sağlamalıdır. Eğitim ve kültür yapılarının, kamu kullanımına açık mekanların ve konutların, toplum ve özellikle çocuklar için öğretim üyesi örnekler olduğu dikkate alınarak bunların tasarımına mimarlar ayrıca önem vermelidirler.

Mimari içeriği olan bir üniversite öncesi eğitim, geleceğin potansiyel mimarları açısından önemli olduğu kadar, mimarlığın çağlar boyu insani ve estetik değerler yaratılmasına nasıl katkıda bulunduğunun bütün toplum yöneltik olarak vurgulanması açısından da yararlıdır.

Aşağıda belirtilen görüşler ve temalar, özellikle sanat ve mimarlık arasındaki ilişkilere ilişkin olanlar, çocukların yapılı çevreyi kavrayışlarını geliştirecektir. Öğretmenler ve hükümetler bunları, ilk ve orta öğretim programlarında doğrudan yapılı çevreyle ilgili derslerin içeriğinin belirlenmesinde dikkate almalıdırlar:

Öğretmenler ve Hükümetler İçin Politika Hedefleri:

- Aklın, kalbin ve gözlerin; insanlar, yapılı alanlar, mekanlar ve formlara yönelik bir duyarlılığa açılması.
- Geçmişten miras kalan yapılı alanlar ve bu alanlarla ilişkili insanlar konusunda anlayış ve saygının teşvik edilmesi.
- Karar vericiler, politikacılar, yerel yetkililer, mimarlar ve plancılar arasında iletişimin teşvik edilmesi.
- Yapılı çevre konusunda bir eğitim için hükümet ve bağımsız eğitim kurullarının olumlu yönde etkilenmesi.

Genel Yararlar:

- Öğrenme, yenilikleri bulma, akıl yürütme ve iletişim konularında düzenli ve planlı bir yeteneğin kazandırılması.
- Yaratıcılık, yenilikçi buluşlar ve tasarım konusunda bilgi ve becerilerin geliştirilmesi.
- Açık düşünceli, sorgulayıcı yaklaşımların teşvik edilmesi ve geniş bir ilgi alanına yayılmış uğraşların, özellikle okur yazarlık, sayısal konular, görsel ve plastik sanatlar, mimarlık tarihi, edebiyat, şiir, müzik, insani bilimler, fiziki bilimler yaratıcılık ve bilim adamlığı ile ilişkili aktivitelerde, iletişim ve enformasyon teknolojileri ile desteklenmiş olanakların sağlanması.

Odaklanılacak Temalar:

- Sürdürülebilir kalkınma için gerekli doğal dengeyi, enerji tasarrufunu, yapılı ve doğal çevrenin insanlar üzerindeki etkilerini dikkate alan, çevre ve yaşam tarzlarının korunmasına yönelik saygı ve duyarlılığın artırılmasının teşvik edilmesi.
- Yapılı çevrenin biçimlenişinde, temiz, sağlıklı ve güvenli bir çevrenin sağlanmasında bireylerin rolü konusunda sorumluluk duygusunun geliştirilmesi.
- Çocukların ve okul topluluklarının kendi yapılı çevreleriyle ilgilenmesinin sağlanması ve konutla ilgili konular, kamusal kullanıma açık çevre ve yaşam tarzlarına ilişkin bir eğitim de dahil olmak üzere, yerel toplulukların hangi yollardan yapılı biçim kazandıklarını kavramaya yönelik bir anlayışın geliştirilmesi.
- Yapılı çevrenin biçimlenişine ilişkin karar verme sürecinde bireylerin rolü konusunda bir duyarlılık artışının sağlanması.
- Yapılı çevre ile sosyal adalet arasındaki, demokratik katılımı haklar ve sorumluluklar; yasalara, yasal uygulamalara saygı; farklı tercihlere, bakış açılarına ve yaşam tarzlarına saygı; karar verme sürecinde eşitlikçi katılım ve etik davranış ilkelerine bağlılık gibi konuların teşvik edilmesi.

Yöntemler ve Araçlar:

Mimarlığın bir ürün ve bir disiplin olarak tanıtılması, dersler, sergiler, bilgisayar oyunları, masallar vb. yollarla kanalize edilebilir. Çocuklar hiçbir zaman öğrenmek için çok ufak sayılmazlar ve yapılı çevrenin keyif alarak farkında olmaları, oluşumuna katılmaları, bir mimar, bir işveren, bir inşaatçı, bir kullanıcı veya sadece yaşam biçimlerini ciddiye alan bilgi sahibi bir vatandaş olarak ömürleri boyunca yaşayacakları yerlere ilişkin güven ve gurur duygusunun onlarda yavaş yavaş yerleşmesini sağlayacaktır. Böyle bir gelişme, sürdürülebilirlik ve yapılı çevre konularını dikkate alan bilgilendirilmiş kafalarla gerçekleştirilebilir.

1999 yılında Pekin’de yapılan UIA Genel Kurulunda alınan kararla çalışmalarına başlayan “Mimarlık ve Çocuk” konulu UIA Çalışma Programı, ilk ve ortaokullarda öğretmen ve öğrencilerin mimari tasarımı ve yapılı çevreyi şekillendiren süreçleri anlamalarını sağlayacak kaynak ve programların geliştirilmesi yoluyla mimarlıkta bir ilerlemenin elde edilmesini amaçlamaktadır.

III.5 Mimarın Beceri ve Uygulamalarından Yararlanabilecek Diğer Alanlar

“Mimarın bir tek tanımı yoktur, tasarım, iş yönetimi ve teknoloji alanlarındaki konumu itibarıyla pek çok farklı tanım yapılabilir (örneğin küçük veya orta ölçekli bir girişimde tipik uygulamacı, mimarlık eleştirmeni veya yazarı, proje müdürü vb. gibi).”²³

“Bir mimarın karakteristiklerini, çoğu farklı tanımlamalarda; yapılı çevre ve insan yerleşimlerindeki konularla ilgili doğru tanımlanmamış karmaşık problemleri çözmek üzere yaratıcı düşüncesini kullanan kişi olarak tanımlanmış buluyoruz. Mimarların etkinlik alanını bir zamanlar mimarların yer aldığı “kazanılmış” bölgelere; örneğin insan yerleşmeleri, kentsel tasarım ve peyzaj mimarlığı, bina üretimi, iç mimarlık, endüstriyel tasarım, gibi alanlara kadar genişletmek mümkündür. Mimari düşünce bu alanların hepsine yayılmıştır.”²⁴

Mimarlık öğrencilerine verilen eğitimin belirleyicileri açısından baktığımızda, toplumun daha geniş yararı için diğer etkinlik alanları ve diğer bazı boşluklar mimarlara açık olabilmelidir.

Günümüzdeki verili durum itibarıyla, toplumu (teknik, sanatsal ve beşeri hizmetler açısından) bir bütün olarak ilgilendiren disiplin alanlarındaki eğitim ve öğrenimleri, eylemlerinin çevresel açıdan getirdiği sonuçları dikkate alma yetenekleri, sosyal, ekonomik ve kültürel sorunları ortaya koymadaki yetenek ve etik tutumları; mimarlara tutarlı politika alternatifleri önerme, sorunlara her koşulda belirli çözümler geliştirme, bütün bir toplumun yararını ilgilendiren konularda alınan kararların getirebileceği sonuçları tanımlama olanağı vermektedir.

Başkalarının pek düşünemeyeceği sanal bir mimari proje yaratma yeteneği, geleceğe yönelik düşünceleri geliştirmek ve tasarlamak yeteneği, yenilikleri bulma, geleceği kestirme, kendi yarattıklarını sorgulama özellikleri; mimarlık öğrencilerine, çok sayıda disipline, kuruma ve mesleğe sunulması gereken eşsiz bir zenginlik kazandırmaktadır.

Mimarlar için bugünkü ilişkilerden başka, inşaat dünyasında, mimari tanıtımında, bina yapımına eklemlenen bütün aktivitelerde, mekân planlaması, kent ve bölge planlaması, kentsel tasarım, öğretim, tarih, iş yönetimi, arkeoloji, sanat, idari aktiviteler, tanıtım, kültürel aktiviteler gibi diğer çalışma alanları bulunabilir.

Bir mimara kapsamlı düşünmesi, “kare”nin dışında düşünmesi öğretilmiştir. Bu, sonuçta çoğu kez daha önce kullanılmamış yenilikçi çözümlerin bulunmasını getirmektedir. Bunlar, yapılı çevreye daha iyi çözümler sunmak ve toplum kültürünü bir bütün olarak zenginleştirmek üzere daha geniş ölçüde kullanılabilmesi gereken yeteneklerdir.

Mimarlar, yarattıkları ile diğerlerini etkileme olanağına sahiptir. Onlara, insani bir toplumun gerekliliklerini kavrayan, yapılı çevreye nitelik kazandıran yaklaşımlarıyla daha fazla katkıda bulunabilme olanağı verecek araçları bulmalıyız. Ve sivil toplum etkinliklerinden ayrıca söz etmeye gerek yok, politika, devlet kademeleri, yerel topluluklar, bölgesel düzeydeki etkinlikler, örgütlenmeler de mimarlardan daha fazla yararlanılabilecek alanlar olmalıdır.

IV

UIA ve Mimarlık Eğitiminin Geleceği

Sonuçlar ve Tavsiyeler

Eğitimde gelişme olmaksızın mimarlık mesleğinin gelişmesi de düşünülemez. Ancak, mimarlık eğitimi; (a) yanıt bulacağı ve gerek duyulduğunda değiştirebileceği ihtiyaçlar ve (b) bilgi, toplum, kültür, ekoloji ve özellikle etik konularında ilkesel bir konuma sahip olmanın önemini dengelemeye çalışmalıdır. Bu nedenle eğitimde, UIA belgelerinde açıkça belirtildiği gibi, tavsiye edilen standartları korumada meslek topluluğu ile işbirliği yapılması zorunludur.

Dahası, bu belgeler “taşa kazınmış” olmadıklarından, bunlar da yakından incelenmeli, eğitimde kullanılmalı ve gerektiğinde, mesleki kurumlar ve katkıda bulunabilecek kişiler kadar okullardan da gelebilecek uygun tekliflerle UIA tarafından değiştirilmelidir.

Mimarlık eğitiminin, mesleği uygulama alanındaki gelişmelerle yaşanan evrime paralel güncelliğini sürdürebilmesi için, öğretim kurumlarının uygulama dünyası ile sürekli ilişki içinde olması gerekir. Eğitimle ilgili çalışmalarında UIA, meslekteki güncel uygulama modelleri hakkında bilgilenmeyi ve üye kesimleri aracılığıyla mimarların kültürel ve çevresel bağlamda geniş ölçüde farklılıklar taşıyan çalışmalarını yakından izlemeyi amaçlamalıdır.

Bu UIA ve Mimarlık Eğitimi – Düşünceler ve Tavsiyeler belgesi, eğitim konularını ve bunların mimarlık meslek uygulaması ve toplumla ilişkilerini, kısa fakat kapsamlı bir şekilde ele alarak bu sürece katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Belge, eğitimle ilgili tartışmaların, değerlendirmelerin, ders ve

programlardaki geliştirmelerin, kabul edilmiş bazı ortak parametreler dikkate alınarak yürütülebileceği bir temel çerçeve önermektedir. Bütün mimarların, mimarlık alanındaki ğretim üyelerinin ve öğrencilerin eğitime daha yakın ilgi göstermeleri ve bu ilgiyi kamu ve özel kesimde yapı üretim süreciyle değişik şekillerde ilişkili kurullara da aktarmaları beklenmektedir.

Bu belgelerin hiçbiri eğitimin hangi yollardan yapılandırılacağı ve yürütüleceği konusunda doğrudan bir öneri getirmemektedir, dolayısıyla bunlar tavsiye mahiyetinde (=advisory) belgeler olarak kabul edilmelidir. Ancak bu belgelerin geniş bir şekilde yayılması, tartişılması ve özellikle nerilen UNESCO-UIA Onay Sistemi ile, meslekte ve eğitimde evrensel hedeflerin daha geniş ölçüde takdir edilmesi sağlanabilecektir.

Dünyadaki bütün ulusal kurumları ve bütün mimarları bir araya getiren bir örgüt olarak UIA, herkes için daha evrensel, eşitlikçi ve yaşanabilir yapılı çevreler üretebilme koşullarının mimarlık eğitimi ve araştırmalar yoluyla açık bir biçimde dile getirilebileceği, tasarım ve yapı üretimi uygulamalarıyla hayata geçirilebileceği, canlılığını koruyan çerçeveler sağlayabilecek en iyi konumdadır.

Bu UIA ve Mimarlık Eğitimi – Düşünceler ve Tavsiyeler belgesi, bütün UIA ye kesimlerinin yararlanmasına sunulmalı, ye kesimler bu belgenin içeriği ve mimarlık eğitimi için getirdiği aşağıdaki tavsiyeler konusunda bilgilendirilmelidir. ye kesimler bu belgenin yaygınlaştırılması, hedeflerinin ve ülkelerinde uygulanabilirliğinin tartişılması doğrultusunda teşvik edilmelidir.

1. TAVSİYE Bütün ye kesimler, UNESCO-UIA Mimarlık Eğitim şartı'nı kendi ulusal eğitim yetkililerine ulaştırmaları, bu ilkelerin ve belirlenen yeterliliklerin yetki alanlarında uygulanacak mimarlık eğitimi programları için temel alınmasını tavsiye etmeleri konusunda teşvik edilmelidir. (şart'ın 1.2 Giriş maddesine bakınız)

2. TAVSİYE Bütün UIA ye kesimleri, aşağıda belirtilen amaçların UNESCO-UIA tarafından tanınması istenilen bir onay sistemi tarafından akredite edilen ve UNESCO-UIA onayını isteyen her eğitim programı tarafından kabulünü gerekli gören UNESCO-UIA Mimarlık Eğitimi Onay Sistemi konusunda bilgilendirilmelidir:

1. Programların UNESCO-UIA Mimarlık Eğitimi şartı ile uygunluğu.
2. Eğitim programlarının, istenilen yetenek düzeylerini temel alan üst düzeyde bir niteliğe sahip olmasının güvence altına alınması.
3. Eğitim programlarının içeriğinin, uluslararası, bölgesel ve yerel düzeyde akademik aktarılabirliği. (Onay Sistemleri'nin 1.2 Giriş maddesine bakınız)

3. TAVSİYE Bütün UIA ye kesimlerine, mimarlık eğitiminin iki temel amacının şunlar olduğu hatırlatılmalıdır:

- Yetenekli, yaratıcı, kritik düşebilen ve etik kurallara uygun davranan profesyonel tasarımcılar / yapı üreticileri yetiştirmek,
- Düşünce açısından olgun, ekolojik konularda duyarlı ve toplumsal sorumluluk taşıyan iyi dünya vatandaşları yetiştirmek. (II.1.0 Bağlam, Hedefler, Amaçlar maddesine bakınız)

4. TAVSİYE Bütün UIA üye kesimlerine, hükümetleri ile ilişki kurarak, toplumda çevrelerinin nasıl yaratıldığı, binaların yaşamlarında nasıl farklılıklara yol açtığı, tasarım ve inşaat sürecine yurttaşların nasıl katılabilecekleri konusunda, ilk ve orta okullarda ve yetişkinler için verilecek eğitimde, çevresel süreçler, kentsel ve mimari nesneler konusunda daha derin bir duyarlılık kazandırmaya, daha aydınlatılmış bir topluma yönelik eğitimin kurumsallaştırılmasıyla toplumsal yaşam için bir çerçeve oluşturarak bilinçlenmenin sağlanması konusunda yetkilileri harekete geçirmeleri önerilmelidir. (II.1.1 Toplumsal, Kültürel, Siyasal Bağlamlar maddesine bakınız)

5. TAVSİYE Bütün UIA üye kesimlerinden, ülkelerinde mimarlık eğitimi üzerinde yasal belirleme yetkisi olan yüksek eğitim organları ile “Mimarlık Eğitim Programlarının ve Sonuçlarının Değerlendirilmesi için UIA Kılavuzu” nu tartışmaları istenilmelidir. (Ek A’ya bakınız)

Notlar ve Referanslar

1. Bu belgede ve aşağıdaki notlarda değinilen değişik UIA belgeleri için Bibliyografya’ya bakınız.
2. UNESCO-UIA Mimarlık Eğitim Şartı ve UIA Mutabakat Metinleri’nde UIA’nın eğitim politikası şöyle belirlenmiştir: “mimarların eğitimi (mesleği uygulamada deneyim / yetişme / staj dışında) 5 yıllık bir süreden az olmamalı, akredite edilmiş / onaylanmış / yetkisi tanınmış bir kurumda, akredite edilmiş / onaylanmış / geçerliliği tanınmış bir programla tam gün esasına göre verilmeli, programlarda pedagojik yaklaşım ve yerel bağlam ve eşdeğerlilikte esnekliğin gerekleri açısından farklılıklar kabul edilmelidir.”
- 3, 4. Teymur, N., “Learning Housing Design”, Bulos, M. ve Teymur N. (derleyenler) Housing: Design Research Education, Aldershot, Avebury, 1993, s.3-27 ile karşılaştırınız.
5. Toplumun mekansal formasyonu ve kentsel ve mimari mekanın toplumsal inşası için bakınız: Hillier, B. ve Hanson, J., Social Logic of Space, Cambridge, Cambridge Univ. Press, 1984
6. Şart, Bölüm I/1’e bakınız.
7. Avrupa Birliği Mimarlar Direktifinde, Şart’ta ve Mutabakat’ta “Bir Mimarda Bulunması Gereken Temel Koşullar” (aşağıdaki “Mesleki Bağlam”a bakınız) mimarlık mesleğinde, dolayısıyla mimarlık eğitiminde toplumsal sorumluluklar konusunda özellikle açıklık getirmektedir. Bu konuda kısa bir yorum için bakınız: Markus, T., “A Social Charter for Architecture?”, Architecture Today, sayı 10, 1990
8. Mutabakat Metni, paragraf 8’le karşılaştırınız.

9. Mutabakat Metni ile karşılaştırınız.

10. Karmaşık teknolojilerle yapı üretimi, mekansal inşaat ve toplumsal denetim mekanizmaları için bakınız: Markus T., Buildings and Power, Londra, Routledge, 1993

11. Şart ile karşılaştırınız.

12. Bakınız: UIA 1999 Pekin Şartı, Bölüm 2.2, “Ortak Bir Tema, Ortak Bir Gelecek”

13. Mimarlık mesleğinin uygulanmasında ve yapı sektöründe uluslararasılaşma ve eğitime etkileri konusunda bakınız: Architectural Education – Issues in Educational Practice and Policy, Teymur, N., Londra, Question Press, 1992, Bölüm 5: “Glocalism: A New Paradigm for Architectural Practice and Education in an International and European Context”, s. 39-48

14. UIA Mesleği Uygulama Komisyonu tarafından geliştirilen “Ev Sahibi Ülkede Mesleğin Uygulanması” başlıklı yeni bir Mutabakat Metni Kılavuzu, 2002 UIA Berlin Genel Kurulunda kabul edilmiştir.

15. age.

16. age ve Referans No: 13, s. 18-22 ile karşılaştırınız.

17. Şart’ın II. Bölümü “Mimarlık Eğitiminde Hedefler” ile karşılaştırınız.

18. Mimarlıkta doktora çalışmaları için bakınız: Foque, R. (derleyen), Doctorates in Design and Architecture, Delft, EAAE / TUD, 1996

19. Araştırma türleri konusunda kısa bir açıklama için bakınız: Archer, B., On the Methods of Research, Ankara ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, 1999, s. 1-18

20. UNESCO “World Declaration on Higher Education for the Twenty-First Century: Vision and Action”, madde 5(a) ile karşılaştırınız.

21. Şart, Bölüm III.7 ile karşılaştırınız.

22. Şart ve “Sürekli Mesleki Gelişme” Kılavuzu ile karşılaştırınız.

23, 24. Mullholand, M., “The Leader as Architect – The Architect as Leader”, Sofya’da düzenlenen InterArch ‘97’de sunulan bildiri.

Bibliyografya

Archer, B., On the Methods of Research, Ankara ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, 1999

UIA XXII. General Assembly, Berlin, 2002 / UIA XXII. Genel Kuruluna sunulan Çalışma Raporu, s. 2-3

Bravo i Farre, Lluís y Garcia Navas, Jose, L'ensenyament de l'arquitectura, Barcelona, I.G.MIBA, 1980

CAA, Qualifications in Architecture Recommended for Recognition by CAA: Procedures and Criteria, Commonwealth Association of Architects, - (CAA Konseyi tarafından Temmuz 1999'da Pekin'de onaylanmış, Ocak 2000'de yayınlanmıştır.)

Comites Interinstitucionales para la Evaluacion de la Education Superior, CIEES, Comité de Arquitectura, Diseño y Urbanismo, La Educacion de la Arquitectura en Mexico, COINPES, Meksiko, 1997

Avrupa Birliği, Directive on Architectural Education, (No. 85/384/CEE; 10.06.1985)

Foque, R. (derleyen), Doctorates in Design and Architecture, Delft, EAAE / TUD, 1996

Hillier, B. ve Hanson, J., Social Logic of Space, Cambridge, Cambridge Univ. Press, 1984

International Working Group on General Policy, Report, UIA, Paris, Mart 1999

Knox, P.L. ve Ozolins, P. (derleyenler), Design Professionals and the Built Environment,

New York / Londra, J Wiley & Sons, 2000

Markus, T., "A Social Charter for Architecture?", Architecture Today, sayı 10, 1990

Markus T., Buildings and Power, Londra, Routledge, 1993

Mullholand, M., "The Leader as Architect – The Architect as Leader", (Sofya'da düzenlenen InterArch '97'de sunulan bildiri.)

Recommended Guidelines for the UIA Accord on Recommended International Standards of Professionalism in Architectural Practice – Policy on Accreditation / Validation / Recognition, (UIA XXI Genel Kurulunda kabul edilmiştir, Pekin, 28 Temmuz 1999)

Recommended Guidelines for the UIA Accord on Recommended International Standards of Professionalism in Architectural Practice – Policy on Architectural Education, (2. Taslak, Ekim 2000, bu belge içine katılmıştır)

Recommended Guidelines for the UIA Accord on Recommended International Standards of Professionalism in Architectural Practice – Policy on Continuing Professional Development, (UIA XXI Genel Kurulunda kabul edilmiştir, Pekin, 28 Temmuz 1999)

Recommended Guidelines for the UIA Accord on Recommended International Standards of Professionalism in Architectural Practice – Policy on Demonstration of Professional Knowledge and Ability, (UIA XXI Genel Kurulunda kabul edilmiştir, Pekin, 28 Temmuz 1999)

Recommended Guidelines for the UIA Accord on Recommended International Standards of Professionalism in Architectural Practice – Policy on Practical Experience / Training / Internship, (UIA XXI Genel Kurulunda kabul edilmiştir, Pekin, 28 Temmuz 1999)

Recommended Guidelines for the UIA Accord on Recommended International Standards of Professionalism in Architectural Practice – Policy on Registration / Licensing / Certification, (UIA XXI Genel Kurulunda kabul edilmiştir, Pekin, 28 Temmuz 1999)

(Yukarıda belirtilen UIA belgelerinin Türkçe çevirilerin için batınız: UIA Belgeleri 2001, Mimarlar Odası Yayını, Ankara, 2000 – ç.n.)

Saldarrige Roa, A., Aprender Arquitectura, Corona, Bogota, 1996

Schön, D. A., La Formacion de Profesionales Reflexivas, Ediciones Paidos, Barselona, 1992

Teymur, N., “Learning Housing Design”, Bulos, M. ve Teymur N. (derleyenler), Housing: Design Research Education, Aldershot, Avebury, 1993

Teymur, N., Architectural Education – Issues in Educational Practice and Policy, Londra, Question Press, 1992

UIA Built Environment Education Guidlines, Paris, Nisan 2002

UIA/UNESCO Charter for Architectural Education, (UIA XX. Genel Kurulunda kabul edilmiştir, Barselona, Temmuz 1996) (Bu belgenin Türkçe çevirisi için bakınız: “UNESCO-UIA Mimarlık Eğitim Şartı”, UIA Belgeleri 2001, Mimarlar Odası Yayını, Ankara, 2001 – ç.n.)

UNESCO-UIA Validation System for Architectural Education, UIA XXII. Genel Kuruluna sunulan rapor, Berlin, 2002 (Bu belgenin Türkçesi için bakınız: UNESCO-UIA Mimarlık Eğitimi Onay Sistemi, çoğaltma, Mimarlar Odası, Ankara 2002 – ç.n.)

UNESCO, World Declaration on Higher Education for the Twenty-First Century: Vision and Action, UNESCO World Conference on Higher Education, Paris, 9 Ekim 1998 (P. Hughes’in “Thematic Debate: The Contribution of Higher Education to the Education System as a Whole” başlıklı raporu da bu yayında yer almaktadır.)

Vila Planes, E., “Administracion Academice”, Caracas, 1998

World Bank, Higher Education in Developing Countries – Peril and Promises, Washington, 2000 Wu, Liangyong, “The Beijing Charter”, Pekin, 1999; UIA Newsletter, Ekim-Kasım 1999 (Bu belgenin Türkçesi için bakınız: “UIA Pekin Şartı”, Mimarlık, sayı 288, Ağustos 1999, s. 28-34 – ç.n.)

Mimarlık Eğitim Programlarının ve Sonuçlarının Değerlendirilmesi İçin UIA Kılavuzu

1. KILAVUZ “Temel Birinci Aşama Mimarlık Eğitimi, projelerin tasarımı, eşgüdümü ve gerçekleştirilmesine yönelik duyarlılığı ve eğilimleri geliştirecek temel mimarlık bilgilerini vermeli ve işin özünü oluşturan ilkeleri yerleştirmelidir.” (Birinci Aşama Mimarlık Eğitimi, madde II.2.3.A’ya bakınız.)

2. KILAVUZ “İkinci Aşama Mimarlık Eğitiminde, birinci aşamada verilen temel ilkeler, ders programı ve akademik yıllara ilişkin yaklaşım sürdürülmeli, yapısı ve içeriği esnek bir yaklaşımla ele alınan ve her biriminden elde edilen sonuçların sınındığı öğretim programının eşliğinde öğretim üyelerinin seçiminde kaynakların mükemmel bir biçimde kullanılması tutumunun sürdürülmesi gerekliliği teşvik edilmelidir. Bu aşamada öğrenciler kültürel ve sosyal konular görsel sanat disiplinleri ve bunların tasarım üzerindeki etkileri konusunda olduğu kadar tasarım ve yapı formunda çevresel etkilerin denetimi, strüktürel ve teknolojik konularda da gelişmiş bir anlayışa sahip olmalıdır. Karmaşık yapıların tasarımında geçerli olan inşai süreçler ve değişik kurumsal ve yasal süreçlerin de farkında olmak gerekir.” (İkinci Aşama Mimarlık Eğitimi, madde II.2.3.B’ye ve Teknoloji ve Endüstri Dünyası, madde II,1.3’e bakınız)

3. KILAVUZ “Eğitim programlarının temel içeriğinin UNESCO-UIA Mimarlık Eğitim Şartı’na uygun olması teşvik edilmelidir.” (UIA ve Mimarlık Eğitiminin Geleceği, 2. Tavsiye, Bölüm IV’e bakınız)

4. KILAVUZ “Eğitim programlarının sonunda mimarlık öğrencilerinin, mimarın bir ‘genelci’ olarak farklı disiplinlere yönelik hedeflerin eşgüdümünü sağlayabilme rolünü yerine getirebilmek için, madde II.2.2’de belirtilen tasarım, bilgi ve beceri yeteneklerini edinmeleri gerekir.” (Ders Programlarının Olanakları, madde II.2.2’ye bakınız)

5. KILAVUZ “UIA, mimarlıkta ve eğitim sürecinde edinilen eğitimsel niteliklerin aktarılabilirliği ilkesine bağlıdır. Bu, UIA’nın bütün üye ülkelerindeki mimarlık eğitim programlarının belirli bir standartta ve her temel aşamada edinilen niteliklerin yerel, bölgesel ve uluslararası düzeyde tanınmasına olanak verecek, yerel farklılıkları da dikkate alan bir kapsamda olmasının sağlanması anlamına gelmektedir.” (Uluslararası Konular: Eğitimle Edinilen Niteliklerin Aktarılabilirliği, madde II.4.8.B’ye bakınız)

MİMARLIK PRATIĞI İÇİN TAVSİYE EDİLEN ULUSLARARASI PROFESYONELLİK STANDARTLARI KONUSUNDA UIA MUTABAKAT METNİ

Mimarlık Pratiği İçin Tavsiye Edilen
Uluslararası Profesyonellik Standartları Konusunda
UIA Mutabakat Metni

Çeviri: Aykut Ülkütekin, Arif Şentek

Redaksiyon: Tuğçe Selin Tağmat

Sunuş

UIA Konseyi, Meslek Pratiği Komisyonu'nu 1994 yılında kurdu ve programını onayladı. Komisyon tarafından 1993-1996 arasındaki üç yıllık dönemde yürütülen yaklaşık 25 aylık yoğun bir çalışmanın ardından, Mimarlık Pratiği İçin Tavsiye Edilen Uluslararası Profesyonellik Standartları Konusunda UIA Mutabakat Metni Önerisi'nin ilk baskısı, 1996 yılı Temmuz ayında İspanya'nın Barcelona kentinde toplanan UIA Genel Kurulu'nda oy birliği ile benimsendi. UIA Genel Kurulu'nun bu kararı ile Mutabakat Metni, UIA'nın ve UIA Meslek Pratiği Komisyonu'nun süregiden çalışmalarına yön verecek politika önerileri olarak belirlenmiş oldu.

Mutabakat Metni'nin ilk şekli bütün UIA üye kesimlerine yollandı ve bu kesimlerden metnin 1999 yılında Beijing/Çin'de yapılacak 21. UIA Genel Kurulu'na kadar daha da geliştirilmesi için işbirliği yapmaları ve katkı koymaları istendi. Meslek Pratiği Komisyonu'nun 1997-1999 yıllarını kapsayan programı ağırlıklı olarak Mutabakat Metni ve bu metnin politikaları hakkında Konsey üyelerinden, UIA üye kesimlerinden ve komisyon üyelerinden gelen görüş ve önerilerin cevaplandırılmasından oluştu. Mutabakat Metni'nin ilk şeklinde, bu görüşlerin ve Mutabakat Metni'nin politika çerçevesini kurmayı amaçlayan Kılavuz Metinler üzerinde komisyonda yapılan görüşmelerin ışığında belirli değişiklikler yapıldı.

Mutabakat Metni ve Kılavuz Metinler her UIA üye kesiminin özerkliğini tanımakta, eşitlik ilkeleri çerçevesinde belirli bir esneklik sağlamak ve herhangi bir UIA üye kesiminin kendi yerel koşullarını yansıtan eklemelerin yapılabilmesine olanak verecek bir şekilde yapılandırılmaktadır.

Mutabakat Metni'nin amacı, çatışan çıkarlar arasında müzakere yoluyla birtakım anlaşmalara varılarak belirlenmiş zorunlu standartlar getirmek değildir. Mutabakat Metni, aslında, uluslararası mimarlar topluluğunun kamuoyunun çıkarlarına en iyi hizmet edecek standartları ve uygulamaları tarafsız bir şekilde belirlemek üzere yürüttüğü ortak bir girişimin ürünüdür. Mutabakat Metni ve Kılavuzlar mimarlık mesleğinin en iyi şekilde uygulanabilmesi için kabul edilecek usulleri ve mesleğin ulaşmayı hedeflediği standartları tanımlamayı amaçlamaktadır. Bunlar geliştirilebilir dokümanlar olup, görüş ve deneyimlerin ağırlığı yönünde sürekli olarak gözden geçirilip değişikliğe uğrayacaktır. UIA üye kesimlerinin özerkliklerine saygı gösterilmekle birlikte, bu kesimlerin Mutabakat Metni ve Kılavuzlar'ı tanıtmaları, kabul etmeleri ve uygun olduğu taktirde, mevcut usul ve yasalarda bu doğrultularda değişiklikler yapılması yönünde çalışmaları istenmekte ve teşvik edilmektedir.

Mutabakat Metni ve Kılavuzlar'ın, mimarlık hizmetlerine ilişkin karşılıklı tanıma müzakerelerine giren hükümetler, müzakereleri yürüten kurum ve kuruluşlar ya da diğer kurum ve kuruluşlar için pratik bir rehber işlevi görmesi amaçlanmaktadır. Mutabakat Metni ve Kılavuz Metinler, tarafların tanıma anlaşmalarını müzakere etmelerini kolaylaştıracaktır. Tanımanın sağlanmasında bugüne kadar en çok izlenen yol, GATS'ın VII. maddesinde de izin verilebileceğine dair hüküm getirilen, ikili anlaşmalar olmuştur. Eğitim ve sınav standartlarında, istenen mesleki deneyim koşullarında, yasa ve yönetmeliklerin etkileri ve benzer konularda ülkeler arasında farklılıklar vardır ve bunlar bir bütün olarak karşılıklı tanımanın çok taraflı olarak uygulanmasını son derece güçleştirmektedir. İkili müzakereler, iki belirli ülkeye ilişkin temel konular üzerinde yoğunlaşmayı kolaylaştıracaktır. Ancak, ikili anlaşmalar olumlu bir şekilde sonuçlandıktan sonra karşılıklı tanımayı daha geniş ölçüde yaygınlaştıracak olan diğer anlaşmalar da bunu izlemelidir.

Mutabakat Metni "Profesyonelliğin İlkeleri"ni tanımlayarak başlamakta ve bunu bir dizi politika konusu izlemektedir. Her politika konusu, konuya ilişkin politikanın tanımı ile açılmakta, ardından ön bilgiler ve politikanın kendisi gelmektedir.

Mutabakat Metni, 1999 yılı Haziran ayında Çin'de, Beijing kentinde toplanan 21. UIA Genel Kurulu'nda oy birliği ile benimsenmiştir. Bu kararın metni, Ek A olarak, ekte verilmektedir.

PROFESYONELLİĞİN İLKELERİ

Mimarlık mesleğinin üyeleri kendilerini profesyonellik, dürüstlük ve yetkinlik ilkelerine adanarak, toplumlarının ve kültürlerinin yapılı çevreleri ve refahlarının sürdürülebilir gelişimi için gerekli eşsiz

beceri ve yetenekler sunan kişilerdir. Meslek ilkeleri bir yandan yasalarla diğer yandan da mesleki davranışı tanımlayan düzenlemeler ve ahlak kurallarıyla belirlenir.

Uzmanlık: Mimarlar, eğitim, lisans ve lisansüstü düzeyde staj ve deneyim yoluyla gelişen sistematik bir bilgi, yetenek ve kuramlar bütününe sahiptir. Mimarlığa ilişkin eğitim, staj ve sınav süreçleri, mesleki hizmet almak için bir mimara iş verilmesi durumunda, kamuoyunda o mimarın, beklenen hizmetleri uygun bir şekilde sağlamasına olanak verecek, kabul edilir standartlara uyduğu yönünde bir güven duygusu yaratacak şekilde yapılandırılmaktadır. Ayrıca, mimarlık meslek örgütlerinin pek çoğunun ve UIA'nın üyeleri, mimarlık sanat ve bilimine ilişkin bilgilerini koruyup geliştirmek, mimarlık mesleğinin bir bütün olarak kazandığı birikime saygı duymak ve gelişmesine katkıda bulunmakla yükümlüdür.

Özerklik: Mimarlar, müşterilerine ve/veya kullanıcılara tarafsız uzman görüşü sunarlar. Mimarların görevi, mimarlık sanatı ve bilimi yolunda, bilgiye dayanan ve yozlaşmamış mesleki değerlendirmelerin, başka her türlü amaca baskın olması gerektiği idealini yaşatmaktır.

Mimarlar ayrıca mesleğe ilişkin işlerini düzenleyen yasaların özüne ve kapsamına sahip çıkmak ve mesleki faaliyetlerinin toplumsal ve çevresel etkilerini dikkatle göz önünde bulundurmakla da görevlidir.

İşe Bağlılık: Mimarlar, işverenler ve toplum adına yaptıkları işlere kendi çıkarlarını gözetmeyen bir bağlılıkla yaklaşır. Mesleğin üyeleri işverenlere yetkin ve profesyonelce hizmet vermek ve onlar adına önyargılardan arınmış, tarafsız kararlar vermekle yükümlüdür.

Denetime Açıklık: Mimarlar, işverenlere bağımsız ve gerekiyorsa eleştirel görüş vermeleri konusundaki ve yaptıkları işlerin toplum ve çevre üzerindeki etkilerine ilişkin sorumluluklarının farkında olmalıdırlar. Mimarlar belirli mesleki hizmetleri ancak o işin gerektirdiği özel teknik alanda danışman olarak işbirliği yapacakları kişilerle birlikte yeterli eğitim, staj ve/veya deneyime sahip oldukları takdirde üstlenirler.

UIA, ulusal kesimlerinin ve Meslek Pratiği Komisyonu'nun programları aracılığıyla kamu sağlığı, güvenliği, refahı ve kültürü için profesyonelliğin ilkelerini oluşturmayı ve profesyonellik standartlarını geliştirmeyi amaçlamakta ve profesyonellik ve yetkinlik standartlarının karşılıklı olarak tanınmasının kamu yararına olduğu kadar, mesleğin saygınlığının sürdürülebilmesi için de gerekli olduğu görüşünü desteklemektedir.

UIA'nın ilke ve standartları, mimarların mesleklerinin temel gereklerini yerine getirebilmeleri için kapsamlı bir şekilde eğitilmelerini ve uygulamalı olarak yetiştirilmelerini amaçlamaktadır. Bu standartlar farklı ulusal eğitim geleneklerini kabul etmekte ve bu nedenle de eşdeğerlik faktörlerini dikkate almaktadır.

POLİTİKA KONULARI

Mimarlık Meslek Pratiği

Tanım:

Mimarlık meslek pratiği, kent planlamasıyla ilgili olan ve yapı veya yapı gruplarının tasarlanması, inşası, genişletilmesi, korunması, yenilenmesi ve onarılması için gereken mesleki hizmetlerin sunulmasını içermektedir. Bu mesleki hizmetler, planlama, ve arazi kullanımı planlaması, kentsel tasarım, avan projelerin, tasarımların, çizimlerin, maketlerin, şartnamelerin ve teknik belgelerin hazırlanması, gerekli yerlerde diğer meslek adamları (danışman mühendisler, kent plancıları, peyzaj mimarları ve diğer uzman danışmanlar) tarafından hazırlanan teknik çalışmalar arasında eşgüdümün sağlanması, yapı ekonomisi, sözleşme yönetimi, inşaatın izlenmesi (bazı ülkelerde "denetim" olarak tanımlanmaktadır) ve proje yönetimini içerir, ancak bunlarla sınırlı değildir.

Ön Bilgi:

Mimarlar kendi sanat ve bilimlerini eski çağlardan beri uygulamaktadır. Mesleğin bugün tanıdığımız şekli çok büyük gelişmeler ve değişim göstermiştir. Mimarın işi içerik açısından daha zorlayıcı hale gelirken gerek müşterilerin talepleri gerekse teknolojik ilerleme daha karmaşıklaşmış, toplumsal ve ekolojik zorunluluklar daha baskın hale gelmiştir. Bu değişimler, tasarım ve yapım sürecinde yer alan pek çok kesimde gerek verilen hizmetler gerekse de bu kesimler arasındaki işbirliği açısından değişiklikler getirmiştir.

Politika:

Mimarlık meslek pratiğine ilişkin yukarıdaki tanım, UIA uluslararası standartlarının geliştirilme sürecinde kullanılmak üzere kabul edilmelidir.

Mimar

Tanım

"Mimar" sıfatı, genellikle yasalar veya geleneklerle, mesleki ve akademik açıdan yetkinliğe sahip ve genel olarak mesleğini uyguladığı ülke içinde kayıtlı/lisanslı/sertifikalı olan ve toplumun yaşam ortamının mekânsal, biçimsel ve tarihsel içerik açısından adil ve sürdürülebilir bir şekilde geliştirilmesi, refaha ulaşması ve kültürel ifadesini bulmasını savunmaktan sorumlu kişilere özgü bir tanımlamadır.

Ön Bilgi

Mimarlar, arazi gelişimi ve yapılarla ilgili olarak çalışan kamusal ve özel sektörlerin, ve aynı zamanda, yapı çevrenin toplumsal ihtiyaçları karşılayacak şekilde projelendirilmesi, korunması, tasarlanması, inşa

edilmesi, donatılması, mali olarak desteklenmesi, yasalarla düzenlenmesi ve işletilmesi konusundaki etkinlikler bütününe içeren inşaat ekonomik sektörünün bir parçasıdır. Mimarlar çok çeşitli durumlarda ve örgütlenme yapıları içinde çalışır. Örneğin, kendi başlarına çalışabilecekleri gibi, kamu veya özel büroların elemanı olarak da çalışabilirler.

Politika

UIA, "mimar"a ilişkin yukarıdaki tanımı, UIA uluslararası standartlarını geliştirme sürecinde kullanmak üzere kabul etmektedir.

Bir Mimarda Aranacak Temel Koşullar

Tanım

Yukarıdaki tanım bağlamında, mimar olarak kayıt yaptırabilmek/lisans/sertifika alabilmek ve bir meslek adamı olarak mimarlık yapabilecek yetkinliğe sahip sayılabilmek için gerekli temel koşullar, geçerliliği kabul edilmiş bir eğitim, staj ve deneyim süreciyle elde edilmiş, aşağıda sıralanan varlığı kanıtlanabilir bilgi, beceri ve yeteneklerdir.

Ön Bilgi

1985 yılı Ağustos ayında ilk kez bir grup ülke, bir mimarın sahip olması gereken temel bilgi ve yetenekleri tanımlamak üzere bir araya geldi. (AB Komisyonu tarafından hazırlanan 85/384/EEC nolu Mimarlar Direktifi'nden alınmıştır.) Bu bilgi ve beceriler aşağıdaki noktaları içermektedir:

- Gerek estetik gerekse teknik gereksinimleri karşılayan ve çevresel açıdan sürdürülebilir olmayı amaçlayan mimari tasarımlar yapabilme yeteneğine sahip olmak;
- Mimarlık ve ilgili sanat dalları, teknolojiler ve beşeri bilimlerin tarihleri ve kuramları hakkında yeterli bilgiye sahip olmak;
- Mimari tasarımın kalitesi açısından belirleyici olması açısından, güzel sanatlar konusunda bilgili olmak;
- Kentsel tasarım, planlama ve planlama sürecinin gerektirdiği beceriler konusunda yeterli bilgiye sahip olmak;
- İnsanlarla yapılar ve yapılarla çevreleri arasındaki ilişkileri anlayabilmek; yapıları ve yapılar arasındaki mekânları, insan gereksinimleri ve ölçüleriyle ilişkilendirme gereğini kavramış olmak;
- Çevresel açıdan sürdürülebilir tasarımların elde edilme yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmak;
- Mimarlık mesleği ve mimarın toplumdaki yerini kavrayabilmek ve bunlara, özellikle toplumsal faktörleri göz önüne alan proje şartnameleri hazırlanmasında işlerlik kazandırabilmek;
- Bir tasarım proje şartnamesi ve ihtiyaç programı için gerekli araştırma ve hazırlama yöntemlerini kavramış olmak;
- Yapı tasarımıyla bağlantılı olarak strüktür tasarımı, inşaat ve mühendislik sorunlarını kavramış olmak;

- İç mekânlarda konfor koşulları yaratabilmek ve iklim koşullarına karşı koruyabilmek için, yapıların fiziksel sorunları ve teknolojileri ile işlevleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmak;
- Yapıları kullanacak olanların taleplerini, maliyet faktörleri ve imar kurallarının koyduğu sınırlar çerçevesinde karşılayabilmek için gerekli tasarım becerilerine sahip olmak;
- Tasarım kavramlarını yapılara dönüştürmek, planları genel planlarla bütünleştirmek için gerekli olan üretim, örgütlenme, yasal düzenleme ve işlemler konusunda yeterli bilgiye sahip olmak;
- Proje finansmanı, proje yönetimi ve maliyet kontrolü konularında yeterli bilgiye sahip olmak.

Politika

UIA yukarıda tanımlanan temel koşulları UIA uluslararası standartlarının geliştirilmesinde asgari düzey olarak kabul etmeli ve bu koşullara mimarlık müfredatlarında yeterli ağırlığın verilmesini sağlamaya çalışmalıdır. UIA aynı zamanda bu temel koşulların sürekli olarak gözden geçirilmesini ve böylelikle gerek mimarlık mesleği gerekse toplum gelişirken bunların geçerliliklerini korumasını gözetecektir.

Eğitim

Tanım

Mimarlık eğitimi, bütün mezunların, hem teknik gereksinimler ve sistemler, hem de sağlık, güvenlik ve ekolojik denge faktörlerini içerecek şekilde mimari tasarım konusunda bilgi ve yetenek sahibi olmalarını; mimarlığın kültürel, entelektüel, tarihsel, toplumsal, ekonomik ve çevresel içeriğini anlayabilmelerini; ve mimarın toplum içinde gelişmiş, analitik ve yaratıcı düşünce gerektiren rolü ve sorumluluğunu tam olarak kavramış olmalarını sağlamalıdır.

Ön Bilgi

Mimarlık eğitimi, tarih boyunca yarı-zamanlı programlar ve iş deneyimi gibi oldukça çeşitli biçimlerde ortaya çıkmış olsa da, pek çok ülkede geleneksel olarak bir üniversitede 4-6 yıllık tam zamanlı akademik eğitim (bazı ülkelerde ardından belirli bir pratik deneyim/stajyerlik süresi) öngörmektedir.

Politika

UIA, UIA/UNESCO Mimarlık Eğitimi Şartı uyarınca, mimarların eğitim süresinin (pratik deneyim/yetişme/stajyerlik dışında) 5 yıldan daha kısa süreli olmamasını, eşitlik ilkesi bağlamında belirli bir esneklik sağlansa ve pedagojik yaklaşımlarda ve yerel koşullara cevap vermede belirli farklılıklar olsa da, esas olarak akreditasyon/onay/tanınma kazanmış bir üniversitede ve akredite edilmiş/onaylanmış/tanınmış bir mimarlık programı içinde tam zamanlı olarak verilmesini savunmalıdır.

Akreditasyon/Onay/Tanıma

Tanım

Bu, belirli bir eğitim programının saptanmış bir başarı standardına uyduğunun onaylanması sürecidir. Amaç, uygun bir eğitim temelinin sürekli kılınması ve daha da iyileştirilmesinin güvence altına alınmasıdır.

Ön Bilgi

Bağımsız bir kuruluş tarafından yapılacak akreditasyon/onay/tanıma ile ilgili onaylanmış ölçüt ve prosedürler iyi bir şekilde bütünleşmiş ve eşgüdümü sağlanmış mimarlık eğitimi programlarının geliştirilmesine yardımcı olmaktadır. Deneyimler, bazı ülkelerde kurum içinde yapılan kalite denetimlerine ek olarak, kurum dışından düzenli olarak yapılan izlemelerle, standartların teşvik edildiğini ve aralarında uyum sağlanmasına gidildiğini göstermektedir.

Politika

Eğitim programları üniversite dışındaki yetkili bir bağımsız kuruluş tarafından makul sürelerle (genellikle en fazla beş yıl) akredite edilmeli/onaylanmalı/tanınmalıdır ve UIA, ilgili ulusal yüksek eğitim kurumlarıyla birlikte ve mesleğin ilkeli uygulanması üzerine kurulu prosedürlerle, bir mimarın mesleki eğitiminin içeriğine ilişkin, akademik olarak yapılandırılmış, entelektüel açıdan anlaşılır, performans temelli ve ürün hedefli standartlar geliştirmelidir.

Mesleki Deneyim/Yetiştirme/Stajyerlik

Tanım

Pratik deneyim/yetiştirme/stajyerlik, mimarlık meslek pratiğinde mimarlık eğitimi sırasında ve/veya bir meslek diploması alındıktan sonra ve kayıt/lisans/sertifika sürecinden önce gerçekleştirilen yönlendirilmiş ve yapılandırılmış faaliyetlerdir.

Ön Bilgi

Toplumun yararının korunması amacıyla, akademik eğitimin tamamlayıcısı olarak kayıt/lisans/sertifika için başvuran kişilerin formel eğitimlerini pratik yönden bir yetiştirme süreci ile bütünleştirmeleri gerekir.

Politika Mimarlık eğitimi tamamlayan kişilerin bir mimar olarak mesleklerini uygulayabilmeleri için, eşitlik konusunda gerekli esnekliğin sağlanması yanında, kayıt/lisans/sertifika aşaması öncesinde, en az 2 yıllık kabul edilebilir bir yetiştirme süresini tamamlamaları istenmeli, ancak bu süre 3 yıl olarak hedeflenmelidir. **Mesleki Bilgi ve Yeteneğin Kanıtlanması** *Tanım* Mimar olarak kayıt/lisans/sertifika için

başvuran herkesin, yetkili ulusal kurum ya da kuruluşa kabul edilebilir düzeyde bir mesleki bilgi ve yeteneğe sahip olduğunu kanıtlaması gerekmektedir.

Ön Bilgi

Kamuoyu bir mimarın yetkinliğinden ancak o kişi gerekli eğitimi aldığını ve pratik deneyim/yetişme/stajyerlik sürecinden geçtiğini ve mimarlık mesleğinin çok yönlü uygulanmasında yeterli minimum bilgi ve yeteneğe sahip olduğunu kanıtladığı takdirde emin olacaktır. Bu niteliklerin bir sınavla ve/veya başka kanıtlarla ispat edilmesi gerekmektedir.

Politika

Bir mimarın kazandığı bilgi ve yeteneğin, yeterli kanıtlarla ispatlanması gerekir. Bu kanıtlar, pratik deneyim/yetişme/staj süreci sonunda başarı ile tamamlanmış en az bir sınav içermelidir. Mimarın sınava tabi tutulmayan mesleki pratik bilgi ve yeteneklere sahip olduğunun yeterli başka kanıtlarla ispatı gerekmektedir. Bunlar, iş idaresi ve geçerli yasal koşullar gibi konuları içermektedir

Kayıt/Lisans/Sertifika

Tanım

Kayıt/lisans/sertifika uygulaması, niteliksiz kişilerin belirli işlevleri yerine getiremeyeceğine ilişkin yasal düzenlemelerle bağıntılı olarak, kişinin niteliklerinin resmi ve yasal olarak tanınması ve o kişiye mimarlık yapma hakkının verilmesi işlemidir.

Ön Bilgi

Kaliteli ve sürdürülebilir bir yapılı çevrenin kamu yararına oluşu ve bu çevrenin yanlış geliştirilmesi sonucu doğabilecek tehlike ve sonuçlar göz önüne alındığında, kamu yararının yeterince korunabilmesi için, mimarlık hizmetlerinin gerekli yetkinliğe sahip meslek adamları tarafından sağlanması çok önem kazanmaktadır.

Politika

UIA bütün ülkelerde mimarların işlevlerinin kayıt/lisans/sertifika uygulaması içine alınmasını desteklenmelidir. Kamu yararı açısından, bu tür kayıt/lisans/sertifika uygulamalarının usulleri yasal düzenlemelerle belirlenmelidir.

Hizmet Temini

Tanım

Mimarlık hizmetlerine ilişkin işlerin verilmesi süreci.

Ön Bilgi

Mimarlar, işverenlerin ve genel olarak toplumun çıkarlarını (davranış ilkeleri kapsamında) kendi çıkarlarının üzerinde tutarlar. Mimarlar, işlevlerini kamu yararı açısından gerekli standartta gerçekleştirebilmelerine olanak verecek düzeyde bir ücreti, geleneksel olarak zorunlu olan ya da tavsiye niteliğindeki mesleki ücret tariflerine göre almaktadır.

Mimarların nesnel ölçütlerle ve adil bir şekilde seçilmesini garanti altına almayı amaçlayan, Dünya Ticaret Örgütü'nün Genel Hizmet Temini Anlaşması (General Procurement Agreement) ve AB'nin Hizmetler Direktifi (Services Directive) gibi uluslararası kurallar da bulunmaktadır. Ancak, son sıralarda gerek kamu gerekse özel sektör kesiminde, mimar seçiminin sadece proje bedeli göz önüne alınarak yapılması yönünde giderek artan bir eğilim gözlenmektedir. Bu ücrete dayalı seçim, mimarları işverene sunulan hizmetleri kısmak zorunda bırakmakta, bu da tasarımın niteliğini ve dolayısıyla yapıyı çevrenin kalite, donanım ve sosyal/ekonomik değerini tehlikeye düşürmektedir.

Politika

Yapılı çevrenin ekolojik açıdan sürdürülebilir gelişimini garanti altına almak ve toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik değerlerini korumak için, hükümetler mimarların görevlendirilmesi konusunda, proje için en uygun mimarın seçilmesini hedefleyen hizmet temini prosedürlerini uygulamalıdır. Yeterli kaynak konusunda taraflar arasında görüş birliğine varılması koşuluyla, bu seçim en iyi şekilde aşağıdaki yöntemlerden biriyle yapılabilir:

- UNESCO/UIA Uluslararası Yarışmalar Kılavuzu'nda tanımlanan ilkelere göre düzenlenen ve yetkili ulusal merciler ve/veya mimarlık meslek örgütleri tarafından onaylanmış mimari proje yarışmaları;
- UIA Kılavuzlarında tanımlandığı gibi, yeterlik-temelli seçim (qualification based selection-QBS) prosedürleri;
- Söz konusu mimarlık hizmetlerinin kapsam ve kalitesini tam olarak tanımlayan bir programa göre yapılacak doğrudan pazarlıklar.

Etik ve Davranış

Tanım

Bir etik ve davranış usulleri belgesi, mimarlara mesleklerini uygulamada yol gösterecek olan mesleğe ilişkin davranış standartlarını belirler. Mimarlar, mesleklerini uyguladıkları her idari birimde, oraya ilişkin etik ve davranış ilkelerini gözetmeli ve bunlara uymalıdır.

Ön Bilgi

Etik ve davranış kurallarının ilk amacı, kamuoyunun korunması, güçsüzlerin ve genel sosyal refahın gözetilmesi ve aynı zamanda mimarlık mesleğinin çıkarlarının daha ileri düzeylere götürülmesidir.

Politika

UIA'nın Danışmanlık Hizmetlerinde Uluslararası Ahlak Kuralları belgesi halen yürürlüktedir. UIA üye kesimleri, kendi etik ve davranış kuralları arasına önerilen Mutabakat Metni Kılavuzlarındaki hükümleri katmaları, ve bunlar uluslararası mevzuat ve mimarın kendi ülkesindeki yasalarla yasaklanmadığı sürece, üyelerinin mesleki hizmet verdikleri ülkelerin ve idari birimlerin yürürlükteki etik ve davranış kurallarına uymaları koşulunu getirmeleri yönünde teşvik edilmektedir.

Sürekli Mesleki Gelişim

Tanım

Sürekli mesleki gelişim, mimarların sahip oldukları bilgi ve süregiden yeteneklerini yitirmemelerini sağlayan, daha da zenginleştiren veya arttıran, ömür boyu sürececek bir öğrenme sürecidir.

Ön Bilgi

Giderek daha fazla sayıdaki meslek kuruluşu ile düzenleyici ve denetleyici kurum, üyelerinden zamanlarının bir bölümünü (genellikle yılda en az 35 saat) var olan becerilerin yitirilmemesi, bilgi birikimlerinin genişletilmesi ve yeni alanların irdelenmesi için ayırmalarını şart koşmaktadır. Bu, yeni teknolojiler ve meslek pratiği yöntemleri ile değişen sosyal ve ekolojik koşulları anında izleyebilmek açısından giderek daha büyük önem kazanmaktadır. Sürekli mesleki gelişim, meslek kuruluşları tarafından üyeliğin yenilenmesi ve sürdürülmesi koşulu olarak talep edilebilir.

Politika

UIA, üye kesimlerini, kamu yararı adına ve bir üyelik yükümlülüğü olarak sürekli mesleki gelişim programları uygulamaları yönünde teşvik etmelidir. Mimarlar sunacakları hizmetleri gerçekten verebilecek güçte olduklarından emin olmalı ve davranış kuralları, mimarları "Bir Mimarda Aranacak Temel Koşullar" başlığı altında, çeşitli alanlar için tanımlanmış standartlara ve ilerde olabilecek standart değişikliklerine uyumu sürdürmekle yükümlü kılmalıdır. Bu arada, UIA kayıt yenileme işlemleri için

gereken “sürekli mesleki gelişim” bağlamındaki uygulamaları izlemeli ve tüm ülkeler için, karşılıklılığın sağlanmasını kolaylaştıracak kılavuzlar önermeli, bu konuda politikalar geliştirmeyi sürdürmelidir.

Meslek Pratiğinin Kapsamı

Tanım

Meslek pratiğinin kapsamı, arazi kullanım planlaması, kentsel tasarım ve yapı projelerine ilişkin olarak, tasarım ve yönetim hizmetlerinin sunulmasıdır.

Ön Bilgi

Toplum geliştikçe, kentsel ve yapı çevrenin yaratılması daha karmaşık bir hale dönüşmüştür. Mimarlar giderek çok daha geniş bir yelpaze içindeki kentsel, estetik, teknik ve yasal faktörleri düşünmek zorunda kalmaktadır. Yasal, teknik ve pratik koşulların karşılanması garanti altına alınması ve toplumun ihtiyaçlarına ve taleplerine cevap verilebilmesi için, yapı tasarımına eşgüdümlü bir yaklaşımın gerekli olduğu görülmüştür.

Politika

UIA, mimarlık mesleğini uygulama alanının sınırlarında süregiden genişlemeyi, gözetilecek tek kısıtlama davranış kuralları olmak üzere, teşvik ederek desteklemeli ve buna paralel olarak, bu sınırlarda oluşacak herhangi bir genişlemenin üstesinden gelebilmek için gereken bilgi ve becerilerin de artırılması için çaba göstermelidir.

Mesleği Uygulama Şekilleri

Tanım

Mimarların mesleki hizmetlerini bünyesinde sundukları farklı tüzel kişilikler, mesleği uygulamanın değişik şekillerini oluşturur.

Ön Bilgi

Geleneksel olarak mimarlar mesleklerini bireysel olarak veya ortaklıklar şeklinde ya da özel veya kamu kuruluşlarının elemanları olarak uygulamıştır. Son zamanlarda meslek pratiğinin gerekleri, her ne kadar hepsine her ülkede izin verilirse de, ortaya, sınırlı ve sınırsız sorumluluk şirketleri, kooperatif şeklinde örgütlenmeler ve üniversitelerin bünyesinde yer alan proje büroları dahil olmak üzere, çeşitli ortaklık şekilleri çıkartmıştır. Bu ortaklık şekilleri başka disiplinlerden kişileri de kapsayabilmektedir.

Politika

Mimarlar mesleklerini, yürürlükte olan etik ve davranış kurallarına uygun olmak koşulu ile, hizmetin sunulduğu ülkede yasal açıdan mümkün olan her şekilde uygulayabilmelidir. UIA, gerekli gördüğü ve bu alternatiflerin mimarlık mesleğinin toplum yararı bağlamındaki olumlu ve yaratıcı rolüne katkıda

bulunduğunu düşündüğü sürece, politikalarını ve standartlarını alternatif mesleği uygulama biçimlerini ve farklı yerel koşulları da içerecek şekilde geliştirecek ve değiştirecektir.

Mesleğin Bir Başka Ülkede Uygulanması

Tanım

Mesleğin bir başka ülkede uygulanması durumu, bireysel olarak bir mimarın ya da mimarların oluşturduğu bir tüzel kişiliğin kendi ülkesi dışındaki bir ülkede proje tasarımı yapmak veya hizmet sunmak üzere iş almaya çalışması ya da kendilerine bu yönde iş verilmesi durumunda ortaya çıkmaktadır.

Ön Bilgi

Mimarların sorumlu bir şekilde dolaşımı ve yabancı ülkelerde hizmet verme olanaklarının arttırılmasına ilgi duyulmaktadır. Öte yandan, yerel, çevresel, sosyal ve kültürel faktörlerle etik ve yasal standartlar konusundaki bilincin de yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Politika

Mimarlar, kayıtlı olmadıkları bir ülkedeki projeler için hizmet sundukları zaman, yasal, çevresel, sosyal, kültürel ve tarihi miras faktörlerinin gereğince ve etkin bir şekilde kavranmasını garanti altına almak üzere, yerel bir mimarla işbirliği yapacaktır. Bu işbirliğinin koşulları, UIA etik standartlarına ve yerel mevzuata uyulması kaydı ile, sadece ilgili taraflarca belirlenmelidir.

Fikir Eserleri/Telif Hakkı

Tanım

Fikir eserleri kavramı patent, telif hakkı ve ticari markadan oluşan üç yasal alanı kapsamaktadır. Kavram; tasarımcılar, buluş sahipleri, müellifler ve üreticilerin kendi fikirleri, tasarımları, buluşları ve müellifi oldukları eserler üzerindeki (bazı ülkelerde yasayla korunan) haklarıyla, ürün ve hizmetlerin kaynaklarının tanımlanmasını içermektedir.

Ön Bilgi

Birçok ülkede mimarın tasarımı belirli bir yasal koruma altındaysa da, bu koruma çok kez yetersiz kalmaktadır. Bir mimarın potansiyel bir müşteriyle çeşitli fikir ve kavramları görüşmesi ve sonunda söz konusu işi alamaması ve daha sonra da müşterinin mimarın fikirlerini hiçbir şekilde karşılığını ödmeden kullandığını görmesi pek de olağandışı bir durum değildir. Mimarların fikir eserleri bir ölçüye kadar uluslararası düzenlemelerle korunmaktadır. GATS kapsamında bu, fikir eserleri haklarının, kaçak eser ticareti de dahil olmak üzere, konunun ticaretle ilgili boyutlarına ilişkin bir anlaşma (TRIPS) olarak ortaya

çıkılmaktadır. 16 Eylül 1955 tarihli Dünya Telif Konvansiyonu da uluslararası öneme sahiptir. Avrupa'da Yenilenmiş 1886 Bern Anlaşması, birçok ülke için bağlayıcı niteliktedir.

Politika

Bir UIA üye kesimin ulusal yasaları, bir mimara mesleğini yetki ve sorumluluklarına ters düşmeyecek şekilde uygulayabilme hakkı tanınmalı ve yaptığı işle ilgili fikri mülkiyet ve telif haklarına sahip olabilmesine olanak vermelidir.

Mimarlık Meslek Kuruluşlarının Rolü

Tanım

Meslekler genellikle standartlar (örneğin eğitim, etik kurallar ve uyulması gereken mesleki standartlar gibi) belirleyen bir yönetici kuruluş tarafından denetim altında tutulur. Kurallar ve standartlar, üyelerin özel çıkarları için değil, toplumun yararını gözetmek üzere geliştirilir. Bazı ülkelerde, belirli iş türleri mevzuatla belirli bir mesleğin yetki alanı olarak sınırlanır. Bunda amaç üyelere çıkar sağlamak olmayıp, toplum yararı açısından bu tür işlerin sadece gerekli öğrenimi ve eğitimi, standartları ve disiplini almış kişiler tarafından üstlenilmesi gereğidir. Meslek kuruluşları mimarlığın ilerlemesi, bilginin yaygınlaştırılması ve -üyelerinin belirli standartlara göre iş yapmalarını sağlayarak- kamu yararının korunması amacı ile kurulmuştur.

Ön Bilgi

Bir ülkede unvanın mı yoksa işlevin mi (ya da her ikisinin veya hiçbirinin) korunduğuna bağlı olarak, meslek kuruluşlarının rolleri ve sorumlulukları önemli farklılıklar göstermektedir. Bazı ülkelerde, yasal düzenlemeleri getiren organlar aynı zamanda mesleği de temsil etmekte; diğerlerinde bu işlevler ayrılmaktadır.

Meslek kuruluşlarının üyelerinden belirli bir standardı tutturmalarını beklemeleri bir gelenektir. Bu, meslek kuruluşları tarafından konan davranış kurallarına uyulması ve örneğin sürekli mesleki gelişim gibi, diğer üyelik koşullarının yerine getirilmesiyle sağlanmaktadır.

Politika

Meslek örgütlerinin bulunmadığı ülkelerde, UIA mimarlık mesleğinin mensuplarını, kamu yararı adına bu tür örgütleri kurma yönünde teşvik etmelidir. Meslek örgütleri, üyelerinin uluslararası UIA standartlarına, UIA-UNESCO Mimarlık Eğitimi Şartı'nın minimum koşullarına ve UIA'nın Uluslararası Etik ve Davranış Kuralları'na uymalarını; üyelerinin "Temel Koşullar" (gerek bugünkü şekli gerekse ilerdeki değişiklikleri ile) altında sıralanan bilgi ve becerilerini güncel tutmalarını sağlamalı, ve genel olarak gerek mimarlık kültürü ve bilgisine, gerekse hizmet verdikleri toplumun gelişmesine katkıda bulunmalıdır.

MİMARLIK PRATİĞİ İÇİN TAVSİYE EDİLEN

ULUSLARARASI PROFESYONELLİK STANDARTLARI KONUSUNDA

UIA MUTABAKAT METNİ'NİN BENİMSENMESİNE İLİŞKİN KARAR

(Karar No. 17)

21. UIA Genel Kurulu Tarafından Kabul Edilmiştir

Beijing, Çin, 28 Haziran 1999

Genel Kurul, Mimarlık Pratiği İçin Tavsiye Edilen Uluslararası Profesyonellik Standartları Konusunda UIA Mutabakat Metni'nin İkinci Basımının, üye kesimler tarafından kendi standartlarının oluşturulması ve gözden geçirilmesi sırasında kullanılması amaçlanan bir başvuru dokümanı olarak benimsenmesine oybirliği ile karar vermiştir. Mutabakat Metni ve Kılavuzlar aynı zamanda UIA üye kesimlerinin karşılıklı tanıma anlaşmalarını müzakere etmelerini de kolaylaştıracaktır.

Genel Kurul, Mutabakat Metni'nin bütün UIA üye kesimlerine iletilmesini ve kendilerinden bu politika çerçevesinin 22. UIA Genel Kurulu'na (Berlin 2002) kadar daha da geliştirilmesi için işbirliği yapmaları ve katkı koymalarının istenmesini talep etmektedir.

Genel Kurul, Konsey'e Mutabakat Metni Kılavuz dokümanlarını kabul etmek ve bunları UIA üye kesimlerine önermek yetkisini tanımaktadır.

Genel Kurul, farklı üye kesimlerde kültür, uygulama ve koşul farklılıkları olduğunun bilincindedir ve üye kesimleri bu belgeleri yerel koşullara uyarlanacak tavsiye niteliğinde dokümanlar olarak kullanmaları yönünde teşvik eder.

Genel Kurul, karşılıklı tanıma müzakereleri sırasında, her UIA üye kesimin özerkliğine saygı gösterilmesi gerektiğini kabul etmektedir ve Kılavuz metinlerinin eşitlik ve karşılıklılık ilkeleri bağlamında esneklik sağlamayı amaçladığını ve UIA üye kesimlerinin yerel koşullarını yansıtan eklemeler yapılmasına olanak verecek şekilde yapılandırılmış olduklarını dikkate almıştır.

Genel Kurul, UIA Başkanı ve Genel Sekreteri'ni Mutabakat Metni'nin karşılıklı tanıma müzakerelerinde esas alınmak üzere, Dünya Ticaret Teşkilatı ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlara ve söz konusu ülkedeki UIA üye kesimin açık talebi üzerine o ülkenin hükümetine sunulması konusunda yetkilendirmektedir.

Genel Kurul, Meslek Pratiği Komisyonu'nun Prag'da yapacağı toplantıda (Ekim 1999) Genel Kurul sırasında dile getirilen bütün görüşleri analiz etmesini ve bunları Beijing'de kabul edilen metinlerle bütünleştirmenin uygun olup olmadığını değerlendirmesini talep etmektedir.

Genel Kurul, UIA Konseyi'ni Mutabakat Metni ve Kılavuzlar'ın ilgili taraflara ulaştırılmasına ilişkin bir politika geliştirmek üzere yetkilendirmiştir.

Genel Kurul, UIA üye kesimlerine bu standartları kullandıktan sonra, söz konusu temel metinlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesinde göz önüne alınmak üzere, deneyimlerini Komisyon Sekreteryası'na aktarmalarını önermektedir

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Öznur AŞUT
Doğum Tarihi ve Yeri : İstanbul, 05/11/1978
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : oz.asut@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	Alan	Okul/Üniversite	Mezuniyet Yılı
Y. Lisans	Mimarlık	YTÜ	
Lisans	Mimarlık	MSÜ	2003
Lise		Şehremini Lisesi	1995

İŞ TECRÜBESİ

Yıl	Firma/Kurum	Görevi
2003-Devam Ed.	GBMM	Mimar
2002	Remar	Stajyer

PROJELERİ

- 1.Demiriz Binası Restorasyonu / Beyoğlu
- 2.Hacı Seyid Binası Restorasyonu / Beyoğlu
- 3.Gülfem Eren Binası Restorasyonu / Beyoğlu
- 4.Mine Alpar Binası Restorasyonu / Beyoğlu
- 5.Karaköy Karakolu Restorasyonu / Beyoğlu